

Vergaderjaar 2004–2005

29 800 XI

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2005

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

	Pag.		Pag.
A. Artikelsgewijze toelichting bij het begrotingswetsvoorstel	2	5. Bijlage 1. Verdiepingsbijlage	217
B. Begrotingstoelichting	3	Artikel 01. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	217
1. Leeswijzer	3	Artikel 02. Betaalbaarheid van het wonen	218
2. De beleidsagenda	5	Artikel 03. Duurzame woningen en gebouwen	221
2.2. De beleidsartikelen	20	Artikel 04. Fysieke Stedelijke Vernieuwing	222
Artikel 01. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring	20	Artikel 05. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	224
Artikel 02. Betaalbaarheid van het wonen	40	Artikel 06. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	225
Artikel 03. Duurzame woningen en gebouwen	54	Artikel 07. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	226
Artikel 04. Fysieke Stedelijke Vernieuwing	63	Artikel 08. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	228
Artikel 05. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving	74	Artikel 09. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	229
Artikel 06. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden	86	Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit	230
Artikel 07. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau	97	Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies	231
Artikel 08. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden	109	Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling	232
Artikel 09. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband	118	Artikel 13. Handhaving	234
Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit	126	Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Ministerie van Algemene Zaken	235
Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies	136	Artikel 15. Algemeen	237
Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling	157	Artikel 16. Nominaal en onvoorzien	239
Artikel 13. Handhaving	169	6. Bijlage 2. Moties en toezeggingen	242
Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Ministerie van Algemene Zaken	183	7. Bijlage 3. ZBO's en RWT's	296
2.3. De niet-beleidsartikelen	186	8. Bijlage 4. Overzichtsconstructie Milieu	298
Artikel 15. Algemeen	186	9. Bijlage 5. Voortgang klimaatbeleid 2004	304
Artikel 16. Nominaal en onvoorzien	195	10. Bijlage 6. Lijst van afkortingen	327
3. De bedrijfsvoeringsparagraaf	197	11. Bijlage 7. Trefwoordenregister	330
4. Agentschapsbegroting	198		

A. ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGS- WETSVOORSTEL

Wetsartikel 1 (begrotingsstaat ministerie)

De begrotingsstaten die onderdeel uitmaken van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om de begrotingsstaat van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (XI) voor het jaar 2005 vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor het jaar 2005. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota 2005.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en de ontvangsten voor het jaar 2005 vastgesteld. De in de begroting opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenaamde begrotingstoelichting).

Wetsartikel 2 (begrotingsstaat agentschappen)

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de baten en lasten en de kapitaaluitgaven en -ontvangsten van het agentschap «Rijksgebouwendienst» voor het jaar 2005 vastgesteld. De in die begrotingen opgenomen begrotingsartikelen worden toegelicht in onderdeel B (begrotingstoelichting) van deze memorie van toelichting en wel in de paragraaf inzake het agentschap.

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,
S. M. Dekker

B. BEGROTINGSTOELICHTING

1. LEESWIJZER

De memorie van toelichting is opgebouwd uit de volgende onderdelen en terug te vinden in de hoofdstukken:

- 2.1 Beleidsagenda;
- 2.2 Beleidsartikelen;
- 2.3 De niet-beleidsartikelen;
- 3. Bedrijfsvoeringsparagraaf;
- 4. De agentschapsbegroting;
- Bijlage 1 «Verdiepingsbijlage»;
- Bijlage 2 «Moties en Toezeggingen»;
- Bijlage 3 «ZBO en RWT's»;
- Bijlage 4 «Overzichtsconstructie Milieu»;
- Bijlage 5 «Voortgang klimaatbeleid 2004»;
- Bijlage 6 «Afkorting»;
- Bijlage 7 «Trefwoordenregister».

2.1 De beleidsagenda

In het verlengde van het Hoofdlijnenakkoord en het hieruit voortvloeiende beleidsprogramma 2004–2007 van het Kabinet is de beleidsagenda van VROM ingedeeld naar de volgende thema's:

- Beweging op de woningmarkt;
- Uitvoering Nota Ruimte: ruimte voor ontwikkeling;
- Een eco-efficiënte economie;
- Adequaat rijkshuisvestingsstelsel;
- Modernisering regelgeving;
- Betere naleving.

Binnen deze thema's is een overzichtelijk aantal beleidsprioriteiten gesteld. Per prioriteit wordt in het kort ingegaan op het doel, de te leveren prestaties en de relevante beleidsartikelen waar nader op dit beleid wordt ingegaan.

De beleidsagenda wordt afgesloten met een overzichtstabel en bijbehorende toelichting. Deze tabel geeft een aansluiting tussen de vorige begroting en de nu voorliggende ontwerpbegroting met in budgettaire zin de meest relevante beleidsmatige budgettaire wijzigingen.

2.2 De (beleids)artikelen

De begroting van het ministerie van VROM is opgedeeld in 16 artikelen, waarvan veertien artikelen gerekend kunnen worden tot beleidsartikelen. Tot de niet beleidsartikelen behoren de artikelen 15: Algemeen en artikel 16: Nominaal en onvoorzien. Op deze artikelen worden de bedragen gepresenteerd die niet aan afzonderlijke beleidsdoelstellingen worden toegerekend. In de beleidsartikelen komt het beleid voor de komende jaren specifiek aan bod. Ieder beleidsartikel wordt afgesloten met een tabel Budgetflexibiliteit. Deze flexibiliteit geeft het door de Kamer gewenste inzicht over het op korte en lange termijn nog te beïnvloeden deel van de (meerjarige) uitgavenramingen.

3. De bedrijfsvoeringparagraaf

In deze paragraaf worden de bedrijfsvoeringprioriteiten beschreven.

4. De agentschapbegroting

In de agentschapbegroting vindt bespreking plaats van de Rijksgebouwendienst aan de hand van de doelstellingen van deze dienst namelijk: het adequaat huisvesten van de rijksdienst, het in evenwicht houden van de baten en lasten en het realiseren van toegevoegde waarde.

2. DE BELEIDSAGENDA

2.1. Hoofdpijnen van het beleid

VROM heeft de ambitie om in brede allianties een toekomstvast leefomgeving te realiseren. Ontwikkelkracht is het devies, waarbij overigens belangrijke maatschappelijke waarden nog steeds stevig geborgd zullen blijven. De positie van VROM mag helder zijn: burgers, bedrijven, maatschappelijke instanties en andere overheden moeten weten wat van VROM verwacht mag worden en waar zij zelf verantwoordelijk voor zijn. Dit komt overeen met het ingezette kabinetsbeleid om het zelfoplossende vermogen van de samenleving te verhogen.

Indachtig het Hoofdpijnenakkoord en het daarop gestoelde beleidsprogramma 2004–2007 van het Kabinet zal VROM zich focussen op het bereiken van de volgende doelen:

- VROM staat voor de opgave om samen met andere partijen zichtbaar meer beweging op de woningmarkt tot stand te brengen. Er zal daartoe geïnvesteerd moeten worden in de woningproductie en herstructurering van oude wijken onder borging van de betaalbaarheid. Modernisering van het huurbeleid creëert daarvoor randvoorwaarden;
- Meer ruimte wordt geboden aan burgers, bedrijven en andere overheden om zelf ruimtelijke kwaliteit op duurzame wijze tot stand te brengen op zodanige wijze dat de concurrentiekracht van Nederland wordt versterkt en de leefbaarheid in (en kwaliteit van) steden en op het platteland wordt geborgd;
- Een effectieve bijdrage wordt geleverd aan een eco-efficiënte economie en een modernisering van het milieu-instrumentarium door milieu als kans te zien (innovatie) voor versterking van het economische profiel van Nederland;
- Om tot oplossingen van maatschappelijke problemen te komen, worden niet-functionele regels geschrapt, andere samengevoegd of vereenvoudigd (stroperige procedures worden vereenvoudigd, administratieve lasten worden substantieel teruggedrongen) en onduidelijkheid in verantwoordelijkheden weggenomen;
- Een betere naleving van de VROM-regelgeving wordt tot stand gebracht door naast een versterkte handhaving een brede interventiestrategie te ontwikkelen waarin een mix van (toezichts)instrumenten gericht wordt ingezet;
- Gekoppeld aan het leveren van adequate rijkshuisvesting wordt zorggedragen voor een optimalisering van het rijkshuisvestingsstelsel, waarbij rekening wordt gehouden met een krimpende rijksoverheid, verantwoord vastgoedmanagement, gebiedsgerichte ontwikkelingen en andere relevante doelstellingen van het rijksbeleid.

Het te voeren beleid is in grote lijnen uitgezet, zoals in de Nota Ruimte en de modernisering van het huurbeleid. Na instemming van de Tweede Kamer komt het aan op implementatie, de nadere uitwerking en uitvoering van het beleid. Daarbij zoekt VROM nadrukkelijk de samenwerking met andere ministeries, medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke instellingen om tot het gewenste maatschappelijke resultaat te komen. Daarnaast zet VROM in op een sterke verbetering van de (elektronische) dienstverlening. Dit alles heeft uiteindelijk ook zijn consequenties voor de wijze waarop het ministerie zichzelf organiseert. VROM draagt met overtuiging bij aan de takenanalyses in het kader van het Programma Andere Overheid (PAO) die naar verwachting rond de jaarwisseling zijn

afgerond en in 2005 hun doorwerking zullen vinden in fundamentele keuzes voor de toekomstige vormgeving van de organisatie van de rijksdienst.

Tegelijkertijd zijn reeds ontwikkelingen in gang gezet die passen in de richting waarin de rijksdienst zich ontwikkelt:

- VROM ontwikkelt zich tot een flexibel kernministerie dat zich in de beleidsontwikkeling en handhaving sterk richt op samenwerking met de Europese Commissie en de EU-lidstaten, andere ministeries, provincies en gemeenten;
- De uitvoering van subsidieregelingen wordt op grotere afstand geplaatst van het kernministerie waardoor de uitvoeringsorganisaties en de beleidskern een zakelijker relatie met elkaar aangaan;
- Voorts krijgen de instanties die deze subsidieregelingen uitvoeren meer ruimte om zelf goed te presteren en de dienstverlening naar burgers, bedrijven, andere overheden en instellingen te verbeteren, zoals ook nu al mogelijk blijkt bij de uitvoering van de huursubsidie (huursubsidie-informatiepunten, huursubsidievolgsysteem via internet) en
- de uitvoering van de ruimtelijke ordening regelgeving (digitale uitvoering ruimtelijke plannen (DURP)).

2.2. Beleidsprioriteiten

2.2.1. Beweging op de woningmarkt nadere uitwerking in artikel 1, 2, 4 en 5

De woningmarkt functioneert momenteel moeizaam en zit voor sommige groepen woningzoekenden zelfs op slot. De woningproductie is te laag. Tegelijkertijd stagneert de doorstroming in zowel de huur- als de koopsector. Starters op de woningmarkt kunnen daardoor steeds moeilijker instromen. Mede door de stagnatie van de woningproductie komt de herstructurering van wijken moeizaam op gang. Als de herstructurering en de woningproductie (in en aan de stad) niet beter op gang komen, zal de uitstroom van midden en hogere inkomens uit de steden niet tot staan worden gebracht en het sociale kader in de herstructureringswijken verdwijnen met alle risico's van dien voor de leefbaarheid in die wijken. Daarnaast is de prijs-kwaliteitverhouding in de huursector momenteel sterk uit balans. Prioriteit wordt daarom gegeven aan:

- het verhogen van de woningproductie;
- een impuls geven aan de herstructurering, voornamelijk in de 56 prioriteitswijken;
- modernisering van het huurbeleid waarbij onder meer de relatie tussen woonkwaliteit en huurprijs wordt hersteld onder borging van de betaalbaarheid.

2.2.1.1. Verhoging woningproductie

Het Kabinet streeft voor de langere termijn (tot 2010) naar een woningtekort dat is teruggebracht tot 1,5 à 2% door de bouw van 380 000 tot 420 000 woningen in de periode 2005 t/m 2009. Bij deze opgave is een trendmatig niveau van sloop en vervangende nieuwbouw verondersteld van 80 000 woningen (gemiddeld 16 000 per jaar). Voor 2005 streeft het Kabinet naar een productie van minimaal 70 000 woningen (in 2003 was de productie circa 60 000 woningen).

Belangrijkste prestaties in 2005

Gemeenten, provincies, woningcorporaties, commerciële verhuurders en projectontwikkelaars zijn primair aan zet om ervoor te zorgen dat deze woningen gebouwd worden. VROM faciliteert dit proces o.a. door:

- voorwaarden te scheppen voor ruim voldoende bestemmingsplan-capaciteit (Nota Ruimte) en inzicht te bieden in plancapaciteit door onderzoek;
- de uitvoering van woningbouwafspraken in 2004 met de stedelijke regio's voor de periode 2005–2009 te stimuleren door een prestatie-gerichte inzet van de Besluit Locatie Subsidiegelden (BLS-gelden). Betaalbaarstelling van BLS-gelden wordt voor een groot deel gekoppeld aan daadwerkelijk gerealiseerde woningen;
- afspraken te maken met verhuurders in het kader van het huurbeleid voor de langere termijn over de door hen te plegen investeringen in de woningproductie;
- het grondbeleidsinstrumentarium te verbeteren zoals aangegeven in de Nota Ruimte (o.m. toepassing voorkeursrecht, vereenvoudiging en versnelling onteigeningsprocedures, versterken regiefunctie gemeenten bij nieuwbouwlocaties). Hier wordt in het kader van de uitvoering van de Nota Ruimte (2.2.1) nader op ingegaan.

2.2.1.2. Impuls herstructurering

De uitvoering van de herstructurering, voornamelijk in de 56 prioriteitswijken in de G30-gemeenten, moet sneller van de grond komen om het proces van concentratie van lage inkomensgroepen in die wijken niet verder te laten toenemen (respectievelijk de uitstroom van midden- en hogere inkomens tot staan te brengen). Dit alles met als doel om het woon- en leefklimaat in die wijken te verbeteren, de sociale cohesie in buurten te versterken en gevoelens van onveiligheid van bewoners te verminderen.

Belangrijkste prestaties in 2005

VROM zal de uitvoering van de in 2004 door gemeenten en corporaties gemaakte prestatieafspraken over de aanpak van de 56 prioriteitswijken in de G30-gemeenten volgen en stimuleren door het uitvoeringsproces op lokaal niveau vlot te trekken. Daarvoor levert VROM onder meer de volgende prestaties:

- De bestuurlijke lasten rond de verantwoording stedelijke vernieuwing worden verminderd door stroomlijning en vereenvoudiging van ISV-subsidievoorwaarden. De hiertoe opgestelde Algemene Maatregel van Bestuur (AmvB) «Verantwoording stedelijke vernieuwing» zal gaan gelden vanaf 1 januari 2005;
- Daar waar tekortschietende financiële middelen bij individuele woningcorporaties een probleem vormen voor investeringen stimuleert VROM woningcorporaties om elkaar daarin te ondersteunen. De voorkeur van VROM gaat uit naar vrijwilligheid, in het uiterste geval via projectsteun van het Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting;
- Op basis van de beoordeling van de nieuwe meerjarenontwikkelingsprogramma's (MOP's) worden de financiële bijdragen (ca. € 1,3 mld) voor Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)-II (voor de periode 2005–2009) toegezegd. Vergeleken met ISV-I worden in ISV-II over een aantal prestaties beter afrekenbare afspraken gemaakt en zal een zwaarder accent gelegd worden op de financiële draagkracht van gemeenten;
- Vanaf 2005 is een impulsbudget ISV van € 110 mln. beschikbaar. Dit

budget wordt voor het grootste deel ingezet ter versnelling van het proces van stedelijke vernieuwing in de G30, voornamelijk in de 56 wijken. Daarnaast is dit budget bedoeld voor het opheffen van onvoorziene knelpunten tijdens de uitvoering van plannen en projecten;

- De effectiviteit van de ingezette ISV-middelen van de afgelopen jaren (2000–2004) wordt in 2005 geëvalueerd op basis van de beoordeling van eindverantwoordingen van de G30-gemeenten. Op basis van deze beoordelingen worden de financiële bijdragen (circa € 1,7 mld) van ISV-I definitief vastgesteld;
- Ter verbetering van de leefkwaliteit in wijken zet VROM in op een sterke koppeling tussen fysieke en sociale interventies. Het hiervoor in samenwerking met het Ministerie van VWS uitgevoerde kennisprogramma «sociaal-fysieke wijkaanpak» zal in het najaar van 2004 zijn geëvalueerd. Ter bestrijding van overlast en criminaliteit in achterstandswijken (waaronder verhuur van panden aan illegalen) worden de materiële gronden van de Wet Victor/Victoria verruimd. In ISV-II en bij de aanpak van de 56 prioriteitswijken is de sociaal-fysieke aanpak een belangrijk thema. In 2005 vindt bij alle G30-gemeenten een GSB-voortgangsgesprek plaats waarbij de resultaten van de door Rijk en gemeenten voorgenomen prestaties op sociaal-fysiek gebied aan de orde komen.

2.2.1.3. Modernisering huurbeleid

De opgave voor de komende jaren is het weer in beweging krijgen van de woningmarkt. De belangrijkste bijdrage zal moeten komen van het vergroten van de woningbouwproductie en de aanpak van herstructurering. Dit vergt investeringen door verhuurders. Modernisering van het huurbeleid moet daartoe eveneens voorwaarden creëren. Met een meer marktconform huurbeleid zal het voor verhuurders en beleggers aantrekkelijker worden om te investeren in verbetering en nieuwbouw van woningen wat uiteindelijk ook een stimulans betekent voor de realisatie van het nieuwbouwprogramma. Een huurbeleid resulterend in een betere prijs/kwaliteitsverhouding van huurwoningen in de voorraad, zal huishoudens die zich dit kunnen veroorloven – ook midden inkomensgroepen – er tevens eerder toe aanzetten te kiezen voor een duurdere huurwoning of een koopwoning.

Belangrijkste prestaties in 2005

Modernisering van het huurbeleid wordt zo mogelijk in 2005, maar uiterlijk per 1 juli 2006 langs drie wegen vormgegeven:

- vergroting van het geliberaliseerde gebied;
- modernisering Woningwaarderingssysteem (WWS) en
- het toestaan van meer maatwerk bij de jaarlijkse huurverhoging in combinatie met een gefaseerde verruiming van de jaarlijkse huurverhoging.

De geleidelijke verruiming van de huurverhogingruimte wordt uitdrukkelijk gekoppeld aan investeringen van verhuurders. Met de noodzakelijke investeringen kan de woningmarkt weer in beweging komen. Randvoorwaarde daarbij is borging van de betaalbaarheid.

*2.2.2. Uitvoering Nota Ruimte
nadere uitwerking in artikel 1, 4, 6, 8 en 9*

2.2.2.1. Uitvoeringsagenda Nota Ruimte

Wij leven in Nederland met veel mensen op een kleine plek. De inzet van de regering is erop gericht dat wij nu en in de toekomst leven in een land waar mooie natuur is, eenieder goed kan wonen, werken en recreëren in steden en dorpen die schoon, heel en veilig zijn en waarvan de bereikbaarheid voorspelbaar en betrouwbaar is. Deze elementen vormen belangrijke vestigingsvoorwaarden voor (internationale) bedrijven.

Het ruimtelijk beleid van de regering zoals verwoord in de Nota Ruimte staat meer dan ooit in het teken van versterking van de internationale concurrentiepositie van Nederland. Een intensieve bemoeienis met de verdere ontwikkeling van de nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur is het gevolg. Daarnaast zet de regering in op krachtige steden en een vitaal platteland, borging en ontwikkeling van belangrijke (inter-)nationale ruimtelijke waarden en borging van veiligheid. Tegelijkertijd wordt de ruimte voor maatwerkoplossingen voor andere partijen vergroot. Het zelfoplossend vermogen van medeoverheden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en burgers wordt daarmee vergroot om de verschillende ruimteveragende functies op een tijdige, efficiënte en duurzame wijze af te wegen. Het proces van lokale en regionale inrichtingsvraagstukken zal doordoor aan snelheid, kwaliteit, en ontwikkelkracht winnen.

De uitvoeringsagenda verbindt op een samenhangende en gebiedsgerichte wijze de doelstellingen van de Nota Ruimte met lopende en voorgenomen uitvoeringstrajecten met de bijbehorende rijksinvesteringsbudgetten. Het Kabinet beoogt hiermee een gecoördineerde en efficiënte rijksinzet bij de uitvoering van het nationaal ruimtelijk beleid. Het Kabinet pakt met de uitvoeringsagenda zijn aandeel in de uitvoering van het ruimtelijk beleid daadkrachtig en ontwikkelingsgericht op en streeft ernaar anderen in staat te stellen hetzelfde te kunnen doen.

De Minister van VROM rapporteert vanuit de coördinerende rol voor het ruimtelijk beleid op basis van (werkzaamheden in het kader van) de uitvoeringsagenda periodiek aan de Tweede Kamer over de voortgang van de uitvoering van het ruimtelijke beleid. De eerste integrale rapportage wordt twee jaar na aanvaarding door de Tweede Kamer opgesteld. De hiervoor benodigde monitoring en evaluatie mechanismen worden op korte termijn gestart, onder andere via het maken van afspraken met medeoverheden.

De focus voor VROM zal de komende jaren liggen op:

- een intensieve interdepartementale afstemming om tot een samenhangende en gecoördineerde rijksinzet te komen, in het bijzonder voor de zogenaamde nationale «projectenveloppen» (programma's);
- een vernieuwende aanpak om deze rijksprojecten in vier bijzondere gebieden te coördineren door programmabewindslieden die hierop integraal aanspreekbaar zijn vanuit de regio's (de Noordvleugel (V&W), de Zuidvleugel (VROM), het Groene Hart (LNV), en Brabantstad/ Zuidoost Brabant (EZ));
- een samenhangende ontwikkeling van (rijks-)instrumenten die het

zelfoplossende vermogen van derden vergroten (voorbeeldprojecten gebiedsontwikkeling, grondbeleid, kennisontwikkeling, herziening Wro);

- gerichte afstemming tussen rijk en andere overheden en marktpartijen om ruimtelijk relevante investeringen tijdig, samenhangend en goed gefaseerd te laten plaatsvinden.

Belangrijkste prestaties in 2005

- Over de projectenveloppen worden in 2005 concrete werkafspraken gemaakt, in het bijzonder met andere departementen en decentrale overheden met als doel om tot een samenhangende en gecoördineerde inzet te komen.
- De in de uitvoeringsagenda genoemde agendapunten voor 2005 – die door VROM worden getrokken¹ – zullen op een samenhangende en afgestemde wijze zijn uitgevoerd. VROM is Rijkstrekker van o.a. het project Waddenzee, de nieuwe Wro en het grondbeleid.
- Het Rijk voert selectief overleg met provincies en samenwerkende gemeenten over de uitvoering van het beleid, vooral gericht op de ruimtelijke hoofdstructuur en met name met betrekking tot de gecoördineerde inzet van rijksinstrumenten en de vroegtijdige afstemming van rijksinvesteringen op afspraken van provincies en samenwerkende gemeenten over de nationale stedelijke netwerken.
- Eind 2005 zal duidelijk zijn of aanvullende afspraken met betrokken overheden binnen elk van de nationale stedelijke netwerken nodig en mogelijk zijn. Tevens zullen er in 2005 raamwerkafspraken met het IPO worden gesloten over de uitvoering van het beleid. Ruimtelijk beleid is hier onderdeel van.
- Vanuit de regierol van VROM voor het ruimtelijk beleid monitort VROM de voortgang van de uitvoering van het beleid door andere departementen en medeoverheden. Daarnaast vindt visitatie plaats en worden de activiteiten aan benchmarking onderworpen.

2.2.2.2. Ontwikkelingsplanologie als methode voor gebiedsontwikkeling

Door partijen met verschillende wensen en belangen op het gebied van ruimtelijke inrichting in een vroeg stadium bij elkaar te brengen, kan een meer evenwichtig en breder gedragen eindresultaat van ruimtelijke inrichting worden bereikt. Belangrijke indicator voor een succesvolle voortgang van de ontwikkelingsplanologie is dat in 2007 alle provincies hun voorbeeldproject in uitvoering hebben. Gebiedsgerichte projecten op regionaal niveau blijven vaak steken in de overgang van planvorming naar uitvoering. Er liggen teveel goede initiatieven op de plank met geen of weinig zicht op de uitvoering. Daar kan VROM een faciliterende rol in hebben. Alle provincies hebben één of twee voorbeeldprojecten aangedragen, zoals Meerstad en Blauwstad in Groningen en de IJsseldelta Zwolle-Kampen-Zwartewaterland in Overijssel (zie artikel 1 voor volledig overzicht voorbeeldprojecten).

Belangrijkste prestaties in 2005

De VROM-inzet is erop gericht om te stimuleren dat de door provincies aangedragen projecten in 2005 uitvoeringsgereed zijn, door:

- Opbouw en overdracht van (gebleken behoefte aan) kennis en vaardigheden bij partijen;
- Een optimale benutting van beleidsruimte binnen wet- en regelgeving;
- Een actieve rol in interdepartementale besluitvorming;
- Inzet van een onafhankelijke Adviescommissie Gebiedsontwikkeling.

¹ Zoals reeds geschetst is de Nota Ruimte een interdepartementaal product waarvan de uitvoering ook nadrukkelijk een interdepartementale verantwoordelijkheid is.

Tevens werkt VROM aan het scheppen van voorwaarden op het terrein van Publiek-Private Samenwerking (PPS) en grondbeleid om ontwikkelingsplanologie goed te kunnen toepassen.

2.2.2.3. Grondbeleid

VROM wil met het grondbeleid de decentrale overheden faciliteren in hun bevoegdheden en verantwoordelijkheden ten aanzien van de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het algemeen en de woningbouwproductie in het bijzonder. De juiste gronden moeten volgens planning beschikbaar komen voor de realisatie van ruimtelijke ontwikkelingsdoelstellingen, waaronder tijdige beschikbaarheid van voldoende woningbouwlocaties. Daarnaast draagt het grondbeleid bij aan het bereiken van de gewenste ruimtelijke kwaliteit, een goede marktwerking en zeggenschap voor de burger. Een derde aspect is de rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten van locatieontwikkeling.

In de Nota Ruimte is aangekondigd dat de rijksoverheid zal bezien of en zo ja op welke wijze een grondbedrijffunctie bij het rijk een bijdrage zou kunnen leveren aan de uitvoering van gebiedsgerichte ruimtelijke ontwikkelingen en aan ontwikkelingsgericht ruimtelijk beleid.

Belangrijkste prestaties in 2005

Om het grondbeleid te verbeteren zal VROM in 2005 de volgende prestaties leveren:

- een nieuwe wettelijke regeling voor grondexploitatie, op te nemen in de Wro, en het hieraan gerelateerde vergunningstelsel wordt in 2005 aan de Tweede Kamer aangeboden. Voor het vergunningstelsel wordt aangehaakt bij de bouwvergunning. Daarmee wordt meer duidelijkheid gecreëerd over de door de gemeente te stellen locatie-eisen en de kosten die verhaald behoren te worden op particuliere eigenaren. Verder kunnen «freeriders» zich dan grotendeels niet meer onttrekken aan overheidssturing;
- concrete maatregelen voorstellen om tegemoet te komen aan wensen van provincies, gemeenten en andere partijen als het gaat om het regionale kostenverhaal en verevening;
- de Wet voorkeursrecht gemeenten integraal herzien in het licht van de herijking en modernisering van VROM-regelgeving. Naast stroomlijning en vereenvoudiging van procedures is aanpassing aan de Algemene wet bestuursrecht, de Wet dualisering gemeentebestuur en de Wet ruimtelijke ordening noodzakelijk. Tevens krijgen bij de invoering van de Wro in 2006 rijk en provincie een voorkeursrecht voor zover het rijks- resp. provinciale projecten betreft;
- de mogelijkheden voor een rijksgrondbedrijffunctie zullen in 2004 zijn verkend. Dit zal in 2005 leiden tot besluitvorming over vervolgstappen. De Raad voor Vastgoed Rijksoverheid ontwikkelt daartoe voorstellen.

2.2.2.4. Waddenzee

Het rijksbeleid voor de Waddenzee heeft tot doel bij te dragen aan de realisering van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en behoud van het unieke open landschap. In de PKB Derde Nota Waddenzee wordt het rijksbeleid voor de Waddenzee op hoofdlijnen vastgelegd. Het kabinet heeft op 28 juni 2004 zijn reactie op het advies van de Adviesgroep Waddenzeebeleid aan de Tweede Kamer gezonden. In deze reactie heeft het kabinet aangekondigd aanvullende investeringen in de Waddenzee en het Waddengebied te

zullen doen ten bedrage van € 500 mln in de periode 2006–2025 ten behoeve van natuurherstel en -ontwikkeling, duurzame economische ontwikkeling, vermindering van bedreigingen en de kennishuishouding. Het Kabinet zal hiervoor een investeringsplan opstellen, dat medio 2005 aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. De financiële middelen worden ondergebracht in een op te richten Waddenfonds, dat onder het beheer van VROM zal vallen. Het Kabinet heeft verder besloten de mechanische kokkelvisserij met ingang van 2005 te beëindigen en met de mosselvisserij afspraken te maken over verduurzaming in de komende 10 à 15 jaar. Voorts is het Kabinet van oordeel dat de resterende onzekerheden over de ecologische effecten van gaswinning onder de Waddenzee in voldoende mate zijn weggenomen en dat gaswinning onder de Waddenzee binnen strikte randvoorwaarden mogelijk is zonder significante schade voor de natuur. Het Kabinet zal de komende tijd een standpunt formuleren over de bestuurlijke organisatie en over de door de Adviesgroep Waddenzeebeleid voorgestelde systematiek van vooraf vastgelegde natuurgrenzen voor menselijke activiteiten in de Waddenzee. Deze standpunten zullen, evenals de in de brief geschetste hoofdlijnen, worden vastgelegd in de PKB Derde Nota Waddenzee.

Belangrijkste prestaties in 2005

- De PKB Derde Nota Waddenzee wordt afgerond.
- Een wetsontwerp voor instelling van een Waddenfonds zal aan de Tweede Kamer zijn aangeboden.
- Een investeringsplan ten behoeve van de besteding van de middelen uit het Waddenfonds zal aan de Tweede Kamer zijn aangeboden.

2.2.3. Een eco-efficiënte economie nadere uitwerking in artikel 1, 3, 7, 10, 11 en 12

Het milieubeleid bevindt zich momenteel in de emancipatiefase: het milieubesef is breed in de samenleving aanwezig en de ergste milieuknelpunten die de volksgezondheid direct raken, zijn opgelost. Daarvoor is in de afgelopen 30 jaar een bouwwerk van regelgeving gecreëerd. Maar er zijn hier en daar ook te veel regels. Soms belemmeren regels op het ene beleidsterrein ontwikkelingen op het andere beleidsterrein en is er te weinig samenhang in de aanpak. Ook geeft het overheidsbeleid partijen in de samenleving onvoldoende ruimte zelf de oplossing te laten kiezen. Regels en procedures moeten verder worden gemoderniseerd en gestroomlijnd; een resultaatgerichte, nuchtere en minder dogmatische insteek zal zorgen voor volwassenwording van het milieubeleid. Ook met dat doel wordt ingezet op marktconforme instrumenten en een transitie-aanpak waarbij bedrijven samen met andere partijen in een lange termijn perspectief worden uitgedaagd om eigen en liefst kosteneffectieve oplossingen te kiezen voor hardnekkige milieuproblemen in de samenleving. De Tweede Kamer ontvangt vanaf 2005 jaarlijks bij de jaarverantwoording een actueel overzicht van de mate waarin de realisatie van milieudoelstellingen (voor zover mogelijk) dat jaar door het ingezette beleid dichterbij is gekomen.

2.2.3.1. Klimaatbeleid

Het klimaatbeleid van dit Kabinet is erop gericht om de Kyoto-doelstellingen ten aanzien van de uitstoot van broeikasgassen te halen. In de periode 2008–2012 moet de emissie van broeikasgassen met 6% gereduceerd zijn ten opzichte van de uitstoot in het basisjaar 1990 (voor sommige gassen is het basisjaar 1995). Voor de uitstoot betekent dit een

maximaal toegestaan emissieniveau van 199 Mton CO₂-equivalenten per jaar in de periode 2008–2012. Door maatregelen in het buitenland is in Nederland in die periode een emissie van 219 Mton toegestaan. Het Milieu- en Natuurplanbureau verwacht bij het huidige beleid voor 2005 en 2010 een emissie van 222 resp. 219 Mton. Naast het realiseren van de Kyoto-doelstellingen is van belang dat er een perspectief ontstaat op het starten van de discussie over de inhoud en het proces voor de periode na 2012.

Belangrijkste prestaties in 2005

- Nota aan de Tweede Kamer aangeboden over evaluatie effectiviteit en doelmatigheid klimaatbeleid.
- Nederlands standpunt/instructie m.b.t. internationaal klimaatbeleid na 2012 vastgesteld.

2.2.3.2. Omgaan met risico's

Het maatschappelijke debat wordt aangegaan over het nuchter omgaan met risico's, met als doel om wat van de overheid mag worden verwacht aan beperking van (milieu-, veiligheids- en gezondheids)risico's te relateren aan inspanningen van burgers, bedrijven en instellingen. Daarbij hoort dat sommige risico's aanvaard worden, andere risico's met prioriteit moeten worden aangepakt en verantwoordelijkheden voor het oplossen van de risico's helder worden gemaakt (zoals met radon, hoogspanningsleidingen en GSM-basisstations, geneesmiddelen in drinkwater en risicobeleid externe veiligheid). Het externe veiligheidsbeleid wordt versterkt waar het gaat om de toewijzing van verantwoordelijkheden, de doorwerking, uitvoering en handhaving van de regelgeving via de daarin gestelde normen.

Belangrijkste prestaties in 2005

- Implementatie van de beleidsvoornemens die het Kabinet in de reactie op het advies van de gezamenlijke Raden van advies voor VROM en V&W over externe veiligheid formuleert in het kader van lopende beleidstrajecten zoals Ketenstudies, Groepsrisico, Verruiming reikwijdte Wet milieubeheer.
- Uitvoering van het implementatieplan van LPG en ammoniak op basis van de integrale ketenstudies.
- Uitvoering acties uit de nota «Nuchter Omgaan met Risico's».
- Uitvoering acties uit nationaal Actieprogramma Gezondheid en Milieu gericht op het binnenmilieu, de lokale leefomgeving, risicocommunicatie en op algemene verbeteringen en verankering van het risicobeleid.

2.2.3.3. Ontkoppeling van milieu en economie

Duurzame ontwikkeling moet het uitgangspunt zijn in het handelen van nationale en internationale overheden en maatschappelijke actoren. Vanuit dat uitgangspunt worden in samenwerking met maatschappelijke partijen transities gerealiseerd voor een aantal hardnekkige milieu-problemen. Daarbij worden innovatieve oplossingen ontwikkeld die zo mogelijk bijdragen aan zowel de versterking van de economie als aan het oplossen van de milieuknelpunten. In Europees verband wordt ingezet op normstelling van motoren. Dit levert een bijdrage aan Duurzame Mobiliteit. Duurzame Mobiliteit is schoon, stil en zuinig. De verdere internalisering van milieukosten in prijzen van producten en diensten kan een flinke bijdrage leveren aan de ontkoppeling van milieu en economie.

De energiebelasting wordt verhoogd en er wordt gewerkt aan een sterkere doorberekening van de maatschappelijke kosten in de beprijzing van de transportsector, omdat op dit terrein het meeste effect verwacht mag worden. Met de invoering van een emissiehandel en de hiervoor benodigde oprichting van de Nederlandse Emissieautoriteit (NEa) hebben bedrijven mogelijkheden de vermindering van de uitstoot van CO₂ op een kostenefficiënte wijze te realiseren.

Belangrijkste prestaties in 2005

- De voortgangsrapportage uitvoering actieprogramma duurzame daadkracht wordt aan de Tweede Kamer aangeboden.
- De uitkomsten van de conferentie Energy for Development inbedden in de voorbereiding van de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling nr. 14/15 (2006 en 2007), waar energie, luchtverontreiniging, industriële ontwikkeling en klimaatverandering centraal staan. In 2007 worden concrete vervolgacties afgesproken.
- Voortgangsrapportage transities wordt aan de Tweede Kamer aangeboden.
- Implementeren stimuleringsregeling Euro-4 motoren in vrachtwagens, die bijdraagt aan de realisatie van de 2010-doelen voor onder meer NO_x en fijn stof.
- Tot uitvoering brengen van wet- en regelgeving op het gebied van CO₂- en NO_x-emissiehandel, waardoor de emissiehandel van start kan gaan.
- Rapportage aan de Tweede Kamer betreffende de mogelijkheden van een daadwerkelijke invoering van de concepten verhandelbare milieugebruiksrechten en producentenverantwoordelijkheid voor één of enkele milieuproblemen.
- Concrete vergroeningsmaatregelen voor met name de sector verkeer en vervoer worden ingevoerd op basis van een interdepartementale studie naar vergroeningsopties.

2.2.4. Adequaat Rijkshuisvestingsstelsel nadere uitwerking in agentschapsbegroting Rgd

Het rijkshuisvestingsstelsel beoogt de effectiviteit, doelmatigheid en transparantie van de rijkshuisvesting te vergroten. Zoals bij de instelling van het agentschap Rijksgebouwendienst is besloten, is in 2004 een evaluatie uitgevoerd om te bezien of de inrichting van het nieuwe stelsel voldoet aan de verwachtingen. In dat kader is ook een scenarioplanning opgesteld. Het Kabinet zal in de tweede helft van 2004 een standpunt innemen over de evaluatie.

Belangrijkste prestaties in 2005

Er zal samen met andere ministeries worden zorggedragen voor een (optimalisering van het) rijkshuisvestingsstelsel waarbij rekening wordt gehouden met een krimpende rijksoverheid, verantwoord vastgoedmanagement, gebiedsgerichte ontwikkelingen als ook PAO- en andere relevante doelstellingen van het rijksbeleid.

Enkele in het oog springende projecten zijn:

- de voorbereiding van nieuwbouw voor de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, waarmee een kwaliteitsimpuls gegeven wordt aan de stedelijke ontwikkeling van Den Haag;
- de renovatie van de hoofdzetel van het ministerie van Financiën, die

via publiek-private samenwerking (PPS) zal worden uitgevoerd. Van negen andere projecten zal de haalbaarheid van PPS worden onderzocht;

- de voorbereiding van de renovatie van het Koninklijk Paleis en het Rijksmuseum in Amsterdam, de nieuwbouw voor Europol in Den Haag en de herhuisvesting van de AIVD in Zoetermeer;
- de realisatie van uitbreiding van de celcapaciteit in 2005 en latere jaren.

2.2.5. Modernisering regelgeving nadere uitwerking in artikel 1 en 3

VROM wil de eigen verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en andere overheden vergroten. Om dit te bereiken zal de regeldruk van de (rijks)overheid voor hen lager moeten worden. Minder regels, die overigens beter te handhaven zijn en voldoen aan de normen voor wetgevingskwaliteit. VROM heeft in december 2003 haar programma voor het stroomlijnen en vereenvoudigen van haar regelgeving aan de Tweede Kamer aangeboden. Het komt nu aan op de uitvoering van het prioriteitenprogramma voor de wetgevingsactiviteiten die uit de herijking en modernisering voortvloeien. Daarmee kan immers de regeldruk dan wel administratieve lastendruk voor burgers en bedrijven zichtbaar en voelbaar verlaagd worden. VROM zal de komende jaren de administratieve lasten die voortvloeien uit VROM-regelgeving met 31,4% reduceren.

Belangrijkste prestaties in 2005

De volgende wetsvoorstellen zullen in 2005 aan de Tweede Kamer worden aangeboden:

- Een aantal wijzigingen van de milieuregelgeving (vereenvoudiging planvoorschriften en stroomlijning regelgevingprocedures);
- De nieuwe Wro brengt een sterke verbetering teweeg in snelheid en effectiviteit van besluitvormingsprocedures, en is beter leesbaar en samenhangend. In 2005 worden – naast de parlementaire behandeling van de wet – nog andere wettelijke maatregelen in procedure gebracht die betrekking hebben op de invoering van deze wet (zoals invoeringswet, uitvoeringsbesluit);
- De bouwgerelateerde wet- en regelgeving wordt waar mogelijk en verantwoord gestroomlijnd en vereenvoudigd:
 - 2^e wijzigingspakket betreft vooral verbeteringen in handhaafbaarheid van bouwregelgeving (o.a. vereenvoudiging aanschrijfinstrumentarium) en zal in 2005 in werking treden;
 - 3e wijzigingspakket betreft een vereenvoudiging en stroomlijning van indieningprocedures en uniformering van gebruiksvoorschriften en zal in 2005 in procedure worden gebracht.
- In het verlengde daarvan wordt een stelsel ontwikkeld waarin voor een ruimtelijk project nog maar één vergunningsprocedure geldt («VROM-vergunning»). In dit stelsel zullen naar verwachting alle belangrijke vergunningen op het terrein van VROM worden meegenomen. Het Kabinet geeft hoge prioriteit aan dit wetsvoorstel en streeft ernaar nog deze kabinetsperiode een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer in te dienen. In artikel 1 (Wm en Wro) respectievelijk artikel 3 (Woningwet) wordt uitbreider stilgestaan bij deze dereguleringsvoornemens.

VROM reduceert de administratieve lasten voor het bedrijfsleven in 2005 met ongeveer € 34 mln op een totaal van ca. € 1,5 mld op basis van de in de brief over Herijking en modernisering van de VROM-regelgeving

geformuleerde uitgangspunten (Kamerstukken II, 2003–2004, 29 383, nr. 11). Daarbij moet worden aangetekend dat door nieuwe of gewijzigde wetten in 2005 de netto reductie uitkomt op € 23,2 mln. VROM bereidt ondertussen maatregelen voor die pas in 2006 of later tot vermindering van administratieve lasten leiden. Voorbeelden hiervan zijn het VROM-vergunningstelsel, aanpassing 8.40 AMvB's en ICT. De herijking en modernisering van corporatieregelgeving moet leiden tot een herziening van zowel Woningwet als het Besluit beheer sociale-huursector. Deze gewijzigde wetgeving zal naar verwachting niet eerder in werking kunnen treden dan in 2007. De vermindering van de administratieve lasten voor dit onderdeel (ca. € 5 mln) zal dan ook eerst vanaf 2007 merkbaar zijn. In artikel 1 is een volledig overzicht van maatregelen ter beperking van de administratieve lasten met gedetailleerde toelichting opgenomen.

2.2.6. Betere naleving nadere uitwerking in artikel 13

De VROM-regelgeving zal beter nageleefd moeten worden. Daarvoor zijn burgers, bedrijven, instellingen en andere overheden eerst zelf verantwoordelijk. De VROM-inspectie richt zich allereerst op een strikte handhaving van VROM-regelgeving door een adequaat 1^e en 2^e lijns-toezicht en een heldere verdeling van verantwoordelijkheden met andere toezichthouders. De VROM-inspectie focust haar inzet vervolgens – conform de VROM-nalevingstrategie – op die inspecties van andere overheden en bedrijven die het hoogste nalevingrendement kunnen opleveren. Onderzoeken worden geprioriteerd op basis van een inschatting van de grootste risico's en het grootste naleeftekort van de VROM-regels. Ook wordt ingezet op belangrijke gevoelens van onveiligheid van burgers. Verder wordt gekeken naar andere mogelijkheden van handhaving en toezicht die de naleving van VROM-regels kunnen vergroten en beter passen bij de moderne overheid en de huidige maatschappelijke ontwikkelingen (zoals meer gebruik van het instrument «benchmarking»). In de nalevingstrategie komt de ontwikkeling van betere methodieken en andere instrumenten om naleving te bevorderen expliciet aan de orde. Om de belasting voor burgers, bedrijven en andere instellingen te verlichten, werkt VROM mee aan de uitvoering van het Programma Andere Overheid (PAO), onder meer via het project «samenwerking inspecties».

Belangrijkste prestaties in 2005

- Een rapportage over de eerste vervolgmeting «kwaliteit van eerstelijns milieuhandhaving» ten opzichte van de nulmeting uit 2003 zal aan de Tweede Kamer zijn aangeboden.
- Door middel van gerichte onderzoeken en via een gecoördineerde aanpak, geeft de VROM-Inspectie – in lijn met vorig jaar – prioriteit aan de volgende thema's.
 - Veiligheid:* externe veiligheid inrichtingen (gevaarlijke stoffen, explosies), defensie-inrichtingen, vuurwerk, inrichtingen in het kader van het Besluit Risico Zware Ongevallen (BRZO), VROM-inspectietaken bij de Wet explosieven voor civiel gebruik, bouwtechnische eisen en brandveiligheid bestaande/nieuwbouw en ruimte voor de rivier.
 - Gezondheidsrisico's:* straling (w.o. radioactief schroot en transporten), asbest, drinkwater, legionella, gemodificeerde organismen, bestrijdingsmiddelen en luchtverontreiniging.
 - Duurzaamheid:* klimaat (ozonlaagaantastende stoffen, zwavelgehalte in brandstoffen), afval (internationale afvaltransporten (EVOA)) en bodembescherming.

- In het kader van het Programma Andere Overheid (PAO) wordt verkend hoe bedrijven door een gecoördineerde aanpak van de rijksinspecties minder vaak bezocht hoeven te worden zonder dat dit ten koste gaat van de effectiviteit van de handhaving. Begin 2006 moeten de acties die in het kader van de kwaliteitsagenda en het PAO zijn ingezet, hebben geleid tot betere samenwerking en afstemming tussen de rijksinspecties, tot een kwaliteitsslag in het werken en tot minder toezichtlast voor bedrijven.

2.3. Belangrijkste beleidsmatige mutaties

Belangrijkste beleidsmatige uitgavenmutaties ten opzichte van de ontwerpbegroting 2004							
(bedragen in € 1000)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	art.nr
Stand Ontwerpbegroting 2004*	3 498 609	3 270 476	2 927 351	2 934 147	2 966 752		
Mutaties 1^e suppletore begroting 2004:							
1. Huursubsidie	- 3 900	- 18 500	- 9 100	- 68 800	- 140 700		2
2. Energiepremieregeling	74 000	- 22 200	- 23 400	- 14 200	- 14 200		3
3. Herstructurering en nieuwbouw	- 21 608	13 385	23 351	34 295	13 062		4
4. Projecten gefinancierd uit ICES -KIS3	11 000						6,11,15
5. Bodemsanering ontvangsten 2003 mbt kostenverhaal en restituties	19 209						7
6. Investerings in de VROM-organisatie	22 525	14 893	10 088	5 588	3 388		15
Overige mutaties in de 1e suppletore begroting 2004	71 428	- 17 701	- 13 975	- 23 763	- 15 847		
Nieuwe mutaties:							
7. Aanpassing door CEP-raming		- 1 700	- 4 700	- 8 400	- 13 700		2
8. Eenmalige verhoging boven minimale normhuren		0	- 20 000	0	0		
9. Bijstelling aanpassing huurgrenzen		- 2 000	- 3 000	- 3 000	- 4 000		2
10. Effect AWIR op de huursubsidie-uitgaven		0	155 164	223 000	218 600		2
11. Onderhoud Monumenten met Erfgoedfunctie		2 600	2 600	2 600	2 600		6
12. Centrale meldkamer TK, RvS 2 ^e fase, Masterplan Paleis op de Dam		3 800	903	24 985	7 759		14
13. Overgang uitvoering huursubsidie naar Dienst Toeslagen			- 43 250	- 43 250	- 43 250		16
Overige mutaties	37 883	- 113 999	- 14 451	12 496	- 321		
Stand ontwerpbegroting 2005	3 709 146	3 129 054	2 987 581	3 075 698	2 980 143	3 089 812	

* Inclusief amendement Hofstra, Mastwijk (Krst. II, 2003-2004, 29 200 XI, nr. 67).

* Inclusief amendement Samson, cs (Krst. II, 2003-2004, 29 200 XI, nr. 64).

Toelichting mutaties 1^e suppletore begroting:

ad 1.

De neerwaartse bijstelling van het huursubsidiebudget (€ 18,5 mln in 2005) vloeit voort uit de nieuwe raming op basis van de meest actuele gegevens. Dit is onder andere het gevolg van een neerwaartse bijstelling van de verwachte huurprijsontwikkeling en de daarmee samenhangende ontwikkeling van de huurgrenzen over deze jaren en een neerwaartse bijstelling van de gemiddelde huursubsidiebijdrage en het gemiddeld aantal maanden waarover men huursubsidie ontvangt.

ad 2.

Het bekend maken van de beëindiging van de Energiepremieregeling

(EPR) 2003 in het najaar van 2003 heeft nog in de laatste maanden van 2003 geleid tot een massaal beroep op de regeling. De doelstellingen van de EPR worden dientengevolge veel eerder gerealiseerd dan aanvankelijk gedacht. In 2004 leidt dat op basis van huidige inzichten nog tot een uitgavenpost van ongeveer € 150 mln. Compensatie daarvoor is gevonden door inzet van het budget dat in 2004 reeds beschikbaar was voor de EPR, door een herschikking van milieu- en ruimtelijke ordening-budgetten, door inzet van de EPR-budgetten uit de jaren 2005–2008 (samen € 74 mln) en uit vrijval van middelen in 2009.

ad 3.

Binnen de budgetten beschikbaar voor het operationele doel herstructurering en nieuwbouw op artikel 4 worden enkele herschikkingen doorgevoerd. Voor een transparanter budgetbeheer wordt het budget BLS afgezonderd van het budget Investerings Stedelijke Vernieuwing. Daartegenover staat dat het budget Innovatieprojecten Stedelijke Vernieuwing in zijn geheel (inclusief het deel voor sociale vernieuwing waarvan de uitgaven verantwoord werden op artikel 5) geïncorporeerd wordt in het budget ISV. Tenslotte wordt een aanzienlijk deel van de taakstelling voor doelmatig aanbesteden in de bouw ten laste gebracht van de budgetten BLS en ISV.

ad 4.

Er wordt € 11 mln aan de begroting 2004 toegevoegd voor investeringen in de kennisinfrastructuur. Zo wordt wetenschappelijk onderzoek, planontwikkelingen en kennisuitwisseling door en tussen kennisinstellingen, bedrijven en overheden op het gebied van vernieuwend ruimtegebruik, klimaat en geo-informatie gestimuleerd.

ad 6.

Het betreft investeringen die noodzakelijk zijn om de efficiency- en volumetaakstellingen te kunnen realiseren. De investeringskosten beslaan onder andere kosten die voortvloeien uit een herziening van bedrijfsvoeringprocessen, kosten die samenhangen met Human Resource Management, ICT- en verhuiskosten. In een later stadium zullen hier besparingen uit voortvloeien.

Toelichting nieuwe mutaties:

ad 7, 8 en 9.

De gehanteerde CEP-raming gaat uit van een lagere inflatie en dit betekent per saldo een besparing op de huursubsidieraming. De eenmalige verlaging van de raming in 2006 met € 20 mln betreft een correctie van de in de eerste suppletore begroting 2004 verwerkte meerjarige effecten van het aanpassen van de normhuren voor bovenminimale inkomens. De mutatie houdt verband met de dekking van de extra huursubsidie-uitgaven als gevolg van de voor de huursubsidieontvanger gunstige invulling van de zogeheten «kan»-bepaling voor het subsidietijdvak 2004–2005. Aangezien in de huursubsidieraming de verwachte huurprijsontwikkeling voor het tijdvak 2004–2005 naar beneden is bijgesteld, worden de huursubsidiegrenzen voor dit tijdvak aangepast met 2,8% in plaats van (de in de begroting 2004 geraamde) 3,1%. Deze aanpassing leidt tot een geringe verlaging van de raming van de huursubsidie-uitgaven.

ad 10.

Bij de invoering van de AWIR per 1 januari 2006 zijn verschillende

budgettaire effecten te verwachten op de huursubsidie-uitgaven. Deze effecten ontstaan doordat het beleid op een aantal onderdelen wordt gewijzigd en omdat er wordt overgeschakeld naar een ander inkomensbegrip. De gepresenteerde reeks betreft het saldo-effect.

ad 11.

Voor de monumenten in rijksbezit, die vrijwel zonder uitzondering objecten zijn van buitengewoon (inter)nationaal cultuurhistorisch belang, zijn structureel aanvullende middelen nodig om deze objecten te kunnen behouden. Gestructureerd onderhoud en het functioneel geschikt houden voor een gebruiker, vormen de beste garantie voor een goede instandhouding van deze monumenten. Uitgangspunt voor beide activiteiten is dat de cultuurhistorische waarde niet mag worden aangetast.

ad 12.

Vanwege de uitbreiding van met name de beveiligingsmaatregelen van de Tweede Kamer is de capaciteit van de huidige Centrale Meldkamer niet meer toereikend. Voor de Raad van State is reeds een nieuwbouw en renovatieproject opgestart omdat de huidige huisvesting teveel verspreid is over meerdere locaties én om de personeelsgroei voor de komende jaren op te kunnen vangen. Het omvangrijke project is opgedeeld in twee fasen. Fase 1 is in uitvoering, voor fase 2, de beveiliging, die vooralsnog gepland is voor 2008 en verder, worden nu de voorbereidende werkzaamheden gestart. Op basis van het inmiddels gereed gekomen masterplan voor de renovatie van het Koninklijk Paleis op de Dam wordt in dit monument de asbest verwijderd, worden de sterk verouderde installaties vervangen en wordt het gebouw weer geschikt gemaakt voor haar taak, namelijk het bieden van huisvesting voor officiële aangelegenheden, zoals bijvoorbeeld staatsbezoeken, recepties, prijsuitreikingen en dergelijke.

ad 13.

Met ingang van 1 januari 2006 zal de uitvoering van de huursubsidie worden overgenomen door de dienst Toeslagen van de Belastingdienst. Hierdoor vallen de VROM-uitgaven aan de uitvoering van de huursubsidie met ingang van 2006 structureel vrij. Deze reeks is terug te vinden in beleidsartikel 2.

De overige mutaties zijn terug te vinden en toegelicht in de verdiepingsbijlage.

2.2. De beleidsartikelen

Artikel 01. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

1.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM heeft de ambitie om in brede allianties een toekomstvaste leefomgeving te realiseren. Om deze missie te realiseren, ontwikkelt VROM visies, stelt het wettelijke kaders die toegankelijk, goed uitvoerbaar en goed na te leven zijn en versterkt het de kennisontwikkeling rond en monitoring van ontwikkelingen in de leefomgevingkwaliteit.

1.2. Operationele doelstellingen

1.2.1. Strategische beleidsontwikkeling en instrumentarium

De visie van de bewindslieden voor de komende jaren is beknopt en in grote lijnen geschetst in het beleidsprogramma 2004–2007 en in de beleidsagenda van deze begroting. De beleidsontwikkeling staat echter niet stil. VROM heeft de ambitie om op de terreinen van het wonen, de ruimte en het milieu voortdurend zijn omgeving te scannen op nieuwe ontwikkelingen, trends en signalen vanuit de samenleving die vragen om interventies of beleidswijzigingen en hier het juiste instrumentarium voor te ontwikkelen.

1.2.1.1. Strategische beleidsontwikkeling

Strategische beleidsontwikkeling «wonen»

VROM ontwikkelt een visie op het functioneren van de woningmarkt, mede in het licht van de huidige stagnatie op de woningmarkt en de betekenis van conjuncturele schommelingen voor de langere termijn. Het thema marktwerking en de rol van VROM op de woningmarkt zijn daarbij de belangrijkste aandachtsgebieden. Mogelijk zijn er nieuwe aangrijpingspunten voor beïnvloeding van de woningmarkt door het Rijk en kunnen deze vertaald worden in een effectiever beleidsinstrumentarium. Er wordt tevens gestreefd naar meer samenhang in de kaderstelling voor en toezicht op de sociale huursector. Daarmee wordt beoogd het maatschappelijk gebonden vermogen van woningcorporaties te behouden onder gelijktijdige vermindering van procedurele en overige voorschriften. Ook dient het toezicht op woningcorporaties efficiënter te verlopen.

Prestaties

- In 2005 zal de in 2004 ingezette serie beleidsverkenningen rond de woningmarkt onder het motto «Wonen in Beweging» worden afgerond.
- In 2005 wordt tevens een samenhangende visie op kaderstelling en toezicht op de sociale huursector ontwikkeld. In dat licht wordt onderzocht of het mogelijk is dat het toezicht in één hand komt. Tevens kan een herdefiniëring voor het werkdomein van woningcorporaties aan de orde zijn. Wat betreft dit laatste element kan het onder andere gaan om wijzigingen voortvloeiend uit de modernisering van het huurbeleid. Doel is om voor het zomerreces van 2005 te komen tot afronding van de politieke besluitvorming over de concrete voornemens. Vervolgens zullen de voornemens in de tweede helft van 2005 in procedure worden gebracht.

Strategische beleidsontwikkeling «ruimte»

Uitvoeringsagenda Nota Ruimte

De uitvoeringsagenda Nota Ruimte zal worden uitgevoerd. Het doel van de uitvoeringsagenda is om meer synergie, betere interdepartementale taakverdeling en coördinatie in het ruimtelijke beleid te realiseren¹. Immers, met één Nota Ruimte staat het Kabinet ook eenheid en eenduidigheid in de uitvoering voor ogen. De uitvoeringsagenda is een nieuw instrument dat het Kabinet in staat stelt de samenhang in uiteenlopende departementale uitvoeringstrajecten – voor nu en op termijn – te waarborgen. Door een integrale en afgestemde afweging vanuit ruimtelijke en sectorale optiek wordt de rijksinzet bij ruimtelijke ontwikkelingen efficiënter en effectiever. De uitvoeringsagenda is een aanvulling op de meerjarenprogramma's van departementen V&W, LNV, EZ en VROM.

Het Kabinet pakt zijn aandeel in de uitvoering van het ruimtelijk beleid daadkrachtig en ontwikkelingsgericht op en streeft er naar anderen in staat stellen hetzelfde te kunnen doen. In de uitvoering(sagenda) spelen het motto «centraal wat moet, decentraal wat kan» en verruiming van de beleidsruimte van decentrale overheden een centrale rol. Het laatste gebeurt door verdergaande decentralisatie van verantwoordelijkheden (ook voor de realisatie van rijksdoelen), door sturing op hoofdlijnen en door ontwikkeling van instrumenten die decentrale overheden beter in staat stellen om zelfstandig inrichtingsopgaven en «projecten te realiseren (bijvoorbeeld grondbeleid of PPS-constructies).

De uitvoeringsagenda Nota Ruimte biedt op hoofdlijnen een overzicht van de uitvoering van het ruimtelijk beleid met de bijbehorende rijksinvesteringsbudgetten tot 2015. Naast de reguliere budgetten is een financiële reservering van FES-middelen voor specifieke inrichtingsuitgaven die voortvloeien uit de Nota Ruimte gewenst voor de periode 2011–2014. In het najaar van 2004 worden een aantal claims afgewogen, die voortvloeien uit de Nota Ruimte (stedelijke vernieuwing, veenweideproblematiek, integrale gebiedsopgaven) mede in relatie tot de afwegingen voor het budget voor de Nota Mobiliteit.

Het Kabinet richt zich met name op de in de Nota Ruimte benoemde nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. De uitvoering van opgaven in de nationale RHS zal gebeuren door afstemming tussen departementen en door afstemming tussen het rijk en medeoverheden en marktpartijen. Op deze manier vinden ruimtelijk relevante investeringen tijdig en goed gefaseerd plaats en kan synergie worden vergroot. Naast opgaven waarvan VROM rijkstrekker is (bijvoorbeeld Waddenzee) heeft VROM ook een regie/coördinatierol in het ruimtelijk domein. Deze rol wordt actief ingevuld: VROM overlegt periodiek met andere bewindspersonen en/of regionale besturen, maakt indien noodzakelijk en mogelijk werkafspraken en rapporteert aan de Tweede Kamer. De eerste integrale rapportage wordt twee jaar na aanvaarding door de Tweede Kamer van de Nota Ruimte en de daarbij opgenomen uitvoeringsagenda opgesteld.

Het Kabinet hanteert een «rijksprojectenvelop» voor gebieden binnen de nationale RHS, waar sprake is van een complexe stapeling van strategische opgaven en heeft daartoe een verantwoordelijke programma-minister aangewezen. Het gaat om de Noordvleugel (V&W), de Zuidvleugel (VROM), het Groene Hart (LNV) en Brabantstad/Zuidoost Brabant (EZ). De bewindspersonen zijn elk verantwoordelijk voor de uitvoering van

¹ Als zodanig draagt het ook bij aan de doelstellingen van het Programma Andere Overheid van het Kabinet. Kabinetsvisie «Andere Overheid» en Actieprogramma «Andere Overheid» die 1 december 2003 door de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties aan de Tweede Kamer zijn verzonden, Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, Kamerstuk 29 362, nr. 1.

hun programma en worden het aanspreekpunt voor de betreffende regio. De Minister van VROM coördineert het ruimtelijk beleid en is verantwoordelijk voor de instrumenten die daarbij worden ingezet, waaronder deze nieuwe werkwijze.

Buiten de Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur stelt het rijk zich terughoudend op en faciliteert met name de totstandkoming van de ondergrens die bij alle ruimtelijke afwegingen geldt: de «basiskwaliteit». Provincies en (samenwerkende) gemeenten zijn verantwoordelijk om de basiskwaliteit integraal en concreet invulling te geven. VROM informeert de Tweede Kamer over de uitvoering van het ruimtelijk beleid door medeoverheden. De hiervoor benodigde monitoring en evaluatie mechanismen worden op korte termijn gestart. Afspraken met medeoverheden over de te monitoren ontwikkelingen/de toegepaste indicatoren worden gemaakt kort na het vaststellen van de Nota Ruimte door het parlement (PKB deel 4).

Prestaties

- De uitvoeringsagenda is in 2005 interdepartementaal nader uitgewerkt en afgestemd, (mede) in het kader van de 2-jaarlijkse actualisatie van de uitvoeringsagenda.
- De in de uitvoeringsagenda genoemde agendapunten voor 2005, waarvan VROM de trekker is (zoals de projectenvelop Zuidvleugel, beleid ten aanzien van de Waddenzee, nieuwe Wro en grondbeleid) zullen worden uitgevoerd. Dit gebeurt op een samenhangende en afgestemde wijze.
- Vanuit de regierol/coördinerende rol van VROM voor het ruimtelijk beleid houdt VROM de vinger aan de pols op de voortgang van de uitvoering van het beleid door andere departementen en medeoverheden. Uitvoeren van monitoring en evaluatie activiteiten (waaronder het maken van afspraken met medeoverheden over de monitoring zodra de Nota Ruimte PKB deel 4 is afgerond). Daarnaast vindt er visitatie plaats en worden de activiteiten aan benchmarking onderworpen.
- Het rijk voert selectief overleg met provincies en samenwerkende gemeenten over de uitvoering van het beleid (vooral gericht op de ruimtelijke hoofdstructuur), met name met betrekking tot de gecoördineerde inzet van rijksinstrumenten en de vroegtijdige afstemming van rijksinvesteringen op afspraken van provincies en samenwerkende gemeenten binnen de nationale stedelijke netwerken. Als het noodzakelijk en mogelijk is kan het rijk met decentrale overheden een aantal aanvullende (werk)afspraken maken die specifiek gericht zijn op een samenhangende realisatie van plannen. Deze afspraken treden niet in de plaats van formele investeringsafspraken¹. De werkafspraken dienen om in de realisatie van projecten tot afstemming te komen over (plan)studies, besluitvormingstrajecten en faseringen. Eind 2005 zal duidelijk zijn of aanvullende afspraken met elk van de nationale stedelijke netwerken noodzakelijk en mogelijk is. Tevens zullen er in 2005 raamwerkafspraken met het IPO worden gesloten over de uitvoering van het (ruimtelijk) beleid.
- In samenwerking met de andere programmaministers vindt een evaluatie van het instrument projecten envelop plaats. Daarna vindt er in samenhang met de takenanalyse in het kader van het Programma Andere Overheid (PAO) samen met de Minister van BVK een tussen-evaluatie naar de werkwijze met betrekking tot projectenveloppen.
- Er komt een financiële reservering van de FES-middelen (2011–2014) voor specifieke inrichtingsopgaven die voortvloeien uit de Nota Ruimte. Ook wordt de keuze voor de inzet van de FES-middelen waarover in 2006 zal worden besloten, voorbereid.

¹ Investeringsafspraken zoals MIT, GDU/BDU, ISV/BLS, MJP/ILG Investeringsbudget landelijk gebied.

Hiermee realiseert VROM – in samenwerking met de andere departementen en medeoverheden – het hoofddoel¹ en de vier beleidsdoelen² van de Nota Ruimte.

Ontwikkelingsplanologie

Het rijk wil goede voorwaarden scheppen voor een op ontwikkeling gericht ruimtelijk beleid. Burgers, private partijen, maatschappelijke organisaties en de andere overheden nemen iedere dag prima initiatieven voor het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Het accent in het rijksbeleid zal meer liggen op wat kan en minder op wat moet. Daardoor zal het ruimtelijke beleid beter voldoen aan maatschappelijke wensen en sneller tot uitvoering kunnen komen. De Nota Ruimte en de nieuwe WRO bieden veel ruimte voor decentrale afwegingen. Hiermee zijn door het rijk belangrijke voorwaarden gecreëerd voor een gebiedsgerichte aanpak, de basis voor ontwikkelingsplanologie. Een aantal subdoelen draagt bij aan het creëren van goede voorwaarden voor ontwikkelingsplanologie:

- Betere voorwaarden voor ontwikkelingsplanologie en minder belemmeringen, zowel institutioneel (bijvoorbeeld herijking regelgeving, implementatie nieuwe WRO, regionaal kostenverhaal en verevening) als in de bestuurspraktijk (bijvoorbeeld voor het toepassen van PPS in gebiedsgerichte projecten, en meer ruimte binnen wet- en regelgeving voor maatwerk);
- Grotere kennis en kunde bij partijen, bijvoorbeeld bij provincies, waterschappen en gemeenten in het landelijk gebied, met name rond de gebiedsgerichte aanpak op het regionale schaalniveau.

De eindverantwoordelijkheid voor het realiseren van ontwikkelingsplanologie bij concrete plannen en projecten ligt bij de decentrale overheden. De Minister van VROM zorgt ervoor dat de voorwaarden voor het toepassen van ontwikkelingsplanologie aanwezig zijn.

Prestaties in 2005

VROM gaat samen met de meest betrokken departementen en de medeoverheden de volgende prestaties leveren ten einde goede voorwaarden te scheppen voor ontwikkelingsplanologie:

- Voorstellen voor een betere invulling van de rol van het rijk bij PPS in gebiedsgerichte projecten worden medio 2005 door de Minister van Financiën aan de Tweede Kamer aangeboden;
- Verschillende activiteiten worden ontplooid voor de opbouw van kennis en kunde van andere overheden, marktpartijen en maatschappelijke organisaties gericht op een adequate toepassing van ontwikkelingsplanologie;
- Veertien voorbeeldprojecten zullen in 2005 uitvoeringsgereed zijn:

¹ Het hoofddoel is het scheppen van ruimte voor de verschillende ruimtevrugnende functies, zoals wonen, werken, recreëren, water, natuur en infrastructuur.

² De vier beleidsdoelen zijn: versterking van de internationale concurrentiepositie van Nederland, bevordering van krachtige steden en een vitaal platteland, borging en ontwikkeling van belangrijke (inter-)nationale ruimtelijke waarden en borging van veiligheid.

Tabel 1.1. Voorbeeldprojecten per provincie

Provincie	Voorbeeldproject	Provincie	Voorbeeldproject
Groningen	Meerstad en Blauwe stad	Flevoland	Oost-West-as Lelystad-Dronten-Zwolle
Friesland	Zuidlanden/Haak om Leeuwarden	Noord-Holland	Bloemendalerpolder/KNSF en Wieringer-randmeer
Drenthe	Hunzeproject	Zuid-Holland	Rijn-Gouwezone
Overijssel	IJsseldelta Zwolle-Kampen-Zwartewaterland	Zeeland	Kust West-Zeeuws-Vlaanderen
Gelderland	Groei en Krimp recreatiebedrijven	Noord-Brabant	Ontwikkelingsprogramma West-Brabant
Utrecht	Veluwe	Limburg	Klavertje Vier
	Hart van de Heuvelrug		

Strategische beleidsontwikkeling «milieu»

Duurzame ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling moet vanzelfsprekend uitgangspunt zijn bij al het handelen in de maatschappij. De achterliggende sturingsfilosofie is, dat hiervoor fundamentele systeemveranderingen (transities) nodig zijn. Transitie beogen systeemveranderingen op gang te brengen die de ecologische, sociaal-culturele en economische factoren zodanig laten wegen, dat ze bijdragen aan duurzame ontwikkeling. Transitie schetsen derhalve de wegen naar duurzaamheid. De transitiedepartementen (EZ voor duurzame energiehuishouding, LNV voor duurzame landbouw, V&W voor duurzame mobiliteit, BZ/OS voor behoud van biodiversiteit) nemen hun eigen verantwoordelijkheid en werken samen aan de transitie met andere maatschappelijke actoren, zowel nationaal als internationaal. Het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) ontwikkelt procesindicatoren om de voortgang van transitie te meten. Vanaf 2006 komen deze procesindicatoren voor de transitie als prestatie terug op de begroting van de departementen. Op grond van deze indicatoren evalueert MNP in 2006 de voortgang van de transitie.

De duurzaamheidsverkenning levert een bijdrage door het begrip duurzame ontwikkeling te operationaliseren. In deze verkenning gebeurt dat voor de thema's voedselvoorziening, energievoorziening en mobiliteit. Voor deze thema's zullen ook indicatoren worden benoemd, waarmee een set duurzaamheidsindicatoren beschikbaar komt. Daarnaast zal de duurzaamheidsverkenning ingaan op het duurzaamheidsvraagstuk als keuzeprobleem, omdat hierover sterk uiteenlopende visies bestaan. De duurzaamheidsverkenning is daarmee een belangrijk hulpmiddel voor het proces van maatschappelijke doelbepaling. De indicatoren zullen gebruikt worden om inzicht te krijgen in en sturend te zijn voor ontwikkelingen op de desbetreffende beleidsterreinen en aldus in de begroting van de verantwoordelijke departementen een plek krijgen. Een reactie op de duurzaamheidsverkenning zal tot stand komen in overleg met maatschappelijke actoren.

Prestaties in 2005

De volgende stukken worden aan de Tweede Kamer aangeboden:

- voortgangsrapportage uitvoering Actieprogramma Duurzame Daadkracht;
- voortgangsrapportage transitie;
- reactie op de duurzaamheidsverkenning met aangrijpingspunten voor nationaal en internationaal beleid.

De meest hardnekkige milieuproblemen kunnen alleen via een internationale aanpak, in combinatie met nationale programma's op effectieve wijze bestreden worden. Met name de Europese schaal is bepalend. Voorbeelden zijn klimaatverandering, verlies aan biodiversiteit en schadelijke stoffen. Naast het overeenkomen van EU-richtlijnen en afsluiten van milieuverdragen vergt dit ook de integratie van milieuoverwegingen in de besluitvorming op andere beleidsterreinen, zoals het energiebeleid en het handelsbeleid. De invloed van Nederland op de internationale besluitvorming is beperkt, maar de Regering stelt groot belang in het onderhoud van het internationale stelsel dat moet voorzien in publieke goederen. Daarbij geldt in het bijzonder dat de belangen van ontwikkelingslanden worden meegenomen vanuit het beginsel «gelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden».

Nederland richt zich voorts op blijvende erkenning binnen de World Trade Organisation (WTO) van de noodzaak van en het recht op het treffen van handelsmaatregelen binnen multilaterale milieuverdragen als onderdeel van een pakket aan maatregelen en een permanente waarnemerstatus voor secretariaten van multilaterale milieuverdragen bij relevante WTO-raden en -comités.

Mondiaal

- De inspanningen van VROM blijven gericht op het bevorderen van synergie en de inzet van internationale geldstromen voor duurzame ontwikkeling. Het is het van cruciaal belang vaart te zetten achter de lopende WTO-onderhandelingsronde, met het oog op het bereiken van duurzame ontwikkeling.
- De EU-discussie over de Financiële Perspectieven dient bij te dragen aan het bereiken van de milieudoelen en het perspectief van duurzaamheid.
- Nederland zet zich in voor effectief en coherent internationaal milieubestuur. VROM zal hierin bijdragen.

Prestaties in 2005

- De ambities van VROM voor de prioritaire internationale milieudossiers zullen in een beleidsnota, gericht aan de Kamer, worden samengebracht. Afstemming zal plaatsvinden met de meest relevante departementen zoals BZ/OS, LNV en V&W.
- In 2005 wordt in VN-kader de voortgang met het realiseren van de MDG's behandeld. Het realiseren van de MDGs is een belangrijke doelstelling voor de regering, zoals uit een gezet in de memorie van toelichting bij de begroting van het ministerie van buitenlandse zaken. Via tal van kanalen waaronder verscheidene internationale organisaties (o.a EU, UNEP) wordt gewerkt aan het verbeteren van het leefmilieu met het oog op het realiseren van internationaal overeengekomen ontwikkelingsdoelen, aansluitend bij nationale ontwikkelingsdoelen van de betrokken (ontwikkelings)landen.
- In CSD 13 wordt invulling gegeven aan beleidsopties voor water, sanitatie en human settlements. De inzet is te komen tot duidelijke afspraken met VN-instellingen, versterking van synergie tussen deze instellingen en de Internationale Financiële Instellingen en te komen tot complementariteit tussen multilaterale en bilaterale publieke betrokkenheid alsmede tussen publieke en private initiatieven.
- Er zal een assessment plaatsvinden van internationale instellingen, waarbij onder meer de relevantie voor het Nederlandse beleid, dus ook

voor milieu, zal worden bekeken. Deze activiteit wordt gecoördineerd door het ministerie van Buitenlandse Zaken.

- In 2005 worden naar verwachting een mondiale strategie tegen de verspreiding van gevaarlijke chemicaliën (SAICM) en UNEP-saneringsprogramma's voor kwik en lood afgerond.
- In 2005 vinden voorbereidingen plaats voor een succesvolle 4^e middelenaanvulling van de Global Environment Facility (GEF), gericht op optimalisering van de inzet van deze belangrijke geldstroom voor ondersteuning van de uitvoering van de mondiale milieuverdragen. De evaluatie die hieraan voorafgaat wordt door de GEF zelf geëntameerd en zal worden besproken in de begeleidingsgroep waarvan de ministeries van OS en VROM deel uitmaken.

Europa

Nederland en dus VROM zal zich inzetten voor verdere ontwikkeling van hetgeen tijdens het Nederlands voorzitterschap van de EU op de rails is gezet. Daarbij zijn de volgende prioritaire dossiers aan de orde:

- De herziening van de Europese duurzaamheidsstrategie tijdens de Voorjaarsraad 2005 in samenhang met de mid-term review van het Lissabonproces;
- REACH (Europees stoffenbeleid);
- Duurzame mobiliteit;
- Europese inzet klimaatbeleid.

Prestaties

- De ambities voor de prioritaire Europese milieudossiers worden samengebracht in een beleidsnota gericht aan de Kamer.
- Input (milieu) voor de mid-term review Lissabonstrategie en Voorjaarsraad 2005
- Plan van aanpak voor de follow-up (milieu) Voorjaarsraad 2005

Tabel 1.2. VROM prestaties in 2005 strategische beleidsontwikkeling

Onderwerp	Prestatie	Streefdata
Wonen	Strategische verkenning «wonen in beweging»	najaar 2005
Ruimte	Samenhangende visie kaderstelling en toezicht woningcorporaties	medio 2005
	Uitvoeringsagenda Nota Ruimte nader uitgewerkt en afgestemd ikv actualisatie	2005
	Uitvoering van de agendapunten uitvoeringsagenda (u.a.)	conform u.a.
	Uitvoering monitoring en evaluatie activiteiten	2005/2006
	Voorbereiding Fes en uitvoering Fes	2005 en 2006
Milieu	Evaluatie van het instrument projectenvelop	voorjaar 2005
	Voorstellen betere invulling PPS in gebiedsgericht beleid	medio 2005
	14 voorbeeldprojecten in uitvoering	eind 2005
	Voortgangsrapportage Duurzame Daadkracht aan Tweede Kamer aangeboden	eind 2005
	Voortgangsrapportage Transities aan Tweede Kamer aangeboden	eind 2005
	Reactie duurzaamheidsverkenning	eind 2005
	Stappen vastgesteld voor realisatie Millennium Development Goals	2e helft 2005
	Beleidsstandpunt aan TK aangeboden in EU-kader voor CSD-13	medio 2005
	Input (milieu) mid-term review Lissabonstrategie en Voorjaarsraad 2005	voorjaar 2005
	Plan van aanpak follow-up (milieu) Voorjaarsraad 2005	medio 2005
Beleidsnota ambities Europese milieugenda	voorjaar 2005	
Een assessment met betrekking tot milieu relevante internationale instellingen	najaar 2005	
Beleidsnota ambities Internationale milieugenda	voorjaar 2005	
Mondiale strategie tegen verspreiding van chemicaliën	eind 2005	

Minder administratieve lasten

VROM wil de eigen verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en andere overheden vergroten. Om dit te bereiken zal de regeldruk van de (rijks)overheid voor hen lager moeten worden. Minder regels, die overigens beter te handhaven zijn. VROM heeft het afgelopen jaar een eerste slag gemaakt met het stroomlijnen en vereenvoudigen van haar regelgeving, door een grondige doorlichting van zijn wet- en regelgeving gericht op de vraag hoe tot minder en overzichtelijker regelgeving te komen die consistent is, minder procedures kent en meer ruimte laat voor eigen initiatieven van burgers, bedrijven, andere overheden en maatschappelijke instellingen. Meer aandacht wordt geschonken aan de gebruiksvriendelijkheid van regelgeving. Het komt nu aan op de uitvoering van het prioriteitenprogramma voor de wetgevingsactiviteiten die uit de herijking en modernisering voortvloeien. Daarmee kan immers de regeldruk c.q. administratieve lastendruk voor burgers en bedrijven zichtbaar en voelbaar verlaagd worden. VROM zal de komende jaren de administratieve lasten die voortvloeien uit VROM-regelgeving met 31,4% reduceren.

VROM reduceert de administratieve lasten voor het bedrijfsleven in 2005 met ongeveer € 34 mln op een totaal van ca. € 1,5 mld op basis van de in de brief over Herijking en modernisering van de VROM-regelgeving geformuleerde uitgangspunten (Kamerstukken II, 2003–2004, 29 383, nr. 11). Daarbij moet worden aangetekend dat door nieuwe of gewijzigde wetten in 2005 de netto reductie uitkomt op € 23,2 mln. De maatregelen die in 2005 tot een verlaging van de administratieve lasten leiden, zijn in onderstaande tabel (met toelichting) weergegeven. VROM bereidt ondertussen maatregelen voor die pas in 2006 of later tot vermindering van administratieve lasten leiden. Voorbeelden hiervan zijn het VROM-vergunningstelsel, aanpassing 8.40 AMvB's en ICT. De herijking en modernisering van corporatieregelgeving moet leiden tot een herziening van zowel Woningwet als het Besluit beheer sociale-huursector. De gewijzigde wetgeving zal naar verwachting niet eerder in werking kunnen treden dan in het jaar 2007. De vermindering van de administratieve lasten voor dit onderdeel (ca. € 5 mln) zal dan ook eerst vanaf 2007 merkbaar zijn. Tenslotte wordt in 2005 ook gewerkt aan verinnerlijking van de aandacht voor administratieve lasten binnen VROM.

Tabel 1.3. VROM prestaties in 2005 voorgenomen reducties in administratieve lasten voor het bedrijfsleven

Wet- en regelgeving	Totale AL van betreffende wet of regel (x € 1000)	Actie	Reductie (x € 1000)
1 Wet milieugevaarlijke stoffen + enkele uitvoeringsbesluiten + enkele uitvoeringsbesluiten Kernenergiewet	€ 38 900	Project clusteraanpak gevaarlijke stoffen, ICT, gemengd toezicht	€ 3 100
2 Wet milieubeheer en 8.40 AMvB's	€ 810 700	Uniforme formulieren	€ 12 800
3 Inrichtingen en vergunningenbesluit	€ 611 400	Aanpassen besluit	€ 1 600
4 Wet Milieubeheer art. 12.2	€ 14 500	Schrappen art. publieksverslag uit Wet Milieubeheer	€ 14 500
5 Besluit uniforme saneringssituaties (Uitvoering Wet bodembescherming)	€ 20 600	Nieuw besluit (vereenvoudiging procedures bodemsanering)	€ 2000
Totaal	€ 1 496 100		€ 34 000

Toelichting per maatregel:

1. Met het project clusteraanpak gevaarlijke stoffen wordt beoogd het over acht departementen en verschillende inspecties verdeelde beleid en handhaving rond gevaarlijke stoffen beter op elkaar af te stemmen (mede in het licht van PAO). Gemengd toezicht en ICT worden in deze clusteraanpak meegenomen. De eerste resultaten worden in 2005 verwacht;
2. Om bedrijven tegemoet te komen, worden voor vergunningaanvragen en voor meldingen van niet-vergunningplichtige bedrijven eenvoudige, ook elektronisch invulbare formulieren voorgeschreven waarbij alleen wordt gevraagd naar zaken die voor het bedrijf relevant zijn. Hierdoor zijn ondernemers minder tijd kwijt met het invullen van de formulieren. De Wet milieubeheer en de 8.40 AMvB's worden hiervoor aangepast. Vooruitlopend op deze wetswijziging worden de formulieren (op vrijwillige basis) ter beschikking gesteld;
3. Veel administratieve lasten van VROM hangen samen met het aanvragen van de Wm-vergunning. Door het aanpassen van het Inrichtingen- en vergunningenbesluit worden overbodige verplichtingen tot het verstrekken van gegevens bij de aanvraag voor de milieuvergunning geschrapt. Hiermee wordt een afname van € 1,6 mln gerealiseerd;
4. Op dit moment moeten circa 250 bedrijven een jaarverslag voor de overheid en een publieksverslag maken. Dit is geregeld in de Wet milieubeheer. Door artikel 12.2 te schrappen uit de Wet milieubeheer komt het publieksverslag te vervallen. Dit betekent een aanzienlijke vermindering van de administratieve lasten voor deze bedrijven van € 14,5 mln;
5. Om de procedures voor bodemsaneringen op grond van de Wet bodembescherming te vereenvoudigen, wordt het Besluit uniforme saneringssituaties ontworpen. In dit besluit worden voor aangegeven categorieën van verontreiniging dan wel saneringen algemene regels gesteld over onder meer de wijze van saneren. Wanneer de sanering volgens uniforme regels kan worden aangepakt, wordt het mogelijk bij dergelijke saneringen te volstaan met een melding en een saneringsverslag. Dit levert een reductie van de administratieve lasten op van € 2 mln.

Tabel 1.4. VROM prestaties in 2005 voorziene toename in administratieve lasten voor het bedrijfsleven

Wet- en regelgeving	Totale AL van betreffende wet of regel (x € 1000)	Actie	Toename (x € 1000)
1 (Wijziging) Wet bodembescherming	€ 20 600		€ 450
2 Wijziging van de hoofdstukken 8, 16, 18 en 20 Wet milieubeheer inzake emissiehandel	–		€ 10 300
3 Wijziging bouwbesluit 2003	–	Voorlichtingsactiviteiten	€ 1 600
4 Wijziging besluit beheer sociale sector	€ 26 000		€ 1 000
5 Interimwet stad en milieubenadering	–		€ 30
Totaal (inclusief eenmalige AL)			€ 13 380

Toelichting per maatregel:

In 2005 wordt de volgende toename van administratieve lasten voorzien:

1. Wijziging Wet bodembescherming: de extra kosten zijn vooral het gevolg van een uitgebreider nazorgplan en het stellen van financiële zekerheid. Deze eisen hangen samen met het veranderen van de saneringsdoelstelling, waardoor de totale kosten van sanering dalen. Tegenover het goedkoper worden van de saneringen staat een toename van de administratieve lasten. Per saldo dalen echter de lasten voor het bedrijfsleven;
2. Wijzigingen van hoofdstukken 8, 16, 18, 20 Wet milieubeheer inzake emissiehandel: als gevolg van afspraken die in het kader van Kyoto en de EU zijn gemaakt wordt een systeem van emissiehandel in Nederland geïmplementeerd. Als gevolg hiervan stijgen de AL voor het bedrijfsleven met € 10,3 mln per jaar;
3. Wijziging bouwbesluit 2003: de toename van de administratieve lasten die het gevolg zijn van de wijziging van het bouwbesluit, houden verband met het kennisnemen van deze wijzigingen. Er is daarom sprake van eenmalige verzwaring van de AL. Aangezien de wijziging van het bouwbesluit gepaard gaat met de nodige voorlichtingsactiviteiten zal de toename van de AL tot een minimum beperkt blijven;
4. Wijziging Besluit Beheer Sociale Sector: dit betreft een éénmalige verhoging van AL die wordt veroorzaakt door aanpassing van statuten en jaarverslaglegging door corporaties in verband met een te maken onderscheid tussen maatschappelijke en overige werkzaamheden. De wijziging van het BBSH sluit aan op een wijziging van de Wet op de vennootschapsbelasting m.b.t. corporaties;
5. Interimwet Stad en Milieubenadering: de informatieverplichtingen voortvloeiend uit het wetsvoorstel zijn gericht tot de gemeente. Bedrijven worden hierbij betrokken via overleggen. Dit wordt geraamd op circa 30 000 per jaar.

De toename in administratieve lasten onder punten 3 en 4 betreffen eenmalige administratieve lasten. Deze worden niet meegenomen bij de bepaling van de administratieve lasten die het gevolg zijn van VROM wet- en regelgeving (nulmeting). Zonder deze eenmalige administratieve lasten tellen de voorziene toenames in 2005 op tot € 10 780 000.

Herziening regelgeving woningcorporaties

Woningcorporaties vervullen een cruciale rol in het realiseren van de rijksdoelstellingen op het gebied van onder andere de stedelijke vernieuwing, een toegankelijke en duurzame woningvoorraad en blijvende betaalbaarheid van het wonen. VROM verwacht van de woningcorporaties dat zij de hen ter beschikking staande financiële middelen daarvoor inzetten. Daar waar individuele knelpunten in de financiering van de maatschappelijke prestaties optreden, rust er een verantwoordelijkheid op collega-corporaties en de sociale huursector als geheel. VROM beoogt een doelmatige bedrijfsvoering van woningcorporaties mogelijk te maken en het weglekken van het maatschappelijke vermogen te voorkomen.

Prestaties

In 2005 zullen twee separate wijzigingen in het Besluit beheer sociale-huursector (BBSH) in werking treden:

- De invoering van een splitsing in de in het BBSH genoemde werkzaamheden van woningcorporaties in «maatschappelijke» en «andere» werkzaamheden. De «maatschappelijke» werkzaamheden dienen de woningcorporaties zelf uit te voeren, de «andere» dienen ondergebracht te worden in BV's en NV's, welke vennootschapsplichtig zijn. Dit als gevolg van een amendement op de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (Kamerstukken II, 2003–2004, 29 210, nr. 91). Verwachte inwerkingtreding per 1 januari 2005. Voorts wordt in het licht van de motie Van Gent c.s. (Tweede Kamer, 29 200 XI, nr. 105) bij deze wijziging van het BBSH de verplichting ingevoerd voor het aanbieden van een verhuiskostenvergoeding bij gedwongen verhuizing als gevolg van herstructurering;
- In de tweede wijziging wordt opgenomen de invoering van de verplichting tot het hanteren van een treasurystatuut en de bevoegdheid van de Raad van Commissarissen tot het (laten) opstellen van protocollen voor de Administratieve Organisatie en Interne Controle. Deze verplichtingen zijn (al in het licht van de modernisering en herijking van de VROM-regelgeving) wenselijk om weglek van maatschappelijk vermogen zoveel mogelijk te voorkómen en om een doelmatige bedrijfsvoering te bevorderen. Bij beide bepalingen is een belangrijke rol toegekend aan de rol van het interne toezichtorgaan. De herijking van de regelgeving voor woningcorporaties zal in 2005 in procedure worden gebracht;
- Mede in het licht van de motie Van der Ham c.s. (Kamerstukken II, 2002–2003, 28 600 XI, nr. 42) worden de effecten van het vervallen van de subjectieve vrijstelling van overdrachtsbelasting voor woningcorporaties nauwlettend gevolgd. Inmiddels heeft dit geleid tot een vrijstelling voor wijkontwikkelingsmaatschappijen en zal een vrijstelling worden geregeld voor een landelijke verkoop-toegelaten instelling.

Herziening Wet op de ruimtelijke ordening

De herziening van de Wet ruimtelijke ordening beoogt de besluitvaardigheid, doelmatigheid en helderheid bij overheidsbesluiten t.a.v. ruimtelijke ontwikkeling te verbeteren. De nieuwe Wro bevat effectieve besluitmogelijkheden, snelle en eenvoudige procedures en is leesbaar, toegankelijk en samenhangend. Er wordt naar gestreefd de nieuwe Wro per 1 januari 2006 in werking te laten treden.

Prestaties

Voordat de wet in de praktijk in werking treedt, zullen echter nog de nodige voorbereidingen getroffen moeten worden, zowel op het gebied van regelgeving als op de begeleiding van partijen bij de implementatie van de nieuwe regelgeving. Daarvoor worden in 2005 de volgende prestaties geleverd:

- de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel Wro wordt afgerond;
- medio 2005 zal een ontwerp Bro ter advisering aan de Raad van State worden voorgelegd;
- in het voorjaar zal een wetsvoorstel Invoeringswet ter advisering aan de Raad van state worden aangeboden;
- een aanvang wordt gemaakt met de invoeringsbegeleiding.

Introductie grondexploitatie­regelgeving

VROM wil met het grondbeleid de decentrale overheden faciliteren in hun bevoegdheden en verantwoordelijkheden ten aanzien van de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het algemeen en de woningbouwproductie in het bijzonder. De juiste gronden moeten volgens planning beschikbaar komen voor de realisatie van de ruimtelijke ontwikkelingsdoelstellingen, waaronder tijdige beschikbaarheid van voldoende woningbouwlocaties. Daarnaast draagt het grondbeleid bij aan het bereiken van de gewenste ruimtelijke kwaliteit, een goede marktwerking en zeggenschap voor de burger. Een derde aspect is de rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten van locatieontwikkeling.

In de Nota Ruimte is aangekondigd dat de rijksoverheid zal bezien of en zo ja op welke wijze een grondbedrijffunctie bij het rijk een bijdrage zou kunnen leveren aan de uitvoering van gebiedsgerichte ruimtelijke ontwikkelingen en aan ontwikkelingsgericht ruimtelijk beleid. De verwachting bestaat dat door een optimale inzet van het rijksgrondbezit en een actiever beheer van de grondportefeuille door het rijk voordelen behaald kunnen worden qua doelmatigheid en effectiviteit in de realisatie van de gewenste ruimtelijke opgaven. Een verschuiving van subsidiëring naar investeren is hierbij het streven.

Prestaties

Om het grondbeleid te verbeteren zal VROM in 2005 de volgende prestaties leveren:

- een nieuwe wettelijke regeling voor grondexploitatie, op te nemen in de Wro, en het hieraan gerelateerde vergunningstelsel worden in 2005 aan de Tweede Kamer aangeboden. Voor het vergunningstelsel wordt aangehaakt bij de bouwvergunning. Daarmee wordt meer duidelijkheid gecreëerd over de door de gemeente te stellen locatie-eisen en de kosten die verhaald behoren te worden op particuliere eigenaren. Verder kunnen «freeriders» zich dan grotendeels niet meer onttrekken aan overheidssturing. Concrete maatregelen worden, naar aanleiding van een kabinetsstandpunt dat voor het einde van 2004 aan de Tweede Kamer wordt gezonden, ontwikkeld om tegemoet te komen aan wensen van provincies, gemeenten en andere decentrale partijen over regionaal kostenverhaal en -verevening;
- de Wet voorkeursrecht gemeenten wordt integraal herzien in het licht van de herijking en modernisering van VROM-regelgeving. Naast stroomlijning en vereenvoudiging van procedures is aanpassing aan de Algemene wet bestuursrecht, de Wet dualisering gemeentebestuur en de Wet ruimtelijke ordening noodzakelijk. Tevens krijgen bij de

invoering van de Wro in 2006 rijk en provincie een voorkeursrecht voor zover het rijksrespectievelijk provinciale projecten betreft;

- de mogelijkheden voor een rijksgrondbedrijffunctie zullen pas tegen het einde van 2004 zijn verkend en zullen in 2005 leiden tot besluitvorming over vervolgstappen. Bij deze verkenning zullen de voorstellen die de Raad voor Vastgoed Rijksoverheid ontwikkelt in het kader van het Programma Andere Overheid voor het optimaliseren van vastgoedtaken van de vastgoedbeherende diensten van de rijksoverheid deel van uitmaken. Bij dit proces zijn naast VROM ook de departementen van Financiën, LNV, EZ en Defensie betrokken;
- onder primaire verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie wordt een wetsvoorstel tot vereenvoudiging van de onteigeningswet voorbereid.

Modernisering milieuwetgeving

De milieuwetgeving wordt gemoderniseerd, zodanig dat de regelgeving overzichtelijker wordt en geen onnodige details bevat.

Prestaties

De volgende wetsvoorstellen worden in 2005 aan de Tweede Kamer aangeboden:

- Vereenvoudiging planvoorschriften in de Wet Milieubeheer;
- Stroomlijning regelgevingprocedures;
- Modernisering Wet geluidhinder (zie ook art. 7);
- De invoering van wet- en regelgeving ter implementatie van de EU-richtlijn milieuaansprakelijkheid en de EU-richtlijn Verdrag van Aarhus wordt in 2005 intensief begeleid.

Tabel 1.5. VROM prestaties in 2005 (wettelijke) instrumenten voor strategische beleidsontwikkeling

Onderwerp	Prestatie	Streefdata
Wonen	Wijzigingen in het Besluit beheer sociale-huursector (BBSH): – invoering van de verplichting tot het hanteren van een treasurystatuut; – protocol voor Administratieve Organisatie en Interne Controle. – verhuiskostenvergoeding bij gedwongen verhuizing. Herijking regelgeving corporaties in procedure brengen	medio 2005 medio 2005 begin eind 2005
Ruimte	Herziening Wet ruimtelijke ordening: – parlementaire behandeling wetsvoorstel Wro afgerond – ontwerp Bro ter ter advisering aan Raad van State – wetsvoorstel Invoeringswet ter advisering aan de Raad van state aangeboden + aanvang gemaakt met invoeringsbegeleiding. Grondexploitatie­regelgeving – Uitwerken regionaal kostenverhaal en -verevening – Wetsvoorstel herziening wet voorkeursrecht gemeenten – Wetsvoorstel verkenning rijksgrondbedrijffunctie – Indiening bij Tweede Kamer wetsvoorstel vereenvoudiging onteigeningswet, onder prim. verantwoordelijkheid Min. Justitie	eind 2005 medio 2005 voorjaar 2005 p.m. afhankelijk van kabi- netsstandpunt 2005 p.m. afhankelijk van verken- ning 2005
Milieu	Modernisering milieuregelgeving aan Tweede Kamer aangeboden: – vereenvoudiging planvoorschriften – stroomlijning regelgevingprocedures – modernisering Wet geluidhinder (art. 7)	1 juni 2005 1 september 2005 1 november 2005

Tabel 1.6. Beleidsevaluaties met betrekking tot strategische beleidsontwikkeling en instrumenten

Onderwerp	2005	2006	2007	2008
Wonen	monitoring effecten afschaffen fiscale vrijstellingen	–	monitoring effecten en knelpunten wijzigingen BBSH	–
Ruimte	proeve van voortgangsrapportage uitvoeringsagenda NR	1 ^e voortgangsrapportage uitvoeringsagenda NR	evaluatie grondbeleid	2 ^e voortgangsrapportage uitvoeringsagenda
Milieu	<ul style="list-style-type: none"> ● mid-term review Lissabonproces (SDS review) ● 3e overall performance study GEF 	<ul style="list-style-type: none"> ● kwaliteit regelgeving/ herijking ● professionalisering handhaving ● 4e GEF «replenishment of funds» 	<ul style="list-style-type: none"> ● mid-term review 6e MAP ● Environment for Europe (ECE) 	<ul style="list-style-type: none"> ● ADO ● Transities

1.2.2. Monitoring en kennisontwikkeling

Om te weten of er voortgang in de doelrealisatie van VROM zit en daarover verantwoording te kunnen afleggen, is kennis over de feitelijke ontwikkelingen in de samenleving nodig, die tevens weer input vormt voor de aanpassing van beleidsdoelstellingen. Daarvoor vindt monitoring en onderzoek plaats.

VROM oriënteert zich in 2004 en 2005 in het kader van het Programma Andere Overheid nadrukkelijk op de fundamentele vraagstelling hoe de kennisfunctie inhoudelijk en procesmatig te versterken binnen VROM én in de wisselwerking tussen VROM en de aan VROM gelieerde kennisinfrastructuur waarmee VROM zich heeft omgeven (planbureaus, adviesraden, kennisinstututen). Daarbij wordt tevens het gebruik van kennis als interventie-instrument naar andere partijen en medeoverheden verkend.

Kennisontwikkeling wonen

Door integratie van het Woningbehoefte Onderzoek (WBO) en de Kwalitatieve Woning Registratie (KWR), beide 4-jaarlijkse onderzoeken, wordt beoogd meer efficiency in de uitvoering te realiseren, een hogere actualiteitswaarde van en meer flexibiliteit in de op te nemen thema's in het steekproefonderzoek. Het veldwerk van het geïntegreerde onderzoek zal volgens planning in 2005 worden gestart.

Monitoring ruimtelijk beleid

Er wordt een meerjarig evaluatieprogramma ontwikkeld gericht op de doelstellingen van het nationaal ruimtelijk beleid. Aan dit programma is een monitoringsysteem gekoppeld waarmee zicht wordt gehouden op de voortgang en doelbereiking en beleidsuitvoering door middel van effect-, prestatie- en procesindicatoren. De ambitie is om bij de uitvoering van dit programma de partners in de beleidsvoorbereiding en -uitvoering nauw te betrekken, in de vorm van evaluatie- en monitoringarrangementen.

Ruimtelijk Planbureau

VROM beoogt met het Ruimtelijk Planbureau (RPB) een onafhankelijke verkenning en monitoring van ruimtelijke ontwikkelingen. In 2007 zal een algemene evaluatie plaatsvinden. Hiervoor worden momenteel nog criteria voor opgesteld.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu

VROM draagt bij aan de financiering van het onderdeel Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) van het RIVM om de ontwikkeling van de kwaliteit van het milieu en de effectiviteit van het gevoerde beleid onafhankelijk te beoordelen. VROM laat het MNP een duurzaamheidsverkenning uitvoeren.

Daarnaast geeft VROM de RIVM sector Milieu en Externe Veiligheid (MEV) tegen betaling onderzoekopdrachten voor de ontwikkeling, uitwerking, implementatie, evaluatie en handhaving van het milieubeleid en het beleid voor de externe veiligheid, onder andere bij opsporing, handhaving en toezicht en bij calamiteiten en voor het doen van voorstellen voor gezondheidskundige en ecologisch onderbouwde normen. Voorts voert RIVM/MEV in opdracht van VROM regelgeving uit, waaronder de beoordeling van nieuwe stoffen door het Stoffen Expertise Centrum, op grond van de Wet milieugevaarlijke stoffen.

Tabel 1.7. VROM prestaties in 2005 monitoring en onderzoek

Onderwerp	Prestatie
Kennisontwikkeling algemeen	<ul style="list-style-type: none">• Verkenning uitwerking «kennis als interventie-instrument»
Kennisontwikkeling wonen Ruimtelijk planbureau RIVM	<ul style="list-style-type: none">• Start veldwerk integraal onderzoek WBO/KWR• Ontwikkeling criteria voor evaluatie RPB in 2007• Het verstrekken van middelen aan het RIVM voor het MNP en het beoordelen van de bruikbaarheid van de output van het MNP.• Het verstrekken van opdrachten en middelen voor onderzoek en Wms-uitvoering door het MEV van het RIVM en het per onderzoek beoordelen van de prijs/prestatieverhouding.

1.2.3. Adviesorganen en kennisinstellingen

VROM-raad

VROM beoogt met de VROM-raad sectoroverstijgende, niet verkokerde en onafhankelijke adviezen te verkrijgen over het VROM-beleid. VROM draagt bij aan het nieuwe werkprogramma van de Raad in 2005. Een nieuw samengestelde VROM-raad zal per 1 januari 2005 van start gaan. Zowel in het kader van de reguliere doorlichting van alle adviesraden als in het licht van het Programma Andere Overheid zal de rol en positie van de VROM-raad in de context van de gehele kennisinfrastructuur nader worden gezien.

Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek (RMNO)

De RMNO is een sectorraad die de Regering adviseert over het te voeren onderzoeksbeleid op het gebied van ruimte, milieu en natuur. VROM beoogt met zijn bijdrage een visie te laten ontwikkelen op onderzoeksbeleid, kennis en kennisinfrastructuur in verband met ruimte-, milieu- en natuurvraagstukken op de (middel)lange termijn. VROM draagt bij aan het werkprogramma van de Raad. Ook de toekomstige positie en rol van het RMNO zal worden meegenomen in de doorlichting van de kennisinfrastructuur in het kader van het Programma Andere Overheid.

Raad voor de Wadden

De Raad voor de Wadden adviseert vanuit een grote gebiedsgebonden betrokkenheid over een breed scala van beleidsterreinen, die hun doorwerking hebben voor de Waddenzee. VROM beoogt met zijn bijdrage aan deze Raad onafhankelijk advies te verkrijgen over het Waddenzee beleid, met name op de relatie tussen economie en milieu. De toekomstige rol en positie van de Raad voor de Wadden zal worden meegenomen in de doorlichting van de kennisinfrastructuur in het kader van het Programma Andere Overheid.

Kenniscentrum Aanbesteden Bouw (KCAB)

Dit kenniscentrum is opgericht als instrument voor overheidsbrede versterking en professionalisering van de opdrachtgevende functie in de bouw. Ook medeoverheden kunnen er nadrukkelijk ook gebruik van maken. Kennis en ervaring worden gedeeld en gezamenlijk wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om het opdrachtgeverschap te versterken en het keuzepakket van aanbestedings- en contractvormen te vergroten. Kleine aanbestedende diensten profiteren zo van de knowhow van grotere aanbestedende diensten.

Volgens plan zal het KCAB in de 2^e helft van 2004 operationeel zijn. De onderkende taakgebieden worden in 2005 uitgewerkt waarbij voorrang wordt gegeven aan:

- opbouw netwerk en vergroten bekendheid bij medeoverheden;
- operationaliseren van het elektronisch aanbesteden;
- opzetten van een systematiek waarmee ervaringen uit vorige projecten bruikbaar en beschikbaar kunnen worden gemaakt voor preselectie bij volgende aanbestedingen;
- vormen van teams die gerichte adviezen kunnen geven over specifieke aanbestedingen;
- Een integrale evaluatie van het KCAB zal plaatsvinden in 2007.

Regieraad voor de Bouw

De Regieraad voor de Bouw is in februari 2004 ingesteld door de ministers van EZ, VROM en V&W om in een tijdsbestek van vier jaar de noodzakelijke veranderingen in de bouw op gang te brengen en te houden. Die zijn nodig om het vertrouwen in de bouw te herstellen en om van de bouw een open, gezonde, concurrerende en innovatieve sector te maken. De Regieraad pakt goede praktijkvoorbeelden op en propageert die in de richting van een brede achterban. Eind 2004 zullen de eerste concrete resultaten gepresenteerd zijn en het definitieve plan voor het komend jaar openbaar worden gemaakt met tenminste de volgende elementen:

- stimuleren van regionale initiatieven;

- uitdragen van de resultaten van goede praktijkvoorbeelden van koplopers in de bouw;
 - uitwerken van leerpunten van vergelijkbare transities in andere sectoren, m.n. de zware machinebouw;
 - uitvoeren van enkele voorbeeldprojecten.
- Evaluatie door de Regieraad vindt tweejaarlijks plaats, te beginnen in 2006.

Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting

De Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) levert een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van het innovatiebeleid van VROM. Doel van dit beleid is vernieuwende oplossingen tot stand te brengen op het gehele terrein van wonen en bouwen. Samen met de meest innovatieve partijen in het veld verkent de SEV de grenzen van het mogelijke en de haalbaarheid van het wenselijke. De partners bestaan uit woningbouwers, gemeenten, zorginstellingen maar ook uit betrokken burgers. De SEV werkt met een voortschrijdend meerjarenplan, dat jaarlijks wordt geactualiseerd. VROM geeft inhoudelijke sturing aan de activiteiten van de SEV door jaarlijks met deze organisatie afspraken te maken over de inhoud van het werkplan en de samenstelling van de begroting voor het komende jaar. VROM beoordeelt daarnaast achteraf de prestaties van de SEV in het voorafgaande jaar aan de hand van het door de SEV opgestelde prestatieverslag. De SEV ontvangt voor haar activiteiten jaarlijks ca. € 2,5 mln als basisbijdrage in het exploitatietekort. In 2005 wordt een beslissing genomen over continuering van de basisbijdrage per 1 januari 2006.

Nethur

Nethur is een onderzoekschool van de universiteiten van Amsterdam, Delft, Eindhoven, Groningen, Nijmegen en Utrecht. VROM beoogt met de samenwerking met Nethur de fundamentele en strategische kennis van de volkshuisvesting te verdiepen en te verbreden. Het beleid geeft de richting en de onderwerpen voor de studies. Door de samenwerking wordt bereikt dat het beleid tegen lage kosten de beschikking krijgt over studies die in bovengenoemd kader door de universiteiten worden verricht. De universiteiten kunnen door de samenwerking jaarlijks een onderzoeksprogramma uitvoeren op het snijvlak van onderzoek en beleid. De uitkomsten van de Nethur-projecten worden vooral ingezet voor strategische vraagstukken, maar ook waar mogelijk voor directe beleidsontwikkeling. VROM evalueert het Nethur-project. Naar aanleiding van de uitkomsten van de evaluatie wordt in 2005 een besluit over de wijze van voortzetting van het project genomen.

Internationale volkshuisvestingsinstellingen en -woonprojecten

- VROM participeert in en levert bijdragen aan internationale volkshuisvestingsinstellingen en -projecten om kennis uit te wisselen en uit te dragen. Daarnaast zijn activiteiten gericht op het naleven van internationale verplichtingen:
- In het kader van de internationale kennisuitwisseling zal VROM in 2005 bijdragen aan een in Praag te houden ministersconferentie over wonen met als thema «duurzame renovatie van hoogbouw in de woningbouw en herstructurering in de betreffende gebieden»;
- Met betrekking tot het uitdragen van kennis en ter bevordering van de goede (handels)betrekkingen met China is een Memorandum of

Understanding (MoU) met het Ministry of Construction in China getekend en worden in 2005 de hierin gemaakte afspraken uitgevoerd;

- Gezamenlijk met het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt steun verleend aan de Stichting Habitat Platform (SHP) voor de naleving van de mondiale Habitat Agenda;
- In het kader van het Memorandum of Understanding (MoU) met het Ministry of Housing in Zuid-Afrika wordt Nederlandse kennis, met name op het gebied van wetgeving, beheer en toezicht beschikbaar gesteld;
- Ook wordt steun verleend aan de werkzaamheden van de VN Comité voor Menselijke Nederzetting van de Economic Commission for Europe (ECE).

Tabel 1.8. VROM prestaties mbt Adviesorganen en kennisinstellingen

Onderwerp	Prestatie
VROM-raad	<ul style="list-style-type: none">• bijdragen aan en beoordelen van werkprogramma 2005• vorming nieuwe samenstelling VROM-raad• opstellen kabinetsreactie op adviezen• evaluatie in het teken van doorlichting adviesraden en PAO
RMNO	<ul style="list-style-type: none">• verstrekken van een financiële bijdrage• bijdragen aan en beoordelen van het werkprogramma 2005 RMNO• opstellen Regeringsreactie op relevante RMNO-adviezen• evaluatie in het teken van doorlichting adviesraden en PAO
Raad voor de Wadden	<ul style="list-style-type: none">• evaluatie in het teken van doorlichting adviesraden en PAO
Kenniscentrum Aanbesteding Bouw	<ul style="list-style-type: none">• opbouw netwerk en vergroten van bekendheid bij mede-overheden• operationaliseren van het elektronisch aanbesteden• opzetten van systematiek waarmee ervaringen uit vorige projecten bruikbaar en beschikbaar kunnen worden gemaakt voor pre-selectie bij volgende aanbestedingen• vormen van teams die gerichte adviezen kunnen geven over specifieke aanbestedingen
Regieraad voor de Bouw	<ul style="list-style-type: none">• stimuleren van regionale initiatieven• uitdragen van de resultaten van goede praktijkvoorbeelden van koplopers in de bouw• uitwerken van leerpunten van vergelijkbare transitie in andere sectoren, m.n. de zware machinebouw• uitvoeren van enkele voorbeeldprojecten
SEV	<ul style="list-style-type: none">• goedkeuring van het werkplan en begroting 2005• beoordeling van de prestaties 2004 aan de hand van het prestatieverslag en jaarrekening 2004• beslissen over continuering basisbijdrage in gaande 1 januari 2006
NETHUR	<ul style="list-style-type: none">• besluit over voortzetting samenwerkingsverband VROM-NETHUR• afronding lopende onderzoeken en essays
Internationale volkshuisvestingsinstellingen en woonprojecten	<ul style="list-style-type: none">• bijdragen aan Ministersconferentie «Duurzame renovatie hoogbouw in woningbouw en herstructurering»• kennisoverdracht i.h.k.v. MoU Ministry of Construction, China• naleven mondiale Habitat agenda: bijdrage aan Stichting Habitat Platform;• kennisoverdracht i.h.k.v. MoU Ministry of Housing, Zuid Afrika• bijdragen aan VN-ECE Comité voor Menselijke Nederzettingen

1.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 1.9. (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	79 364	78 615	79 216	73 619	69 372	73 462	72 962
Uitgaven:	76 782	83 970	77 789	79 219	75 272	71 462	71 462
Programma:	59 151	65 238	58 365	60 188	56 784	55 384	55 384
Strategische beleidsontwikkeling:	5 531	1 766	1 156	287	40	40	40
Beleidsnota's en wetten ruimte	888	460	250	60	40	40	40
Nationaal initiatief voor duurzame ontwikkeling	4 643	1 306	906	227			
Monitoring en kennisontwikkeling:	52 403	61 814	56 545	59 237	56 080	54 680	54 680
Kennisontwikkeling en onderzoek wonen	7 520	9 151	10 575	14 592	11 900	10 500	10 500
Kennisontwikkeling en onderzoek ruimte	940	933	933	733	733	733	733
Bijdrage Planburo RO	1 816	2 511	2 498	2 498	2 458	2 458	2 458
Bijdrage RIVM	42 127	49 219	42 539	41 414	40 989	40 989	40 989
Overig programma:	1 217	1 658	664	664	664	664	664
Subsidies vakorganisaties	1 001	683	459	459	459	459	459
Communicatie-instrumenten	216	975	205	205	205	205	205
Apparaat:	17 631	18 732	19 424	19 031	18 488	16 078	16 078
Apparaat:							
VROM-raad	2 210	2 202	2 201	2 201	2 201	2 201	2 201
Forum/RMNO/WAR	2 196	2 030	1 975	1 842	1 366	1 366	1 366
Ruimtelijke Planbureau	4 605	4 037	3 983	3 983	3 983	3 983	3 983
Kenniscentrum Aanbesteding Bouw		1 200	2 400	2 400	2 400		
Apparaat DGW	4 266	4 493	4 228	4 122	4 070	4 060	4 060
Apparaat DGR	3 117	3 102	2 996	2 953	2 938	2 938	2 938
Apparaat DGM	1 237	1 668	1 641	1 530	1 530	1 530	1 530
Ontvangsten:	1 803	0	0	0	0	0	0

1.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 1.10. (bedragen in € 1000)

	2005	2006	2007	2008	2009					
1. Totaal geraamde kasuitgaven	77 789	79 219	75 272	71 462	71 462					
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	19 424	19 031	18 488	16 078	16 078					
3. Dus programma-uitgaven	58 365	60 188	56 784	55 384	55 384					
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	87%	50 980	13%	7 686	4%	2 303	0%	0%		
5. Complementair noodzakelijk	0%		0%		0%		0%	0%		
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	10%	5 840	52%	31 034	55%	31 251	56%	31 251	56%	31 251
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	0%		23%	13 805	24%	13 663	25%	13 663	25%	13 663
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	3%	1 545	13%	7 663	17%	9 567	19%	10 470	19%	10 470
9. Totaal (=3)	100%	58 365	100%	60 188	100%	56 784	100%	55 384	100%	55 384

Artikel 02. Betaalbaarheid van het wonen

2.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM bevordert binnen maatschappelijke randvoorwaarden een vrije betaalbare woonkeuze voor alle burgers in zowel de huur- als de koopsector. VROM biedt niet zelf woningen aan maar vertrouwt onder andere op de inspanningen van de sociale huursector. De woningcorporaties bieden 2,4 miljoen huurwoningen aan, het overgrote deel daarvan in het betaalbare segment. Voor mensen die op grond van hun inkomen onvoldoende in staat zijn om zelf in hun vrije woonkeuze te voorzien, draagt de overheid zorg voor een betaalbare woning die voorziet in hun maatschappelijk gerechtvaardigde vraag. Hierbij ligt de nadruk op: ondersteuning van de woonwensen van de burger, het bevorderen van betaalbare woonkeuze in huur & koop én bescherming van kwetsbare groepen in de samenleving.

Hiervan afgeleid worden drie operationele doelstellingen onderscheiden:

- Voorzien in betaalbare en kwalitatief goede huurwoningen (betaalbare woonkeuze huren);
- Bevorderen woonkeuze kopen;
- Versterken van de positie van de burger bij huur en koop.

2.2. Operationele doelstellingen

2.2.1. Voorzien in betaalbare en kwalitatief goede huurwoningen

De meeste mensen zijn goed in staat zelf voor huisvesting zorg te dragen; een deel heeft daartoe minder goede mogelijkheden. Als een evenwichtige verhouding tussen huurders en verhuurders niet vanzelfsprekend tot stand komt, kan de overheid onder voorwaarden nadere regels hanteren (consumentenbescherming en zeggenschap). De Minister van VROM is er voor verantwoordelijk dat de overheid mogelijkheden creëert om kwalitatief goede en betaalbare huurwoningen voor kwetsbare groepen toegankelijk te maken en te houden door:

- Het beheersen van de huurontwikkeling (huurprijsbeleid);
- Het verbeteren van de prijs/kwaliteitsverhouding (huurwetgeving en huurgeschillenbeslechting);
- Het garanderen van de betaalbaarheid van de doelgroep (huursubsidiewet);
- Het bevorderen van de beschikbaarheid van huurwoningen voor de doelgroep (huisvestingswet/toewijzing en tegengaan onrechtmatige bewoning).

Tabel 2.1. Maatschappelijke effecten en streefwaarden

Operationeel doel: Voorzien in betaalbare en kwalitatief goede huurwoningen

Maatschappelijke effecten	Streefwaarde effect
<i>Huurprijsbeleid</i> In samenhang met herstructurering en nieuwbouw creëren van beweging op de woningmarkt	Verdeling van het aanbod huur en koop conform de behoefte van de burger (bron: WBO 2002). Aanpassen huurverhogingspercentage per 1 juli 2005.
<i>Huurgeschillen</i> Leveren van een bijdrage aan de optimalisering van de relatie tussen huurprijs en kwaliteit van de woonruimte	uitspraak in (naar schatting) 26 000 geschillen bekendheid bij huurders – constant 50% bekendheid bij verhuurders – nagenoeg 100% meer dan 50% tevredenheid over dienstverlening huurcommissie de huurders en verhuurders die betrokken zijn geweest bij een huurcommissieprocedure vinden het vrijwel unaniem belangrijk dat de huurcommissie bestaat. 90% van deze huurders zien een positief effect.
<i>Huursubsidie</i> Beperken van het effect van de stijgende woonlasten (netto inkomen na netto woonlasten)	Beperken van een daling van het nominaal netto-inkomen na netto woonlasten.
Beperken armoedeval	Vermindering marginale druk.

Tabel 2.2. Prestaties 2005

<i>Huurprijsbeleid korte en lange termijn</i> Uitbrengen van de huurbrief en van de huur MG Vergroten geliberaliseerd gebied tot 15–25 % Modernisering woningwaarderingstelsel (het inbrengen van de WOZ waarde woonomgeving en woningtype) Meer ruimte voor huurverhogingen (gekoppeld aan afspraken met verhuurders over investeringen) Aanpassen huurverhogingspercentage per 1 juli 2005.
<i>Huurgeschillen</i> Wetswijziging legesheffingsystematiek Definitieve positiebepaling plaats huurgeschillenbeslechting 80% van de geschillen over huurverhoging binnen 6 maanden afgedaan 80% van de geschillen over servicekosten binnen 7 maanden afgedaan 80% van de overige geschillen binnen 6 maanden afgedaan.
<i>Klantvriendelijke uitvoering Huursubsidie</i> Telefonische bereikbaarheid van 85% Aanwezigheid HIP's per gemeente voor 90% van de doelgroep van de huursubsidie Overgang uitvoering huursubsidie naar de Belastingdienst/Toeslagen per 1/1/2006 Aantal verwachte toekenningen huursubsidie in 2005: 1 011 000 Aantal verwachte toekenningen Vangnetregeling in 2005: 35 800
<i>Woningtoewijzing</i> In 2005 wordt de herziene huisvestingswet opgesteld Tegengaan onrechtmatige bewoning

2.2.1.1. Huurprijsbeleid

Modernisering huurbeleid

Inzet is beweging op de woningmarkt in gang te zetten. De grote motor voor het in beweging brengen van de woningmarkt wordt gevormd door investeringen in nieuwbouw. Daarmee komt een doorstroomketen op gang. Daarnaast is de aanpak van de oude stadswijken van groot belang.

Met de 56 wijken aanpak wordt hieraan gevolg gegeven. Ook de modernisering van het huurbeleid levert als onderdeel van het pakket een bijdrage aan de beweging op de woningmarkt. Een evenwichtig huurbeleid kan aan de ene kant investeringen in huurwoningen aantrekkelijk maken en verhuurders ruimte voor maatwerk geven, aan de andere kant kan het ertoe bijdragen dat de burger een reële prijs/kwaliteitsafweging maakt.

Langs deze drie wegen komt VROM ook tot de volgende richtingen: uitbreiding van het geliberaliseerde deel van de voorraad, modernisering van het woningwaarderingsstelsel en gefaseerd meer ruimte bij de jaarlijkse huurstijging in relatie tot het tempo van de investeringen.

Verruiming van het geliberaliseerde segment leidt er toe dat er een groter segment ontstaat (nu circa 5%) waar daadwerkelijk sprake is van marktwerking. Dit vormt een impuls voor investeringen in dit segment. Binnen het gereguleerde deel blijft een toets aan maximale huurprijzen (d.m.v. het woningwaarderingsstelsel) en de jaarlijkse huurverhoging (de huurverhogingspercentages) wenselijk. Modernisering van het woningwaarderingsstelsel zal er toe bijdragen dat de marktverhouding beter tot uitdrukking komt in de maximale huurprijzen. Voor verhuurders zal dat aanleiding kunnen zijn in aantrekkelijke segmenten te investeren. Geleidelijke verruiming van de ruimte voor de jaarlijkse huurverhoging biedt verhuurders de gelegenheid gedifferentieerd met het woningbezit om te gaan en de huurprijzen geleidelijk aan te passen aan de actuele marktverhoudingen. Op termijn zal dat leiden tot evenwichtiger verhoudingen.

De ruimere mogelijkheden in het huurbeleid worden pas geëffectueerd als aan twee voorwaarden is voldaan:

- Verhuurder moet meer gaan investeren in nieuwbouw en herstructurering;
- Verhuurders leveren een bijdrage aan de financiering van de huursubsidie.

In 2005 zal uitwerking van de voorstellen, na instemming van de Tweede Kamer, plaatsvinden.

2.2.1.2. Huurgeschillenbeslechting

De overheid voorziet in de mogelijkheid om een geschil tussen huurder en verhuurder voor te leggen aan een onafhankelijke instantie, de huurcommissies. Deze beslechten geschillen over huurprijzen, servicekosten en de onderhoudstoestand van woningen. Daarnaast voeren de huurcommissies in een aantal gevallen op verzoek van de Minister een toets uit op de redelijkheid van de huurprijs in het kader van de Huursubsidiewet.

Met een wijziging van de legesheffingsystematiek zal de huidige tweezijdige legesheffing worden vervangen door eenzijdige legesheffing (de verzoeker betaalt). Naar verwachting zal een wetsvoorstel in 2005 worden afgerond.

Op dit moment zijn er 59 huurcommissies, elk een eigen ZBO. Het secretariaat van de huurcommissies is onderdeel van de VROM-organisatie. In 2003 is een brede heroriëntatie op de positionering van de huurgeschillenbeslechting in gang gezet. Met de organisaties van huurders en verhuurders en met de voorzitters van de huurcommissies zijn verschillende richtingen besproken, met name de vorming van één nieuwe ZBO en private geschillenbeslechting.

Op basis van deze besprekingen is gebleken dat er voldoende basis wordt

geacht om met de betrokken partijen de mogelijkheid van private geschillenbeslechting in de huursector verder uit te werken, wat in 2005 duidelijkheid ten aanzien van de keuze voor een van deze twee mogelijkheden op zal leveren.

Zoals in mei 2004 is aangegeven in de brief aan de Tweede Kamer met betrekking tot het wegwerken van de achterstanden bij het secretariaat van de huurcommissies, zullen in het begin van 2005 de werkachterstanden zijn weggewerkt. Voor 2005 wordt beoogd 80% van de huurprijs-geschillen binnen zes maanden af te handelen. Geschillen over de servicekosten zullen voor 80% binnen zeven maanden worden behandeld. De doorlooptijd van geschillen wordt conform de wet gemeten exclusief de tijd die benodigd is voor het opvragen en betalen van het voorschot op de leges. Bij de beoogde doorlooptijden is uitgegaan van een instroom in 2005 van 11 000 geschillen over huurverhoging, 3 000 geschillen over servicekosten, en 12000 overige geschillen.

2.2.1.3. Garanderen van de betaalbaarheid voor de doelgroep

Met behulp van de indicatoren netto-huurquote en de ninki («netto inkomen na kale huurlasten»-index) wordt het effect van de huursubsidie op de betaalbaarheid van het huren beoordeeld. De netto-huurquote geeft aan welk deel van het netto-inkomen aan netto huurlasten¹ wordt besteed. De ninki geeft de ontwikkeling aan van het netto inkomen na aftrek van de netto huurlasten. De ontwikkeling van beide indicatoren wordt bepaald door de ontwikkeling van het netto-inkomen en huursubsidie en het huurstijgingspercentage.

In de begroting 2005 is gekozen voor het presenteren van een aantal referentiecasses waarbij wordt uitgegaan van een welomschreven inkomenssituatie en een huurniveau gelijk aan de aftoppingsgrens. Het voordeel hiervan is dat de ontwikkeling van de indicatoren kan worden geprojecteerd. Deze representeren de waarden van de indicatoren van de huursubsidieontvangers. Hierbij is er ook voor gekozen om vooruitlopend op de invoering van de Algemene Wet Inkomensafhankelijke regelingen, de periode van netto woonlasten en inkomen gelijk te schakelen aan een kalenderjaar. Een nadeel vooralsnog is dat de ontwikkeling van de waarden van de indicatoren niet meer gewogen wordt naar de samenstelling van de huursubsidiepopulatie.

In tabel 2.3 en tabel 2.4. worden de referentiecasses gepresenteerd². Als uitgangspunt voor de huurverhoging wordt de meest recente huurbrief gehanteerd. Voor de mutatie van de inkomens wordt aangesloten op de meest recente inkomensgegevens, zoals deze zijn gepubliceerd door het CPB (die op het moment van opstellen van de cijfers beschikbaar waren). Als uitgangspunt voor de huursubsidieparameters worden als basis de gepubliceerde parameters voor het tijdvak 2004/2005 gehanteerd. In de onderstaande tabellen is nog geen rekening gehouden met de effecten van de modernisering van het huurbeleid.

¹ Netto huurlasten worden gevormd door de huur minus huursubsidie.

² Bij de cases wordt bij de uitkeringsgerechtigden en marktloon uitgegaan van een inkomensniveau van 100% wettelijk minimumloon.

Tabel 2.3 De ontwikkeling van de netto-huurquote¹

Huishoudens tot 65 jaar			2002	2003	2004	2005
Bijstand	Alleen	Zonder kind.	26,0%	25,9%	27,0%	28,7%
Bijstand	Alleen	Met kind.	20,2%	20,1%	20,7%	21,9%
Bijstand	Meerp.	Met kind.	18,3%	18,2%	18,8%	19,8%
Uitkeringsger.	MP-alleenverd.	Met kind.	19,7%	19,3%	19,9%	20,9%
Marktloon	Alleen	Zonder kind.	29,6%	29,5%	30,4%	31,8%
Marktloon	MP-alleenverd.	Met kind.	19,7%	19,3%	19,9%	20,9%
Huishouden vanaf 65 jaar						
AOW	Alleen		24,3%	24,3%	25,1%	26,6%
AOW+Aanv.pens.	Alleen		24,4%	24,6%	25,4%	26,8%
AOW	Meerp.		17,8%	17,8%	18,3%	19,4%
AOW+Aanv.pens.	Meerp.		19,2%	19,2%	19,7%	20,8%

Bron: Huursubsidiewet, CPB-Microtax, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

De ontwikkeling van de netto-huurquote in 2005 laat over de hele linie een stijging zien. Dit wordt veroorzaakt door de geprojecteerde extra verhoging van de eigen bijdrage met € 14,28² per maand per 1 juli 2005. Voor de lagere inkomens stijgt de netto-huurquote het sterkst. Voor deze inkomenssituatie geldt dat de verhoging van de eigenbijdrage het zwaarst weegt.

Tabel 2.4. De ontwikkeling van de netto-inkomen na kale woonlasten«-index» (basisjaar=2001)

Huishoudens tot 65 jaar			2002	2003	2004	2005
Bijstand	Alleen	Zonder kind.	104,8	108,3	108,0	105,1
Bijstand	Alleen	Met kind.	107,2	111,2	112,7	111,0
Bijstand	Meerp.	Met kind.	106,9	110,7	112,2	110,7
Uitkeringsger.	MP-alleenverd.	Met kind.	107,5	111,8	113,4	111,8
Marktloon	Alleen	Zonder kind.	106,0	109,9	110,4	108,1
Marktloon	MP-alleenverd.	Met kind.	104,6	108,8	110,2	109,0
Huishouden vanaf 65 jaar						
AOW	Alleen		105,7	109,0	110,2	107,7
AOW+Aanv.pens.	Alleen		105,4	108,3	109,4	106,9
AOW	Meerp.		105,9	109,2	110,9	109,4
AOW+Aanv.pens.	Meerp.		105,6	109,1	110,7	109,0

Bron: Huursubsidiewet, CPB-Microtax, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Voor 2005 wordt verwacht dat de netto-inkomens gelijk zullen blijven of licht zullen dalen. Bij stijgende woonlasten zal het netto-inkomen na aftrek van de woonlasten dalen.

¹ Voor de inkomenssituaties die niet in de onderste klasse van de normhuurtabel liggen wordt de normhuur geschat.

² Deze extra verhoging bedroeg per 1 juli 2004 € 12,- per maand.

Armoedeval en Huursubsidiedruk

In het Hoofdlijnenakkoord is overeengekomen dat de armoedeval zal worden aangepakt door een verdere stroomlijning van inkomensafhanke-

lijke regelingen (door bundeling van regelingen en uniformering van inkomensbegrippen), met name voor zorg, kinderen en wonen. Voor deze inkomensafhankelijke regelingen is een kaderwet aan de Tweede Kamer aangeboden, waarbij een groot aantal begrippen (waaronder het inkomensbegrip) is gestroomlijnd. Voor de huursubsidie betekent dit onder andere dat er met ingang van 1/1/2006 wordt afgestapt van het inkomen t-1 en wordt overgegaan op het actuele inkomen. Ook zal er geen correctie meer op het verzamelinkomen plaats vinden, zodat het inkomensbegrip in alle inkomensregelingen gelijk wordt.

Tabel 2.5. Huursubsidiedruk

				2002	2003	2004	2005
Bijstand	Alleen	Zonder kind.	100% WML *	40,1%	39,5%	39,8%	40,3%
Bijstand	Alleen	Met kind.	130% WML	48,4%	49,2%	48,7%	48,9%
Marktloon	Meerpersoons	Zonder kind.	100% WML	0,0%	0,0%	0,0%	0,0% **)
Marktloon	Meerpersoons	Met kind.	130% WML	31,7%	31,2%	31,7%	31,6%

Bron: Huursubsidiewet, CPB-Microtax, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

* WML staat voor Wettelijk minimum loon.

** De huursubsidiedruk bij deze huishoudens is 0%, omdat het bedrag dat zij aan huursubsidie ontvangen bij bijstand en wettelijk minimumloon nagenoeg gelijk is.

Een huursubsidiedruk van bijvoorbeeld 40% betekent dat, indien sprake is van een overgang van bijstand naar 100% WML, bij elke euro meer verdienen, € 0,40 minder huursubsidie wordt ontvangen.

De gekozen invulling van de taakstelling bij de huursubsidie (verhoging van de eigen bijdrage van € 12,- in het subsidiejaar 2004/2005) heeft geen negatief effect op de armoedeval.

Uitvoering Huursubsidiewet

Algemene Wet Inkomensafhankelijke regelingen

De uitvoering van de huursubsidie zal in 2005 geleidelijk worden overgedragen aan de de Belastingdienst/Toeslagen. Per september 2005 zal hiertoe de Algemene wet inkomensafhankelijke regelingen van kracht worden. Per 1 januari 2006 zal de huursubsidie door de Belastingdienst/Toeslagen worden uitgevoerd.

Bereikbaarheid en klantvriendelijkheid

Om de huursubsidiekanten beter van dienst te kunnen zijn wordt onder meer gestreefd naar een laagdrempelige en gedifferentieerde informatievoorziening. Dit wordt bereikt door het inrichten van Huursubsidie-informatie Punten (HIP) bij verhuurders en gemeenten en verbetering van de telefonische bereikbaarheid voor huursubsidiekanten met vragen. In 2005 zou voor 90% van de doelgroep van de huursubsidie moeten gelden dat zij een HIP in de gemeente hebben en dat de telefonische bereikbaarheid van VROM in verband met huursubsidieaanvragen gemiddeld 85% zou moeten zijn, dat wil zeggen dat 85% van de bellers daadwerkelijk een medewerker te spreken krijgt. Zowel telefonisch, via internet als bij de HIP, kan de huursubsidiekant de status van zijn huursubsidieaanvraag opvragen.

2.2.1.4. Bevorderen van de beschikbaarheid van huurwoningen voor de doelgroep

Huisvestingswet

De Huisvestingswet biedt gemeenten instrumenten voor regulering van de woningvoorraad en de verdeling van woningen. Deze maken het gemeenten mogelijk daar waar dit wenselijk is in te grijpen in woonruimteverdeling of woningvoorraad. In juni 2004 is een evaluatie aan de Tweede Kamer gezonden over het gebruik van de instrumenten van de Huisvestingswet. Op grond van de resultaten van de evaluatie, maatschappelijke ontwikkelingen en de resultaten van de herijking regelgeving is aangegeven dat de Huisvestingswet zal worden herzien, waarbij onder andere aandacht zal worden geschonken aan transparantie en handhaafbaarheid van de regelgeving, het mogelijk maken dat gemeenten woningen kunnen toewijzen aan de eigen bevolkingsaanwas en starters op de woningmarkt. In 2005 wordt de herziene Huisvestingswet opgesteld.

Onrechtmatige bewoning

Omdat het de mogelijkheden van reguliere woninzoekenden beperkt, dient onrechtmatige bewoning te worden tegengegaan. Onrechtmatige bewoning is breed gedefinieerd: het buiten de toewijzingsregels van de gemeente om bewonen van een huurwoning of het bewonen van een huurwoning zonder de toestemming van de eigenaar/verhuurder. In de eerste helft van 2004 is de Kamer over de resultaten van het Project Onrechtmatige bewoning 2003 en 2004 geïnformeerd. Dit traject is gericht op het verkrijgen van nadere informatie en de bevordering van de daadwerkelijke handhaving.

Daarnaast is het beleid van de Regering er op gericht om de bewoning door en verhuur aan personen die illegaal in Nederland verblijven, tegen te gaan. Hierover is in het voorjaar van 2004 een kabinetsnotitie aan de Kamer gezonden met daarin een aantal actiepunten.

VROM zal in dit kader de mogelijkheid onderzoeken om te komen tot een uitbreiding van de gronden om panden te sluiten (Victoria) en vervolgens de Wet Victor toe te passen. Het betreft dan de toevoeging van het criterium «overbewoning». Deze maatregel maakt de aanpak van malafide huisbazen beter mogelijk. Deze categorie verhuurders is deels verantwoordelijk voor het bieden van huisvestingsmogelijkheden aan illegaal in Nederland verblijvenden.

Toezicht op corporaties

De ongeveer 530 woningcorporaties dragen primair de zorg voor het aanbod van goede en betaalbare woningen voor die burgers die op grond van hun inkomen op deze huisvesting zijn aangewezen. VROM oefent het toezicht uit op het functioneren van de woningcorporaties en wordt daarbij geadviseerd door een externe toezichthouder, het Centraal Fonds Volkshuisvesting (CFV). Het CFV houdt toezicht op de financiële continuïteit en het al dan niet rechtmatig handelen van de woningcorporaties. Om het functioneren van de woningcorporatie conform de waarborgen van het sociale stelsel optimaal te laten verlopen, is een aantal zaken aan preventief toezicht onderhevig: woningcorporaties vragen toestemming als zij hun statuten veranderen, fuseren, hun werkgebied uitbreiden, nevenactiviteiten uitvoeren, woningen aan beleggers verkopen of woningen met grote korting dan wel onder voorwaarden verkopen. VROM monitort de prestaties en maakt jaarlijks in december, samen met het CFV, de balans op over ontwikkelingen in de sector. Daarbij wordt onder andere gelet op de prestaties van corporaties in nieuwbouw, verkoop van bestaand bezit, ouderenhuisvesting alsmede de investeringen in

Tabel 2.6 Beleidsevaluaties

Voorgenomen beleidsevaluaties en onderzoeken	Jaar
<i>Operationeel doel: voorzien in betaalbare en kwalitatief goede huurwoningen</i>	
Onderzoek naar investeringen door verhuurders in nieuwbouw en herstructurering	2007
Onderzoek naar de geleverde bijdrage aan de financiering van de huursubsidie door verhuurders	2007

2.2.2. Bevorderen woonkeuze kopen

In 2005 zal onderzoek worden gestart naar het gedrag van huishoudens die een woning willen kopen. De analyse zal aandacht besteden aan de motieven en achtergronden van deze groep huishoudens, het zoekgedrag, de belemmeringen en de uit de belemmeringen voortkomende vraagsubstitutie. Bij de motieven worden uitdrukkelijk de financieel-economische en fiscale motieven meegenomen. De starters, huurders en eigenaar-bewoners zullen worden onderscheiden evenals nieuwbouw en bestaande voorraad.

Gegeven de wens van vele burgers de overstap naar een koopwoning te maken spant de regering zich in om enerzijds het aanbod, via verkoop huurwoningen, te stimuleren en het bereik te vergroten en anderzijds de risico's voor de burger van het eigen woningbezit te verminderen.

De verkoop van huurwoningen van woningcorporaties wordt gemonitord en gestimuleerd door zoveel mogelijk de administratieve belemmeringen weg te nemen door «good» practices uit te dragen van corporaties die de keuzevrijheid voor hun bewoners vergroten door het bezit te huur, te koop dan wel onder redelijke voorwaarden te koop aan te bieden.

Het mitigeren van de risico's van eigen woningbezit voor de burger ligt vooral in het beheersen van de woonlasten. Hier staat het beleid in het teken van:

- Het faciliteren van verantwoorde financiering;
- Het beperken van Vermogensrisico's;
- Het beperken van Onderhoudsrisico's.

Om dit te realiseren staan de volgende instrumenten ter beschikking:

- Nationale Hypotheek garantie;
- De Wet bevordering eigenwoningbezit;
- Appartementsrecht.

Tabel 2.7. Maatschappelijke effecten en streefwaarden

Maatschappelijke effecten	Streefwaarde effect
Bekendheid NHG bij financiers	95% in 2005
Eigen woning bezit neemt toe conform de voorkeuren van de burger	57% (WBO 2002)

Tabel 2.8. Prestaties 2005

60 000 NHG-borgstellingen in 2005
Alle BEW-aanvragen binnen twee weken verwerken
Uitbrengen jaarlijkse verslag BEW

2.2.2.1. Het vergemakkelijken van verantwoorde financiering

Burgers beoordelen zelf welke financieringslasten zij kunnen dragen. Om hen een maatstaf aan te reiken t.b.v. een evenwichtige verhouding van die lasten in vergelijking met hun inkomen is er de Nationale Hypotheek Garantie. Door de borging van het financieringsrisico zijn financiers eerder bereid tot het verstrekken van een lening, is een korting op de rente mogelijk en is er een beperking van het vermogensrisico. Tevens is in 2004 besloten de normen en voorwaarden in 2005 zodanig verder te wijzigen dat een verdere verantwoorde toename van het aantal te verstrekken garanties gestalte kan krijgen. Zo wordt bijvoorbeeld de kostengrens verhoogd van € 230 000,- naar € 240 000,- en heeft een verdere stroomlijning om de normen en voorwaarden in overeenstemming te brengen met de gangbare praktijken bij de financiële instellingen plaats gevonden.

2.2.2.2. Beperken onderhoudsrisico's

Vanuit de wens tot beheersing van de woonlasten en het beperken van de financiële risico's van appartementsrechtenaren bij (achterstallig) onderhoud wordt het functioneren van Verenigingen van Eigenaren (VvE's) gemonitord. Voor het verder ontwikkelen en uitvoeren van de monitor van de appartementenmarkt wordt aangesloten op de in 2004 af te ronden WBO/KWR onderzoeken.

De evaluatie van de SVn pilot gebundeld individueel lenen is gepland voor de eerste helft van 2005. De duur van de pilot is, op verzoek van de deelnemende gemeenten en het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (de SVn), verlengd tot en met 2004. Dit is budget neutraal gebeurd. Dit mede omdat met medewerking van het WEW, gekeken wordt naar de mogelijkheden van toepassing van NHG bij onderhoud aan de gezamenlijke bouwdelen. De resultaten van de pilot zullen in 2005 bekend worden.

2.2.2.3. Wet bevordering eigen woningbezit

De Wet bevordering eigenwoningbezit (BEW) dient ertoe de keuzemogelijkheden tussen huren en kopen te vergroten. In het kader van het herijkingsproces is voorgesteld de Wet BEW in te trekken omdat het doel van de regeling niet wordt bereikt. Conform de wettelijke verplichting is de Wet BEW in 2004 geëvalueerd. Indien de Tweede Kamer instemt met intrekking van de Wet BEW, dan zal in 2005 het wetstraject dat moet leiden tot intrekking van de wet in gang worden gezet, zodat in 2006 de BEW voor nieuwe aanvragers niet langer toegankelijk zal zijn.

Tabel 2.9. Beleidsevaluaties

Voorgenomen beleidsevaluaties en onderzoeken	Jaar
<i>Operationeel doel: voorzien in betaalbare en kwalitatief goede huurwoningen</i>	
Onderzoek naar het gedrag van huishoudens die een woning willen kopen	2005

2.2.3. Versterking van de positie van de burger bij huur en koop

Voor individuele kopers en huurders is het soms moeilijk om als een volwaardige onderhandelingspartner te functioneren in de interactie met corporatie, marktpartijen, en overheden over plannen en beslissingen over de woning of de woonomgeving. Het rijk biedt hen ondersteuning in de vorm van wet- en regelgeving, maar ook in de bevordering van scholing op deze terreinen. De belangrijkste acties vinden plaats in het kader van:

- Ondersteunen belangenverenigingen;
- Uitwerking MDW project Positie van de koper op de nieuwbouwmakrt;
- Stimulering van het aanbod waaronder verkoop huurwoningen al dan niet met korting.

In internationale vergelijking wijkt de Nederlandse woningmarkt op een aantal punten sterk af van die van andere Europese landen maar er zijn ook grote overeenkomsten. Over de achtergronden van die verschillen en overeenkomsten is nog weinig bekend terwijl dit relevante kennis kan opleveren over de Nederlandse woningmarkt. Vanaf 2005 zal onderzoek gedaan worden om meer zicht te krijgen op de verschillen tussen landen in verhouding huurkoop, sociale huur, de prijsontwikkeling en de woonlasten.

Tabel 2.10. Maatschappelijke effecten en streefwaarden

Maatschappelijk effect	Streefwaarde 2005
Mondigheid burger	Kennisoverdracht

Tabel 2.11. Prestaties 2005

Bijdragen op grond van Werkplannen Woonbond, VEH, LC VAC
--

2.2.3.1 Ondersteunen belangenverenigingen ook t.b.v. stimuleren aanbod van scholing

In het kader van de onderhandelingen over het huurbeleid lange termijn met de Nederlandse Woonbond vormt ook de zeggenschap van huurders onderwerp van gesprek. Er wordt naar gestreefd om in deze regeerperiode afspraken te maken over een versterking van de positie van huurdersorganisaties. Hierbij zullen de uitgangspunten zoals verwoord in de brief «Evaluatie van de Wet op het overleg huurders verhuurder» (WOHV) (Kamerstukken II, 2001/2002, 28 160, nr. 1) worden gehanteerd.

Voor VROM is de Woonbond de enige gesprekspartner voor het overleg met een vertegenwoordiger van huurders. Voor de huurders is de Woonbond de belangrijkste landelijke belangenvereniging. De bijdrage, loopt tot en met 2006, en bedraagt € 987 880,- per jaar.

De Stichting Landelijk Contact van de VAC's (LC VAC), sinds april 2004 VACpunt Wonen geheten, is het kennis- en servicecentrum voor lokaal opererende VAC's (oorspronkelijk: vrouwenadviescommissies, tegenwoordig meer woonadviescommissies of WAC) die op vrijwillige basis de belangen van de (anonieme) woonconsument behartigen door te ijveren voor verbetering van de integrale woonkwaliteit. Voor deze lokale VAC's is het van belang dat alle relevante kennis gebundeld is in een landelijk centrum dat zorgt voor scholing, voorlichting en ondersteuning en het actueel houden en verspreiden van de gezamenlijke kennis. Dit gebeurt via cursussen, studiedagen, workshops enz.

Het VACpunt Wonen ontvangt van VROM een exploitatiebijdrage die in drie jaar wordt afgebouwd (2004–2007). Vanaf 2005 kunnen de (verlaagde) exploitatiebijdragen worden aangevuld met projectbijdragen onder voorwaarde van professionalisering van de organisatie en verdere verbreding van VAC's naar WAC's. De totale bijdrage zal jaarlijks maximaal € 300 000,- bedragen.

Voor (potentiële) eigenaar-bewoners biedt de Vereniging Eigen Huis (VEH) cursussen aan. Het streven is het vergroten van – met name financiële – en (in mindere mate) bouwkundige kennis bij (aspirant) kopers van woningen. Daardoor kan een beslissing om wel of geen woning te kopen weloverwogen plaatsvinden. Dit levert mede een bijdrage aan het verminderen van financiële problemen van eigenaar-bewoners. Ook Verenigingen van Eigenaren kunnen bijvoorbeeld beter gaan functioneren. Die kennisoverdracht vindt plaats – gespreid over het land en over het jaar – tijdens cursusmiddagen/-avonden en omvat uiteenlopende onderwerpen met betrekking tot eigen woningbezit. In de totale cursuskosten van de VEH geeft VROM (sinds 1986) een bijdrage.

2.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 2.12. (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	1 880 280	1 729 436	1 685 944	1 804 602	1 887 426	1 867 606	1 890 306
Uitgaven:	1 860 358	1 742 119	1 685 310	1 788 328	1 865 578	1 849 451	1 867 651
Programma:	1 794 647	1 683 208	1 634 636	1 774 196	1 851 511	1 835 401	1 853 601
Betaalbare woonkeuze huren:	1 748 497	1 645 437	1 607 818	1 754 054	1 836 052	1 818 745	1 839 345
Huursubsidie	1 628 797	1 598 201	1 561 358	1 747 828	1 830 200	1 813 000	1 833 600
Bijdrage huurlasten	40 564	40 241	40 103				
Kostenvergoeding verhuurders	415						
Bijdragen nieuwbouw huurwoningen	6 463	6 870	6 357	6 226	5 852	5 745	5 745
Afkoop subsidies NWI's	72 031	125					
Compensatie huurders Enschede	227						
Betaalbare woonkeuze kopen:	41 389	33 467	23 221	16 545	11 862	13 059	10 659
Bevordering eigen woningbezit	712	1 077	1 412	1 745	1 962	2 359	2 659
Bijdragen woningen marktsector en premiekoop	40 578	32 300	21 800	14 800	9 900	10 700	8 000
Gewenningssubsidieregeling eigen woningbezit	99	90	9				
Versterking positie burger bij huur en koop:	1 371	1 480	1 508	1 508	1 508	1 508	1 508
Subsidie woonconsumenten-organisaties	1 371	1 480	1 508	1 508	1 508	1 508	1 508
Overig programma:	3 390	2 824	2 089	2 089	2 089	2 089	2 089
Afkoop subsidies woonwagens	1 967						
Woonwagens	4						
Kennisoverdracht, experimenten e.a.	26	45	45	45	45	45	45
Onderzoek DGW	401	737	737	737	737	737	737
Communicatie-instrumenten	992	1 325	500	500	500	500	500
Nader aan te wijzen		717	807	807	807	807	807
Apparaat:	65 711	58 911	50 674	14 132	14 067	14 050	14 050
Apparaat:							
Juridische instrumenten	310	332	327	327	327	327	327
Apparaat DGW	15 128	14 267	12 650	12 596	12 534	12 519	12 519
Uitvoering huursubsidie	48 500	43 096	36 485				
Uitvoering eigen woning-regelingen	1 773	1 216	1 212	1 209	1 206	1 204	1 204
Ontvangsten:	85 761	116 431	91 640	78 541	176 035	257 836	270 839

Toelichting:

Betaalbare woonkeuze huren

Het aandeel Huursubsidie circa betreft ruim 98% van de totale programmakosten. Deze budgetten laten een stijgende lijn zien als gevolg van sociaal economische factoren en daardoor te verwachten hogere aantallen aanvragen en een hogere gemiddelde subsidiebijdrage. Met name deze budgetten leveren een bijdrage aan het realiseren van de in het beleidsartikel 2 vermelde doelstellingen.

De budgetten van het instrument «bijdragen nieuwbouw huurwoningen» betreffen de uitfinanciering van openstaande verplichtingen en dragen niet bij tot het realiseren van de doelstellingen bij artikel 2.

Betaalbare woonkeuze kopen

De budgetten van de wet «Bevordering eigen woningbezit» zijn wederom aangepast als gevolg van de realisatie 2003.

De budgetten van het instrument «Bijdragen woningen marktsector en premiekoop» betreffen de uitfinanciering van openstaande verplichtingen en dragen niet bij tot het realiseren van de doelstellingen bij artikel 2.

Versterking positie burger

Ten aanzien van dit operationeel doel worden projectsubsidies verstrekt alsmede vergoedingen voor exploitatiekosten aan woonconsumenten-organisaties.

Ontvangsten

Het merendeel van de ontvangsten is het gevolg van terugvorderingen bij de huursubsidie. Het aandeel Huursubsidie betreft ca. 99%.

2.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 2.13. (bedragen in € 1000)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Totaal geraamde kasuitgaven	1 685 310	1 788 328	1 865 578	1 849 451	1 867 651
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	50 674	14 132	14 067	14 050	14 050
3. Dus programma-uitgaven	1 634 636	1 774 196	1 851 511	1 835 401	1 853 601
Waarvan op 1 januari 2005:					
4. Juridisch verplicht	53% 873 535	1% 22 768	1% 16 852	1% 17 545	1% 14 845
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	0%	0%	0	0%	0
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	47% 761 101	99% 1 751 428	99% 1 834 659	99% 1 817 856	99% 1 838 756
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	0%	0	0%	0	0
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100% 1 634 636	100% 1 774 196	100% 1 851 511	100% 1 835 401	100% 1 853 601

Toelichting:

De budgetflexibiliteit van artikel 2 is marginaal. Voor de programma-uitgaven zijn het uitsluitend de instrumenten met kleine budgetten zoals onderzoek, communicatie etc. waar enige flexibiliteit mogelijk zou zijn. De grote (huur)subsidiebudgetten zijn opgenomen onder beleidsmatig gereserveerd, omdat diegenen die aan bepaalde voorwaarden voldoen recht hebben op een subsidie.

Tabel 2.14. Doelmatigheidskengetallen huursubsidie. Aantallen en kosten beschikte aanvragen

	Realisa- tie 2003	2004	Begro- ting 2005
Kosten (x € 1mln)			
Apparaatskosten VROM	50,3	43,1	36,9
Kosten vergoeding verhuurders	0,4	n.v.t	n.v.t.
Declaratiekosten Gemeenten Vangnetregeling	8,7	8,5	8,5
Totaal kosten	59,4	51,6	45,4
Aantal beschikte aanvragen			
aantal beschikkingen Huursubsidie	1 195 701	1 267 640	1 267 640
aantal beschikkingen Vangnet	39 290	48 688	48 688
aantal beschikkingen BEW	202	581	766
Totaal aantal aanvragen	1 235 193	1 316 909	1 317 094
Kosten per aanvraag (x € 1)	48	39,2	34,5

Toelichting:

De kosten per aanvraag laten een dalende trend zien. Weliswaar worden hogere aantallen aanvragen verwacht, maar door de afnemende uitvoeringskosten zullen de kosten per aanvraag dalen.

De uitvoeringskosten nemen af onder andere als gevolg van de taakstelling, het doelmatiger en efficiënter uitvoeren van de huursubsidie en het afschaffen van de kostenvergoeding verhuurders.

De huursubsidie-uitgaven worden jaarlijks in juli verplicht voor 100% voor het tijdvak juli-juli. Daarvan slaat 7/12 (58%) neer in datzelfde jaar en 5/12 (42%) in het jaar daarop. Doordat eerste aanvragen gedurende het hele jaar plaatsvinden, wordt in de tabel een percentage van 53% gehanteerd.

2.5. VBTB-paragraaf

Er zijn geen VBTB-verbeteringen voor de begroting 2006 voorzien.

Artikel 03. Duurzame woningen en gebouwen

3.1. Algemene beleidsdoelstelling

Bij de totstandkoming en verbetering van woningen en overige gebouwen wordt gestreefd naar duurzame kwaliteit. Hierbij ligt de nadruk op de veiligheid, gezondheid, bruikbaarheid, energiebesparing en verminderen van de milieubelasting van de woning of het gebouw. Binnen deze hoofddoelstelling worden de volgende operationele doelstellingen onderscheiden:

- Garanderen van de minimale kwaliteit van woningen en overige gebouwen;
- Verbeteren van de kwaliteit van woningen en overige gebouwen en het stimuleren van innovatie;
- Coördinatie rijksopdrachtgeverschap in de bouw.

3.2. Operationele doelstellingen

3.2.1. Garanderen van een minimale kwaliteit van woningen en overige gebouwen

De basis voor de bouwregelgeving is vastgelegd in de Woningwet. Het bouwvergunningproces en handhaving zijn de belangrijkste onderdelen van deze wet. De minimale kwaliteit voor woningen en andere gebouwen is vastgelegd in het Bouwbesluit 2003. Dit geldt voor zowel bestaande bouw als nieuwbouw. Door het stellen van duidelijke kaders waaraan een bouwvergunning moet voldoen en het formuleren van concrete eisen voor de bouwwerken wordt de toepassing en handhaving van de regelgeving makkelijker en beter.

De herijking van de bouwregelgeving in drie pakketten zoals aangegeven in de beleidsbrief over de toekomst van de bouwregelgeving (Agenda Bouwregelgeving 2002–2006, Tweede Kamer 2001–2002, 28 325, nr.1) heeft als doel een betere bescherming van de burger, betere aansluiting op de maatschappelijke behoeften en wensen en een betere uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid ervan. Partijen worden nadrukkelijker aangesproken op de uitoefening van hun taken en verantwoordelijkheden op het gebied van de bouwregelgeving. Hiermee wordt ook nadere invulling gegeven aan de onderwerpen beperking bureaucratie, vermindering regeldruk en verbetering handhaving zoals genoemd in het Hoofdlijnenakkoord van het Kabinet Balkenende II.

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor het opstellen en beheren van de bouwregelgeving. Hierbij hoort eveneens heldere uitleg en communicatie rondom deze regelgeving. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren en handhaven van de bouwregelgeving. Maar uiteindelijk blijft de eigenaar van een gebouw zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van het bouwwerk.

Tabel 3.1. Maatschappelijke effecten, streefwaarden en prestaties
Operationeel doel: Garanderen van de minimale kwaliteit van woningen en overige gebouwen

Maatschappelijk effect:	Streefwaarden	Prestaties 2005
Verbeterde en vereenvoudigde bouwvergunning-procedures voor de burger en voor bedrijven.	Vermindering van de administratieve lasten binnen deze kabinetsperiode met 25%.	<p>Voorlichting inwerkingtreding wijziging van de Woningwet (pakket 2) per 1 juli 2005. De gemeenten hebben vervolgens een jaar om hun handhaving-beleidsplan vast te stellen.</p> <p>Indiening wetsvoorstel wijziging Woningwet (pakket 3) aan de Raad van State waardoor onder andere bouwgerelateerde vergunningprocedures beter op elkaar worden afgestemd (inwerkingtreding 2007).</p> <p>Indiening voorstel Amvb aan Raad van State met betrekking tot landelijke uniformering Gebruiksvoorschriften (pakket 3).</p> <p>Uitvoering en rapportage over de resultaten van de Praktijkproef Certificering Preventieve toets Bouwbesluitvoorschriften op basis waarvan ook besluitvorming over het al dan niet aanpassen van de bouwvergunningprocedure zal plaatsvinden.</p> <p>Communicatie over de ervaringen uit de pilots Servicegericht Werken.</p> <p>Uitvoeren van en communicatie met betrekking tot de resultaten van de praktijkproef gebouwdossier/woningprofiel alsook het formuleren van beleidsconsequenties.</p> <p>Uitvoering Helpdesk Bouwregelgeving.</p> <p>Uitvoering plan van aanpak (deel 2005) implementatie EU-richtlijn energieprestatie van gebouwen, waarin onder andere een Energie Prestatie Certificaat voor Woningbouw en utiliteitsgebouwen verplicht wordt gesteld.</p> <p>Communicatie model uniformering bouwleges (heffingsgrondslagen, tariefstructuur, tariefdifferentiatie en kostentoerekening) in samenwerking met de ministeries van Financiën en Binnenlandse Zaken en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).</p>
Minimum kwaliteit van woningen en overige gebouwen	<p>De indicator voor de kwaliteit voor woningen en overige gebouwen (percentage woningen en overige gebouwen wat voldoet aan het bouwbesluit bestaande bouw/nieuwbouw) is niet op kosteneffectieve wijze beschikbaar.</p> <p>Daarvoor in de plaats zal periodiek een kwalitatieve evaluatie plaatsvinden</p>	<p>Voorlichting inwerkingtreding wijziging van het Bouwbesluit per 1 juli 2005. Met deze wijziging wordt beoogd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● vermindering van regeldruk (schrappen van eisen) voor onderwijsfunctie en sportfunctie voor onderwijs, privacybepalingen en standplaatsgrootte woonwagens, ● afstemming met andere voorschriften en beleid voor kinderopvang, met het Arbobesluit en voor plafondhoogte bestaande horeca, ● aanscherpen van eisen: plafondhoogte u-bouw, ● overig: correctie onjuistheden + actualisering. <p>Vorbereiden van 2^e wijziging van het Bouwbesluit 2003. Met deze wijziging wordt beoogd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● vermindering van regeldruk (schrappen van eisen): onder andere de eisen t.a.v. celgebouwen, ● afstemming met andere voorschriften en beleid: onder andere brandveiligheid, ● aanscherpen van eisen: onder andere EPC woningbouw naar 0,8 (inwerkingtreding 2007). <p>Uitvoering plan van aanpak (deel 2005) implementatie voor Europese normen in Nederlandse regelgeving:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● constructieve veiligheid (Eurocodes), ● brandveiligheid, ● energie, ● CE-markering voor bouwproducten waarbij toenemende aandacht voor het markttoezicht op de CE markering (market surveillance) door de VROM-inspectie.

Energiecertificaat en Woningprofiel

In het kader van de op 4 januari 2003 gepubliceerde Europese Richtlijn «Energieprestaties in gebouwen», worden energieprestatie-certificaten voor woningen en utiliteitsgebouwen op moment van mutatie (= verkoop of verhuur) verplicht. Ook zijn in de richtlijn verplichtingen ten aanzien van periodieke keuringen van installaties opgenomen. Tot 2006 worden de noodzakelijke voorbereidingen getroffen om tijdig te kunnen voldoen aan deze richtlijn die op dat moment geïmplementeerd dient te zijn. Het gaat hierbij onder meer om: het opzetten en testen van een monitoringssysteem met betrekking tot de richtlijn, alsmede het aanwijzen/kiezen van een kwaliteitsborgingssysteem voor energiegerelateerde keuringen. De invoering van dit energiecertificaat hangt nauw samen met de veiligheidskeuring van gas- en elektra-installaties bij risicowoningen en de gedachte van het Overlegplatform Bouwregelgeving om een woningprofiel op te stellen. Het woningprofiel (voorheen aangeduid als «gebouwdossier») heeft als doel het inzicht bieden in de feitelijke kwaliteit van een bestaande woning middels een actuele en betrouwbare beschrijving van de belangrijkste gegevens inclusief een opgave op welke onderdelen een gebouw niet voldoet aan de bouwvoorschriften. Het streven is om zowel het energieprestatiecertificaat, als de veiligheidskeuring van de gas- en elektra-installaties onderdeel te laten zijn van het woningprofiel. Dit om te voorkomen dat een woning meerdere keren, voor deels verschillende aspecten door een deskundige «bekeken» moet worden.

Naleving

Gemeenten hebben een duidelijke taak bij de uitvoering van de bouwregelgeving. Meer transparant, pro-actief en servicegericht werken van gemeenten kan de effectiviteit van de bouwregelgeving vergroten. VROM kent drie sporen waarlangs gemeenten gestimuleerd worden de naleving van de regelgeving te bevorderen teneinde een verbetering van de bouwkwaliteit te realiseren:

- zorgdragen voor goede wet- en regelgeving,
- tweedelijns toezicht (VROM-inspectie),
- faciliterende rol van VROM om eerstelijns toezichtstaken te bevorderen.

In 2003 en 2004 zijn pilots uitgevoerd bij gemeenten op het gebied van handhavingsbeleid, samenwerking, servicegericht bouw en woningtoezicht. In 2005 zal het accent liggen op het communiceren over de ervaringen uit de pilots naar gemeenten. De gemeenten zullen immers in 2005 hun beleidsvoornemens ten aanzien van de handhaving van de bouwregelgeving moeten formuleren. Voor veel gemeenten zal dat de eerste keer zijn.

Certificering van de Bouwbesluittoets

VROM verkent momenteel de mogelijkheden om de kwaliteit van bouwaanvragen te verbeteren door toepassing van certificering. Een zogenaamde Beoordelingsrichtlijn (BRL) is hiertoe ontwikkeld. Een bijkomend voordeel is dat bestuurlijke en administratieve lasten worden teruggedrongen voor zowel de aanvrager van een bouwplan als de toetsende gemeente. Indien op basis van de praktijkproef besloten wordt tot het aanpassen van de bouwvergunningprocedure leidt dit er toe dat – op vrijwillige basis – gecertificeerde bureaus bouwplannen kunnen indienen, die dan niet meer door de gemeente aan de technische bouwvoorschriften behoeven te worden getoetst.

Administratieve lasten

De Rijksoverheid streeft naar vermindering van de administratieve lasten voor de burger en bedrijven, die voortvloeien uit wet- en regelgeving. VROM draagt bij aan de rijksbrede taakstelling om binnen deze kabinetsperiode een administratieve lastenverlaging van 25% te bereiken (Kamerstukken II, 2003–2004 29 383 nr. 11). Binnen het VROM-brede project «Herijking regelgeving» draagt de bouwregelgeving 41 miljoen euro bij aan de administratieve lastenvermindering over de periode 2003–2007.

Tabel 3.2. Beleidsevaluaties

Voorgenomen beleidsevaluaties en onderzoeken	Jaar
<i>Operationeel doel: Garanderen van de minimale kwaliteit van woningen en overige gebouwen</i>	
Onderzoek naar de administratieve lasten bij vergunningaanvragen (Actalonderzoek)	2005
Monitoringsonderzoek bouwbesluit (jaarlijks)	2005
Evaluatie woningwet	2006

3.2.2. Verbeteren van de kwaliteit woningen en overige gebouwen en stimuleren van innovatie

VROM stelt zich tot doel bij te dragen aan het verbeteren van de kwaliteit van woningen en overige gebouwen boven het minimum niveau zoals dat is vastgelegd in het Bouwbesluit 2003 en voorzover dat niet bereikt kan worden met regelgeving. Daarnaast streeft VROM ernaar om innovatie die bijdraagt aan verbeteringen van gebouwen of het bouwproces te stimuleren.

De beleidsinzet voor 2005 concentreert zich op de volgende onderwerpen:

- a. (Brand)veiligheid: De verantwoordelijkheid van de Minister van VROM is zorgdragen dat regelgeving aansluit op de ontwikkelingen in de gebouwde omgeving;
- b. Energiebesparing (CO₂-reductie gebouwde omgeving). De Minister van VROM is verantwoordelijk voor het behalen van de energiedoelstellingen in de sector gebouwde omgeving;
- c. Gezondheid (binnenklimaat). De Minister van VROM heeft tot taak een minimale kwaliteit van de gezondheidsaspecten van een gebouw te waarborgen.

Tabel 3.3. Maatschappelijke effecten, streefwaarden en prestaties
Operationeel doel: Verbeteren van de kwaliteit woningen en overige gebouwen en stimuleren van innovatie

Maatschappelijk effect	Streefwaarden	Prestaties 2005
Verbeterd Brandveiligheidsniveau van gebouwen	Aantal van 38 doden/799 gewonden per jaar bij branden in woningen neemt niet toe (* = excl. Brandweerpersoneel en mbt referentiejaar 2000 (CBS)).	Analyse voor aanpassing regelgeving afwijkende bouwvormen i.h.k.v. brandveiligheid t.a.v.: – hoogbouw > 70 m.; – grote brandcompartimenten > 1000 m ² Uitwerking keuring risicowoningen gas- en elektra-aansluitingen (TK 2003–2004 28 325 nr.4).
	Voor overige gebouwen zijn nog geen statistische gegevens beschikbaar	Monitor risico's gas- en elektra-aansluitingen. Voorlichting risico's gas- en elektravoorzieningen.
Beperkte CO ₂ -emissie in de sector gebouwde omgeving.	Emissieplafond van 29 Mton in 2010 (TK 2003–2004 28 240 nr. 4).	Onderzoek mogelijke aanscherping EnergiePrestatieCoëfficiënt (EPC) utiliteitsbouw. Uitvoering Energie Premie Regeling (EPR) 2005 op basis van herijking beleid 2005. Uitvoering «Kompas voor energiebewust wonen 2005». Coördinerend en doelgroepgericht activiteitenprogramma voor kennisoverdracht, procesondersteuning, instrumentontwikkeling (budget € 6 mln). Uitvoering 3 ^{de} tender Tenderregeling Energiebesparing huishoudens met een laag inkomen (TELI).
		Monitoring effecten verhoging van de Regulerende Energiebelasting (REB) per 1 januari 2005. Uitvoering van het Programma Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting (PIT), een stimuleringsprogramma voor onderzoek naar en toepassing van CO ₂ -reducerende (energiebesparende) technieken in rijksgebouwen.
Verhoogd gezondheidsniveau in gebouwen.	Een gekwantificeerde en kosteneffectieve indicator voor de gezondheidskwaliteit van woningen ontbreekt. Periodiek zal daarom kwalitatief evaluatieonderzoek plaatsvinden.	Presentatie uitkomsten inventarisatie kwaliteit m.b.t. gezondheid in de bestaande woningvoorraad. Analyse consequenties inventarisatie kwaliteit m.b.t. gezondheid voor onder andere de regelgeving.
	In 2006 100% woningen met loden leidingen gesaneerd in sociale woningvoorraad. In 2006 80% woningen met loden leidingen gesaneerd in de particuliere woningvoorraad.	Afgeven saneringsbeschikkingen loden leidingen. In verband met vertragen in de uitvoering van de stimuleringsregeling «Saneren loden drinkwaterleidingen» in 2003, is de regeling met een jaar verlengd tot 1 januari 2006.
Vermindering negatieve milieueffecten bij het bouwen en beheren van gebouwen.	Een gekwantificeerde en kosteneffectieve indicator voor de vermindering van negatieve milieueffecten bij het bouwen en beheren van gebouwen ontbreekt. Periodiek zal daarom kwalitatief evaluatieonderzoek plaatsvinden.	Proefnemingen met vormen van gekwantificeerde milieueffecten van materiaaltoepassingen bij bouwprojecten in de praktijk. Toepassing door de RGD van de in 2004 ontwikkelde systematiek voor de berekening van milieubelasting van gebouwen (pilot).
		Uitvoering subsidie- en voorbeeldprogramma «Industrieel, Flexibel en Demontabel bouwen» (IFD). De nadruk zal vooral liggen op kennisoverdracht uit voorbeeldprojecten.

Brandveiligheid

In de bouwpraktijk wordt bij verschillende bouwvormen (bijv. hoogbouw, grote brandcompartimenten) geworsteld met de wijze waarop de brandveiligheid gerealiseerd moet worden. Nadere analyse moet de bouwpraktijk handreikingen bieden om dit te vereenvoudigen. In 2003 zorgden een aantal gasexplosies voor media-aandacht voor dit onderwerp. Dat heeft geleid tot overleg tussen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Minister van VROM hoe op adequate wijze kon worden omgegaan met de veiligheid van gas- en elektravoorzieningen in woningen (zie kamerstukken II, 2003–2004 28 325 nr. 5). In 2004 en 2005 wordt gewerkt aan de uitwerking van deze afspraken.

Reductie CO₂-emissies Gebouwde Omgeving (Energiebesparing)

Zoals in het Hoofdlijnenakkoord van het Kabinet Balkenende II is aangegeven, blijft het behalen van de doelstelling plaatsvinden op de meest kostenefficiënte wijze. Dit is met name gericht op de bestaande gebouwenvoorraad; zowel kwantitatief (er is meer bestaande bouw dan nieuwbouw) als kwalitatief (oudere gebouwen zijn over het algemeen minder energiezuinig dan nieuwe) is in dit segment de grootste winst te halen.

Begin 2004 is een ex-post-evaluatie van het klimaatbeleid in de sector Gebouwde Omgeving in de periode 1995–2002 gereed gekomen («Evaluatie van het klimaatbeleid in de gebouwde omgeving 1995–2002, Ecofys 2004»). De Tweede Kamer is schriftelijk geïnformeerd over de conclusies. Te samen met de »referentieraming energie, klimaat en verzurend emissies 2003–2020« welke in het najaar 2004 zal verschijnen, zal herijking van het beleid voor 2005 in overweging genomen worden. De prestaties aanscherping van de EPC Woningbouw in 2006 en implementatie van de EU-richtlijnen energieprestatie van gebouwen zijn reeds genoemd bij de eerste operationele doelstelling van dit artikel.

Gezondheid in gebouwen

Knelpunt bij het handhaven en verbeteren van de kwaliteit van het binnenmilieu is het ontbreken van voldoende inzicht in het niveau van de gezondheidskwaliteit van de bestaande woningvoorraad. Een van de acties in het kader van het actieprogramma Gezondheid en Milieu is bedoeld om dat inzicht te verbeteren. Op basis van deze resultaten wordt bezien of gericht actie moet worden ondernomen om de gezondheidskwaliteit van bepaalde delen van de woningvoorraad te verbeteren.

Gebouwen en milieu

VROM streeft naar een vermindering van de negatieve milieueffecten bij het bouwen en beheren van gebouwen en overige bouwwerken. Hiervoor is kwantificering van de milieueffecten van gebouwen en materialen noodzakelijk. Het gaat hierbij om milieueffecten van bouwwerken en bouwmaterialen die ontstaan bij productie, transport, bouw, instandhouding (gebruik) en beheer, sloop, afvalverwerking en hergebruik van afval naar bouwstof. Dit kan worden uitgedrukt in milieubudgetten, milieueffecten etc.

Tabel 3.4. Beleidsevaluaties

Voorgenomen beleidsevaluaties en onderzoeken	Jaar
<i>Operationeel doel: Verbeteren van de kwaliteit van woningen en overige gebouwen en het stimuleren van innovatie</i>	
Onderzoek naar het onderdeel vluchten i.h.k.v. brandveiligheid	2005
Monitor risico's gas – en elektravoorzieningen	2005
Onderzoek aanscherpen EPC utiliteitsbouw	2005
Evaluatie PIT	2007
Inventarisatie gezondheidskwaliteit in gebouwen	2005
Evaluatie regeling sanering loden leidingen	2006
Evaluatie IFD bouwen	2005

3.2.3. Coördinatie rijksopdrachtgeverschap in de bouw

Het beleid en de praktijk inzake aanbestedingen worden sinds de parlementaire enquête bouwnijverheid door VROM gecoördineerd voor de vier bouwdepartementen; Defensie, V&W, LNV en VROM. Het doel van coördinatie rijksopdrachtgeverschap voor bouwwerken is om intern en extern de belangen van aanbestedende diensten op het vlak van inkoop te bundelen en versterken. Dit betreft bijvoorbeeld het aanpassen van het aanbestedingsreglement werken; de afstemming op het terrein van aanbestedingsbeleid; de nieuwe aanbestedingswet die door EZ wordt opgesteld en het praktisch uitvoering geven aan de beleidsregels uitsluiting en integriteit. Verder wordt de inzet qua financiën en personeel van de aanbestedende diensten voor het Kenniscentrum Aanbesteden Bouw (KCAB) afgestemd. Ook de opstelling binnen de Regieraad voor de Bouw moet het gewenste vernieuwingsproces en de culturomslag in de bouw gaan aanzwengelen. Het KCAB en de Regieraad zelf zijn opgenomen onder artikel 1.

Tabel 3.5. Prestaties, maatschappelijke effecten en streefwaarden

Operationeel doel: Coördinatie rijksopdrachtgeverschap in de bouw

Maatschappelijk effect:	Streefwaarden	Prestaties 2005
Aanbesteden van werken vindt plaats zonder dat aannemers onderling prijsafspraken maken.	Geen opdrachten aan aannemers die zich schuldig hebben gemaakt aan niet-integer gedrag.	Coördinatie aanbesteden werken voor de departementen Defensie, V en W, LNV en VROM.
Voldoende vakgeschoolde instroom in de bouw.	3000 leerlingen voor leerling-bouwplaatsen in 2005.	Uitvoering stimuleringsovereenkomst leerlingbouwplaatsen.
Instroom en behoud van vakgeschoolde vrouwen in de bouw.	20 000 vrouwen zijn in 2005 in de bouwsector werkzaam.	Uitvoeren subsidieregeling «Vrouwen in de bouw».

Tabel 3.6. Beleidsevaluaties

Voorgenomen beleidsevaluaties en onderzoeken	Jaar
<i>Operationeel doel: Coördinatie rijksopdrachtgeverschap in de bouw</i>	
Evaluatie regeling stimulering leerlingbouwplaatsen	2008

3.3. Budgettaire gevolgen van het beleid

Tabel 3.7. (bedragen in €1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	111 005	184 788	52 543	25 461	18 704	18 540	18 540
Uitgaven:	280 686	333 161	202 538	188 278	168 833	167 608	167 609
Programma:	276 910	328 318	199 304	185 107	165 670	164 449	164 450
Garanderen minimale kwaliteit woningen en gebouwen:	48	0	0	0	0	0	0
Toegankelijkheid Rijkshuisvesting	48						
Verbeteren kwaliteit woningen en gebouwen en stimuleren innovatie:	117 934	173 329	43 466	30 710	11 586	10 165	10 166
Duurzaam bouwen		25					
Regeling sanering loden leidingen	848	1 596	1 082				
Energiebesparing Rijkshuisvesting	2 599	1 314	1 543	772	326		
Duurzaam bouwen Rijkshuisvesting	515	290					
Regeling Energiebesparing huishoudens met lagere inkomens	1 766	1 580	2 435	916	681		
Programma energiebudgetten	25 323	17 917	17 137	14 002	10 199	10 165	10 166
Energiepremieregeling (EPR)	84 744	149 000	20 000	14 500			
Innovatief bouwen	2 139	1 607	1 269	520	380		
Coördinatie bouwbeleid:	1 877	1 953	1 705	1 705	1 705	1 905	1 905
Coördinatie bouwbeleid	1 877	1 953	1 705	1 705	1 705	1 905	1 905
Overig programma:	157 051	153 036	154 133	152 692	152 379	152 379	152 379
Budget BWS 1992–1994	152 247	147 715	149 093	149 082	149 069	149 069	149 069
Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	2 639	1 866	1 836	1 771	923	923	923
Onderzoek RGD	255	451	295	295	295	295	295
Onderzoek DGW	1 671	2 754	2 659	1 294	1 842	1 842	1 842
Communicatie-instrumenten	239	250	250	250	250	250	250
Apparaat:	3 776	4 843	3 234	3 171	3 163	3 159	3 159
Apparaat:							
Juridische instrumenten	310	330	325	325	325	325	325
Apparaat DGW	3 466	4 513	2 909	2 846	2 838	2 834	2 834
Ontvangsten:	1 782	0	0	0	0	0	0

Toelichting:

Het grootste deel van de uitgaven vindt zijn wettelijke basis in het Besluit woninggebonden subsidies (BWS 1992–1994) met als doelstelling de stimulering van een gedifferentieerd woningaanbod en het bevorderen van nieuwbouw en ingrijpende woningverbetering. Voorts is op dit artikel sprake van een substantieel budget voor het verbeteren van de kwaliteit van woningen en gebouwen en het hierbij stimuleren van innovatie. Bij deze operationele doelstelling zijn de belangrijkste subsidie-instrumenten de Energiepremieregeling en het Programma Energiebudgetten.

3.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 3.8. (bedragen in € 1000)

	2005	2006	2007	2008	2009
1. Totaal geraamde kasuitgaven	202 538	188 278	168 833	167 608	167 609
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	3 234	3 171	3 163	3 159	3 159
3. Dus programma-uitgaven	199 304	185 107	165 670	164 449	164 450
Waarvan op 1 januari 2005:					
4. Juridisch verplicht	86% 171 979	83% 154 019	92% 152 024	92% 150 472	92% 150 472
5. Complementair noodzakelijk	0% 0	0% 0	0% 0	0% 0	0% 0
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	0% 176	0% 317	0% 136	0% 136	0% 136
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	13% 27 149	15% 30 771	8% 13 510	8% 13 841	8% 13 842
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	0% 0	2% 0	0% 0	0% 0	0% 0
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100% 199 304	100% 185 107	100% 165 670	100% 164 449	100% 164 450

Toelichting:

Als gevolg van de uitfinanciering van op basis van het BWS 1992–1994 in het verleden aangegane langdurige verplichtingen is de budgetflexibiliteit binnen artikel 3 beperkt. De beleidsmatig gereserveerde gelden betreffen met name de Energiepremieregeling en het Programma Energiebudgetten.

3.5. VBTB-paragraaf

Indicator voor verbetering naleving van bouwgerelateerde voorschriften
Voor de ontwikkeling van deze indicator en kwantificering van de streefwaarde zal voor wat betreft het aspect handhaving, gebruik worden gemaakt van de jaarlijkse gemeente-onderzoeken van de VROM-inspectie.

Artikel 04. Fysieke Stedelijke Vernieuwing

4.1. Algemene beleidsdoelstelling

De woningmarkt functioneert momenteel moeizaam en zit voor sommige groepen woningzoekenden zelfs op slot. De woningproductie is op een historisch laagtepunt gekomen. Tegelijkertijd stagneert de doorstroming in zowel de huur- als de koopsector. Starters op de woningmarkt kunnen daardoor steeds moeilijker instromen.

Mede door de stagnatie van de woningproductie komt ook de herstructurering van wijken moeizaam op gang (door gebrek aan «schuifruimte»). Als de herstructurering en de woningproductie (in en aan de steden) niet beter op gang komen, zal de uitstroom van midden- en hogere inkomens uit de steden niet tot staan worden gebracht en het sociale kader in de herstructureringswijken verdwijnen, met alle risico's van dien voor de leefbaarheid in die wijken. Prioriteit wordt daarom gegeven aan:

- het verhogen van de woningproductie (zie Kamerstukken II 2003–2004, 29 200 XI, nr. 3);
- een impuls geven aan de herstructurering, met name in de 56 wijken (zie o.m. Kamerstukken II 2003–2004, 29 200 XI, nr. 17).

Verantwoordelijkheid minister

De minister zorgt ervoor dat de randvoorwaarden voor het goed functioneren van de woningmarkt aanwezig zijn. De Minister is er voor verantwoordelijk dat:

- het beleid met betrekking tot de stedelijke vernieuwing wordt ontwikkeld en uitgedragen;
- partijen worden aangesproken en gestimuleerd op het nakomen van de gemaakte, en nog te maken, bestuurlijke afspraken over de stedelijke vernieuwing;
- de Tweede Kamer over de voortgang van de afspraken en de uitvoering wordt geïnformeerd;
- en dat, wanneer daartoe aanleiding is, tot aanvullende maatregelen wordt overgegaan om de realisatie van de beleidsdoelstellingen dichterbij te brengen (onder andere het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving).

Doelgroep

Zowel bij nieuwbouw als bij herstructurering zijn de inspanningen gericht op zichtbare resultaten voor de burgers. Het beleid richt zich primair op andere overheden, corporaties en marktpartijen die verantwoordelijk zijn voor de daadwerkelijke uitvoering.

4.2. Operationele doelstellingen

Er worden twee operationele doelstellingen onderscheiden:

1. het verhogen van de woningproductie en
2. de herstructurering van woonwijken.

4.2.1. Verhogen woningproductie

Tabel 4.1. Maatschappelijke effecten, indicatoren en streefwaarden
Operationeel doel: verhogen woningproductie

Maatschappelijk effect	Indicatoren en streefwaarden
Uitbreiding woningvoorraad	In 2005, minimaal 70 000 nieuwbouwwoningen. Meetniveau: landelijk totaal (Bron: CBS) Woningproductie 2005 t/m 2009 conform woningbouw-afspraken. Meetniveau: Kaderwetgebieden, overige stedelijke regio's en overig Nederland. (Bron: CBS)
Daling woningtekort	Per 2010 dient het woningtekort te zijn teruggebracht tot 1,5 a 2%. Meetniveau: landelijk totaal; Kaderwetgebieden; overige stedelijke regio's; overig Nederland. (Bron: Primos 2003)
Beter evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt	De vraagdruk op de woningmarkt (onderscheiden naar centrum stedelijk, groenstedelijk, buitencentrum, en totaal); moet afnemen (t.o.v. WBO 2002; WON 2005). Vraagdruk is gedefinieerd als de urgente vraag versus vrijkomend aanbod. Een hogere waarde impliceert een grotere spanning op de woningmarkt Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal; landelijk totaal. (Bron: WBO; Woonmilieudatabase; WON) Woning-overschot/-tekort aan huur- en koopwoningen moet afnemen (t.o.v. WBO 2002; WON 2005). Meetniveau: landelijk; stedelijke regio's; G-4 totaal; G-26 totaal. (Bron: WBO;WON)
Toename midden en hoge inkomens in grote steden	Toename moet procentueel meer bedragen dan in geheel Nederland. Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal.(Bron: WBO 2002; WON 2005) Aandeel middeldure en dure woningen moet toenemen (t.o.v. WBO 2002; WON 2005) Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal (Bron: WBO; WON)
Bevordering doorstroming ten behoeve van doelgroep	Slaagkans lage inkomensgroepen op betaalbare woning; moet toenemen (t.o.v. WBO 2002; WON 2005) meetniveau: landelijk, G-4 totaal en G-26 totaal. (Bron: WBO; WON) Percentage goedkope voorraad bezet door doelgroep; moet toenemen (t.o.v. WBO 2002; WON 2005) Meetniveau: landelijk, G-4 totaal en G-26 totaal. (Bron: WBO; WON)

Toelichting:

Uitbreiding woningvoorraad

In de periode 2005 tot en met 2009 moeten 380 000–420 000 woningen worden gebouwd (waarvan 70 000 in 2005). Daartoe zijn in 2004 met de provincies, kaderwetgebieden en G30 woningbouwafspraken gemaakt (op het niveau van de afzonderlijke stedelijke regio's). Circa 75% van de woningbouwopgave 2005–2009 (= 285 000–315 000 woningen) dient in deze stedelijke regio's te worden gerealiseerd en circa 25% (95 000–105 000) in de meer landelijke gebieden. Voor deze meer landelijke gebieden zijn met betrekking tot de verstedelijking geen prestatieafspraken gemaakt. Bij de woningbouwopgave 2005–2009 is een trendmatig niveau van sloop/vervangende nieuwbouwopgave verondersteld van circa 80 000 woningen (= 16 000 per jaar).

Beter evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt

In elke regio wordt ernaar gestreefd het woningtekort terug te brengen en het evenwicht tussen vraag en aanbod op de woningmarkt te verbeteren. Evenwicht tussen vraag en aanbod betreft onder andere het weer,

blijvend, aan de stad (in de G-30) binden van midden en hogere inkomens en de huisvesting van lage inkomensgroepen in de omliggende gemeenten. Regionale afstemming van de woningbouw-programmering tussen de centrale stad en de regiogemeenten is daarbij noodzakelijk. De regio is zelf verantwoordelijk voor deze afstemming.

Beleidsprestaties 2005

Tabel 4.2a. Beleidsprestaties en streefdata: Verhoging woningproductie

Beleidsprestatie	Streefdatum
Stimuleren door prestatiegerichte inzet van BLS en monitoren van de voortgang van de woningbouw/woningbouwafspraken 2005–2009	Continue
Inzet van VROM-aanjaagteams op locaties; zij zorgen voor inbreng van extra ervaring en deskundigheden en voor bespoediging van het besluitvormingsproces.	Continueren
Stroomlijnen en vereenvoudigen van bouwgerelateerde wet- en regelgeving (Brede Herijking VROM-regelgeving)	Afgerond 2006
Monitoren van en intervenieren in overige (internationale) wet en regelgeving ter voorkoming van belemmeringen in het bouwproces.	Afgerond 2006
Voldoende streek-en bestemmingsplancapaciteit (Nota Ruimte), zodat aan de realisatie van de vraag naar voldoende en tijdige beschikbaarheid van ruimte voor wonen kan worden voldaan.	Monitoring in 2005 in gang gezet
Afspraken met corporaties over investeringen in nieuwbouw (en herstructurering), in het kader van het lange termijn huurbeleid	In 2004–2005
Beoordeling van door budgethouders ingediende eindverantwoording Vinex-convenanten 1995–2004 (onderdeel BLS)	In 2005 wordt de TK geïnformeerd
Maatwerkafspraken. Op grond van het artikel «planologische- en woningbouw-knelpunten» kunnen maatwerk-afspraken met bouwgemeenten binnen de stadsgewesten worden gemaakt om specifieke problemen bij de ontwikkeling van woningbouwlocaties te ondervangen.	Indien nodig
Bijeenkomsten en publicaties	Continue
Ondersteuning particulier opdrachtgeverschap	Continue

Toelichting:

Woningbouwafspraken 2005–2009

In de periode 2005 tot en met 2010 zal ieder jaar na het verschijnen van de CBS-statistiek gereedgemelde woningen, een jaarlijkse monitoring en evaluatie plaatsvinden van de woningproductie en ontwikkeling van de plancapaciteit. De jaarlijkse monitoring dient de factoren die de woningproductie bevorderen en/of beletten in kaart te brengen. Op basis hiervan zal de balans worden opmaakt zodat tijdig, indien nodig, beleidsmaatregelen getroffen kunnen worden.

Voor de lange termijn zal, op basis van het hoge ruimtedrukscenario (HRT) en de woningbehoefte volgens de Primos-middenprognose, worden beoordeeld of er per provincie voldoende en bij de vraag aansluitende ruimte voor nieuwbouw (en herstructurering) wordt gereserveerd.

Beoordeling eindverantwoording Vinex-convenanten 1995–2004

In 1994 zijn met de kaderwetgebieden en provincies convenanten afgesloten over de in stadsgewestelijk verband te realiseren verstedelijkingsopgave in de periode 1995 t/m 2004. Onderdeel van deze Vinex-convenanten is de woningbouwopgave waarvoor door het Rijk bijdragen op grond van het Besluit locatiegebonden subsidies (BLS) beschikbaar zijn gesteld. In 2005 zal de eindverantwoording BLS door de budgethouders (provincies en Kaderwetgebieden) en de beoordeling daarvan, door VROM, plaatsvinden. De Tweede Kamer zal over de voortgang van de woningbouwopgave en de BLS-eindverantwoording worden geïnformeerd.

Ondersteuning particulier opdrachtgeverschap

Als onderdeel van de woningbouwafspraken 2005–2009 wordt het particulier opdrachtgeverschap actief ondersteund door middel van een stimuleringspremie voor eigenbouw. In 2003 is met een financiële bijdrage van VROM het Informatie Centrum Eigen Bouw geopend. In dit centrum richten vier kennisinstellingen zich op burgers, gemeenten en andere betrokkenen bij de eigenbouw. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat dit centrum zich ook richt op de ondersteuning van het particulier opdrachtgeverschap in stedelijke gebieden. Dat geldt met name bij de praktische uitwerking van de woningbouwafspraken. Naast dit landelijke centrum hebben inmiddels tien grote gemeenten lokale informatiecentra annex bouw bureaus opgericht om bewoners te ondersteunen bij eigenbouwprojecten.

De financiële bijdrage (ad circa € 0,4 miljoen) die in 2005 door VROM aan het Informatie Centrum Eigen Bouw wordt geleverd is opgenomen onder beleidsartikel 3 aangezien de hieraan ten grondslag liggende verplichting in 2003 op beleidsartikel 3 is vastgelegd. Met ingang van 2005 wordt het beleid gericht op het bevorderen van «eigenbouw» op beleidsartikel 4 opgenomen in verband met de directe relatie met de woningbouwafspraken.

Tabel 4.2b. Beleidsprestaties en streefdata: Grondbeleid (Nota Grondbeleid en Nota Ruimte)

Beleidsprestatie	Streefdatum
Grondexploitatie­regeling. Dit betreft de introductie van een kostenlijst voor grondexploitatie en een vergunningen-stelsel.	Wetsvoorstel in 2005. Inwerkingtreding in 2006 als onderdeel van de WRO.
Concurrentie-bevordering. De regering is voorstander van het verbeteren van de marktwerking op ontwikkelingslocaties. Tijdens de Kamerbehandeling van de Nota Grondbeleid (mei 2001) is de vraag aan de orde geweest of een verplichting tot concurrentiebevordering moet worden ingevoerd. Het Kabinet heeft in 2004 zijn standpunt hierover bepaald. Daarbij zijn o.m. een aantal te ondernemen activiteiten, ter bevordering van de concurrentie, aangegeven.	Nadere uitwerking acties uit kabinetsstandpunt in 2005
Stedelijke herverkaveling. Een van de oorzaken waardoor de voortgang van de stedelijke vernieuwing vertraging oploopt is versnipperd eigendom. Als faciliterend grondbeleidsinstrument wordt daarom de invoering van stedelijke herverkaveling overwogen.	Pilotproject in 2005 Wetsvoorstel in 2006
Integrale herziening Wet voorkeursrecht gemeenten – aanpassing aan wet Dualisering gemeenten/Algemene wet bestuursrecht/Wet RO – verkenning beperkt voorkeursrecht provincies en Rijk	Afgerond in 2005 e.v.
Onteigeningswet. Onder primaire verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie wordt gewerkt aan het vereenvoudigen en versnellen van de procedures voor onteigening, teneinde belemmeringen voor de woningproductie weg te nemen. De gemeenten – maar ook het rijk en de provincie – krijgen naast de bevoegdheid op basis van het bestemmingsplan ook de bevoegdheid om te onteigenen op basis van een projectbesluit.	Wetsontwerp in 2005 naar de TK
Regionaal kostenverhaal en verevening. In 2004 is onderzoek gedaan naar de vraag of (en zo ja, hoe) instrumenten voor regionaal kostenverhaal en verevening vorm gegeven kunnen worden.	Uitwerking van het kabinetsstandpunt in 2005

Voorgenomen evaluatieonderzoek	Streefdatum
Bestuurlijk evaluatie-overleg over woningbouwafspraken 2005–2009	Jaarlijks (m.i.v. 2005)
Nadere evaluatie van de effectiviteit van de acties ter verhoging woningproductie	2006–2009

Om de voortgang van de woningproductie in de stedelijke regio's te monitoren is ondermeer met betrokken partijen afgesproken periodiek de balans op te maken: wat gaat goed en wat niet? Welke belemmeringen zijn daarvoor aan te wijzen en wat kan er (door VROM) gedaan worden om die belemmeringen weg te nemen en weer voortgang te boeken? Daarnaast wordt de voortgang van de woningproductie gevolgd via de jaarlijkse CBS-realisatiecijfers. De resultaten van de monitoring van de voortgang van de woningproductie

tie en de door de VROM aanjaagteams opgedane ervaring en kennis worden gericht verspreid doormiddel van bijeenkomsten en publicaties.

4.2.2. Herstructurering van woonwijken

Als instrument voor herstructurering is sinds 2000 het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) beschikbaar. Doel van het ISV is de stedelijke vernieuwing te stimuleren. Hierbij gaat het ondermeer om inspanningen die zijn gericht op het vasthouden van midden en hogere inkomensgroepen in de steden, de toename van de kwaliteit van de woningen en van de openbare ruimte (met name in de aandachtswijken en in de wijken die in de problemen dreigen te komen), de toename van de tevredenheid van bewoners met hun woning en woonomgeving en het niet verder laten toenemen van de concentratie van lage inkomensgroepen in sommige wijken. Om het tempo van de stedelijke vernieuwing te verhogen wordt samen met gemeenten bijzondere aandacht gegeven aan 56, zogeheten, prioriteitswijken.

Tabel 4.3. Maatschappelijke effecten: indicatoren en streefwaarden
Operationeel doel: herstructurering woonwijken

Maatschappelijk effect	Indicatoren en streefwaarden*
Het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving	Tevredenheid met directe woonomgeving moet toenemen
	Tevredenheid met groen- en speelvoorzieningen moet toenemen
	Overlast van stank, geluid en vuil moet afnemen
	Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal; niet-rechtstreekse gemeenten totaal (per provincie) (Bron: WBO 1998 en 2002; WON 2005)
	Verhuisgeneigdheid vanwege fysieke aspecten van de woning moet afnemen
Het binden van midden- en hoge inkomens aan de stad	Verhuisgeneigdheid vanwege fysieke aspecten van de woonomgeving moet afnemen
	Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal; niet-rechtstreekse gemeenten totaal (per provincie) (Bron: WBO 1998 en 2002; WON 2005)
	Inkomens-index (kengetal) moet afnemen.
Vernieuwing herstructurering 56 wijken	De inkomensindex geeft aan welk deel van de bevolking zou moeten verhuizen teneinde een gelijkmatige spreiding van inkomensgroepen over de stad te bewerkstelligen. Als de indexwaarde nul is, is sprake van een volledig gelijkmatige spreiding.
	Meetniveau: G-4 afzonderlijk; G-4 totaal; G-26 totaal(Bron: VOIS/CBS)
Versnelling herstructurering 56 wijken	In 2005 in alle wijken met uitvoering gestart.

* Een aantal indicatoren bij de outcome-doelstellingen in het kader van het grotestedenbeleid is nog in ontwikkeling. In verband hiermee kunnen deze indicatoren nog worden aangepast. E.e.a. zal dan in de ontwerpbegroting 2006 worden verwerkt.

Tabel 4.4. Beleidsprestaties en streefdata: herstructurering woonwijken

Beleidsprestatie	Streefdatum
<p>ISV-I (2000–2004)</p> <ul style="list-style-type: none"> – In kader van GSB-beleid, verantwoording afleggen over invulling verantwoordelijkheid voor stedelijke vernieuwing (rapportage over doelbereik opgaven ISV-I (2000–2004); G-30 en niet-rechtstreekse gemeenten) – Beoordeling van eindverantwoordingen ISV-I; G-30 – Definitieve vaststelling financiële bijdragen ISV-I; G-30 (circa € 1,7 mrd) 	<p>begin 2006</p> <p>in 2005</p> <p>in 2005</p>
<p>ISV-II (2005–2009) <i>(zie toelichting)</i></p> <p>Voor deze periode is € 1 314 miljoen beschikbaar (exclusief Impulsbudget ISV). De tussen lokale partijen afgesproken prestaties over de 56 wijken zijn in de (in 2004, in relatie tot de woningbouwafspraken, opgestelde) MOP's opgenomen.</p> <p>Begin 2005 worden met de G-30 de convenanten ISV2/GSB3 gesloten. De toekenningen van het ISV-II budget vinden plaats onder voorbehoud van afrekening ISV-I.</p> <p>Enkele maanden later beoordelen de provincies de MOP's van de niet-rechtstreekse gemeenten en kennen vervolgens de budgetten aan deze gemeenten toe.</p>	<p>in 2005</p>
<p>Stimuleren van uitvoering prestatieafspraken 56 wijken door:</p> <ul style="list-style-type: none"> – inzet impulsteams – inzet impulsbudget – bevorderen samenhangende aanpak sociaal/fysiek (zie beleidsartikel 5) – bevordering matching (o.m. stimuleren inzet afsprakenkader kostenverdeling) – monitoren voortgang 	<p>in 2005</p>
<p>Publicatie regeling Impulsbudget ISV-II</p>	<p>In 2005</p>
<p>Toedeling Impulsbudget ISV-II.</p> <p>Van het totale ISV-budget voor de periode 2005–2009 is € 110 miljoen niet op voorhand verdeeld. Het grootste deel van dit budget (€ 90 miljoen) is gereserveerd voor impulsen ter versnelling van de herstructurering in de G 30, met name in de 56 wijken. € 10 miljoen is gereserveerd voor soortgelijke impulsen in de niet-rechtstreekse gemeenten en de resterende € 10 miljoen zijn bedoeld voor het oplossen van onvoorziene knelpunten op het gebied van stedelijke vernieuwing.</p>	<p>In 2005</p>
<p>Integrale behoefteraming stedelijke vernieuwing 2010–2014.</p> <ul style="list-style-type: none"> – In 2007 worden de resultaten en de daarop gebaseerde beleidsconclusies gepresenteerd van een nieuwe integrale behoefteraming stedelijke vernieuwing voor de periode 2010 t/m 2014. – Uitwerking onderzoeksopdracht hiertoe, en selectie onderzoeksbureau. 	<p>In 2007</p> <p>2005</p>
<p>Voorlichting en kennisoverdacht inzake</p> <ul style="list-style-type: none"> – best practises IPSV – resultaten uitvoering 56 wijken (voorbeeldwerking) – afzonderlijke faciliteiten wijkaanpak (i.s.m. Kenniscentrum KEI) – bijeenkomsten met betrokkenen 	<p>In 2005</p>

Toelichting:

ISV-I en ISV-II

Uitgangspunt is dat 100% van de in de MOP's overeengekomen prestaties zijn/worden gehaald. De MOP's zijn qua doelstelling sterk verschillend.

Met de gemeenten worden de MOP's verantwoordingsgereed gemaakt. Streefwaarde bij ISV-II (2005–2009) is dat de opgaven op gebied van wonen in 2010 zijn gehaald.

Matching

Voor de opgave in de stedelijke vernieuwing zijn omvangrijke investeringen noodzakelijk. Voor een belangrijk deel worden deze gedragen door de woningcorporaties. Wanneer de direct betrokken corporaties zelf niet over voldoende investeringsmiddelen kunnen beschikken, is het noodzakelijk dat de corporatiesector als geheel deze verantwoordelijkheid op zich neemt. Eventuele tekorten bij corporaties in de 56 wijken moeten door de sector worden opgelost (matching/projectsteun). Het Rijk zal, indien onverhoopt nodig, via daartoe geëigende stappen, deze verantwoordelijkheid tot uitvoering laten komen.

Om meer inzicht te krijgen in het investeringsgedrag van verhuurders en de randvoorwaarden waaronder deze investeringen tot stand kunnen komen wordt in 2005 nader onderzoek verricht. Specifiek zal hierbij ook aandacht worden besteed aan het maatschappelijk rendement van sociale verhuurders op het terrein van herstructurering, ouderenhuisvesting en zorg, en buurt en wijkvoorzieningen (zie ook artikel 5).

Evaluatieprogrammering

Tabel 4.5. Voorgenomen evaluatieonderzoek

	Streefdatum
Doeltreffendheid ISV-I aan de hand van de in juli door de G30 in te dienen verantwoording over de meerjarenperiode 2000 t/m 2004	2005; rapportage aan TK in 2006
Mid-term review (in kader GSB-beleid) waarbij de steden beleidsinformatie wordt gevraagd over de voortgang van de afgesproken resultaten.	2007
Eind-evaluatie IPSV	Medio 2005
Evaluatie aanpak 56 wijken	2006

De ontwikkelingen in de 30 grote gemeenten worden gevolgd met gebruikmaking van de monitor ISV-1 en voor ISV-II met de monitor GSBIII. VROM zal de voortgang van de herstructurering in de 56 wijken (de uitvoering van de prestatie-afspraken tussen gemeenten en corporaties) nauwlettend volgen en waar nodig bijsturen.

4.3. Veronderstellingen van beleid

Zowel voor de nieuwbouw als voor de herstructurering geldt dat de voortgang van veel factoren afhankelijk is. In samenhang met de economische ontwikkelingen speelt bijvoorbeeld de beschikbaarheid van arbeidskrachten voor de woningbouw een belangrijke rol. De jaarlijkse Bouwprognoses bevatten onder meer een vooruitblik op het verwachte aantal nieuwe woningen. Volgens deze prognoses moet voor 2005 een aantal van 70 000 woningen haalbaar zijn, mits aan de genoemde beleidsmatige uitgangspunten (zoals voldoende bestemmingsplancapaciteit) is voldaan.

Voor het tempo in de herstructurering is het sluiten van prestatiecontracten tussen partijen in de 56 wijken een belangrijke voorwaarde. In samenhang hiermee wordt vooral van corporaties een grote inzet verwacht.

4.4. Budgettaire gevolgen van beleid

Toelichting:

Tot en met de begroting 2004 zijn de geldstromen voor de kwantitatieve opgave (Besluit Locatiegebonden Subsidies) en voor de kwalitatieve woningbouwopgave (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) tezamen opgenomen onder het instrument «Investerings Stedelijke Vernieuwing». Met ingang van 2005 worden de budgetten BLS en ISV van elkaar gescheiden om de begroting inzichtelijker te maken.

Budget BLS

In 2004 worden de verplichtingen voor de woningbouwafspraken aangegaan. Het totaal verplichtingenbedrag bedraagt € 654 mln, hiervan is € 649,5 mln benodigd voor de convenanten en € 4,5 mln voor het oplossen van specifieke knelpunten. De uitfinanciering van de budgetten voor de woningbouwafspraken loopt van 2005 tot en met 2010. Voor (kleine) bodemsanering die noodzakelijk is om de afspraken in de woningbouwafspraken te kunnen realiseren, is in de verplichtingenraming 2004 een bedrag van € 167,8 mln opgenomen. Naar huidig inzicht gaat deze geldstroom via het ISV 2 lopen.

Investerings Stedelijke Vernieuwing

Voor ISV 2, de convenantgelden en het impulsbudget, wordt er vanuit gegaan dat de verplichtingen in het begrotingsjaar 2005 worden aangegaan. Uitfinanciering van deze verplichtingen vindt voor ISV 2 in principe plaats in de periode 2005 tot en met 2009.

De bij «Investerings stedelijke vernieuwing» opgenomen uitgavenreeks betreft zowel de uitfinanciering van ISV 1 als de uitfinanciering van ISV 2. De onderverdeling van deze budgetten is als volgt:

Tabel 4.6. Uitfinanciering ISV (bedragen in € 1 000)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1) uitfinanciering ISV 1	528 517	150 548	3 332	1 920	761	0
2) uitfinanciering ISV 2 convenantgelden (excl. impulsbudget)		66 859	220 212	261 852	256 299	310 474
3) uitfinanciering impulsbudget ISV 2			27 500	27 500	27 500	27 500
Totaal	528 517	217 407	251 044	291 272	284 560	337 974

Planologische en woningbouwknelpunten:

Onder Planologische en woningbouwknelpunten zijn de volgende deelbudgetten opgenomen:

Tabel 4.7. Uitfinanciering Planologische en woningbouwknelpunten (bedragen in € 1 000)

	2004	2005	2006	2007	2008
1) uitfinanciering oude verplichting	227				
2) uitfinanciering studentenhuisvesting	3 000	1 800			

Tabel 4.8 (bedragen in €1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	56 843	888 739	1 236 898	7 743	7 733	7 726	7 726
Uitgaven:	455 149	622 622	400 742	424 093	456 213	447 966	491 886
Programma:	450 575	616 061	394 835	418 194	450 324	442 084	486 004
Herstructurering en nieuwbouw:	448 556	613 772	392 385	416 350	448 480	440 240	484 160
Budget BLS		65 792	136 747	136 747	139 158	138 647	138 647
Planologische en woningbouwknelpunten VINEX		3 227	1 800				
Stedelijke vernieuwing Lelystad	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176	3 176
Grondzakeninstrumentarium		500					
Investerings stedelijke vernieuwing	383 819	528 517	217 407	251 044	291 272	284 560	337 974
Innovatiebudget stedelijke vernieuwing	61 561	12 560	33 255	25 383	14 874	13 857	4 363
Overig programma:	2 019	2 289	2 450	1 844	1 844	1 844	1 844
Volkshuisvestingsinstellingen, experimenten en kennisoverdracht	1 251	850	336	250	250	250	250
Onderzoek DGW	673	1 189	1 989	1 469	1 469	1 469	1 469
Communicatie-instrumenten	95	250	125	125	125	125	125
Apparaat:	4 574	6 561	5 907	5 899	5 889	5 882	5 882
Apparaat:							
Juridische instrumenten	205	221	217	217	217	217	217
Apparaat DGW	4 369	6 340	5 690	5 682	5 672	5 665	5 665
Ontvangsten:	2 068	2 705	2 671	0	0	0	0

4.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 4.9. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	400 742		424 093		456 213		447 966		491 886	
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	5 907		5 899		5 889		5 882		5 882	
3. Dus programma-uitgaven	394 835		418 194		450 324		442 084		486 004	
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	74%	294 034	39%	164 436	34%	151 400	36%	157 529	36%	174 961
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	26%	100 801	61%	253 175	66%	297 330	64%	282 961	64%	309 449
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	0%	0	0%	583	0%	1 594	0%	1 594	0%	1 594
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	394 835	100%	418 194	100%	450 324	100%	442 084	100%	486 004

Toelichting:

De onder «Juridisch verplicht» vermelde budgetten betreffen de uitfinanciering van tot en met 2004 aangegane verplichtingen in het kader van het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, de uitfinanciering van het Innovatiebudget Stedelijke Vernieuwing en de uitfinanciering van de in 2004 afgesloten convenanten voor de woningbouwproductie.

Onder «bestuurlijk gebonden» zijn de middelen voor de ISV II periode (looptijd 2005 tot en met 2009) opgenomen. De reeks is inclusief de budgetten voor «sociale vernieuwing», die met ingang van 2005 integraal onderdeel vormen van ISV II en daarom voortaan op artikel 4 worden begroot en verantwoord. De middelen voor ISV II worden in januari 2005 juridisch verplicht.

Onder «beleidsmatig gereserveerd» zijn de middelen voor onderzoek opgenomen. Deze middelen zijn niet vrij besteedbaar in verband met afspraken over het monitoren van beleidsprestaties. Ook het (relatief geringe) budget voor communicatie is bij deze categorie vermeld.

4.6. VBTB-paragraaf

In 2005 zal de ISV-evaluatieplanning nader worden uitgewerkt.

Artikel 05. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving

5.1. Algemene beleidsdoelstelling

De algemene beleidsdoelstelling is het leveren van een bijdrage aan het verbeteren van de sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving. Daaronder wordt verstaan: «de mate waarin het wonen en de woonomgeving bijdragen aan de maatschappelijke participatie en integratie van burgers en het welbevinden binnen de woon- en leefomgeving». Binnen dit artikel vallen drie thema's:

1. De gevolgen van de vergrijzing voor het wonen en de toenemende wens van mensen met beperkingen om zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen.
De samenleving vergrijst nog steeds. Het hoogtepunt van de vergrijzing zal over enkele tientallen jaren bereikt worden. In 2015 hebben circa drie miljoen huishoudens de leeftijd van 55 jaar of ouder bereikt (bron: Primos 2001). Ouderen willen steeds langer zelfstandig blijven wonen. Ook mensen met lichamelijk, verstandelijke of psychische beperkingen willen steeds meer zelfstandig wonen. Voor diegenen onder hen die hierin niet op eigen kracht kunnen voorzien is extra aandacht nodig.
Daarnaast dienen we ons bewust te zijn van de gevolgen van de extramuralisering en vermaatschappelijking van de zorg. Met name de voorstellen met betrekking tot de AWBZ en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning zijn in dit verband van belang (Kamerstukken II 2002–2003, 26 631, nr. 57). Op termijn zal dit vergaande invloed hebben op de intramurale capaciteit en daardoor op de vraag naar zelfstandig wonen met zorg en diensten.
Deze ontwikkelingen vragen om een toenemende hoeveelheid en variatie van woonzorg-arrangementen. De eerste verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de burger zelf, maar ook bij woningcorporaties (voor het aanbod van huisvesting) en zorginstellingen (voor het aanbod van zorg).
2. Het verbeteren van de leefkwaliteit van wijken
Een duurzame verbetering van de leefkwaliteit van wijken wordt bereikt door een evenwichtige mix aan fysieke, sociale en economische ingrepen. VROM zet met name in op een sterke koppeling tussen fysieke en sociale maatregelen. Fysieke investeringen zonder een sociaal investerings-programma kunnen leiden tot desinvesteringen of de verplaatsing van sociale problemen naar andere wijken. Voor een succesvolle aanpak van de sociaalfysieke opgave is het betrekken van burgers eveneens van belang. Zij bepalen immers mede de lokale kwaliteit van wonen en woonomgeving en de beleving hiervan.
Een van de meest in het oog lopende aspecten van de positie van minderheden is hun geconcentreerde aanwezigheid in grote stadswijken. Behalve de concentratie van huishoudens met een ongunstige sociaal-economische positie (al dan niet samengaand met een gebrekkige sociale cohesie) vormt ook het laag opgeleide en slecht Nederlands sprekende deel van de bevolking een verklarende factor voor het bestaan van wijkproblemen. Het is aannemelijk dat vooral het wonen in een concentratiewijk voor deze groep de integratie belemmert.
3. Het huidige tekort aan studentenhuishuizing is een specifiek onderdeel

van het woningtekort in Nederland. Gegeven het segment waarop studenten zijn aangewezen, is inzicht in en de aanpak van de (lokale) tekorten in deze van belang.

De algemene beleidsdoelstelling vindt z'n uitwerking in drie operationele doelstellingen:

1. het tot stand komen van een situatie op het terrein van wonen, zorg en welzijn waarbij er voldoende (en betaalbaar) aanbod is wat betreft geschikte woningen voor ouderen en mensen met beperkingen, en waarbij hun keuze centraal staat;
2. het verbeteren van de leefkwaliteit van wijken door lokale partijen in staat te stellen en te stimuleren om vanuit de fysieke opgave combinaties te leggen met de sociale en economische opgave;
3. verminderen van het tekort aan studentenhuisvesting.

5.2. Operationele doelstellingen

5.2.1. Voldoende aanbod van geschikte woningen voor ouderen en mensen met beperkingen

VROM beoogt een beter evenwicht tussen vraag en aanbod te bereiken wat betreft geschikte woningen (met name nultredenwoningen) voor ouderen en mensen met beperkingen. De prioriteit hierbij ligt de komende jaren op de kwantitatieve opgave. Het is immers van het grootste belang dat de (ouder wordende) burger op zijn minst een woning ter beschikking heeft die langer zelfstandig wonen mogelijk maakt. Daarbij gaat het niet alleen om nieuwbouw (alhoewel hiermee een flink deel van de opgave vervuld kan worden) maar meer nog om verbouw (de hiervoor kansrijke voorraad zodanig aanpassen dat volledig toegankelijke woningen ontstaan). Daarnaast, en niet minder belangrijk, gaat het om labeling en woningtoewijzing omdat er een grote voorraad volledig toegankelijke woningen beschikbaar is. Het beter benutten hiervan is dan ook geboden.

Doelgroep

De realisatie van wonen met zorg zal vorm moeten krijgen op lokaal niveau. Om die reden richt VROM zich op de daar actieve partijen. Het betreft dan vooral gemeenten, corporaties, instellingen voor zorg en welzijn en marktpartijen. Ook provincies kunnen een belangrijke rol spelen op dit terrein en behoren daarom eveneens tot de doelgroepen waar VROM zich op richt.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van VROM draagt zorg voor het wegnemen van mogelijke belemmeringen in wet- en regelgeving. Voorts zorgt de Minister voor impulsen om te bevorderen dat uitvoerende partijen hun verantwoordelijkheid nemen voor het thema ouderenhuisvesting, respectievelijk de huisvesting van mensen met beperkingen. Hiertoe is medio 2004 een actieplan aan de Tweede Kamer gezonden. In dit actieplan worden naast de inspanningen van VROM en VWS ook de activiteiten van de koepels en brancheorganisaties van de uitvoerende partijen vermeld.

Indicatoren en streefwaarden

VROM streeft ernaar dat ieder doelgroep-huishouden de beschikking heeft over een volledig toegankelijke woning.

Meer concreet betekent dit dat er (ten opzichte van WBO 2002) per ultimo 2009 minimaal 255 000 extra nultreden-woningen beschikbaar moeten zijn. Hiervan dienen 99 000 woningen in de categorie verzorgd wonen te

vallen. Dit is bijna 65% van de totale kwantitatieve opgave op het terrein van wonen met zorg en welzijn tot 2015. De totale opgave tot 2015 bedraagt 395 000 woningen.

Om te kunnen beoordelen in welke mate de uitvoering van de opgave soulaas biedt zullen de slaagkansen van huishoudens op zoek naar een volledig toegankelijke woning periodiek worden gemeten.

Basis hiervoor is het VROM basisonderzoek. De eerste resultaten hiervan, met als peiljaar 2006, zullen naar verwachting in 2007 beschikbaar komen en dienen als tussenmeting voor de voortgang van de realisatie van de opgave.

Tabel 5.1. Maatschappelijke effecten: indicatoren en streefwaarden
Operationeel doel: voldoende aanbod geschikte woningen

Maatschappelijk effect	Indicatoren en streefwaarden
Beter evenwicht tussen vraag en aanbod van geschikte woningen voor ouderen en mensen met beperkingen	<ul style="list-style-type: none"> – nultreden-woningen – per ultimo 2009 (t.o.v. WBO 2002) minimaal 255 000 nultreden-woningen meer beschikbaar, waarvan 99 000 in categorie «verzorgd wonen» – slaagkans volledig toegankelijke woning – per ultimo 2006 een betere slaagkans voor huishoudens op zoek naar een volledig toegankelijke woning – volledig toegankelijke woningen in de nieuwbouw: percentage moet toenemen (nu circa 37%, moet 40% worden) <p>Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal; overig Nederland Bron: WBO/WON/MNW</p>

Beleidsprestaties 2005

Actieplan

VROM zal in 2005, in samenhang met de beleidsprestaties ter verhoging van de woningproductie en de herstructurering, het hiervoor genoemde actieplan uitvoeren in samenwerking met VWS. Dit betreft ondermeer:

- In de regio's met de grootste tekorten (Gelderland, Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant) en daar waar, in relatie tot de in de Meerjaren Ontwikkelingsprogramma's (MOP's/GSB-ISV) geformuleerde voornemens, de opgave onvoldoende voortvarend wordt opgepakt, zullen betrokken partijen op hun verantwoordelijkheden worden aangesproken;
- VROM zal samen met VWS partijen stimuleren en faciliteren om hun taakuitvoering kracht bij te zetten. Daartoe zal zowel inhoudelijke als proceskennis op het terrein van wonen en zorg onder de lokale partijen worden verzameld en verspreid (ondermeer «best practices»). Bij deze kennisverzameling en -overdracht zullen kenniscentra en koepels een belangrijke rol vervullen;
- Mogelijke knelpunten en belemmeringen op het terrein van wet- en regelgeving worden in kaart gebracht om te trachten deze weg te nemen;
- De wijziging van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (de uitbreiding hiervan met het domein wonen) treedt in 2005 in werking;

- De VROM-accountmanagers zullen bevorderen dat wonen met zorg voldoende aandacht krijgt in de prestatieafspraken tussen gemeenten en corporaties.

Monitoring

- **Kwantitatieve opgave**
In samenwerking met IPO en provincies wordt gevolgd welke productie op lokaal niveau voorzien wordt. Het monitoren van de voortgang van de realisatie van de kwantitatieve opgave wonen en zorg gebeurt door het Rijk. Dit kan aangevuld worden met dieptegegevens vanuit de provincies. De monitoring van het Rijk en de provincies zijn complementair aan elkaar.
Het Rijk monitort primair op het niveau van doelbereik: de ontwikkeling van het aanbod van nultreden-woningen en verzorgd wonen, c.q. de ontwikkeling van het inlopen van het tekort. Basis hiervoor is het VROM basisonderzoek. De monitoring door provincies volgt met name de ontwikkelingen in de voorbereidende en uitvoerende fase. Daarnaast is het streven vanaf 2007 op basis van de GSB-monitor inzicht te verkrijgen in de toename van het aantal volledig toegankelijke woningen in de G30.
- **Doelbereik corporaties**
Daarnaast monitort het Rijk, op grond van het Besluit beheer sociale huursector (BBSH), het doelbereik bij corporaties. Hierover ontvangt de Tweede Kamer jaarlijks een brief («Prestaties van woningcorporaties; prestatieafspraken en toezicht»). Ook het twee jaarlijkse onderzoek «Bewoners nieuwe woningen» geeft VROM informatie over de voortgang.
- **Vierde tender woonzorgstimuleringsregeling**
Wat betreft de bouwkundige zorginfrastructuur (gefinancierd op basis van de categorie E en de vierde tender van de woonzorg-stimuleringsregeling) ziet VROM aan de hand van de gereedmeldingen hoeveel van dergelijke zorginfrastructuur-projecten gerealiseerd zijn.

VROM zal tot een maximum van € 150 000 inzetten voor voorlichting en kennisoverdracht in het kader van deze prestaties.

Tabel 5.2. Beleidsprestaties en streefdata: voldoende aanbod geschikte woningen

Beleidsprestatie	Streefdatum
Uitvoeren Actieplan (i.s.m. VWS), o.m.	Per 2005, jaarlijkse rapportage (in Jaarverslag VROM en VWS)
– partijen aanspreken op verantwoordelijkheden	
– stimuleren en faciliteren van kennisverzameling en overdracht (o.m. best practices)	
– knelpunten in wet- en regelgeving signaleren/oplossen	
– bevorderen van aandacht voor wonen en zorg in prestatieafspraken	
– monitoring (lokale) voortgang	
– i.s.m IPO	
– Bewoners Nieuwe Woningen (BNW)	
– BBSH	
– GSB-monitor	
– gereedmeldingen zorginfrastructuurprojecten	tweejaarlijks jaarlijks Vanaf 2007 Jaarlijks

In het jaarverslag over de begroting van VWS wordt over de specifieke ontwikkelingen met betrekking tot zorg en welzijn gerapporteerd.

Evaluatieprogrammering

Voor 2005 is geen evaluatie voorzien omdat het beleid met betrekking tot de kwantitatieve opgave pas in 2007 herijkt kan worden.

Tabel 5.3.

Voorgenomen evaluatieonderzoek	Streefdatum
– Voorgangsmeting via VROM basisonderzoek 2007	2006–2009
– evaluatie WGBH/CZ voor het wonen	2008

5.2.2. Het verbeteren van de leefkwaliteit van wijken

VROM onderneemt in 2005 een aantal activiteiten die uitvoerende partijen stimuleren en faciliteren om te komen tot een evenwichtige herstructurering waarbij de fysieke aanpak wordt gecombineerd met de sociale en economische opgave. Dit evenwicht verhoogt de tevredenheid van de bewoners tijdens en na de herstructurering. Ook wordt een bijdrage geleverd aan het verminderen van de concentratie van lage inkomens in woonwijken én het tegengaan van negatieve effecten van de concentratie van allochtonen op hun integratie.

De inspanningen van VROM vinden met name plaats binnen het GSB-ISV beleid en de aanpak van 56 prioriteitswijken.

Doelgroep

Doelgroepen voor VROM zijn in eerste instantie de gemeenten en de corporaties. Deze partijen zijn primair verantwoordelijk voor het verbeteren van de kwaliteit van het wonen en de woonomgeving. Daarnaast zijn bewoners en gebruikers een belangrijke (in)directe doelgroep.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van VROM stuurt, faciliteert en neemt waar mogelijk belemmeringen weg. De Minister stuurt met behulp van de inzet van ISV-middelen voor de sociaalfysieke aanpak. Daarnaast kan de Minister bijdragen leveren d.m.v. kennisontwikkeling en spreiding en het beschikbaar stellen van expertise via impulsteams. Ten aanzien van bewonersparticipatie heeft VROM een stimulerende rol. De aanpak van de leefkwaliteit is een thema dat ook andere ministeries raakt.

Indicatoren en streefwaarden

Om voornoemde maatschappelijke effecten te meten zijn, naast die zoals aangegeven in beleidsartikel 4 (4.2.2. herstructurering van wijken) de volgende indicatoren en streefwaarden voorzien:

- een toename van de tevredenheid van bewoners met de sociale aspecten van de woonomgeving;
- een daling van de verhuisceneigd van bewoners vanwege sociale aspecten van de woonomgeving.

Deze indicatoren en streefwaarden worden 4 jaarlijks gemeten (WBO/KWR; WON).

Tabel 5.4. Maatschappelijke effecten; indicatoren en streefwaarden
Operationeel doel: verbeteren leefkwaliteit wijken

Maatschappelijk effect	Indicatoren en streefwaarden*
– Het verbeteren van de kwaliteit van de leef-omgeving	<ul style="list-style-type: none"> – tevredenheid van bewoners met de sociale aspecten van de woonomgeving moet toenemen – verhuisgeneigdheid vanwege sociale aspecten van de woonomgeving moet afnemen <p>Meetniveau: G-4 totaal; G-26 totaal; landelijk totaal Bron: WBO; WON</p>
– verminderen concentratie lage inkomensgroepen in wijken	<ul style="list-style-type: none"> – inkomens-index (kengetal) moet afnemen <p>Meetniveau: G-4 afzonderlijk; G-4 totaal; G-26 totaal Bron: VOIS/CBS</p>

* Een aantal indicatoren bij de outcome-doelstellingen in het kader van het grotestedenbeleid is nog in ontwikkeling. In verband hiermee kunnen deze indicatoren nog worden aangepast. E.e.a. zal dan in de ontwerpbegroting 2006 worden verwerkt.

Beleidsprestaties 2005

Kennisontwikkeling faciliteren en toepassing kennis stimuleren

Kennisontwikkeling en het stimuleren van het gebruik hiervan is een van de belangrijkste instrumenten van VROM om een evenwichtige herstructurering in de praktijk te verankeren. In 2003/2004 heeft VROM gezamenlijk met het ministerie van VWS en diverse kennisinstituten het kennisprogramma «Sociaalfysiske wijkaanpak» uitgevoerd. Najaar 2004 wordt dit programma geëvalueerd waarna wordt bekeken of en zo ja hoe het kennisprogramma in 2005 wordt voortgezet. Hierbij wordt gestreefd naar een continuering van de samenwerking met het Ministerie van VWS en worden, waar mogelijk en wenselijk, ook andere ministeries betrokken.

Voortgangsbewaking en beschikbaar stellen van kennis en expertise ten behoeve van sociaalfysiske aanpak bij ISV2 en de 56 wijken.

Zowel in ISV-II (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing 2005–2009) als bij de 56 prioriteitswijken (zie beleidsartikel 4) is de sociaalfysiske aanpak een relevant thema. In 2005 vindt bij ieder van de G30-steden een GSB voortgangsgesprek plaats waarbij ondermeer geïnformeerd wordt naar de voortgang op de tussen Rijk en gemeente vastgestelde prestaties op sociaalfysiske gebied.

Daarnaast worden kennis en inhoudelijke expertise beschikbaar gesteld in de vorm van de inzet van impulsteams, VROM-accountmanagers en kennisinstituten.

Wegnemen van knelpunten en stroomlijnen van activiteiten

VROM, en in bredere zin het Rijk, voert zelf geen lokale activiteiten uit maar kan wel zorgdragen voor een aantal randvoorwaarden ten behoeve van een optimale aanpak (van hindermacht naar ontwikkelkracht). Hiertoe is een goede interdepartementale afstemming noodzakelijk. Afhankelijk van de actualiteit zal in 2005 hieraan invulling worden gegeven.

ISV en BLS

Zowel bij het ISV als bij het Besluit locatiegebonden subsidies (BLS) is een goede regionale afstemming van het kwantitatieve en kwalitatieve woningbouwprogramma vereist. Uitgangspunt is dat de randgemeenten

rond grote gemeenten dienen bij te dragen aan de huisvesting van de lage inkomensgroepen. Als de centrumgemeenten daar met de omliggende gemeenten niet uitkomen, zal de Minister van VROM met partijen overleg voeren en zonedig interveniëren.

Economische kanszone's Rotterdam

Het Kabinet heeft onlangs besloten tot het instellen van een tijdelijke regeling in het kader van het instellen en aanwijzen van «economische kanszone's Rotterdam».

Over een periode van 4 jaar, vanaf 2005 gerekend, zal hiervoor budget ter beschikking worden gesteld. Het ministerie van Economische zaken heeft hierin de coördinerende rol. VROM zal in die periode jaarlijks € 1 mln bijdragen ten behoeve van ondernemers die investeren in de fysieke infrastructuur op het gebied van wonen.

Matching

Wanneer blijkt dat het niet lukt om (indien nodig) het instrument van matching in te zetten ten behoeve van het op peil brengen en houden van de leefkwaliteit in buurten, zal zonedig bestuurlijke drang worden toegepast.

Wet Victor/Victoria

Ten behoeve van het bestrijden van overlast en criminaliteit in achterstandswijken worden de materiële gronden van de Wet Victor/Victoria verruimd. Dit zal zijn beslag krijgen in een gecombineerde Verzamel- en Uitzonderingswet, gericht op een effectieve aanpak van de grootstedelijke problematiek. In deze wet worden (in afwijking van de Huisvestingswet) tevens de volgende mogelijkheden gecreëerd:

- om voor kansarme woningzoekenden van buiten de regio de toelating tot de woningmarkt verder te reguleren door het stellen van inkomenseisen, en
- om in de particuliere sector dezelfde vormen van positieve ballotage toe te passen als die in de sociale sector.

De bevindingen in deze worden betrokken bij het wijzigen van de Huisvestingswet.

VROM zet ten behoeve bovengenoemde prestaties 2005, middelen in tot een maximum van € 100 000 voor kennisontwikkeling en -overdracht en € 100 000 voor onderzoek.

Tabel 5.5. Beleidsprestaties en streefdata: verbetering leefkwaliteit wijken

Beleidsprestatie	Streefdatum
Kennisontwikkeling faciliteren en toepassing kennis stimuleren – continuering Kennisprogramma Sociaal-fysieke wijkaanpak (continuering samenwerking VWS; en andere ministeries)	Afhankelijk van evaluatie Kennisprogramma najaar 2004
Voortgangsbewaking en beschikbaar stellen kennis; ISV-II en 56 wijken – GSB/ISV stadsgesprekken en voortgangsgesprekken 56 wijken – inzet Impulsteams – inzet VROM-accounts – inzet kennisinstituten	In 2005; in alle G-30 gemeenten
Wegnemen knelpunten en stroomlijnen activiteiten (interdepartementaal)	Afhankelijk van actualiteit in 2005
– Verruiming materiële gronden Wet Victor/Victoria;	2005
– gecombineerde Verzamel- en Uitzonderingswet	2007
– wijziging Huisvestingswet	2007

Evaluatieprogrammering

In 2005 is geen evaluatie voorzien. Dit gelet de evaluatie van het kennisprogramma «Sociaalfysieke wijkaanpak» in het najaar van 2004.

Tabel 5.6. Voorgenomen evaluatieonderzoek

	Streefdatum
4-jaarlijkse voortgangsmeting via Woononderzoek Nederland (WON; = samenvoeging WBO en KWR)	2006
Mid-term review (in kader GSB-beleid)	2007

5.2.3. Verminderen tekort studentenhuisvesting

VROM beoogt het aanbod van studentenhuisvesting te vergroten door zowel het specifieke aanbod in deze, als de doorstroming van studentenhuisvesting naar de reguliere woningmarkt te bevorderen.

Doelgroep

Het beleid richt zich primair op de andere overheden, corporaties, marktpartijen en onderwijsinstellingen die verantwoordelijk zijn voor een toereikend aanbod aan studentenhuisvesting. Het betreft hierhuisvesting voor uitwonende studenten aan hogescholen en universiteiten.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister is verantwoordelijk voor het treffen en ondersteunen van aanvullende maatregelen om het hierna vernoemd maatschappelijk effect te bewerkstelligen. De hiervoor noodzakelijke matching tussen corporaties zal door de Minister van VROM waar nodig actief bevorderd worden.

Daarnaast zal de Minister betrokken partijen (gemeenten, corporaties, en onderwijsinstellingen) aanspreken op de realisatie van meer studentenhuising.

Indicatoren en streefwaarden

Het aanbod aan studentenhuising wordt op korte termijn (2004–2006) vergroot met max. 3 000 eenheden door de verplaatsing van leegstaande woonunits van het COA (als gevolg van de afname van het aantal asielzoekers) naar locaties in studentensteden.

Voor de langere termijn (2005–2010) hebben huisvesters van studenten een nieuwbouw-investerings-programma opgesteld van 12 000 eenheden.

Tabel 5.7. Maatschappelijke effecten; indicatoren en streefwaarden
Operationeel doel: verminderen tekort studentenhuising

Maatschappelijk effect	Indicatoren en streefwaarden
– aanbod studentenhuising vergroten	2004–2006: 3000 studenten-eenheden (COA-woonunits) 2005–2010: 12 000 eenheden (nieuwbouw)
– bevorderen doorstroming naar reguliere woningmarkt d.m.v. aanpassing huurwetgeving (ten behoeve van campuscontracten) en aanpassing Leegstandwet	2005–2006

Beleidsprestaties 2005

In het actieplan dat eind 2003 aan de Tweede Kamer is verzonden zijn diverse maatregelen aangekondigd (Kamerstukken II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 19). Een substantieel deel daarvan is inmiddels in gang gezet. In 2005 zullen aanvullende inspanningen worden geleverd om het tekort aan studenteneenheden te verminderen, te weten:

- aanpassing van de huurwetgeving, respectievelijk verruiming van de Leegstandwet teneinde, middels campuscontracten, de doorstroming naar de reguliere woningmarkt te bevorderen; respectievelijk dat woonruimte langer tijdelijk verhuurd kan worden. De invoering van deze wetswijzigingen is voorzien in 2006;
- de, op aandrang van VROM, matching voor (nieuwbouw)projecten van studentenhuising zal in 2005 verder zijn beslag moeten krijgen. De concrete uitvoering van deze projecten zal door de betrokken corporaties in 2005 in gang moeten worden gezet;
- wanneer voornoemde wetswijzigingen in werking kunnen treden zal hieraan in de communicatiesfeer (gemeenten, corporaties, onderwijsinstellingen en studenten) de nodige aandacht worden besteed;
- Zoals door de Minister van VROM in februari 2004 is aangekondigd wordt, in opdracht van VROM, vraag en aanbod op het terrein van studentenhuising jaarlijks gevolgd (monitor). Afhankelijk van de onderzoekresultaten hiervan kan dit leiden tot bijstelling van de beleidsmaatregelen.

Tabel 5.8. Beleidsprestaties en streefdata: studentenhuysvesting

Beleidsprestatie	
- aanpassing huurwetgeving en Leegstandwet	2005-2006
- matching van investeringsmiddelen en nieuwbouwprojecten voor studentenhuysvesting	In 2005
- communicatie	In 2005-2006
- monitoring vraag en aanbod studentenhuysvesting	Jaarlijks
- monitoring inzet COA-eenheden	in (2004 en) 2005

De verwachte VROM-bijdrage voor de inzet van COA-units in 2005 is € 1,8 mln en komt ten laste van beleidsartikel 4. Daarnaast worden in 2005 bijdragen geleverd aan monitoring- en onderzoekskosten en kosten ten behoeve van de ondersteuning van lokale actieplannen van gemeenten, corporaties en onderwijsinstellingen.

Evaluatieprogrammering 2005

In 2005 is geen evaluatie voorzien.

5.3. Veronderstellingen van beleid

Tussen de wijze van aansturing van de sector op het terrein van wonen en zorg, het uitdragen van de urgentie van het probleem en het gewenste maatschappelijke effect (de daadwerkelijke productie op dit terrein) zit veel ruimte. Derhalve zijn er nogal wat factoren die de veronderstelde relatie tussen aansturing en effect kunnen verstoren. Te denken valt aan het al dan niet succesvol zijn van het beleid dat beoogt de woningbouwproductie te stimuleren en de ontwikkeling van de economische groei. Daarnaast duurt het beïnvloeden van de bouwproductie (in soort, niet in hoeveelheid) lang. Het duurt al gauw 3 tot 4 jaar alvorens effecten hiervan daadwerkelijk zichtbaar zijn.

Gezien deze veronderstellingen is het van belang om naast het uitvoeren van voornoemde beleidsprestaties, nauwkeurig en zo vaak mogelijk te controleren of de gewenste productie op lokaal niveau wordt gehaald. Om deze reden is de monitoring relatief zwaar aangezet.

VROM heeft bij de verbetering van leefkwaliteit van wijken een faciliterende en sturende rol ten aanzien van gemeenten, corporaties en private partijen, en bewoners. VROM zelf is geen actor in het lokale speelveld. Door gemeenten en andere betrokkenen te voorzien van kennis en expertise en de participatie van burgers te stimuleren levert VROM een belangrijke bijdrage.

Met betrekking tot de studentenhuysvesting is het mogelijk zinvol om een onderscheid te maken tussen de ontwikkeling van het aantal studenten in het hoger onderwijs versus de ontwikkeling van de behoefte aan huysvesting voor studenten. De woningbehoefte van studenten wordt namelijk grotendeels geacommodeerd binnen het voor heel Nederland geconstateerde woningaanbod.

5.4. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 5.9. (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	29 314	1 199	1 243	1 211	1 209	1 207	1 207
Uitgaven:	45 521	34 299	26 318	17 999	14 709	13 507	13 407
Programma:	44 433	33 772	25 836	17 549	14 261	13 061	12 961
Bevorderen vernieuwing beleid voor wonen en zorg:	44 089	33 387	25 075	16 788	13 500	12 300	12 200
Huisvesting gehandicapten	22 145	21 415	17 785	16 788	13 500	12 300	12 200
Woonzorgstimuleringsregeling	21 944	11 972	7 290				
Overig programma:	344	385	761	761	761	761	761
Kennisoverdracht, experimenten e.a.	51	45	45	45	45	45	45
Onderzoek DGW	271	340	340	340	340	340	340
Communicatie-instrumenten	22	0	376	376	376	376	376
Nader aan te wijzen							
Apparaat:	1 088	527	482	450	448	446	446
Apparaat:							
Juridische instrumenten	205	221	217	217	217	217	217
Apparaat DGW	883	306	265	233	231	229	229
Ontvangsten:	2 887	0	0	0	0	0	0

Toelichting:

Het merendeel van de programma-uitgaven betreft de uitfinanciering van in het verleden aangegane verplichtingen voor de huisvesting van gehandicapten en de tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling. Vanwege het aflopende karakter van deze verplichtingen (ondermeer als gevolg van intrekkingen) laat de meerjarenraming een dalende trend zien. De budgetten voor «Sociale vernieuwing» vormen met ingang van 2005 integraal onderdeel van ISV II en worden daarom voortaan op artikel 4 begroot en verantwoord.

5.5. Budget-flexibiliteit

Tabel 5.10. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	26 318		17 999		14 709		13 507		13 407	
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	482		450		448		446		446	
3. Dus programma-uitgaven	25 836		17 549		14 261		13 061		12 961	
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	97%	25 150	96%	16 833	95%	13 545	95%	12 345	95%	12 245
5. Complementair noodzakelijk		0		0		0		0		0
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	3%	686	4%	716	5%	716	5%	716	5%	716
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	25 836	100%	17 549	100%	14 261	100%	13 061	100%	12 961

Toelichting:

De budgetflexibiliteit van artikel 5 is marginaal. Het vermelde onder «Juridisch verplicht» betreft de uitfinanciering van tot en met 2004 aangegane verplichtingen voor «Huisvesting gehandicapten» en de tijdelijke Woonzorgstimuleringsregeling. Wat resteert als «beleidsmatig gereserveerd» zijn de relatief geringe budgetten voor onderzoek en communicatie.

5.6. VBTB-paragraaf

Er zijn geen VBTB-verbeteringen voor de ontwerpbegroting 2006 voorzien.

Artikel 06. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden

6.1. Algemene beleidsdoelstelling

De kwaliteit van de inrichting van stedelijke en te verstedelijken gebieden dient beter te voorzien in de gedifferentieerde vraag naar ruimte voor uiteenlopende vormen van wonen, werken, voorzieningen, groen, recreatie, sport en infrastructuur. Daarbij dient rekening te worden gehouden met eisen die verband houden met gezondheid en veiligheid. Die gedifferentieerde vraag laat zich vertalen in verschillende typen stads- en dorpsmilieus.

Het aanbod van stads- en dorpsmilieus is veelal minder gevarieerd dan de vraag en zal daarom door stedelijke vernieuwing worden aangepast (zie hiervoor beleidsartikel 4). Benutting van gebouwd gebied geniet daarbij de voorkeur boven nieuwe uitbreidingen (zie ook Interdepartementaal Beleidsonderzoek), waarbij cultuurhistorische waarden behouden moeten blijven en aandacht moet zijn voor de architectonische kwaliteit. Voor de gewenste gebundelde verstedelijking is het van cruciaal belang dat regionale samenwerking tot stand komt. Stedelijke netwerken moeten door samenwerking ruimtelijke kwaliteit bevorderen en een hoogwaardig sociaal, economisch en cultureel vestigingsklimaat bieden.

Dit beleid wordt uitgewerkt in de volgende operationele doelstellingen:

- Bevorderen van krachtige steden en stedelijke netwerkvorming (6.2.1);
- Versterken cultuurhistorische identiteit (6.2.2);
- Stimuleren architectonische kwaliteit (6.2.3).

6.2. Operationele doelstellingen

6.2.1. Bevorderen van krachtige steden en stedelijke netwerkvorming

6.2.1.1. Stedelijke netwerkvorming en verstedelijkingslocaties Randstad

Doel

De zes nationale stedelijke netwerken onderscheiden zich qua dynamiek en positie. Ze hebben verschillende functionele ruimtelijke specialisaties, bevinden zich in verschillende stadia van ontwikkeling en hebben verschillende opgaven. De inzet van het rijk verschilt daarmee per netwerk.

Bij de vormgeving en inzet van financiële instrumenten, bij de totstandkoming en toetsing van plannen en in voortgaande ontwikkelingsprocessen, zal het rijk actief betrokken zijn om de doelstelling van het nationale ruimtelijke beleid te (doen) realiseren. Het rijk geeft daarbij prioriteit aan de stimulering en herstructurering van centra, de ontwikkeling en herstructurering van bedrijventerreinen met een bovenregionale betekenis, de samenhang tussen investeringen in de nationale en regionale infrastructuur en de ontwikkeling van de bovenregionale groen-blauwe structuur. Waar nodig, zal het rijk de grensoverschrijdende samenwerking van de nationale stedelijke netwerken ondersteunen.

Doelgroep

De (samenwerkende) gemeenten en de provincies met betrekking tot de nationale stedelijke netwerken: Randstad Holland, Groningen-Assen, Twente, Arnhem-Nijmegen, Brabantstad, en Maastricht-Heerlen en de betrokken departementen.

Beleidsinstrumenten

VROM coördineert de rijksbrede inzet van instrumenten en middelen voor de integrale aanpak en uitvoering van projecten en maatregelen die nodig zijn voor de stedelijke netwerkvorming voor zover die passen binnen de beleidskaders en investeringsthema's van het rijk. VROM zorgt daarbij tevens voor samenhang met de ontwikkelingsvisies en uitvoeringsprogramma's van de stedelijke netwerken zelf. Als ontwikkelaar van rijkshuisvesting draagt VROM, via investeringen, concreet bij aan versterking van binnensteden, zoals bijvoorbeeld de nieuwe ontwikkeling van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Een aantal projecten vloeit voort uit het in de Nota Ruimte en de daarbij horende uitvoeringsagenda geformuleerde rijksbeleid ten aanzien van de verstedelijkingsopgave voor de Randstad Holland.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor een tijdige coördinatie van de inzet van rijksbrede instrumenten die de nationale stedelijke netwerken mede in staat stellen om een kwalitatief en kwantitatief verantwoorde stedelijke ontwikkeling te realiseren. De samenwerkende gemeenten, kaderwetgebieden en provincies in de stedelijke netwerken zijn zelf primair verantwoordelijk voor de totstandkoming van onderlinge afspraken over de lange termijnontwikkeling van het stedelijk netwerk. Deze afspraken vormen de ontwikkelingsagenda voor het stedelijk netwerk.

Prestatiegegevens

Specifiek voor de stedelijke netwerken Groningen-Assen, Twente, Arnhem-Nijmegen, Brabantstad en Maastricht-Heerlen in 2005:

- Realiseren van bestuurlijke afspraken met betrokken overheden in de stedelijke netwerken Groningen-Assen, Twente, Arnhem-Nijmegen, Brabantstad en Maastricht-Heerlen en specifiek voor de Randstad Holland in 2005;
- Vaststellen Randstad uitvoeringsagenda;
- Verdere uitwerking, conform uitgangspunten in de Nota Ruimte, van plannen voor de ontwikkeling van (1) Almere, (2) de Zuidplaspolder en (3) de gebiedsuitwerking Haarlemmermeer en omgeving, te weten:
 - (1) Specifiek voor Almere wordt in 2005:
 - de planstudie Schiphol-Almere uitgewerkt;
 - besloten of en zo ja, op welke wijze, de grondpositie van het rijk in de regio wordt ingezet als onderdeel van een investeringsstrategie voor de verstedelijkingsopgave;
 - door rijk en provincie een integraal (namelijk natuur/ecologie, stedelijk groen, waterberging) ontwikkelingsplan opgesteld, inclusief financieringsprogramma, voor de robuuste ecologische verbinding Oostvaardersplassen-Horsterwold.
 - (2) Specifiek voor de Zuidplaspolder/Project Driehoek Rotterdam-Zoetermeer-Gouda wordt in 2005:
 - overeenstemming bereikt tussen Rijk en betrokken partijen over de inhoud van het ISV en ISP; inzet van het Rijk daarbij is een faseerbaar en flexibel plan waarmee de vraagstukken met betrekking tot aansluiting op de hoofdinfrastructuur, regionaal groen en de wateropgave worden opgelost;
 - overeenstemming bereikt (in de Bestuurlijke Commissie Randstad) over de bijdrage van het Rijk en andere partijen aan de realisering van ISV/ISP;
 - (3) Specifiek ten aanzien van de Gebiedsuitwerking Haarlemmermeer en omgeving in 2005:

- wordt de gebiedsuitwerking afgerond.

Voor de prestaties in het landelijk gebied van de Randstad Holland zie artikel 08.

6.2.1.2. Centrumvorming binnen stedelijke netwerken

Nieuwe Sleutelprojecten (NSP)

Doel en doelgroep

Het Rijk wil de forse investeringen in het Hogesnelheidstreinnetwerk benutten voor de versterking van het internationale vestigingsklimaat en voor stedelijke vernieuwing in stedelijke centrumgebieden. De NSP zijn integrale stedenbouwkundige projecten op en rond het station van Amsterdam-Zuid/WTC (Zuidas) en de centrale stations van Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Arnhem en Breda. In samenwerking met betrokken gemeenten en private partijen wil het Rijk de stationsgebieden ontwikkelen tot hoogwaardige, multimodale openbaar vervoersknooppunten en tot toplocaties voor wonen, werken en voorzieningen. De NSP versterken de economische positie van Nederland als internationale vestigingsplaats voor hoogwaardige zakelijke dienstverlening en borgen de werk- en leefkwaliteit in de steden.

Beleidsinstrumenten

Vanwege de eigen ambities en verantwoordelijkheden stimuleert en faciliteert het rijk de integrale planvorming met geld en expertise en werkt het rijk intensief samen met de betrokken gemeenten. Daarnaast faciliteert het rijk de planvorming door middel van het stroomlijnen van rijksprocedures en door het bieden van één loket binnen het rijk in de vorm van de interdepartementale rijksprojectorganisatie NSP. Ten behoeve van de uitvoering van de NSP heeft het rijk in totaal een bedrag van circa € 1 miljard in de periode tot 2010 gereserveerd. Binnen dit budget is € 336 mln in het FES gereserveerd, specifiek bedoeld voor het verbeteren van de ruimtelijke en stedenbouwkundige kwaliteit van de stedelijke omgeving van de HST-stations (NSP- budget).

Verantwoordelijkheid minister

De gemeenten zijn initiatiefnemer voor de Sleutelprojecten en zijn eindverantwoordelijk voor de uitvoering. De Minister van VROM is coördinerend bewindspersoon voor de NSP en is vanuit het rijk verantwoordelijk voor de integrale aanpak van de projecten, de stedelijke herstructurering en de besteding van het NSP-budget. De betrokken departementen zijn verder zelf verantwoordelijk voor hun beleidsveld en budgetten. Zo is de minister van V&W verantwoordelijk voor bijdragen uit het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT) voor de OV-Terminals. Het Ministerie van VROM levert een financiële bijdrage aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van de stedelijke omgeving. In de uitvoeringsovereenkomst tussen rijk en de betrokken gemeente worden per project de voorwaarden vastgelegd waaronder een NSP zal worden gerealiseerd, alsmede de planning en financiering daarvan.

Prestatiegegevens

- Ondertekening van uitvoeringsovereenkomsten voor de NSP Breda en Rotterdam.
- Monitoring uitvoeringsafspraken overig NSP's.
- Traject besluit Amsterdam Zuidas in het kader van de Tracé/m.e.r. procedure.

Tabel 6.1.

NSP	2003	2004	2005	2006
Amsterdam	P	P	P/U	U
Rotterdam	P/U	U	U	M
Utrecht	P/U	U	M	M
Den Haag	U	M	M	M
Breda	P/U	U	U	M
Arnhem	P/U	U	M	M

P= planvorming, P/U= afronding planvorming, zo mogelijk uitvoeringsafspraken, U= uiterste termijn uitvoeringsafspraken, M = monitoren uitvoeringsafspraken.

Budget investeringen ruimtelijke kwaliteit

Doel

Met BIRK worden subsidies verstrekt aan investeringsprojecten van gemeenten, provincies en waterschappen die bijdragen aan de versterking van de ruimtelijke hoofdstructuur. De bijdrage van het rijk is bedoeld voor omvangrijke projecten van decentrale overheden die anders niet van de grond komen, of niet met de gewenste kwaliteit.

Doelgroep

Gemeenten, provincies en waterschappen

Beleidsinstrumenten

De beleidsregeling BIRK is op 28 januari 2003 gepubliceerd. Voor de uitvoering van deze regeling is in de periode 2001–2010 binnen het FES, na taakstelling, € 418 mln beschikbaar gesteld. Van dit bedrag is een deel in voorgaande jaren reeds verplicht en gereserveerd voor toezeggingen.

Verantwoordelijkheid minister

Door het toekennen van subsidies draagt de Minister van VROM ertoe bij dat de ruimtelijke hoofdstructuur voorzien wordt van kwaliteitsimpulsen. De Minister van VROM is verantwoordelijk voor een optimale inzet van de FES middelen ten behoeve van ruimtelijke kwaliteit.

Prestatiegegevens

- In 2005 zullen voor de resterende geselecteerde projecten concrete afspraken worden gemaakt over uitwerking, uitvoering, communicatie en financiële afhandeling (vastgelegd in een beschikking);
- De Tweede Kamer wordt halfjaarlijks geïnformeerd omtrent de voortgang.

6.2.1.3. Vergroten binnenstedelijke kwaliteit

Knelpunten milieu en ruimtelijke ordening

Doel

Het doel is het vinden van locatiespecifieke oplossingen voor de complexe milieuproblematiek in relatie tot ruimtelijke plannen in een drietal projecten in de Noord- en Zuidvleugel van de Randstad: Noordelijke IJ-oever in Amsterdam, Eem- en Waalhaven in Rotterdam en het project Stedenbaan van de provincie Zuid-Holland.

Doelgroep

De doelgroep bestaat uit de initiatiefnemers van de genoemde ruimtelijke plannen: de gemeenten Amsterdam en Rotterdam, de provincie Zuid-Holland en de betrokken gemeenten bij het project Stedenbaan.

Beleidsinstrumenten

Het project is vooral faciliterend van karakter. Daarbij zal de regelgeving op het gebied van de geluidhinder, de luchtkwaliteit en de externe veiligheid aan de orde komen. Ervaringen op projectniveau zullen worden doorvertaald naar relevante beleidstrajecten.

Verantwoordelijkheid minister

Het project is gericht op vergroting van de uitvoerbaarheid van de Nota Ruimte, waarvoor de minister direct verantwoordelijk is. Voor de planvorming op projectniveau zijn de andere overheden primair verantwoordelijk, maar bij knelpunten zal de minister daarop aangesproken worden.

Prestatiegegevens

- Het vinden van locatiespecifieke oplossingen op basis van in 2004 gesignaleerde knelpunten Milieu en Ruimtelijke Ordening.

Evaluaties

Tabel 6.2.

Operationele Doelstelling	Onderzoek	2004	2005	2006
<i>Verbeteren stedelijke inrichting</i>	Evaluatie convenant Samenwerking in de Regio			
	Investeringen en proces van samenwerking	X	X	X
	Monitor Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing	X		
	Woonmilieu en verdeling bevolkingsgroepen	X		
	Centrumvorming	X		
	Monitor stedelijk ruimtegebruik	X		

Het meerjaren evaluatieprogramma zal na vaststelling van de Nota Ruimte worden opgesteld.

6.2.2. Versterken cultuurhistorische identiteit

Programma Belvedere

Doel

De nota Belvedere is in 1999 vastgesteld door het Kabinet. Het doel van het beleid is het cultureel erfgoed in het stedelijk en landelijk gebied beter te betrekken en te benutten bij de ruimtelijke inrichting van deze gebieden.

Doelgroep

Van de provincies en de gemeenten verwacht het rijk een actief cultuurhistorisch ruimtelijk beleid gericht op het instandhouden en ontwikkelen van de cultuurhistorische identiteit.

Beleidsinstrumenten

- a. Via de verankering in de Nota Ruimte het veiligstellen van de

doorwerking van het Belvederebeleid in de beleidsplannen van andere overheden. De cultuurhistorische waarden van de Belvederegebieden die binnen de Nationale Landschappen vallen, zullen worden meegenomen in de op te stellen ontwikkelingsprogramma's van de Nationale Landschappen.

- b. Via de subsidieregeling Belvedere worden provincies, gemeenten, waterschappen en particuliere organisaties gestimuleerd uitvoering te geven aan het Belvederebeleid.
- c. Via een projectbureau Belvedere dat informatie en kennis uitdraagt en een activiteitenprogramma ontwikkelt, wordt bevorderd dat de acties uit de nota Belvedere ook worden uitgevoerd.

Verantwoordelijkheid minister

Belvedere is een gezamenlijk project onder verantwoordelijkheid van de bewindslieden van OCW, LNV, V&W en VROM. Voor de Minister van VROM is met name de verankering in het nationale ruimtelijke beleid van belang. De Staatssecretaris van OCW is de coördinerend bewindspersoon. Vanwege het ruimtelijk ordeningsbelang is VROM intensief betrokken bij de uitvoering en draagt financieel bij in de uitvoeringskosten.

Prestatiegegevens

- Met ingang van 2005 zullen de Belvedere-doelen worden bevorderd binnen de cultuur impuls ISV-2.
- Subsiëring van een aantal geselecteerde Belvedereprojecten.
- Beoordeling streekplannen op de instandhouding en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden.
- Aanwijzing beschermde Stads en Dorpsgezichten krachtens de Monumentenwet 1988.

Nieuwe Hollandse Waterlinie

Doel

Behoud en ontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als samenhangend geheel op basis van de Nota Ruimte en het door een Stuurgroep NHW vastgesteld Linieperspectief/Panorama Krayenhoff.

Doelgroep

De 5 provincies, 5 waterschappen en 25 gemeenten die betrokken zijn bij het behoud en ontwikkeling van de Nieuwe Hollandse waterlinie, gebundeld door de stuurgroep NHW.

Beleidsinstrumenten

VROM wil de bijdrage aan de ontwikkeling en uitvoering van (onderdelen) de ruimtelijke visie van de NHW continueren. Deze bijdrage wordt ingezet in de vorm van procesgeld voor het functioneren van het Projectbureau NHW, projectengeld voor de ontwikkeling van projecten en het stimuleringsbudget BIRK. De NHW is als aparte categorie in het BIRK opgenomen.

Verantwoordelijkheid minister

De Nieuwe Hollandse Waterlinie maakt in de Nota Ruimte deel uit van de ruimtelijke hoofdstructuur. De Linie is Nationaal Project in de Nota Belvedere en Groot Project in de Architectuurnota. De Linie is genomineerd voor de Werelderfgoedlijst.

De minister van VROM ziet er samen met de andere rijkspartners in de Liniecommissie op toe dat de Linie niet versnipperd maar als geheel wordt ontwikkeld.

Prestatiegegevens

- Beoordeling van streekplannen op de doorwerking van de kern-elementen uit het linieperspectief.
- Stimulerende rol van Liniecommissie en Projectbureau, onder meer blijvend uit het 2005 voortvarend ontwikkelen van de projectenveloppen.
- Restauratie en onderhoud van de rijksmonumenten in beheer van de Rijksgebouwendienst.
- Bijdrage van het Atelier Rijksbouwmeester aan de ontwerp kwaliteit van de Linie.

Monumenten in rijksbezit

Doel

De Rijksgebouwendienst heeft 374 monumenten in bezit, waarvan 170 categorie-I monumenten. Met hun uitstraling geven zij een extra accent aan de ruimtelijke kwaliteit en tevens aan de identiteit van Nederland. Zij versterken de aantrekkelijkheid van onze steden en leveren daardoor direct (bijvoorbeeld door toerisme) en indirect (via vestigingsplaatskeuze) een bijdrage aan de economische bedrijvigheid.

Verantwoordelijkheid minister

Het is de verantwoordelijkheid van de Minister van VROM om door periodiek onderhoud en herstel de monumentale waarde te handhaven en, waar mogelijk, de gebruiksmogelijkheden en de verhuurbaarheid te bevorderen.

Beleidsinstrumenten en prestatiegegevens

Voor de komende jaren zijn er aanvullende middelen beschikbaar voor de monumenten die allereerst gebruikt zullen worden om enkele grote knelpunten aan te pakken. Ook voor de monumenten is de in ontwikkeling zijnde Indicator Technische Kwaliteit, zoals beschreven in de begroting van het agentschap toepasbaar.

Evaluaties

Tabel 6.3.

Operationele Doelstelling	Onderzoek	2003	2004	2005	2006
Versterken cultuurhistorische identiteit	Evaluatie Belvedere		X		

Het meerjaren evaluatieprogramma zal na vaststelling van de Nota Ruimte worden opgesteld.

6.2.3. Stimuleren architectonische kwaliteit

Doelgroep

Het architectuurbeleid richt zich op opdrachtgevers in de bouw, de vakgemeenschap en een breed publiek dat is geïnteresseerd in architectuur in brede zin: gebouwen, landschap en infrastructuur.

Beleidsinstrumenten

Het vigerende Architectuurbeleid wordt gedragen door vijf ministeries (VROM, OCW, LNV, VenW en EZ) en is vastgelegd in de derde architec-

tuurnota «Ontwerpen aan Nederland 2001–2004». Doel van dit beleid is voorwaarden te scheppen voor architectonische kwaliteit op verschillende schaalniveaus: architectuur, stedenbouw, landschapsarchitectuur en infrastructuur. De vervolgnota voor de periode 2005–2008 is in ontwikkeling. De verbreding van het werkdomein van de Rijksbouwmeester naar aanpalende (beleids)terreinen – landschap, infrastructuur en cultureel erfgoed – is van belang voor de voorbeeldfunctie van het rijk als huisvester in brede zin. In toenemende mate adviseert de Rijksbouwmeester aan departementen, provincies en gemeenten en treedt hij op als aanspreekpunt voor en aanjager van complexe ruimtelijke opgaven.

In 2005 worden architectenselecties georganiseerd en studies verricht voor nieuwbouw, strategische gebiedsontwikkeling, alsmede beheer en herbestemming van rijksgebouwen met soms een monumentenstatus. Als context voor rijkshuisvesting wordt ingezet op de culturele betekenis en multidisciplinaire aanpak, de relatie tussen «oud en nieuw» en de stedenbouwkundige samenhang. Architectonische en ruimtelijke kwaliteit wordt versterkt door de toepassing van beeldende kunst via de procentageregeling. Extra aandacht wordt besteed aan de nazorg en het beheer en onderhoud van beeldende kunst.

Voor de Nieuwe Sleutelprojecten adviseert de Rijksbouwmeester in 2005 over de voortgang van Amsterdam Zuidas en de centrale stations van Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Arnhem en Breda.

Verantwoordelijkheid minister

De Rijksbouwmeester heeft een centrale inhoudelijke verantwoordelijkheid; het ministerie van OCW heeft een coördinerende taak en is politiek eerstverantwoordelijk. Voor de uitvoering van de taken van de Rijksbouwmeester wordt mede een beroep gedaan op een college van adviseurs, dat in 2004 is ingesteld.

Prestatiegegevens

Tabel 6.4. Prestaties 2005 Stimulering architectonische kwaliteit

Outcome-indicatoren

Ondersteuning en versterking van het vakgebied door middel van verspreiding van kennis en voorbeeldfunctie van het rijk.

VROM-prestaties:

Ondersteuning van een aantal Grote Projecten inclusief rapportages aan de Tweede Kamer, Nieuwsbrieven aan de doelgroepen van het architectuurbeleid en andere publieksactiviteiten zoals debatten en presentaties.

Subsidieverstrekking aan Nederlands Architectuurinstituut, Stimuleringsfonds voor Architectuur, Architectuur Lokaal, Berlage Instituut en European.

Uitvoering van «Het Experiment», een tweejarig programma voor brede praktijkervaring voor jonge architecten, met eindevaluatie najaar 2005

Wet op de architectentitel: nadere afstemming met Europese regelgeving en de nieuwe bachelor/master-systematiek

Organisatie jaarlijkse Rijksprijs voor inspirerend opdrachtgeverschap «De Gouden Piramide».

Welstandbeleid: bijdrage evaluatie Woningwet, alsmede monitoring en stimulering van de uitvoering van goede welstandsnota's door gemeenten.

Convenant Ontwerpwedstrijden: evaluatie en voorbereiding vervolgtraject, activiteiten Steunpunt ontwerpwedstrijden.

Studies Rijksbouwmeester voor specifieke opdrachten of projecten.

Toelichting:

In de afgelopen jaren is invulling gegeven aan de twee belangrijkste pijlers van het architectuurbeleid 2001–2004: versterking van de publieke betrokkenheid bij het architectuurbeleid én de vroegtijdige inzet van de ontwerpende disciplines door middel van een tiental omvangrijke en complexe Grote Projecten. In 2004 werden het beleid en de Grote Projecten geëvalueerd. Dit vormt mede input voor het vervolgtraject «architectuurbeleid 2005–2008» dat op dit moment onder verantwoordelijkheid van de Interdepartementale Stuurgroep Architectuurbeleid (ISA, voorzitter Rijksbouwmeester en naast VROM bestaand uit OCW, LNV, VenW, EZ en agendalid Defensie) gestalte krijgt in samenhang met de Nota Ruimte en de Cultuurnota. Er vindt daarnaast verdere afstemming plaats met de Nota Belvedere en het ISV2 (Investerings in Stedelijke Vernieuwing). Bestaande onderdelen van het beleid zullen in grote lijnen verder worden geconcretiseerd. Besluitvorming vindt naar verwachting plaats eind 2004.

6.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 6.5. (bedragen in €1 000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	96 689	58 939	32 029	31 288	34 628	30 034	25 534
Uitgaven:	35 372	37 350	32 305	32 260	34 658	30 026	25 576
Programma:	30 329	32 424	27 848	28 178	31 058	26 730	22 280
Verbeteren stedelijke inrichting:	14 159	10 793	6 750	6 720	10 040	5 712	1 422
Investeringsbijdrage nieuwe sleutelprojecten	1 340	900	900	1 000	80	42	42
Investeringsbijdragen Vijfde Nota uit FES-fonds	10 670	7 382	400	350	300	300	300
Stimuleringsregeling intensief ruimtegebruik	191	380	180	150	150	150	150
Investeringsbijdrage uitvoering verstedelijking	1 958	2 131	5 270	5 220	9 510	5 220	930
Cultuurhistorische identiteit:	10 923	15 762	15 560	15 905	15 495	15 495	15 495
Belvedere		2 793	2 560	2 527	2 117	2 117	2 117
Beheer rijksmonumenten	10 923	12 969	13 000	13 378	13 378	13 378	13 378
Architectonische kwaliteit:	4 597	4 860	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Architectuurbeleid	4 597	4 860	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Overig programma:	650	1 009	1 105	1 120	1 090	1 090	930
Overig stedelijk	109	70	55	45	40	40	40
Onderzoek RGD	255	319	295	295	295	295	295
Onderzoek DGR	276	620	575	600	575	575	415
Communicatie-instrumenten	10		180	180	180	180	180
Apparaat:	5 043	4 926	4 457	4 082	3 600	3 296	3 296
Apparaat:							
Juridische instrumenten	245	264	260	260	260	260	260
Apparaat DGR	4 798	4 662	4 197	3 822	3 340	3 036	3 036
Ontvangsten:	10 789	7 439	9 357	9 357	5 357	5 357	357

Toelichting:

Onder het instrument uitvoeringsbijdrage verstedelijking vallen onder meer Randstad Holland, Almere, overige Nationale Stedelijke Netwerken en Hart voor Dieren

6.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 6.6. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	32	305	32	260	34	658	30	026	25	526
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	4	457	4	082	3	600	3	296	3	296
3. Dus programma-uitgaven	27	848	28	178	31	058	26	730	22	230
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	47%	13 188	40%	11 353	24%	7 555	24%	6 303	26%	5 770
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	37%	10 316	41%	11 459	61%	18 868	59%	15 830	70%	15 461
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	1%	307	2%	669	3%	936	4%	1 049	5%	1 049
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	14%	4 037	17%	4 697	12%	3 699	13%	3 548	0%	0
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	27 848	100%	28 178	100%	31 058	100%	26 730	100%	22 280

Toelichting:

Uit de tabel blijkt dat 47% in 2005 van de programma-uitgaven van dit artikel reeds juridisch is verplicht.

Juridische verplichtingen

De juridisch verplichte projecten betreffen:

- Beheer rijksmonumenten (9,0 mln);
- Architectuurbeleid (3,1 mln);
- Nieuwe Sleutelprojecten (0,5 mln);
- Deltametropool (0,1 mln);
- C-team (0,1 mln);
- Meerpaal Dronten (0,2 mln);
- Onderzoek (0,2 mln).

Bestuurlijke invalshoek

De complementair noodzakelijke en/of bestuurlijk gebonden projecten betreffen:

- Belvédère waarvan 2,6 mln vast ligt in bestuurlijk afspraken met de ministeries OC&W en LNV;
- Rijksmonumenten waarvan 3,0 mln bestuurlijk is gecommiteerd;
- Hart voor Dieren waarvoor 4,3 mln is vastgelegd;
- Architectuurbeleid waarvoor 0,3 mln bestuurlijk is vastgelegd.

6.5. VBTB-paragraaf

Na vaststelling van het nationaal ruimtelijk beleid en de uitvoeringsagenda, gericht op het bereiken van een gecoördineerde inzet van investeringsstromen met betrekking tot een aantal prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid, zal meer helderheid ontstaan over de VROM-agenda voor de komende periode en de te realiseren doelstellingen. Op basis hiervan kunnen zowel de algemene beleidsdoelstelling als

de operationele doelstelling verder worden aangescherpt. Tevens zal duidelijkheid ontstaan welk departement verantwoordelijk is voor het uitvoeren van de verschillende prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid.

Prestatie- en effectgegevens betreffen in deze begroting voornamelijk procesindicatoren. Na vaststelling van het nationaal ruimtelijk beleid zal de aandacht zich tevens richten op het gebruik van effectindicatoren. Effectindicatoren op het niveau van de algemene beleidsdoelstelling zijn al wel beschikbaar en dienen als basis voor het uitvoeren van monitoring en evaluatie-onderzoek. In de begroting van 2006 zal dit nader worden uitgewerkt.

Artikel 07. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau

7.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM stimuleert de verbetering van de milieukwaliteit van zowel het stedelijk als het landelijk gebied, met het oog op een duurzame ontwikkeling in de directe leefomgeving. Milieuvraagstukken die spelen op lokale en regionale schaal worden bij voorkeur integraal aangepakt, aangezien separate thematische benaderingen daar vaak niet leiden tot een optimale oplossing. Artikel 7 is met name gericht op de lokale uitvoering van het milieubeleid. De normstelling en instrumentatie van het bodembeleid op nationale schaal is onderdeel van artikel 10. Het lokale milieubeleid wordt uitgewerkt in de volgende vier operationele doelstellingen:

- Lokale milieukwaliteit en verkeer;
- Uitvoering bodemsanering;
- Geluid;
- Waarborgen externe veiligheid.

Het omgaan met de risico's op het gebied van de externe veiligheid is een beleidsprioriteit voor 2005.

7.2. Operationele doelstellingen

7.2.1. Lokale milieukwaliteit en verkeer

Doel

De belangrijkste doelstellingen van lokaal milieubeleid en verkeer zijn de volgende:

- Bevorderen van een hoge leefomgevingskwaliteit in gebieden;
- Realiseren van een goede milieu-inpassing van rijksinfrastructuur (wegen, spoorwegen, vliegvelden) en terugdringen van de milieueffecten (van geluid- en CO₂-emissies) van verkeersmiddelen en het verkeerssysteem;
- Het voorkomen van blootstelling aan voor de volksgezondheid slechte luchtkwaliteit (NO₂ en fijnstof) en het saneren van situaties waar in het verleden een dergelijke blootstelling is ontstaan.

De doelgroep is divers en omvat partijen als gemeenten en provincies, het bedrijfsleven, individuele burgers, de EU, VN-organisaties en het rijk.

Verantwoordelijkheid van de minister

De gemeente en de provincie zijn regisseur en aanjager van het gebiedsgerichte werk. De inspanningen van het rijk richten zich er dan ook op met hen nadere afspraken te maken over het bereiken van de gewenste maatschappelijke doelen en hen, middels terbeschikkingstelling van gelden en regelgeving, in staat te stellen die verantwoordelijkheid waar te maken.

Beleidsprestaties

Milieukwaliteit in de Leefomgeving (MILO)

MILO heeft tot doel een werkwijze te introduceren waarbij op lokaal en regionaal niveau voor gebieden de na te streven milieukwaliteitsambitie wordt geformuleerd, toegespitst op de omstandigheden van dat gebied. VROM werkt samen met de VNG, het IPO en de UvW aan de invoering van de werkwijze. Eind 2005 vindt een evaluatie plaats als voorbereiding op de algemene toepassing in de volgende fase. De resultaten zullen worden verwerkt in een nieuwe versie van de handreiking MILO. De bijdrage van

VROM zal bestaan uit de inbreng van kennis en ervaring op het terrein van milieu (gezondheid en leefomgevingskwaliteit), ruimtelijke ordening en beleidsintegratie, aanvullend op de meer concrete expertise van andere overheden.

Interimwet Stad en milieubenadering

De Interimwet Stad en milieubenadering beoogt alle gemeenten de mogelijkheid te bieden om zo nodig af te wijken van milieunormen. De implementatie van de wet zal in 2005 aan de orde zijn.

Oplossen knelpunten milieuregelgeving bij ruimtelijke ontwikkelingen

In 2004 zijn samen met de gemeenten Amsterdam en Rotterdam de knelpunten in milieuregelgeving bij ruimtelijke ontwikkelingen geïnventariseerd. Voor 10 à 20% van de plancapaciteit in Amsterdam en Rotterdam, die op zich ruimer is dan de gewenste bouwproductie, staat milieuregelgeving de door de gemeenten gewenste ruimtelijke dynamiek meer of minder in de weg. Geconcludeerd is dat enkele knelpunten in de wet- en regelgeving rondom geluid om een oplossing vragen. De overeengekomen oplossingen worden in 2005 verankerd in fase 1 van de modernisering van het geluidinstrumentarium. Daarnaast wordt samen met de gemeenten bezien welke mogelijkheden er zijn om de transitie van gebieden (haven-/industriegebied naar woon-/werkgebied) te faciliteren vanuit de rijksregelgeving. De implementatie hiervan zal naar verwachting eveneens in 2005 plaatsvinden.

Project Mainport Rotterdam (PMR)

Met dit project wordt de economische positie van de haven versterkt en ruimtelijk mogelijk gemaakt en worden het milieu en de leefbaarheid verbeterd. De PKB PMR (deel 4 uitgebracht in september 2003) behelst drie deelprojecten:

- de aanleg van Maasvlakte 2;
- de aanleg van 750 ha groen- en recreatiegebieden en een groene verbinding;
- de intensiverings- en leefbaarheidsprojecten in Bestaand Rotterdams Gebied (BRG).

Door middel van een Memorandum van Afspraken tussen rijk (V&W, VROM, FIN, EZ en LNV) en de regio (Rotterdam, Stadsregio, Provincie Zuid-Holland) zijn in 2004 afspraken gemaakt over de uitvoering van de drie deelprojecten. Voor de rijksbijdrage aan de BRG-projecten treedt VROM op als coördinator. In 2005 moet het programma voor de BRG-projecten, die een doorlooptijd hebben van 15 jaar, worden vastgesteld.

Mobiliteit en verkeer

In 2005 vindt naar verwachting de parlementaire behandeling van de PKB Nota Mobiliteit plaats.

Deze nota bevat de door de sector verkeer en vervoer te bereiken milieudoelen voor 2010 en 2020 en de daartoe te nemen maatregelen, die grotendeels ontleend worden aan de in 2004 door de Staatssecretaris van VROM uitgebrachte Beleidsnota Verkeersemmissies. De Nota Mobiliteit zal in deel 3 ook ingaan op de conclusies en aanbevelingen van het Interdepartementale Beleidsonderzoek naar de mogelijkheden tot het beprijzen van het goederenvervoer, een punt uit het Hoofdlijnenakkoord. Dit wordt in 2005 verder uitgewerkt, waarbij VROM zich richt op de milieu-effecten.

Vliegvelden

In 2005 wordt een nieuw wettelijk stelsel als onderdeel van de Wet luchtvaart van kracht voor de regionale en kleine vliegvelden. Het betreft

een kaderwet met onderliggende AMvB's. Dit nieuwe stelsel heeft twee pijlers, te weten decentralisatie van bevoegdheden naar de provincies en het geven van randvoorwaarden voor milieu en externe veiligheid.

Luchtkwaliteit

Het belangrijkste instrument voor de sturing van dit beleid is de Wet luchtkwaliteit, waarin normen voor diverse luchtverontreinigende stoffen zijn opgenomen, alsmede procedures voor rapportages en planvorming door gemeenten en provincies. Prestaties in 2005 zijn:

- Beïnvloeding vaststelling grenswaarden door de EU;
- In 2005 wordt inbreng geleverd in de afronding van een standpuntbepaling over de lange termijn thematische strategie in het kader van het programma Clean Air for Europe. Hierin zal de commissie onder meer aangeven hoe de richtlijnen op het gebied van luchtkwaliteit geactualiseerd worden;
- Implementatie van EU-beleid in de Nederlandse regelgeving en zorgen voor de naleving daarvan. Begin 2005 wordt het Besluit luchtkwaliteit vervangen door een wettelijke regeling. Hierin worden tevens de 2^e en de 3^e EU-dochterrichtlijnen voor koolmonoxide, benzeen en ozon geïmplementeerd. Voorts wordt in 2005 een begin gemaakt met de implementatie van de 4^e dochterrichtlijn, waarin grenswaarden zijn opgenomen voor PAK's en zware metalen. Begin 2005 wordt aan de EU gerapporteerd over de luchtkwaliteitsplannen van de andere overheden en voor wat betreft fijn stof ook van de rijksoverheid zelf;
- Sanering van overschrijdingssituaties per 2010. Voor de knelpunten («hotspots») in de rijksinfrastructuur wordt in 2005 de toepassing van de 80-km maatregel ingevoerd. Verder wordt in het Innovatieprogramma Luchtkwaliteit van V&W, met ondersteuning van VROM, gewerkt aan het ontwikkelen en toepassingsgereed maken van andere maatregelen. De nadruk zal daarbij liggen op verkeersregulerende maatregelen. Voor het oplossen van binnenstedelijke knelpunten is in het kader van het ISV2 voor de periode 2005 t/m 2009 een bedrag van € 32 mln beschikbaar.

Tabel 7.1. Prestaties 2005 Lokale milieukwaliteit en verkeer

- Implementatie Interimwet Stad en milieubenadering
- Oplossen milieuknelpunten woningbouw gemeenten Amsterdam en Rotterdam
- Vaststelling van het door Rotterdam opgestelde BRG-projectprogramma ten behoeve van uitvoering van de PKB-PMR
- Wijziging wettelijk stelsel Wet luchtvaart
- Wijziging van de Wet milieubeheer i.v.m. luchtkwaliteitseisen

Evaluaties

Tabel 7.2. Beleidsevaluaties Lokale milieukwaliteit en verkeer

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
- MILO	evaluatie				
- Spoedwet wegverbreding	evaluatie				

7.2.2. Uitvoering bodemsanering

Doel

De belangrijkste doelstelling van het bodemsaneringsbeleid is de beheersing van de bodemverontreinigingsproblematiek per 2030. Dit houdt in dat alle op dat moment ernstige bodemverontreiniging die urgent is te saneren, gesaneerd is dan wel onderworpen aan een beheersregime. VROM streeft dit doel na met een beleid waarin het gebruik van de bodem centraal staat. Bodemsanering dient ingebed te zijn in maatschappelijke ontwikkelingen (zie de Beleidsbrief Bodem die op 24 december 2003 naar de Tweede Kamer is gezonden).

Verantwoordelijkheid van de minister

Het rijk is met name verantwoordelijk voor een coherent, consistent en goed uitlegbaar bodembeleid en de vertaling daarvan in wet- en regelgeving ten aanzien van bodemverontreiniging en -sanering. Tevens draagt het rijk zorg voor het beschikbaar stellen van financiële middelen voor de uitvoering van het beleid en voor het monitoren en evalueren van de uitvoering. Particulieren, bedrijven, gemeenten en provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de bodemsaneringsprojecten, waarbij zij deels gebruik maken van eigen middelen en deels van middelen uit overheidsregelingen.

Beleidsprestaties

Wet bodembescherming

Het centrale instrument voor de uitvoering van de bodemsaneringsoperatie is de Wet bodembescherming en de AMvB's, Ministeriële regelingen en circulaire's die hun basis in deze wet vinden. In 2005 worden de volgende prestaties verricht:

- Opvolging geven aan conclusies en aanbevelingen uit de evaluatie van het vernieuwde bodemsaneringsbeleid;
- In 2004 is gestart met de parlementaire behandeling van de gewijzigde Wet bodemsanering. De inwerkingtreding van de wet vindt in de eerste helft van 2005 plaats. Tegelijkertijd treedt ook de AMvB financiële bepalingen in werking, waarin onder andere de subsidieregeling met betrekking tot de bodemsanering op bedrijfsterreinen is opgenomen. Daarna worden spoedig besluiten van kracht met betrekking tot de saneringsaanpak en uniforme saneringssituaties;
- De uitvoering van een deel van de wettelijke taken van het rijk op het terrein van bodemsanering vindt vanaf 2005 plaats binnen een Uitvoeringsorganisatie Bodem. Deze organisatie wordt ondergebracht bij SenterNovem, een agentschap van het ministerie van EZ;
- Kostenverhaal: in de jaren 2005 tot en met 2007 worden de nog af te wikkelen zaken binnen de Uitvoeringsorganisatie Bodem behandeld (800 zaken verdeeld over 700 bodemsanerings-projecten). De gemiddelde verhaalsopbrengsten bedragen per jaar circa € 5 mln;
- Het interim-beleid ten aanzien van subsidies voor ernstige bodemverontreiniging wordt in 2005 wettelijk verankerd in de AMvB Bedrijvenregeling.

Tabel 7.3. Voortgang bodemsanering 2005

Voortgang bodemsaneringsoperatie (in aantallen afgeronde projecten)	Raming 2005:
* Sanering stedelijke gebieden (in het kader van ISV):	
– Oriënterende Onderzoeken	300
– Nadere Onderzoeken	100
– Saneringen	50
* Sanering in het landelijk gebied (in het kader van bijdrageregeling Wbb):	
– Oriënterende Onderzoeken	300
– Nadere Onderzoeken	100
– Saneringen	30
* Sanering in eigen beheer (voornamelijk bedrijven):	
– Oriënterende Onderzoeken	n.v.t.
– Nadere Onderzoeken	1 100
– Saneringen	900

Bovenstaande raming van de voortgang van de bodemsaneringsoperatie in 2005 is voornamelijk gebaseerd op de ervaringscijfers uit de afgelopen jaren.

Wet Stedelijke Vernieuwing

Voor de financiering van de bodemsaneringsoperatie is ook het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) een belangrijk instrument (zie verder artikel 4).

Tabel 7.4. Prestaties 2005 Uitvoering bodemsanering

- Implementatie aanbevelingen uit de evaluatie bodemsanering 2004
- Inwerkingtreding gewijzigde Wbb alsmede AMvB's en ministeriële regelingen op basis van gewijzigde Wbb

Beleidsbeoordelingen

Tabel 7.5. Beleidsbeoordelingen

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Uitvoering bodemsanering	Monitorings-rapportage	Monitorings-rapportage	Monitorings-rapportage	Monitorings-rapportage	Monitorings-rapportage

7.2.3. Geluid

Doel

Het streven is dat in 2030 in alle gebieden een goede akoestische kwaliteit heerst. In de Nota Ruimte en de Nota Mobiliteit zijn de, ten opzichte van het NMP4 herziene, doelstellingen voor het geluidbeleid opgenomen. Het betreft doelstellingen voor de omgeving van rijksinfrastructuur met uitzondering van luchthavens.

De volgende doelstellingen zijn vastgesteld:

- In 2020 zijn alle situaties met een geluidbelasting van meer dan 65 dB(A) vanwege wegverkeer op de rijksinfrastructuur en 70 dB(A) vanwege railverkeer aangepakt met de bedoeling de geluidbelasting nabij woningen of andere geluidgevoelige bestemmingen onder de

genoemde waarden te brengen. Deze aanpak zal primair via de toepassing van bronmaatregelen plaatsvinden. In uitzonderlijke gevallen moet worden teruggevallen op overdrachtmaatregelen (schermen) of maatregelen bij de ontvanger (gevelmaatregelen). Een andere aanpak is het werken met geluidproductieplafonds. Momenteel wordt geëxperimenteerd met dergelijke plafonds. Daarnaast wordt bepaald of de beide aanpakken op het gebied van uitvoerbaarheid en kosten gecombineerd kunnen worden. Tevens wordt gewerkt aan een ministeriële regeling waarmee het schermcriterium wordt vastgesteld om een afweging te maken waarbij kostenefficiëntie leidend is, conform de Nota Mobiliteit;

- De akoestische kwaliteit in de EHS (max.waarde 40dB(A)) is in 2030 gerealiseerd. Voor 2010 is de ambitie dat de akoestische situatie niet is verslechterd ten opzichte van 2000. Voor de EHS is in 2000 geconstateerd, dat in 30% van de natuurgebieden een geluidniveau van meer dan 40 dB(A) heerst.

Verantwoordelijkheid van de minister

De Minister van VROM is eindverantwoordelijk, ook naar de EU toe, voor de implementatie van het geluidbeleid. De minister van VROM is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de wet- en regelgeving terzake.

Op internationaal niveau is de Minister van VROM medeverantwoordelijk voor het stellen van emissie-eisen aan transportmiddelen; het primaat ligt bij de ministers van EZ (wegverkeer) en V&W (rail- en vliegverkeer).

De verantwoordelijkheid van de beheerders van geluidbronnen voor het beperken en voorkomen van geluidoverlast, zoals V&W voor het (spoor)wegennet en luchthavens, is via de wet- en regelgeving geregeld. In het algemeen is VROM medeverantwoordelijk voor de uitvoeringsbesluiten of de vergunningverlening. Bij zogenaamde reconstructies van rijkswegen en spoorwegen is het ministerie van V&W verantwoordelijk voor het terugdringen van eventueel ontstane extra geluidhinder.

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor de financiering van de geluidsanering als bedoeld in de Wet geluidhinder. De gemeenten, samenwerkingsverbanden of regionale directies van de infrabeheerders voeren de regie over de uitvoering van de maatregelen.

Beleidsprestaties

Implementatie EU-richtlijn omgevingslawaai en uitkomsten EU-evaluatie bronbeleid.

Het wetsvoorstel tot implementatie van de EU-richtlijn omgevingslawaai als onderdeel van de Wet geluidhinder en de Wet luchtvaart, heeft in 2004 kracht van wet gekregen. Ook zijn enkele AMvB's ter uitvoering van de wet van kracht geworden. In 2005 volgt nog enige onderliggende regelgeving, zoals het aangeven van de tot agglomeraties behorende gemeenten. In 2005 moet aan de Europese Commissie worden gerapporteerd welke autoriteiten verantwoordelijk worden gesteld voor de uitvoering van de richtlijn.

Implementatie van de richtlijn betekent dat gemeenten, provincies en sommige bronbeheerders van infrastructuur geluidkaarten moeten opstellen (2007) en actieplannen moeten maken (2008) en daarover moeten communiceren met de burgers. Gezien de noodzakelijke voorbereiding moeten genoemde overheden in 2005 de eerste activiteiten starten. VROM stelt vanaf 2005 een apparaatskostenvergoeding beschikbaar. VROM is in 2007 en 2008 verantwoordelijk voor het aanleveren van zowel kaarten als een samenvatting van de plannen aan de EU. Het traject

tot het maken van kaarten en plannen (dat overigens lang niet tot alle gemeenten strekt) wordt door VROM intensief begeleid.

Op EU-niveau wordt in 2004 de evaluatie van het EU-bronbeleid afgerond. De aanbevelingen worden in 2005 geïmplementeerd in de regelgeving. Om het bronbeleid juridisch vast te leggen worden voorts emissie-eisen, zoals de aangescherpte eisen in de EU-regelgeving voor bandenlawaai, in de regelgeving opgenomen.

Modernisering Instrumentarium Geluid(MIG), eerste fase

In 2005 ligt de nadruk op de invoering in de Wet geluidhinder van de wijziging van de verantwoordelijkheid van het vaststellen van de hogere waarde dan de voorkeursgrenswaarde. Verder gaat het om introductie van de Lden (nieuwe EU-dosismaat), en gedeeltelijke herijking van een groot aantal artikelen. De afspraken die gemaakt zijn in het traject «oplossen knelpunten milieuregelgeving bij ruimtelijke ontwikkelingen» worden hierin verankerd. Tevens bevat het wetsvoorstel een uiterste termijn waarbinnen gemeenten nog nieuwe saneringsprojecten kunnen aanmelden. Na verloop van die termijn zal de saneringsvoorraad vaststaan. Naar verwachting wordt in 2005 het parlementaire traject van dit wetsvoorstel afgemaakt. Dit wetsvoorstel leidt niet tot financiële gevolgen voor de andere overheden.

Saneringsoperatie verkeerslawaai

Ook in 2005 wordt voortgegaan met de saneringsoperatie verkeerslawaai. In de begroting voor 2004 is aangegeven dat bij gelijkblijvende budgetten de sanering van de urgente gevallen tot 2023 duurt voordat de operatie afgerond kan worden. In 2005 wordt circa 5% van de werkvoorraad aangepakt. Voor het geluidsaneringsprogramma 2005 van verkeerslawaai geldt het volgende overzicht:

Tabel 7.6. Overzicht saneringsoperatie weg- en railverkeerslawaai (schermmaatregelen, verkeersmaatregelen, gevelmaatregelen tbv >70 dB(A))

Saneringsmaatregel:	Aantal woningen:	Aantal projecten:
in voorbereiding eind 2004	7 821	49
in voorbereiding genomen 2005	1 993	15
in uitvoering genomen 2005	3 781	25
Totaal in voorbereiding eind 2005	6 033	39
in uitvoering eind 2004	16 828	53
in uitvoering genomen 2005	3 781	25
afgehandeld 2005	4 760	21
Totaal in uitvoering eind 2005	15 849	57
Totaal in voorbereiding en uitvoering afgewezen projecten	21 885	96
	2 513	20

Bron: Bureau Sanering Verkeerslawaai.

Saneringsoperatie industriellawaai

Voorzien was dat de saneringsoperatie industriellawaai voor 2003 afgerond zou worden. Doordat provincies niet alle saneringsprogramma's tijdig hebben vastgesteld en ingediend, zijn ook de bijbehorende besluiten van de Staatssecretaris van VROM niet tijdig onherroepelijk geworden.

Daarom is de uitvoeringstermijn verlengd tot en met 2005. De provincies ronden in 2005 de saneringsoperaties bij de laatste circa 30 industrieterreinen af.

Beperking piekbelasting geluidhinder bij winkelbevoorrading (m.b.v. subsidieregeling «Piek»)

De uitvoering van de in 2004 gestarte subsidieregeling Piek wordt in 2005 voortgezet. Doel is de stimulering van de toepassing van stille technieken bij het laden en lossen nabij winkels («beperking piekbelasting door geluid»). Hiervoor is in 2005 circa € 1,3 mln beschikbaar.

Tabel 7.7. Prestaties 2005 Geluid

- Implementatie uitkomsten EU-evaluatie bronbeleid
- Wijziging Wet geluidhinder (MIG, fase 1)
- Aansturing uitvoering sanering verkeer- en industrie-geluidhindersituaties
- Aansturing uitvoering subsidieregeling Piek

Evaluaties

Tabel 7.8. Beleidsevaluaties Geluid

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
dubbellaags ZOAB	evaluatie				

7.2.4. Waarborgen externe veiligheid

Doelstelling

Het externe veiligheidsbeleid richt zich op de veiligheid met betrekking tot zware ongevallen met gevaarlijke stoffen en met betrekking tot het gebruik van luchthavens.

De maatschappelijke ambities en beleidsambities ten aanzien van externe veiligheid zijn neergelegd in het NMP4. Om deze ambities te realiseren zijn drie doelstellingen geformuleerd:

1. Het op basis van de in het NMP4 neergelegde uitgangspunten van het externe veiligheidsbeleid tot stand brengen van een beleidsbouwwerk dat consistent is en dat ervaren wordt als begrijpelijk en vertrouwenwekkend;
2. Het oplossen van niet-aanvaardbare situaties;
3. Het zorgdragen voor de noodzakelijke voorwaarden voor de doorwerking en uitvoering van het externe veiligheidsbeleid.

De termijn waarbinnen de integrale ambities voor externe veiligheid gerealiseerd moeten zijn, is in het NMP4 gesteld op 2010.

De doelgroep is divers en omvat partijen als gemeenten en provincies, bedrijfsleven, individuele burgers en het rijk.

De Minister van VROM draagt verantwoordelijkheid voor de rijksbrede coördinatie tussen de departementen van SZW, V&W, BZK, EZ, Defensie en VROM, die beleid maken dat gericht is op of gerelateerd is aan het domein van externe veiligheid. Daarnaast is de Minister van VROM

verantwoordelijk voor de regelgeving van inrichtingen in de zin van de Wet milieubeheer, ruimtelijk beleid en voor de vergunningverlening voor defensie-inrichtingen.

Beleidsprestaties

ad doel 1: Implementeren van de beleidsvoornemens die het Kabinet heeft geformuleerd in reactie op het gezamenlijke advies «Verantwoorde risico's, veilige ruimte» van de VROM-Raad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. In het 4^e kwartaal van 2004 zal het Kabinet naar aanleiding van het advies een kabinetsreactie uitbrengen. In deze reactie zal onder meer worden ingegaan op de aanbevelingen die betrekking hebben op het omgaan met de normstelling en de verheldering van de toedeling van verantwoordelijkheden over de verschillende betrokkenen: producenten, vervoerders, netwerkbeheerders, overheden en dergelijke. In 2005 wordt een start gemaakt met de implementatie van de beleidsvoornemens die in de kabinetsreactie zijn aangekondigd met een mogelijke uitloop naar 2006. Tevens is op 1 juni 2004 de Adviesraad Gevaarlijke Stoffen ingesteld. Deze raad zal in 2005 zijn werkprogramma uitvoeren.

Ad doel 1: Implementeren van het kabinetsstandpunt inzake het beoordelingskader voor groepsrisico's

In 2005 wordt door het Kabinet het nieuwe groepsrisicobeleid vastgesteld. Met provincies en gemeenten worden bestuurlijke afspraken gemaakt over het uitvoeren van dat beleid. Het Kabinet zal tevens een besluit nemen over het al dan niet wettelijk verankeren van dit beleid.

Ad doel 2: Uitvoeren van een implementatieplan LPG en ammoniak op basis van de integrale ketenstudies

In 2005 worden de in 2004 vastgestelde implementatieplannen voor LPG en ammoniak uitgevoerd.

Om de plannen te kunnen implementeren worden afspraken en/of overeenkomsten gemaakt met branches en/of individuele bedrijven over aanpassingen van productie-, opslag- en logistieke faciliteiten, ter vermindering van de externe risico's. In samenspraak met provinciale en gemeentelijke overheden worden randvoorwaarden vastgesteld waaraan nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen dienen te voldoen vanuit de doelstellingen van het externe veiligheidsbeleid.

De doelgroepen voor deze activiteit zijn het producerende en vervoerende bedrijfsleven en de lokale en regionale besturen en hun uitvoerende diensten op het gebied van milieu, ruimtelijke ordening en hulpverlening.

Ad doel 3: Implementeren van het actieprogramma ter verbetering van de kwaliteit en professionaliteit bij provincies en gemeenten die met de uitvoering zijn belast

Het beleid is erop gericht om in 2006 de uitvoering en de handhaving van de regelgeving structureel verankerd te hebben bij gemeenten, provincies en rijk. In 2005 wordt het actieprogramma geïmplementeerd dat in 2004 in samenwerking met gemeenten en provincies is opgesteld ter verbetering van de kwaliteit en professionaliteit van uitvoeringsorganisaties.

Tabel 7.9. Prestaties 2005 Waarborgen externe veiligheid

- Het implementeren van de beleidsvoornemens die het Kabinet als reactie op het advies van de gezamenlijke Raden van Advies van VROM en V&W heeft geformuleerd.
- Het implementeren van het kabinetsstandpunt ten aanzien van het beoordelingskader voor groepsrisico's
- Het uitvoeren van een implementatieplan LPG en ammoniak op basis van de integrale ketenstudies
- Het implementeren van het actieprogramma ter verbetering van de kwaliteit en professionaliteit bij provincies en gemeenten die met de uitvoering zijn belast
- Bijdragen aan en beoordelen werkprogramma 2006 van Adviesraad G.S.
- Opstellen kabinetsreactie op adviezen van de Adviesraad G.S.

*Evaluatie***Tabel 7.10. Beleidsevaluatie Externe Veiligheid**

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Vuurwerkbesluit		X			
Sanering vuurwerkbedrijven	X				
Adviesraad Gevaarlijke Stoffen			X		
Urgente sanering LPG				X	
AMvB kwaliteitseisen EV				X	
Werkwijze groepsrisico		X			

7.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 7.11. (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	96 949	215 425	908 158	175 950	172 337	165 199	163 269
Uitgaven:	237 317	253 547	194 658	198 595	201 829	199 691	202 176
Programma:	227 352	244 091	185 395	189 424	193 857	191 874	194 359
Lokale milieukwaliteit:	3 843	5 684	4 897	5 142	5 738	1 838	1 838
Subsidies gebiedsgerichte milieukwaliteit	2 321						
Overige instrumenten lokale milieukwaliteit	1 522	5 684	4 897	5 142	5 738	1 838	1 838
Uitvoering bodemsanering:	159 170	141 373	128 751	142 412	149 454	154 454	158 490
Subsidies uitvoering bodemsanering	140 633	119 993	128 595	142 412	149 454	154 454	158 490
Bodemsanering VINEX	14 511	17 037					
Overige instrumenten uitvoering bodemsanering	4 026	4 343	156				
Geluidsreductie:	49 027	36 455	30 976	30 919	31 479	30 596	29 130
Subsidies geluidsreductie railverkeer	5 530	9 302					
Subsidies geluidsreductie wegverkeer	36 316	24 155					
Overige instrumenten geluidsreductie	3 576	2 998	5 348	2 598	2 653	2 653	2 653
Subsidies geluidsreductie	3 605		25 628	28 321	28 826	27 943	26 477
Waarborgen externe veiligheid:	4 780	52 443	19 506	9 926	5 993	3 793	3 793
Instrumenten waarborgen externe veiligheid	4 780	52 443	19 506	9 926	5 993	3 793	3 793
Overig programma:	10 532	8 136	1 265	1 025	1 193	1 193	1 108
Overige instrumenten DGM	6 546	6 667	823	503	503	503	418
Onderzoek DGM	3 986	1 469	317	397	565	565	565
Communicatie-instrumenten			125	125	125	125	125
Apparaat:	9 965	9 456	9 263	9 171	7 972	7 817	7 817
Apparaat:							
Juridische instrumenten	796	855	841	841	841	840	840
Apparaat DGM	8 974	7 601	7 422	7 330	7 131	6 977	6 977
Adviesraad Gevaarlijke Stoffen	195	1 000	1 000	1 000			
Ontvangsten:	48 310	42 357	0	0	0	0	0

Toelichting:

Vanaf 2005 zijn de instrumenten subsidies geluidsreductie railverkeer en wegverkeer samengevoegd onder het instrument subsidies geluidreductie.

7.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 7.12. (Bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	194	658	198	595	201	829	199	691	202	176
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	9	263	9	171	7	972	7	817	7	817
3. Dus programma-uitgaven	185	395	189	424	193	857	191	874	194	359
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	15%	28 000	12%	23 000	12%	23 000	12%	23 000	12%	23 000
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	85%	157 395	88%	166 424	88%	170 857	88%	168 874	88%	171 359
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	0%		0%		0%		0%		0%	
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	185 395	100%	189 424	100%	193 857	100%	191 874	100%	194 359

Toelichting:

In de reeks «bestuurlijk gebonden» is vanaf 2005 onder andere rekening gehouden met het meerjarenprogramma bodemsanering dat vanaf 2005 toegezegd gaat worden. Deze reeks is betiteld als bestuurlijk gebonden, aangezien dit beleid valt onder het kabinetsstandpunt BEVER. Voor 2004 is het reeds toegezegde meerjarenprogramma (2002 t/m 2004) opgenomen onder de reeks «juridisch verplicht».

7.5. VBTB-paragraaf

De operationalisering van de doelstellingen voor lokale milieukwaliteit en verkeer zal in de begroting 2006 verbeteren op basis van de uitkomsten van de beleidsanalyses van de strategische keten.

Artikel 08. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden

8.1. Algemene beleidsdoelstelling

De Minister van VROM streeft naar een vitaal landelijk gebied, waarbij het accommoderen van de vraag naar ruimte voor wonen, werken, natuur, recreatie en water samen zal moeten gaan met verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Het ruimtelijk beleid richt zich op bescherming en zo nodig herstel van waardevolle gebieden met bijzondere landschappelijke, recreatieve, cultuurhistorische en/of ecologische kwaliteiten en op het verder ontwikkelen van deze waarden in relatie met gewenste functieveranderingen ten behoeve van wonen, werken en nieuwe infrastructurele werken. De landbouw blijft de belangrijkste sociaal economische en landschappelijke drager van het buitengebied. Transitie van de landbouw – mede ingegeven door EU landbouwbeleid en milieubeleid – is noodzakelijk om deze functies voor het buitengebied te behouden. Daarnaast is in sociaal economisch opzicht de toeristisch-recreatieve betekenis van belang. Tenslotte zal bij ruimtelijke afwegingen structureel meer rekening gehouden dienen te worden met de eigenschappen en functies, die de ondergrond, zoals het water en de bodem bezit, en de eisen die zij stelt. We zullen moeten anticiperen op, en meebewegen met het water. Water heeft ook de mogelijkheid om het landschap meer divers en aantrekkelijker te maken.

8.2. Operationele doelstelling

8.2.1. Bescherming en ontwikkeling van het landelijk gebied

Door de toenemende ruimteclaims voor wonen, werken en infrastructurele voorzieningen neemt de waarde van het resterende groene danwel open buitengebied – met agrarische cultuurlandschappen, watergebieden, natuur- en recreatiegebieden – aan belang toe. De beleidskaders in de Nota Ruimte zijn dan ook gericht op behoud en ontwikkeling van de zogenaamd groene en blauwe waarden én het bieden van ruimte aan andere ontwikkelingen gekoppeld aan kwalitatieve doelstellingen. Na vaststelling van de beleidskaders is de verantwoordelijkheid van het rijk vooral gericht op het zorgen voor doorwerking in het beleid van andere overheden en het zo nodig beschikbaar stellen van instrumenten voor uitvoering van het beleid.

Het ministerie van VROM richt zich hierbij vooral op doorwerking en uitvoering van de beleidskaders voor:

- «*Ontwikkeling ruimtelijke kwaliteit*» (zie par. 8.2.1.1.): ontwikkeling van waardevolle landschappen (beleid Nationale Landschappen), ontwikkeling dagrecreatie rond steden in samenhang met de transformatie rijksbufferzones en verbetering van de ruimtelijke en milieukwaliteit van de zandgronden i.r.t. de transitie van de intensieve veehouderij (de Reconstructie);
- «*Inpassing stedelijke functies*» (zie par. 8.2.1.2.): het – onder voorwaarden – ruimte bieden aan ontwikkeling van de glastuinbouw, wonen en kleinschalige bedrijvigheid (bouwen in het buitengebied);
- «*Ruimtelijk waterbeleid*» (zie par. 8.2.1.3.): oplossing van de (hoog)waterproblematiek voor het Rivierengebied en de Maas en het vergoeden van planschade als gevolg van de beleidslijn Ruimte voor de Rivier.

Nationale landschappen

Doel

Nederland kent een aantal gebieden met een kenmerkende landschappelijke identiteit die, op de schaal van de ruimtelijke hoofdstructuur waardevol zijn vanwege hun bijzondere landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden.

Het betreft overwegend waardevolle agrarische cultuurlandschappen die ook recreatief een grote betekenis hebben. Het rijk wil de waarden van deze Nationale Landschappen behouden en verder ontwikkelen.

Doelgroep

De voornaamste doelgroep voor het rijk wordt gevormd door de provincies die met betrokken partijen in de regio (gemeenten, waterschappen, belangenorganisaties, betrokken agrariërs en andere) een aanpak ontwikkelen voor de betreffende gebieden.

Beleidsinstrumenten

VROM wil de kenmerkende identiteit van Nationale Landschappen versterken en vraagt aan de provincies hieraan uitwerking te geven en het ruimtelijk beleid (begrenzing en planologisch regime) te laten doorwerken in streekplannen en bestemmingsplannen.

Het Rijk vraagt provincies uitvoeringsprogramma's op te stellen en daarin projecten te programmeren die de kenmerkende identiteit verder versterken en de landschappelijke, cultuurhistorische, natuurlijke en recreatieve waarden verbeteren.

Voor gebieden met complexe (her-)inrichtingsopgaven kunnen provincies bovendien gebiedsvisies uitwerken. Provincies geven via de systematiek van het rijksbrede en integrale Investeringsbudget voor het Landelijk Gebied (ILG) invulling aan de bijdrage van het rijk aan de uitvoeringsprogramma's voor Nationale Landschappen. Het gaat hier zowel om bijdragen aan de inrichting als het beheer van het landelijk gebied. Al eerder zijn enkele grotere investeringsprojecten in Nationale Landschappen geselecteerd voor een bijdrage uit het Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit (BIRK, zie ook art.6).

Verantwoordelijkheid minister

Het beleid voor Nationale Landschappen maakt onderdeel uit van de ruimtelijke hoofdstructuur, zoals opgenomen in de Nota Ruimte en werkt door in de daarbij horende Uitvoeringsagenda. De Ministers van VROM en LNV zijn eindverantwoordelijk voor de beleidsrealisatie. Het Rijk is voor de uitvoering van het beleid voor Nationale Landschappen in grote mate afhankelijk van de provincies.

Prestatiegegevens

- In overleg met LNV worden met betrokken provincies afspraken gemaakt over de totstandkoming van integrale ontwikkelingsprogramma's voor elk Nationaal Landschap.
- VROM draagt bij aan het opstellen van gebiedsuitwerkingen voor (deel)gebieden met complexe (her-)inrichtingsopgaven. In 2005 wordt voor het Groene Hart een gebiedsuitwerking voor de transformatiezone Leiden – Alphen a/d Rijn opgesteld als onderdeel van de actualisering van het ontwikkelingsprogramma.

- VROM ontwikkelt in 2005 in overleg met LNV een systeem voor de monitoring en evaluatie van rijksdoelen voor de Nationale Landschappen.

Bufferzone beleid

Doel

Om binnen de nationale stedelijke netwerken voldoende recreatieve groenvoorzieningen en duurzame recreatieve landschappen te ontwikkelen, wordt de achterstand in mogelijkheden voor dagrecreatie binnen deze stedelijke netwerken aangepakt. De dagrecreatieve functie van rijksbufferzones, in het verleden aangewezen om de stadsgewesten ruimtelijk te scheiden en een geleiding aan te brengen in de ruimtelijke ontwikkelingen, zal hierdoor versterkt worden.

Doelgroep

De doelgroepen worden gevormd door de provincies Utrecht, Noord- en Zuid-Holland en de samenwerkende gemeenten uit de Nationaal Stedelijke Netwerken binnen de bufferzones die met de partijen in de regio (waterschappen, belangenorganisaties, betrokken agrariërs e.a.) een aanpak ontwikkelen voor de betreffende gebieden.

Beleidsinstrumenten

Het planologisch regime van het bufferzonebeleid blijft gehandhaafd. Uitvoering van het bufferzonebeleid vindt plaats door restrictief planologisch beleid voor verstedelijking en aankoop van gronden. Het rijk vraagt de provincies het restrictief planologisch beleid te laten doorwerken in streekplannen en bestemmingsplannen en initiatieven tot herziening van de begrenzing ten gunste van versterking van de dagrecreatie te laten komen. Grondverwerving maakt kwaliteitsverbetering en vergroting van de gebruikswaarde van de gebieden voor groenrecreatieve functie mogelijk en voorkomt verdere verstedelijking. De aangekochte gronden worden vervolgens, veelal in landinrichtingsverband (landinrichtingscommissies zijn vaak nauw betrokken bij de ontwikkeling van inrichtingsplannen), ingericht ten behoeve van recreatie.

De gemaakte investeringsafspraken over het totaal van 11 616 hectares aan te kopen gronden ten behoeve van de 6 bufferzones in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht zijn de rijksinzet voor het versterken van de recreatieve groenstructuur. Vanaf 1 januari 2007 zullen de rijksmiddelen voor grondverwerving in de bufferzones via het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) aan de provincies beschikbaar komen.

Verantwoordelijkheid minister

De provincies zijn verantwoordelijk voor het op- en bijstellen van ontwikkelingsplannen voor de bufferzones. Dit doen zij in overleg met de gemeenten van de stedelijke netwerken. De Minister van VROM heeft een gedeelde verantwoordelijkheid met de minister van LNV voor de beleidsrealisatie door de vaststelling van de aan te kopen oppervlakten, de in te richten delen van de bufferzonegebieden en het beschikbaar stellen van financiële middelen.

Prestatiegegevens

De per jaar te verwachten aankopen worden opgenomen in een meerjarenprogramma bufferzones. Ook in 2005 worden VROM middelen ingezet voor de aankoop van gronden in bufferzones om de continuïteit van het beleid te garanderen. Bij continuïteit van het beleid in de Nota

Ruimte zal naar verwachting realisatie van de gemaakte investeringsafspraken voor de totale aankoop van 11 616 ha in 2013 afgerond zijn.

Reconstructie van zandgebieden

Doel

De doelstellingen van reconstructie staan in het perspectief van een duurzame landbouw, vooral de veehouderij, en een duurzaam ingerichte omgeving. Binnen dit laatste is de inzet gericht op de instandhouding en verhoging van milieukwaliteit en ruimtelijke kwaliteit van het landelijk gebied op de zandgronden in Nederland. De reconstructie opgave betreft een gebiedsmatige ruimtelijke afweging die alle ruimtelijke functies in het landelijk gebied omvat, uitgezonderd de zorg en ontwikkeling van (grote) kernen en steden en infrastructuur. Deze opgave is geografisch beperkt tot de concentratiegebieden van intensieve veehouderij (varkens, kippen) in de provincies Noord-Brabant, Limburg, Gelderland, Overijssel en Utrecht.

Doelgroep

De voornaamste doelgroep wordt gevormd door de provincies die samen met gemeenten en waterschappen, belangenorganisaties en betrokken agrariërs, én het rijk een aanpak ontwikkelen voor de betreffende gebieden. De provincie zorgt voor besluitvorming en uitvoering van de uiteindelijke plannen.

Beleidsinstrumenten

Het belangrijkste instrument vormt de Reconstructiewet Concentratiegebieden van 2002. Daarin staat vermeld dat er per reconstructiegebied een reconstructieplan wordt opgesteld door een reconstructiecommissie. Het kader voor de reconstructieplannen is neergelegd in de vastgestelde Rijksuitgangspuntennota. VROM en LNV dienen uiteindelijk hun goedkeuring aan de plannen te hechten hetgeen in een bestuursovereenkomst per provincie zal worden vastgelegd.

Verantwoordelijkheid minister

De directe verantwoordelijkheid voor de reconstructie, afgeleid van de Reconstructiewet, berust bij de Ministers van LNV en VROM. Zij scheppen gezamenlijk de inhoudelijke kaders, de condities van planvorming en uitvoering voor de provincies en keuren de vastgestelde reconstructieplannen goed. De ministers controleren daarbij of de rijksdoelen worden gehaald.

Prestatiegegevens

- Nadere vaststelling van rijksbeleid bij de reconstructie opgave.
- Beoordelen van de reconstructieplannen, inclusief het uitvoeringsprogramma en de wijze van financiering van die plannen. Er zullen aparte overeenkomsten worden gesloten over de uitvoering en financiering van de desbetreffende reconstructieplannen.
- Goedkeuring, tezamen met Minister LNV, van de door Provinciale Staten vastgestelde reconstructieplannen. In 2005 zullen alle 12 reconstructieplannen naar verwachting door PS zijn vastgesteld en door de Minister van VROM, tezamen met de Minister van LNV, beoordeeld danwel zijn goedgekeurd.

Glastuinbouw

Doel

Doel van het rijksbeleid is, via het bundelingsprincipe, ruimte te bieden aan duurzame glastuinbouwconcentraties en tevens te komen tot herstructurering van bestaande verouderde glastuinbouwgebieden. Het ruimtelijk beleid legt daarnaast een accent bij behoud en versterking van de greenportfunctie van het Zuid-Hollands glasdistrict (Westland en Oostland), Aalsmeer en Venlo. Bij de herstructurering zullen bedrijven moeten worden uitgeplaatst, waardoor bedrijven die blijven, kunnen worden gemoderniseerd met mogelijkheden voor ruimtelijke kwaliteits- en milieuwinst.

Doelgroep

Van provincies en gemeenten wordt verwacht dat zij voldoende planologische ruimte voor glastuinbouw reserveren, de herstructurering ter hand nemen en een actief beleid voeren om solitair glas te voorkomen en waar nodig tot sanering en concentratie over te gaan.

Beleidsinstrumenten

- Aanwijzen van tien landbouwontwikkelingsgebieden voor de glastuinbouw: Zuidplaspolder, Berlikum, Emmen, Grootslag, Californië/Siberië (L), Luttelgeest, Bergerden, IJsselmuiden, Moerdijkse Hoek en Terneuzen (wás Nieuwdorp).
- Gekoppeld aan een regionale herstructureringsopgave kunnen provincies aanvullend andere gebieden aanwijzen en begrenzen, teneinde de glastuinbouw in de regio te bundelen. Kleinschalige of solitaire ontwikkelingen daarbuiten moeten worden afgeremd.

Verantwoordelijkheid minister

Gezien de indringende invloed van de glastuinbouw als ruimtelijke functie zijn de Ministers van VROM en LNV verantwoordelijk voor formulering en toetsing van het ruimtelijk beleid voor deze sector.

Prestatiegegevens

- Een tussentijdse evaluatie van het beleid met betrekking tot de 10 projectlocaties.

Bebouwing in het buitengebied

Doel

Het rijk wil ruimte geven aan provincies, gemeenten en marktpartijen voor hergebruik van bebouwing en (vervangende) nieuwbouw in het buitengebied, gekoppeld aan kwaliteitsontwikkeling.

Doelgroep

De inzet van het rijk op het thema «bouwen in het buitengebied» is primair gericht op de provincies. Omdat oplossingen met kwaliteit naar verwachting vooral worden bereikt via een ontwikkelingsplanologische en gebiedsgerichte benadering vormen daarnaast gemeenten, marktpartijen en maatschappelijke organisaties belangrijke doelgroepen.

Beleidsinstrumenten

- In de Nota Ruimte wordt aan de provincies gevraagd om tot een beleidskader voor «bebouwing in het buitengebied» te komen als

uitwerking van het generieke verstedelijkingsbeleid; de Nota Ruimte bevat tevens een aantal randvoorwaarden hierbij.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister is er verantwoordelijk voor dat de provinciale regelingen en de uitvoering in de praktijk in overeenstemming zijn met de ruimtelijke kaders van het rijk.

Prestatiegegevens

- Over de «ruimte voor ruimte» aanpak zijn tussen het rijk en 5 provincies al eerder afspraken gemaakt in het bestuursakkoord van Brakkestein. Deze afspraken rond aantallen compensatiewoningen en sloop van vrijkomende stallen, gekoppeld aan de regeling beëindiging Veehouderijtakken, worden in overleg met de provincies jaarlijks gemonitord.
- In kaart brengen hoever de provincies gevorderd zijn met het opstellen van genoemde beleidskaders en wat er reeds bereikt is rond hergebruik van bebouwing en de «ruimte voor ruimte» aanpak in den brede. Precieze indicatoren zullen in overleg met de provincies worden vastgesteld.

8.2.1.3. Ruimtelijk waterbeleid

PKB Ruimte voor de Rivier/Maas/noodoverloopgebieden

Doel

Teneinde de in paragraaf 8.1 geformuleerde algemene doelstelling op het gebied van water en ruimtelijke ordening te operationaliseren worden lange termijn doelen geformuleerd. Zo zal de PKB Ruimte voor de Rivier, onder primaire verantwoordelijkheid van de Minister van Verkeer en Waterstaat met als doelstellingen: verhogen van de veiligheid tegen hoogwater (conform de wettelijk vastgelegde veiligheidsnormen) en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit, in 2005 naar verwachting gereed zijn. De uitvoering van deze PKB dient uiterlijk 2015 zijn beslag te hebben. VROM heeft in samenwerking met de provincies een ruimtelijk kader ontwikkeld om deze doelstelling «verbetering van de ruimtelijke kwaliteit» voor de Rijn en haar zijtakken te operationaliseren en daarmee stuurbaar en toetsbaar te maken.

Doelgroep

VROM werkt samen met V&W en LNV, alsmede met andere overheden, waterschappen, maatschappelijke organisaties, e.d.

Beleidsinstrumenten

Voor het beleid gericht op het scheppen van ruimte voor de rivier wordt een PKB «Ruimte voor de Rivier» opgesteld voor de Rijn en haar zijtakken. Voor de Maas is er de Integrale Verkenning Maas. In 2005 zal het eindrapport van IVM-2 zijn afgerond. Teneinde toenemende Maasafvoeren te kunnen verwerken kunnen vanaf 2005 in de streekplannen planologische reserveringen worden opgenomen.

Voor het beleid, gericht op het behouden van de bestaande ruimte voor de rivier is er de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier. Dit bestaande instrument vormt een toetsing van voorgenomen bouwactiviteiten. In 2005 zal een evaluatie van de Beleidslijn Ruimte voor de Rivier plaatsvinden door de bewindslieden van V&W en VROM, op basis waarvan mogelijk tot een herziening wordt gekomen.

Er bestaat een schaderegeling voor eventuele planschade die ontstaat door de beleidsregeling Ruimte voor de Rivier. Getroffenen kunnen hier een beroep op doen.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van VROM is mede initiatiefnemer (met LNV en project-verantwoordelijke V&W) voor het opstellen van de PKB Ruimte voor de Rivier. Deze PKB is gericht op rivierversuiming, ruimtelijke kwaliteitsverbetering in de Rijn en haar zijrivieren.

Het ontwikkelen en uitvoeren van waterbeleid is voor het grootste deel de verantwoordelijkheid van V&W. De ruimtelijke kwaliteit van Nederland is een verantwoordelijkheid van de Minister van VROM. Het inkaderen, stimuleren en waar nodig faciliteren van processen ten behoeve van het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit (in combinatie met het oplossen van watervraagstukken op het gebied van veiligheid en wateroverlast) is een verantwoordelijkheid van de Minister van VROM.

Prestatiegegevens

- Eind 2004 is deel 1 van de PKB Ruimte voor Rivier gereed gekomen. In 2005 wordt deel 3 verwacht. Hierin zal tevens zijn aangeduid welke gebieden ruimtelijk worden gereserveerd teneinde op de lange termijn maatregelen gericht op het scheppen van ruimte voor water mogelijk te maken.
- De evaluatie van de Beleidslijn voor de rivier zal in 2005 zijn uitgevoerd.
- Zomer 2005 zal de Integrale Verkenning Maas, deel 2 zijn afgerond.

Evaluaties

Tabel 8.1.				
Operationele Doelstelling	Onderzoek	2003	2004	2005
Beschermen en ontwikkeling van het landelijk gebied	MER en MKBA ruimte voor de rivier		X	
	Ruimte voor ruimte regeling		X	X
	Evaluatie Glastuinbouw			X
	Evaluatie Schadeclaims Ruimte voor Rivier		X	

Het meerjaren evaluatieprogramma zal na vaststelling van de Nota Ruimte worden opgesteld.

8.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 8.2. (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	14 606	9 364	8 796	18 526	12 007	9 462	7 262
Uitgaven:	15 784	10 458	10 273	19 740	12 471	9 926	7 726
Programma:	14 371	9 067	8 929	18 413	11 151	8 606	6 406
Bescherming en ontwikkeling landelijk gebied:	14 371	9 067	8 929	18 413	11 151	8 606	6 406
Aankoop bufferzones	9 136	6 855	6 454	16 601	10 089	7 544	5 344
Overige instrumenten landelijk gebied	837	684	654	604	604	604	604
Ontwikkelingsbijdrage landelijk gebied	2 371	1 050	1 363	750			
Beleidslijn Ruimte voor de Rivier	1 646	68	68	68	68	68	68
Investeringsbijdragen Vijfde Nota uit FES-fonds							
Onderzoek DGR	330	160	160	160	160	160	160
Communicatie-instrumenten	51	250	230	230	230	230	230
Apparaat:	1 413	1 391	1 344	1 327	1 320	1 320	1 320
Apparaat:							
Juridische instrumenten	125	131	129	129	129	129	129
Apparaat DGR	1 288	1 260	1 215	1 198	1 191	1 191	1 191
Ontvangsten:	3 062	400	0	10 300	2 200	2 200	0

Toelichting:

Onder het instrument Ontwikkelingsbijdrage landelijk gebied staan onder meer de uitgaven voor de Nationale Landschappen. De uitgaven voor reconstructie van de zandgebieden, glastuinbouw, Ruimte voor Ruimte regeling en PKB riviereengebied/Maas/Noodoverloopgebieden hebben betrekking op het apparaat.

8.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 8.3. (bedragen in € 1000)

	2005	2006	2007	2008	2009					
1. Totaal geraamde kasuitgaven	10 273	19 740	12 471	9 926	7 726					
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	1 344	1 327	1 320	1 320	1 320					
3. Dus programma-uitgaven	8 929	18 413	11 151	8 606	6 406					
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	23%	2 014	7%	1 257	6%	694	5%	454	0%	
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	72%	6 454	90%	16 601	90%	10 089	88%	7 544	83%	5 344
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	5%	461	3%	555	3%	368	7%	608	17%	1 062
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	8 929	100%	18 413	100%	11 151	100%	8 606	100%	6 406

Toelichting:

Het grootste deel van dit artikel wordt gevormd door de bestuurlijk (middels een convenant) gebonden Bufferzones (6,5 mln).

De juridisch verplichte projecten betreffen:

- Groot Mijdrecht zuid (0,5 mln);
- Subsidies (1,0 mln);
- Nationale Landschappen (0,4 mln).

8.5. VBTB-paragraaf

Na vaststelling van het nationaal ruimtelijk beleid en de uitvoeringsagenda, gericht op het bereiken van een gecoördineerde inzet van investeringsstromen met betrekking tot een aantal prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid, zal meer helderheid ontstaan over de VROM-agenda voor de komende periode en de te realiseren doelstellingen. Op basis hiervan kunnen zowel de algemene beleidsdoelstelling als de operationele doelstelling verder worden aangescherpt. Tevens zal duidelijkheid ontstaan over welk departement verantwoordelijk is voor het uitvoeren van de verschillende prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid.

Prestatie- en effectgegevens betreffen in deze begroting voornamelijk procesindicatoren. Na vaststelling van het nationaal ruimtelijk beleid zal de aandacht zich tevens richten op het gebruik van effectindicatoren. Effectindicatoren op het niveau van de algemene beleidsdoelstelling zijn al wel beschikbaar en dienen als basis voor het uit te voeren monitoringen evaluatie-onderzoek. In de begroting van 2006 zal dit nader worden uitgewerkt.

Artikel 09. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband

9.1. Algemene beleidsdoelstelling

VROM stelt zich tot doel de ruimtelijke kwaliteit van Nederland in Europees verband in stand te houden en waar mogelijk te versterken. De aansluiting van de Nederlandse Ruimtelijke Hoofdstructuur op de Europese Hoofdstructuur staat daarbij centraal. Om die aansluiting te bereiken wordt langs twee sporen afstemming nagestreefd tussen het Nederlandse ruimtelijke beleid en dat in het buitenland, inclusief het «Brusselse» (EU) beleid.

Het eerste spoor («van binnen naar buiten») omvat al die activiteiten die er op gericht zijn dat het nationale beleid zo veel mogelijk conform eigen beleidsdoelstellingen gevoerd kan worden zonder «spanningen» aan de grenzen als gevolg van «ander» beleid aan de andere kant van de grens. Het tweede spoor («van buiten naar binnen») omvat die activiteiten die bewerkstelligen dat nieuw te ontwikkelen of te herzien Europees beleid dat een impact heeft op de ruimtelijke inrichting van Nederland zo veel mogelijk bijdraagt aan de uitvoering van het ruimtelijk beleid in Nederland.

Het eerste spoor wordt verder geoperationaliseerd in de doelstellingen onder paragraaf 9.3.1; het tweede spoor onder paragraaf 9.3.2. Behalve door afstemming langs beide sporen wordt versterking van de ruimtelijke kwaliteit in Europees verband gerealiseerd door de uitvoering van projecten in het kader van de INTERREG-programma's.

9.2. Interreg

Doel

Het INTERREG-programma wordt in de eerste plaats ingezet ter ondersteuning van de aansluiting van de Nederlandse op de Europese Hoofdstructuur. Nederland participeert in drie INTERREG programma's, te weten: INTERREG IIIB North West Europe, INTERREG IIIB North Sea en INTERREG IIIC Westzone.

Door middel van het INTERREG programma wil VROM:

1. Uitvoering geven aan het nationaal ruimtelijk beleid met behulp van de beschikbare Europese gelden. Het INTERREG programma vereist dat de toegezegde Europese middelen aangevuld worden met een eigen nationale bijdrage, die voor het grootste deel door de projectpartners zelf wordt ingebracht. Het laten neerslaan van 40% van de toegekende Europese INTERREG subsidie in de drie INTERREG programma's bij Nederlandse partners; dit komt neer op (40% van 550 mln =) 220 mln voor de gehele programmaperiode;
2. Bereiken dat er zoveel mogelijk projecten met Nederlandse partners worden goedgekeurd. (Goedkeuring vindt plaats in daartoe ingestelde stuurgroepen, waarin alle betrokken lidstaten een stem hebben);
3. Het opdoen van kennis over transnationale ruimtelijke processen in het programma ESPON;
4. Bijdragen aan de organisatorische kwaliteit van de huidige INTERREG programma's door het uitwisselen van ervaringen en door het ontwikkelen van gemeenschappelijke procedures voor INTERREG in het Interactprogramma;
5. Positief uitvallende evaluatie van de bijdrage aan nationale en internationale ruimtelijke doelstellingen.

Beleidsinstrumenten

Om dit te bereiken zet VROM een drietal instrumenten in:

1. Project Stimulerings Regeling: subsidieregeling gericht op het ontlocken van zoveel mogelijk door Nederlandse organisaties getrokken INTERREG projecten;
2. Cofinanciering: versnelling van de totstandkoming en inhoudelijke beïnvloeding van door Nederlandse organisaties getrokken INTERREG-projecten door middel van financiële ondersteuning;
3. Interne- en externe voorlichting: vergroten van de bekendheid met INTERREG bij de doelgroepen door middel van bijeenkomsten, workshops en individueel advies.

Prestatiegegevens

VROM is enerzijds afhankelijk van bottom-up initiatieven voor projectontwikkeling (provincies, waterschappen en dergelijke) en is anderzijds slechts één van de spelers in het internationale besluitvormingsproces ter goedkeuring van de projecten. Tegen deze achtergrond zet VROM niettemin in op:

- Binnen de verschillende INTERREG stuurgroepen zet VROM in op goedkeuring van 20 INTERREG projecten waarbij een Nederlandse partner betrokken is;
- Het ontlocken van ongeveer 15 Nederlandse INTERREG projectvoorstellen door ondersteuning via de Project Stimulerings Regeling;
- Monitoring en evaluatie van de resultaten van alle projecten met Nederlandse projecttrekkers en projectpartners en rapportage aan de Kamer tenminste via EZ middels de jaarlijkse Structuurfondsrapportage;
- Belangenbehartiging lidstaat Nederland in de diverse toezichts- en stuurcomité's (Monitoring and Steering Committee's en subgroepen zoals Supervisory Groups) van de verschillende programma's;
- Financiële controle van INTERREG-projecten, om vast te stellen of deze projecten conform de regels worden uitgevoerd (door EU voorgeschreven 5% controle).

9.3. Operationele doelstellingen

9.3.1. Internationale afstemming ruimtelijke inrichting

Het ruimtelijk beleid in Nederland kent een aantal beleidsthema's waarvoor internationale afstemming van cruciaal belang is voor een succesvolle uitvoering. Hierbij kan een tweedeling worden gemaakt tussen thema's waarvoor het Rijk een primaire verantwoordelijkheid wil nemen en thema's waarvoor het Rijk de eerstverantwoordelijkheid in eerste instantie aan andere overheden toekent (stimuleringsprogramma). Tot de eerste categorie behoren:

- Aansluiten van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (EHS);
- Opstellen van transnationale stroomgebiedbeheersplannen met onder meer als doelstelling het verminderen van het risico van overstromen van grote rivieren;
- Duurzame ontwikkeling van de Waddenzee;
- Transnationale visie ten behoeve van een effectief ruimtegebruik van de Noordzee.

9.3.1.1. Aansluiten van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (EHS)

Doel

Aansluiten van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (EHS) op vergelijkbare structuren in de grensregio's, waardoor het open karakter en

de groene kwaliteiten van het Benelux-Middengebied en de open ruimten van Noord-Nederland en Nedersaksen duurzaam te behouden en zo mogelijk versterkt worden.

Doelgroep

- Voor ruimtelijke beleid bevoegde overheden in Duitsland en België: het Land Nedersaksen, het Vlaamse en het Waalse Gewest en regionale (eventueel ook lokale) overheden.
- Betrokken NL provincies en lokale overheden.
- Private partners aan weerszijden van de grens, m.n. in de sfeer van toerisme en recreatie.

Beleidsinstrumenten

- Bestaand, geïnstitutionaliseerd overleg over ruimtelijk orderingsbeleid aan weerszijden van de grens in de subcommissies Noord en Zuid van de Nederlands-Duitse Commissie voor de Ruimtelijke Ordening en in de grenscommissies van de Bijzondere Commissie voor de Ruimtelijke Ordening van de Benelux.
- INTERREG-projecten.

Verantwoordelijkheid minister

Het initiatief tot het overleg ligt bij de Minister van VROM, voor het bereiken van de doelen is overeenstemming met de buitenlandse partners en de lagere overheden nodig.

Prestatiegegevens

- Vastgelegde afspraken over het opstellen van een transnationaal ruimtelijk ontwikkelingsprogramma voor het Benelux-Middengebied, met het Gewest Vlaanderen.
- Opening van het overleg met Nedersaksen over een gezamenlijke ontwikkelingsvisie met politiek geaccordeerde beleidsuitgangspunten en maatregelen (tegen het eind van 2005).

9.3.1.2. Opstellen van transnationale stroomgebiedbeheersplannen

Doel

Het doel is een internationale, integrale, gebiedsgerichte aanpak van het waterbeheer in de stroomgebieden van Rijn, Maas, Schelde en Eems, waarin zowel verbetering van de waterkwaliteit als het verminderen van de overstromingsrisico's in deze gebieden centraal staan. Dit betekent een uitbreiding t.o.v. de huidige Kaderrichtlijn Water, die zich alleen richt op de waterkwaliteit. Nederland heeft als voorzitter van de informele Milieuraad van juli 2004 de gemeenschappelijke aanpak van de hoogwaterproblematiek op de agenda gezet en voorgesteld daarover een EU-mededeling en -actieprogramma op te stellen. In 2005 zet VROM in op afronding van een advies voor de Rijn voor een transnationaal actieprogramma, maar is daarbij afhankelijk van de inzet van andere lidstaten.

Doelgroep

Decentrale overheden, ministerie van V&W, ministerie van LNV. Nationale en decentrale overheden van de landen die in de stroomgebieden (m.n. dat van de Rijn) liggen.

Beleidsinstrumenten

- Opstelling van een (advies over een) ruimtelijke actieprogramma integraal waterbeheer voor het stroomgebied van de Rijn.
- Totstandkoming van een Europees dan wel transnationaal netwerk van

organisaties en personen op het gebied van ruimte en water. Dit netwerk moet een belangrijke bijdrage leveren aan verdere ontwikkeling van transnationale afspraken of transnationaal beleid.

- Internationale afstemming via de internationale commissies voor bescherming van de Rijn.
- Stimuleren van INTERREG-projecten die tot doel hebben om ruimtelijke maatregelen ten behoeve van waterkwaliteit en waterkwantiteit uit te voeren op niveau van stroomgebieden.

Verantwoordelijkheid minister

Ten aanzien van de doelstellingen voor wateroverlast en waterkwaliteit is voornamelijk het ministerie van V&W verantwoordelijk. De veiligheid in deze gebieden is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van VROM en V&W. Het doelmatig gebruik van de ruimte en het instrumentarium voor de ruimtelijke maatregelen is de verantwoordelijkheid van VROM. Het opstellen van een (advies over een) ruimtelijke actieprogramma gebeurt door nationale en decentrale overheden afkomstig uit de landen die eveneens deel uitmaken van het stroomgebied van de Rijn.

Prestatiegegevens

- Selectie en uitvoering van enkele pilots ten behoeve van het (advies over een) ruimtelijke actieprogramma voor geïntegreerd waterbeheer in het stroomgebied van de Rijn.
- Inventarisatie en evaluatie van ervaringen en reeds lopende initiatieven in binnen- en buitenland op dit terrein (waaronder m.n. screening van de resultaten van relevante lopende INTERREG-projecten).

9.3.1.3. Duurzame ontwikkeling van de Waddenzee

Doel

Doel is het bijdragen aan de realisering van de hoofddoelstelling voor de Waddenzee, zoals vastgelegd in de PKB Derde Nota Waddenzee: «de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap».

Doelgroep

Rijk, Denemarken en Duitsland, waddenprovincies, waddegemeenten, bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en alle overige gebruikers van het waddegebied.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van VROM is coördinerend minister voor het Nederlandse Waddenzeebeleid. Voor de internationale afstemming met Duitsland en Denemarken is de Minister van LNV verantwoordelijk.

Beleidsinstrumenten

- Kaderstelling: de Nota Ruimte (VROM) en de PKB Derde Nota Waddenzee (VROM).
- Vergunningverlening door het rijk: op basis van diverse wet- en regelgeving zijn diverse ministers (mede)bevoegd gezag voor het toestaan van menselijke activiteiten in en rond de Waddenzee.
- Nationale en internationale coördinatie in verschillende gremia: Coördinatiecollege Waddegebied (CCW) & Regionaal Coördinatiecollege Waddegebied (RCW) (rijk, waddenprovincies en gemeenten); VROM betaalt 50% van de secretariaatskosten van beide colleges); trilateraal overleg met Denemarken en Duitsland, internationaal Waddesecretariaat en regeringsconferentie.

- Internationaal onderzoeks- en monitoringprogramma (LNV, V&W).
- INTERREG-projecten met betrekking tot de Waddenzee.

Prestatiegegevens

- Opstelling van PKB Derde Nota Waddenzee (afronding PKB-procedure).
- Opstelling van Beheerplan Waddenzee als uitwerking van de PKB Derde Nota Waddenzee.
- Voorbereiding en organisatie van de in 2005 onder Nederlands voorzitterschap te houden regeringsconferentie tussen Nederland, Duitsland en Denemarken. Deze conferentie wordt 1x per vier jaar georganiseerd; in 2005 is de beurt aan Nederland. De conferentie dient om bestaande beleidsafspraken te evalueren, zo nodig bij te stellen en te herbevestigen.
- (evaluatie van) resultaten relevante INTERREGprojecten.

9.3.1.4. Opstellen transnationale visie ten behoeve van effectief ruimtegebruik van de Noordzee

Doel

Doel is het realiseren van effectief en efficiënt ruimtegebruik op/in de Noordzee en het creëren van een duurzaam evenwicht tussen economische belangen, ecologische waarden en belevingsaspecten. Om dit te bereiken zet Nederland in op transnationale beleidsafstemming en versterking van de transnationale samenwerking op het gebied van ruimtelijke planning en beheer.

Doelgroep

Ministerie van V&W, Ministerie EZ, OSPAR-landen (landen die het verdrag Oslo en Parijs 1992, ter bescherming van het zeemilieu in het Noordoostelijk Atlantisch gebied, hebben ondertekend).

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van V&W coördineert het Noordzeebeleid; de Minister van VROM is verantwoordelijk voor ruimtelijke ordening. Samen bereiden zij de Noordzeeconferentie voor.

Beleidsinstrumenten

- Bestaand geïnstitutionaliseerd overleg: Interdepartementaal Directeuren Overleg Noordzee, OSPAR, Noordzee ministersconferentie.
- Integraal beheersplan Noordzee 2015 (afwegingskader gebruiksfuncties).
- (evaluatie van) resultaten relevante INTERREG-projecten.

Prestatiegegevens

- Toetsing nieuwe gebruiksfuncties aan Integraal Beheersplan.
- Onderzoek in OSPAR-kader naar de mogelijkheden van verdere internationale samenwerking bij plannen en beheer van activiteiten op de Noordzee door middel van ruimtelijke planning (waaronder inventarisatie van af te stemmen ruimtelijke activiteiten).
- Bijdrage (voorzitterschap stuurgroep, deelname in redactieraad) aan afronding transnationale Noordzee-atlas.

9.3.2. *Beïnvloeden impact Europees beleid*

Doel

De inzet bij dit operationele doel is om vanuit de doelstellingen van het Nederlandse ruimtelijke beleid invloed uit te oefenen op nieuw te ontwikkelen of te herzien Europees beleid (regelgeving en fondsen) met een impact op de ruimtelijke hoofdstructuur, op een dergelijke wijze dat dit Europese beleid zo veel mogelijk aansluit bij en bijdraagt aan het ruimtelijk beleid in Nederland.

Doelgroep

Europese Commissie, sectordepartementen EU, medeoverheden, IPO, VNG, Unie van Waterschappen

Beleidsinstrumenten

- Overleg in formele comités zowel in Den Haag als in Brussel, onder andere in het kader van de Financiële Perspectieven/Agenda 2007.
- Het EU ruimtelijk onderzoeksprogramma ESPON.

Verantwoordelijkheid minister

De Minister van VROM is samen met de ministers van LNV, V&W, OC&W en EZ direct verantwoordelijk voor het zodanig beïnvloeden van het ruimtelijk relevante Europese beleid, dat dit het nationale ruimtelijke beleid ondersteunt.

Prestatiegegevens

De planning van prestaties voor 2005 (ofwel de beïnvloedingsstrategie) is sterk afhankelijk van het bereiken van consensus over een politieke ruimtelijke agenda tijdens de informele ministersconferentie (november 2004). VROM zet zich in voor:

- Overeenstemming tussen de doelstellingen van het strategische kader voor het post-2006 cohesie- en structuurbeleid en onze nationale ruimtelijke beleidsdoelen;
- Uitvoering van het beleid ten aanzien van transnationale elementen van de Nederlandse ruimtelijke hoofdstructuur samen met de bureaus, middels post-2006 cohesie- en structuur-programma's;
- Eenvoud van de managementstructuur van bovenbedoelde programma's;
- Participatie in en beïnvloeden van het wetgevings- en werkprogramma van de Europese Commissie 2005 en 2006;
- Het starten van een proces om te komen tot een op ESPON analyses gebaseerde Europees ruimtelijk strategische beleidskader als opvolger van het EROP. De uitgangspunten van de Nota Ruimte zijn daarbij maatgevend.

9.4. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 9.1. (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	4 726	8 167	7 900	5 834	4 212	1 171	1 171
Uitgaven:	3 607	5 705	7 723	7 481	11 113	2 671	1 171
Programma:	2 797	4 880	6 927	6 696	10 331	1 889	389
Internationale afstemming ruimtelijke inrichting:	2 706	4 260	6 453	6 481	10 116	1 674	174
Interreg III	2 537	4 166	6 364	6 407	10 042	1 600	100
Ontwikkeling Waddengebied	169	94	89	74	74	74	74
Concurrerende ruimtelijke inrichting mainports:		200	259	200	200	200	200
Ontwikkeling nationale luchthaven (ONL)		200	259	200	200	200	200
Overig programma:	91	420	215	15	15	15	15
Overige instrumenten DGR	89	420	200				
Onderzoek DGR							
Communicatie-instrumenten	2		15	15	15	15	15
Apparaat:	810	825	796	785	782	782	782
Apparaat:							
Juridische instrumenten	40	45	44	44	44	44	44
Apparaat DGR	770	780	752	741	738	738	738
Ontvangsten:	0	0	0	0	0	0	0

9.5. Budgetflexibiliteit

Tabel 9.2. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009
1. Totaal geraamde kasuitgaven	7 723		7 481		11 113		2 671		1 171
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	796		785		782		782		782
3. Dus programma-uitgaven	6 927		6 696		10 331		1 889		389
Waarvan op 1 januari 2005:									
4. Juridisch verplicht	31%	2 113	20%	1 352	13%	1 321	68%	1 277	0%
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	63%	4 362	77%	5 130	85%	8 765	17%	323	0%
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	7%	452	3%	214	2%	245	15%	289	100%
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	6 927	100%	6 696	100%	10 331	100%	1 889	100%

Toelichting:

Het grootste deel van dit artikel is vastgelegd in de Interreg III verplichtingen.

9.6. VBTB-paragraaf

Na vaststelling van het nationaal ruimtelijk beleid en de uitvoeringsagenda, gericht op het bereiken van een gecoördineerde inzet van investeringsstromen met betrekking tot een aantal prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid, zal meer helderheid ontstaan over de VROM-agenda voor de komende periode en de te realiseren doelstellingen. Op basis hiervan kunnen zowel de algemene beleidsdoelstelling als de operationele doelstelling verder worden aangescherpt. Tevens zal duidelijkheid ontstaan over welk departement verantwoordelijk is voor het uitvoeren van de verschillende prioriteiten van het nationaal ruimtelijk beleid.

Prestatie- en effectgegevens betreffen in deze begroting voornamelijk procesindicatoren. Na vaststelling van het nationaal ruimtelijk beleid zal de aandacht zich tevens richten op het gebruik van effectindicatoren. Effectindicatoren op het niveau van de algemene beleidsdoelstelling zijn al wel beschikbaar en dienen als basis voor het uit te voeren monitoringen evaluatie-onderzoek. In de begroting van 2006 zal dit nader worden uitgewerkt.

Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit

10.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het rijksbeleid richt zich onder meer op een aantrekkelijk en vitaal platteland. Kernbegrippen zijn: economische concurrentiekracht, ecologische duurzaamheid, sociale cohesie en culturele identiteit. Dit beleid wordt door verschillende departementen vormgegeven. VROM zorgt ervoor dat de invalshoek «ecologische duurzaamheid» voldoende gewicht krijgt bij de beleidsformulering. Er is sprake van ecologische duurzaamheid als:

- Voor alle gewenste functies de vereiste milieukwaliteit is gerealiseerd en functies elkaar niet negatief beïnvloeden;
- De ruimtelijke inrichting zodanig flexibel is, dat kan worden ingespeeld op veranderende omstandigheden (klimaatverandering, zeespiegelrijzing, bodemdaling, e.d.);
- De sleutelvoorraden ruimte, energie, biodiversiteit en zoet water zorgvuldig worden beheerd (onder meer door het duurzaam gebruiken van productieve ecosystemen, het sluiten van kringlopen en het voorkomen van versnippering van natuurgebieden);
- Milieuproblemen niet worden afgewenteld in de tijd.

Deze vier aspecten van ecologische duurzaamheid vormen leidende uitgangspunten voor de uitwerking van de operationele doelen in dit beleidsartikel. Het accent ligt daarbij op duurzaam gebruik van bodem- en watersystemen. De volgende operationele doelstellingen komen aan de orde:

- Vitaal platteland;
- Duurzaam bodembeheer;
- Optimale waterketen.

De transities naar duurzame landbouw en een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen (BNH) zijn op dit artikel de beleidsprioriteiten voor 2005.

10.2. Operationele doelstellingen

10.2.1. Vitaal platteland

Doelstelling

Doel is het realiseren van ecologische duurzaamheid als kernelement van een aantrekkelijk en vitaal platteland. Deze doelstelling valt uiteen in de volgende zes onderdelen:

A: Realiseren van de vereiste milieukwaliteit in het landelijk gebied.

Het rijk wil dit bevorderen door middel van een decentrale gebiedsgerichte aanpak, waar mogelijk in combinatie met ruimtelijk gedifferentieerd generiek beleid gericht op beperking van emissies.

De vereiste milieucondities voor de ecologische hoofdstructuur (EHS), gekoppeld aan de gewenste natuurdoeltypen, moeten in 2030 gerealiseerd zijn (vogel- en habitatrictlijn-gebieden (VHR) in 2015). In 2018 is de verdroging van de EHS opgeheven. Tot 2010 ligt de prioriteit bij de aanpak van verzuring, vermesting en verdroging in VHR-gebieden en vervolgens de natuurkernen van de EHS. In 2030 is de gewenste kwaliteit voor geluid, stank en licht gerealiseerd.

De nulsituatie voor de betreffende doelen is in 2003 en 2004 gedeeltelijk vastgelegd. De beschrijving hiervan wordt in 2005 gecompleteerd. In 2004 is de huidige toestand van 4 nationale en 17 regionale stroomgebieden

beschreven. Op grond van de Kaderrichtlijn Water moeten uiterlijk in 2009 voor het hele landelijke gebied kwaliteitsdoelen zijn vastgelegd in stroomgebiedbeheersplannen.

De milieukwaliteit van bodem- en watersystemen in het landelijk gebied is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de Ministers van VROM en V&W. VROM is daarbij primair aanspreekpunt voor normstelling en de kwaliteit van bodem- en grondwater. Dit beleidsterrein heeft tevens sterke raakvlakken met het beleidsterrein van de Minister van LNV.

B: Transitie naar een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen voor huidige en toekomstige generaties.

De Minister van Ontwikkelingssamenwerking is primair verantwoordelijk voor uitwerking van de transitie-agenda. De Minister van VROM levert een bijdrage vanuit de invalshoek milieu en ruimtelijke ordening.

C: Transitie naar een duurzame landbouw.

Nationaal staan de onderstaande drie thema's mineralen, ammoniak en bestrijdingsmiddelen centraal. De Minister van LNV is eerstverantwoordelijke. VROM levert een bijdrage aan de ecologische duurzaamheid van de landbouw.

D: Het bereiken van een situatie in het mineralenbeleid waarin:

- Met ingang van 1-1-2006 wordt voldaan aan de Nitraatrichtlijn. Dit betekent uitvoering geven aan de verplichte middelvoorschriften betreffende de aanwending van dierlijke mest, gebruiksnormen voor totaal – stikstof en – fosfaat alsmede aanvullende gebruiksvoorschriften;
- De doelstelling van 50% reductie van de stikstofbelasting naar het oppervlaktewater ten opzichte van 1985 wordt gerealiseerd;
- De milieudoelen voor grond- en oppervlaktewater worden in de kwetsbare gebieden uiterlijk in 2015 gerealiseerd op grond van de EU-Kaderrichtlijn Water, in de overige gebieden in 2027.

Het mineralenbeleid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de bewindslieden van LNV en VROM. LNV is primair verantwoordelijk voor de Meststoffenwet; VROM is primair verantwoordelijk voor de implementatie van de EU-Nitraatrichtlijn.

E: Het verminderen van de verzuring door ammoniakemissie.

Op basis van Europese regelgeving is een nationaal emissieplafond vastgelegd voor ammoniak van 128 kiloton per jaar, te realiseren uiterlijk 2010. Voor de landbouw betekent dit een plafond van circa 114 kiloton als resultaatverplichting. In het NMP4 is een scherper doel als inspanningsverplichting gesteld: 86 kiloton uit de landbouw in 2010. De ammoniakemissie uit de landbouw was in 2001 134 kiloton. Het RIVM verwacht op basis van reeds vastgesteld beleid in 2010 een emissie van 106 kiloton uit de landbouw (bron: Milieubalans 2003).

Het ammoniakbeleid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de bewindslieden van LNV en VROM, waarbij VROM eerst verantwoordelijke is.

F: Het voor bestrijdingsmiddelen realiseren van een maximaal toelaatbaar risiconiveau op korte termijn en een verwaarloosbaar risiconiveau op lange termijn.

Het beleid voor bestrijdingsmiddelen is gesplitst in landbouwbestrijdingsmiddelen en biociden (bijv. aangroeiwerende verven, houtconserveermiddelen).

Het landbouwbestrijdingsmiddelenbeleid is vastgelegd in de nota «Duurzame gewasbescherming» van 2004. Daarin zijn op basis van genoemde milieukwaliteitsdoelen doelen voor vermindering van de milieubelasting (uitgedrukt in milieubelastingspunten) afgeleid: 75% in 2005 t.o.v. 1998 en 95% in 2010 ten opzichte van 1998.

Het beleid voor de biociden is vastgelegd in het Meerjarenplan hygiëne en materiaalbescherming (MJPH) van 1996. In 2004 is de stand van zaken van de uitvoering opgemaakt. Naar aanleiding van de uitkomsten hiervan zullen de doelstellingen van het biocidenbeleid in 2005 worden aangepast. Het bestrijdingsmiddelenbeleid komt tot stand in samenwerking tussen de vier verantwoordelijke departementen LNV, VWS, SWZ en VROM, waarbij VROM primair verantwoordelijk is voor de milieutoelatingseisen en voor de milieuresultaten.

Beleidsprestaties

De gewenste gebiedsgerichte milieukwaliteit wordt gedeeltelijk gerealiseerd door inzet van generieke wet- en regelgeving met betrekking tot het terugdringen van milieu-emissies. Daarnaast zijn gebieds-gericht aanvullende maatregelen nodig in de sfeer van inrichting en beheer. Daarvoor zet het rijk vanaf 2007 het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) in. De overgangperiode tot 2007 wordt gebruikt om de provinciale planvorming te verbeteren via een uitvoeringscontract tussen LNV, VROM en provincies over de inzet van rijksgeld en de daarmee te realiseren doelen.

Om extensivering van de melkveehouderij te bevorderen in aangewezen kwetsbare gebieden zet het rijk de zogenoemde Koopmansgelden in. In 2004 is hiervoor een regeling tot stand gekomen. LNV en VROM zetten deze regeling ook in 2005 voort. Daarbij zal bezien worden of de Koopmansgelden zullen worden opgenomen in het ILG.

Samen met de landbouwsector en LNV wordt in 2005 gewerkt aan de uitvoering van het Implementatieprogramma Agrobiodiversiteit, dat in 2004 is opgesteld. Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. Het gaat hierbij ondermeer om het opzetten van 15 pilotprojecten waarin de functionaliteit van biodiversiteit voor het realiseren en borgen van een goede milieukwaliteit wordt gedemonstreerd of waarin samenwerkingsverbanden worden gevormd tussen producenten, NGO's en consumenten rond het thema agrobiodiversiteit.

Kennisontwikkeling en -verspreiding op bedrijfsniveau is van cruciaal belang voor de transitie naar duurzame landbouw. Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. De zogenoemde «voorloper-bedrijven» spelen daarin een belangrijke rol. VROM zal experimenten gericht op het vinden van nieuwe wegen naar duurzame landbouw ondersteunen. Deze «duurzame landbouwprojecten» zullen gericht zijn op duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen door onder meer mineralenkringlopen op bedrijfsniveau zoveel mogelijk te sluiten, op landbouwmethoden die goed aansluiten bij het fysieke systeem van bodem, water, lucht en biodiversiteit en op een bedrijfsvoering die het met de tijd veranderende optimum tussen ecologische én economische duurzaamheid opzoekt.

Het Europese Hof heeft in 2003 het Nederlandse stelsel voor het mineralenbeheer op basis van verliesnormen (MINAS) definitief afgewezen. In reactie hierop heeft Nederland in december 2003 een concept 3e Actieprogramma ingediend bij de Europese Commissie. Hierin wordt op

hoofdpijnen een stelsel van mestgebruiksnormen beschreven dat het Kabinet in 2006 wil invoeren. Op 1 juli is hierover overeenstemming bereikt met de Europese Commissie. En zal een verzoek tot versoepeling van de EU-gebruiksnorm voor stikstof uit dierlijke mest (derogatieverzoek) worden ingediend. Tot die tijd blijft MINAS van kracht. Ten behoeve van de invoering van het gebruiksnormenstelsel in 2006 zal ook het Besluit zand- en lössgronden worden herzien. In dit besluit wordt de aanwijzing van uitspoelings-gevoelige gronden geregeld, waarvoor strengere normen gelden.

Ammoniakgevoelige natuurgebieden worden aanvullend beschermd door middel van de Wet ammoniak en veehouderij (Wav). Nieuwe vestigingen en uitbreiding van veehouderijen is niet of beperkt mogelijk in zones rondom deze gebieden. De werkingssfeer van de Wav wordt ingeperkt op grond van het Regeerakkoord 2003. De gewijzigde Wav zal in 2005 in werking treden.

Het beoordelingskader voor stank uit veehouderijen dat gemeenten hanteren bij vergunningverlening op basis van de Wet milieubeheer is neergelegd in de Richtlijn veehouderij en stankhinder 1996 en in de daaraan voorafgaande brochure van 1985. Deze richtlijn zal worden vervangen door een handreiking om meer ruimte te creëren voor lokale afwegingen door de gemeenten.

In 2003 zijn in het Afsprakenkader Convenant Gewasbescherming, acties vastgelegd die de convenantpartijen willen uitvoeren om een duurzame gewasbescherming te bereiken. VROM zal in 2005 aan de uitvoering van deze acties zijn bijdrage leveren. Welke acties dat met name betreft zal in de loop van 2004 worden vastgesteld naar aanleiding van het bestuurlijk overleg over het Convenant.

Een van de uitvoeringsgerichte aspecten van de Kaderrichtlijn Water (KRW) betreft de kwantitatieve en kwalitatieve grondwatermonitoring. Ter voorbereiding hiervan wordt tezamen met het Ministerie van V&W en provincies een basisstrategie monitoring grondwater voorbereid, die als uitgangspunt zal dienen voor het opstellen van de monitoringprogramma's eind 2006.

Tabel 10.1. Prestaties 2005 Vitaal platteland

- A: Uitvoeringscontract sluiten over een tweejarig traject ter verbetering van de provinciale planvorming
- A: Stimulering van extensivering melkveehouderij met behulp van de Koopmans-regeling
- A: Vaststellen landelijke strategie grondwatermonitoring
- B: Opzet 15-tal overheidsprojecten voor transitie BNH en nationaal implementatieplan Agrobiodiversiteit
- C: Ondersteuning van experimenten gericht op duurzame-landbouwpraktijken
- D: Aanpassing Meststoffenwet en mestbeleid ter implementatie van de Nitraatrichtlijn en de uitkomsten van de evaluatie Meststoffenwet 2004
- E: In werking treden wijziging Wet ammoniak en veehouderij
- E: In werking treden gewijzigde Stankwet voor de reconstructiegebieden
- F: Uitvoering van (nog vast te stellen) acties uit Afsprakenkader Convenant Gewasbescherming

Tabel 10.2. Beleidsevaluaties Vitaal platteland

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Gebiedsgerichte milieukwaliteit Mineralenbeleid	Evaluatie SGB			Evaluatie Meststoffenwet	
Gewasbeschermings Beleid Gebiedsgerichte milieukwaliteit		Evaluatie Meststoffenwet Evaluatie Afsprakenkader ILG (UC 2005–2006)			

10.2.2. Duurzaam bodembeheer

Doelstelling

Duurzaam bodembeheer betekent een zodanig gebruik van de bodem dat de eigenschappen van de bodem ook voor toekomstige generaties behouden blijven en de bodem geschikt blijft voor het uitoefenen van functies die van deze eigenschappen afhankelijk zijn. Dit doel kent drie onderdelen:

- Realisatie van de voor de gewenste functies vereiste kwaliteit van de bodem in 2030;
- Voorkoming van nieuwe verontreinigingen van bodemsystemen door preventieve beschermings-maatregelen en verantwoord omgaan met vrijkomende grond en baggerspecie per 2005;
- Sanering van reeds verontreinigde (water)bodems (curatief beleid; toegelicht in artikel 7).

De doelgroep is zeer breed: overheden als uitvoerder van wettelijk vastgelegde taken en individuen, organisaties en overheden als bezitter of beheerder van de bodem en potentieel veroorzaker van bodemverontreiniging.

Verantwoordelijkheid van de minister

VROM is primair verantwoordelijk voor het stellen van de kaders voor het realiseren van duurzaam bodembeheer; is de Minister van V&W mede verantwoordelijk en voor landbouw en natuur de minister van LNV.

Beleidsprestaties

Op 24 december 2003 is de beleidsbrief bodem naar de Tweede Kamer gezonden (Kamerstukken II, 28 663, 2003–2004, nr. 13). In deze brief is het gebruik van de bodem centraal gesteld en wordt de gewenste bodemkwaliteit in gebieden vastgesteld door provincies en gemeenten. Het rijk ondersteunt dit door het formuleren van referentiewaarden voor een goede bodemkwaliteit. De basis voor dergelijke waarden is inmiddels voor een aantal typen gebruik (functies) gelegd in de vorm van bodemgebruikswaarden (BGW 's). Dit is nu nog beperkt tot chemische aspecten, maar uitbreiding is voorzien met biologische en fysische aspecten. In 2005 zal de aandacht vooral uitgaan naar referenties voor een goede biologische, fysische en chemische bodemkwaliteit voor de functies landbouw en natuur.

Het Bouwstoffenbesluit zal fundamenteel worden herzien. Het besluit wordt qua structuur sterk vereenvoudigd en daardoor beter uitvoerbaar en handhaafbaar. In 2005 is het ontwerpbesluit gereed.

Tevens is in de beleidsbrief bodem en in het kader van de herijking van de VROM-regelgeving aangekondigd, dat het omgaan met grond en baggerspecie zal worden ingebed in het geschetste systeem van duurzaam bodembeheer. Daarnaast zal de regelgeving voor het toepassen en hergebruik van grond en baggerspecie worden vereenvoudigd en samengebracht worden in een besluit. Daartoe zijn in 2004 de hoofdlijnen van het nieuwe kader voor hergebruik en toepassen van grond en baggerspecie opgesteld. Op basis van die hoofdlijnen zal in het vierde kwartaal van 2005 een ontwerp-besluit worden opgesteld.

Tabel 10.3. Prestaties 2005 Duurzaam bodembeheer

- Vaststellen milieuverantwoorde referentiewaarden voor landbouw en natuur
- Uitbrengen ontwerp-besluit bouwstoffen
- Uitbrengen ontwerp-besluit grond en baggerspecie

Evaluaties

Tabel 10.4. Beleidsevaluatie Duurzaam bodembeheer

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Bouwstoffenbesluit		Evaluatie kwaliteits-ontwikkeling bouwstoffen			
Nederlandse Richtlijn Bodembescherming bedrijfsmatige activiteiten (NRB)	Evaluatie implementatie NRB				

10.2.3. Optimale waterketen

Doelstelling

De waterketen omvat de elementen drink- en leidingwatervoorziening, riolering en afvalwaterzuivering. Een optimale waterketen betekent dat de activiteiten die nodig zijn voor het goed functioneren van de keten professioneel en in samenhang worden uitgevoerd, waarbij de mate van dienstverlening, milieubelasting alsmede maatschappelijke kosten transparant kunnen worden getoetst en waarbij de publieke belangen (volksgezondheid, milieu en bescherming gebonden klanten) in voldoende mate kunnen worden gewaarborgd. Het operationele doel valt uiteen in twee onderdelen:

- Optimale waarborging van de kwaliteit en de continuïteit van de levering van drink- en industriewater tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten;
- Verwijdering van afvalwater binnen milieuhygiënische randvoorwaarden en tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, via versterking van de samenhang in de waterketen.

De uitvoering van het beleid voor de drinkwatervoorziening en riolering berust bij respectievelijk de waterleidingbedrijven en de gemeenten.

Drinkwatervoorziening:

Het huidige kwaliteitsniveau van de drinkwatervoorziening mag ten opzichte van 1999 niet verslechteren. Ultimo 2005 beschikken de waterleidingbedrijven over een gecertificeerd kwaliteitssysteem, hetgeen thans nog niet het geval is. Vanaf 2006 moeten alle nieuwe materialen die in contact komen met drinkwater zijn voorzien van een door de minister erkende kwaliteitsverklaring. Thans beschikken circa 320 producten over een kwaliteitsverklaring. In 2006 moet krachtens het Waterleidingbesluit aan de norm voor lood (maximaal 10 microgram per liter) worden voldaan. De sanering van de loden dienstleidingen zal ultimo 2005 zijn voltooid. Vanaf 1 januari 2006 moeten de waterleidingbedrijven krachtens het Waterleidingbesluit voldoen aan de stringenter maximale norm voor trihalomethanen van 50 mg/l (met 25 mg/l als 90 percentielwaarde). Vanaf 2006 gelden voor waterleidingbedrijven nieuwe wettelijke eisen ten aanzien van leveringszekerheid, de beschikbaarheid van nooddrinkwater en het beveiligingsniveau. In 1999 voldeed 32% van de bedrijven volledig aan de leveringszekerheidseis en 45% grotendeels. Vanaf 2006 wordt de prestatievergelijking van waterleidingbedrijven uitgevoerd overeenkomstig de wettelijke regeling die in 2005 van kracht wordt. Hieraan voorafgaande wordt van de bedrijfstak verwacht om in 2005 over de resultaten van de derde vrijwillige VEWIN-prestatievergelijking te rapporteren.

Riolering en afvalwaterzuivering:

De doelen zijn enerzijds samenwerking in de waterketen regionaal meer van de grond laten komen via organisatorisch en gebiedsgericht maatwerk op lokaal niveau. Anderzijds de samenwerking ook nationaal te versterken en daarbij de verantwoordelijkheid van het rijk te verduidelijken voor zowel de financiering als de ordening van de waterketen. Deze doelen zijn vastgelegd in de Rijksvisie Waterketen (juni 2003), IBO waterbeheer plus kabinetsstandpunt (februari 2004) en de Beleidsbrief regenwater en riolering (juni 2004).

Verantwoordelijkheid van de minister

Zowel voor het beleidsterrein drink- en industriewatervoorziening als het beleidsterrein riolering is de Minister van VROM geheel verantwoordelijk. Het onderdeel afvalwaterzuivering valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Verkeer en Waterstaat. Het beleid inzake de gehele waterketen wordt dan ook gezamenlijk vorm gegeven.

Beleidsprestaties

De Waterleidingwet is het juridisch kader voor de drinkwatervoorziening. Deze wet wordt in 2005 geheel herzien, waarbij alle in de streefwaarden genoemde elementen een plaats zullen krijgen.

Zoals is aangekondigd in het kabinetsstandpunt IBO-Waterbeheer zal een set bestuurlijke afspraken, danwel een bestuursakkoord gemaakt worden voor de nieuwe financieringsstructuur en de planfiguren in de waterketen. De gezamenlijke aanpak bij de financieringsstructuur heeft betrekking op:

- Het innen van de waterketengelden via één rekening;
- Het introduceren van een kostendekkend rioolrecht dat bestemd is voor en voorziet in de bekostiging van rioleringexploitatie inclusief de vervangingsinvesteringen;

- Het creëren van een systematiek waarbij de rioleringskosten en de zuiveringskosten eenduidig in de tariefstructuur zijn ondergebracht en worden toegerekend;
- Het vaststellen van het traject om binnen 3–5 jaar te komen tot één waterketentarief, gebaseerd op het waterverbruik en gekoppeld aan de levering van drinkwater;
- Bij de vormgeving van de nadere invulling van de financieringsstructuur, zal het opheffen van de asymmetrie tussen de verschillende onderdelen van de waterketen een punt van aandacht zijn.

Bij de bestuurlijke afspraken voor de planfiguren zal er aandacht zijn voor de uitwerking en positionering van het afvalwaterakkoord, het Gemeentelijk Rioleringsplan en de afstemming tussen de waterketeninfrastructuur en de inrichting van de openbare ruimte en wegbeheer.

In 2005 zal een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer worden toegezonden, waarmee de in de Wet milieubeheer vastgelegde gemeentelijke zorgplicht voor inzameling en transport van afvalwater zal worden gesplitst in twee afzonderlijke zorgplichten; de zorgplicht voor inzameling en transport van afvalwater en de zorgplicht voor het omgaan met regenwater.

Tabel 10.5. Prestatiegegevens

Prestatie	Prestatie-indicator	Raming 2005
Betrouwbaar drinkwater	Aantal incidentele normoverschrijdingen	< 60
	Sanering loden dienstleidingen	100%
	Totale productiecapaciteit die voldoet aan nieuwe eis voor leveringszekerheid	> 80%
	Percentage waterleidingbedrijven die risico-analyse voor pathogene micro-organismen (ex. Wlb 2001) hebben uitgevoerd	100%
	Percentage waterleidingbedrijven met een gecertificeerd kwaliteitssysteem	70%
	Percentage nieuwe materialen en chemicaliën met erkende kwaliteitsverklaring (100% in 2007)	70%
Doelmatigheid drinkwatervoorziening Verbeterd wettelijk instrumentarium	Rapportage 3 ^{de} vrijwillige benchmarking waterleidingbedrijven	publicatie
	Publicatie nieuwe Waterleidingwet en nieuw Waterleidingbesluit	ontwerp naar Tweede Kamer

Tabel 10.6. Prestaties Optimale waterketen

- Aanbieding ontwerp nieuwe Waterleidingwet aan de Tweede Kamer.
- Maken bestuurlijke afspraken op basis van het projectprogramma vernieuwing financieringsstructuur en planfiguren in de waterketen.
- Aanpassing Wet milieubeheer ter facilitering van de uitvoering herijkt regenwaterbeleid.

Evaluaties

Tabel 10.7. Beleidsevaluaties Optimale waterketen

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Beleidsnota openbare watervoorziening			X		

10.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 10.8. (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	11 944	28 422	24 082	34 864	37 892	37 783	37 521
Uitgaven:	13 554	25 120	16 178	20 877	37 892	37 783	37 521
Programma:	7 523	19 198	10 380	15 133	32 243	32 243	31 981
Duurzaam bodembeheer:	2 273	672	672	673	265	265	265
Subsidies duurzaam bodembeheer	2005	408					
Instrumenten duurzaam bodembeheer	268	264	672	673	265	265	265
Subsidies duurzaam landelijk gebied:		6 647					
Subsidies duurzaam landelijk gebied		6 647					
Duurzame landbouw:	0	6 344					
Aanvullend stikstofbeleid		6 344					
Vitaal platteland:	0	0	5 209	9 871	25 859	25 859	25 597
Instrumenten vitaal platteland			5 209	9 871	25 859	25 859	25 597
Overig programma:	5 250	5 535	4 499	4 589	6 119	6 119	6 119
Overige instrumenten DGM	3 664	4 003	2 551	2 566	3 950	3 950	3 950
Onderzoek DGM	1 586	1 532	1 848	1 923	2 069	2 069	2 069
Communicatie-instrumenten			100	100	100	100	100
Apparaat:	6 031	5 922	5 798	5 744	5 649	5 540	5 540
Apparaat:							
Juridische instrumenten	671	717	706	706	706	706	706
Apparaat DGM	5 360	5 205	5 092	5 038	4 943	4 834	4 834
Ontvangsten:	1 673	0	0	0	0	0	0

10.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 10.9. (bedragen in € 1000)

	2005	2006	2007	2008	2009					
1. Totaal geraamde kasuitgaven	16 178	20 877	37 892	37 783	37 521					
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	5 798	5 744	5 649	5 540	5 540					
3. Dus programma-uitgaven	10 380	15 133	32 243	32 243	31 981					
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	19%	2000	16%	2 400	7%	2 100	0%	0%		
5. Complementair noodzakelijk	0%		0%		0%		0%	0%		
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	62%	6 440	73%	11 102	84%	27 090	84%	27 090	84%	26 828
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	5%	500	3%	500	2%	500	2%	500	2%	500
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	14%	1 440	7%	1 131	8%	2 553	14%	4 653	15%	4 653
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	10 380	100%	15 133	100%	32 243	100%	32 243	100%	31 981

Toelichting:

Meer dan 2/3 van dit artikel is bestuurlijk gebonden. Het gaat hierbij om de Subsidieregeling Gebiedsgericht Beleid (SGB), (de koopmansgelden)

en de subsidieovereenkomst met het aanvullend stikstofbeleid en de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB). De SGB- en koopmansgelden worden op jaarbasis gelden overgeheveld naar de begroting van het ministerie van LNV. Met het SIKB is een subsidieovereenkomst gesloten voor de periode 2002 t/m 2006.

10.5. VBTB-paragraaf

Op basis van de regionale milieukwaliteitsambities die provincies vastleggen in gebiedsplannen en reconstructieplannen, zullen de operationele rijksdoelen voor de begroting 2006 met betrekking tot «Vitaal platteland» in concreet meetbare termen worden geformuleerd.

Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies

11.1. Algemene beleidsdoelstelling

Om te komen tot een duurzame samenleving streeft VROM naar het tegengaan van klimaatverandering door menselijke beïnvloeding en naar het tegengaan van verzuring en milieuschadelijke emissies.

VROM richt zich ook op duurzaam produceren en consumeren. Burgers en bedrijven moeten er zelf belang bij krijgen om de emissies die strijdig zijn met een duurzame ontwikkeling terug te dringen.

Bij het bereiken van deze doelen zet VROM in op samenwerking in mondiaal en Europees kader en stimuleert VROM dat milieubelangen worden meegenomen in de besluitvorming door overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties en burgers.

Langs de volgende operationele doelen wordt dit beleid uitgewerkt:

- internationale samenwerking milieu;
- vermindering uitstoot broeikasgassen;
- tegengaan verzuring en grootschalige luchtverontreiniging;
- vermindering algemene uitstoot industrie;
- vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart;
- duurzaam produceren en consumeren;
- vergroten draagvlak milieubeleid.

Duurzame ontwikkeling, het tegengaan van klimaatverandering en de internalisering van de zogenaamd externe (milieu)kosten zijn op dit beleidsartikel de prioritaire onderwerpen in 2005.

11.2. Operationele doelstellingen

11.2.1. Internationale samenwerking milieu

Doelstelling

Het voorkomen of oplossen van grensoverschrijdende milieuproblemen vraagt om een internationale aanpak. Het milieubeleid wordt dan ook voor een belangrijk deel op internationale, vaak Europese, schaal bepaald. Doel van de internationale samenwerking is het bundelen van de krachten gericht op duurzame ontwikkeling en integratie van milieuverantwoord handelen in andere beleidsvelden, alsmede het versterken van het milieubeleid zelve. Dit geldt binnen de EU, Pan Europees binnen het raamwerk van de VN-ECE alsmede in de mondiale fora, zoals de VN. Met dit doel voert Nederland een actieve milieudiplomatie.

De staatssecretaris is belast met en verantwoordelijk voor het nationale en internationale milieubeleid.

De coördinatie van het internationaal milieubeleid ten behoeve van het politieke optreden en vertegenwoordiging van de Staatssecretaris van VROM in de betreffende internationale gremia ligt bij de Minister van Buitenlandse Zaken.

Beleidsprestaties

Energy for Development

In december 2004 wordt in Noordwijk de conferentie Energy for Development gehouden. Deze ministeriële conferentie die gezamenlijk wordt georganiseerd door VROM en BZ/OS, is gericht op het vergroten van de toegang tot energiediensten langs de lijnen van duurzaamheid. De follow up van de Conferentie is een beleidsprioriteit voor VROM in 2005 en verder. De conferentie moet onder meer aanbevelingen voor publieke en private financiering opleveren, die duurzaam energiebeleid voor economi-

sche ontwikkeling en armoedebestrijding ondersteunen. De resultaten zullen moeten doorwerken in een vervolgproces. Zo zullen de resultaten worden ingebracht bij de voorbereiding van de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling nr. 14 en nr. 15 (2006 en 2007), waar energie, luchtverontreiniging, industriële ontwikkeling en klimaatverandering centraal staan en kunnen voorts van nut zijn bij de voorbereidingen van de onderhandelingen over een nieuw klimaatregime.

In een nota zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de resultaten van de Conferentie en de wijze waarop deze internationaal zullen worden gerealiseerd.

De VROM begroting voorziet in bijdragen aan secretariaten van diverse milieuverdragen. Voorts is voorzien in een evenredig deel van de contributie aan UNEP volgens de interdepartementale verdeelsleutel. In bescheiden mate wordt ondersteuning gegeven aan internationale organisaties, waar het gaat om het verbeteren van internationaal milieubestuur. VROM participeert financieel in enkele partnerschappen, aansluitend bij afspraken gemaakt tijdens de World Summit on Sustainable Development in Johannesburg, waarover jaarlijks wordt gerapporteerd in het kader van het actieprogramma Duurzame Daadkracht. Tot slot voorziet de VROM-begroting, met de regeling internationale samenwerking milieubeheer, in steun aan samenwerkingsprogramma's met enkele landen en aan organisaties die een bijdrage leveren aan de milieupijler van duurzame ontwikkeling. De regeling wordt jaarlijks door VROM gepubliceerd in de Staatscourant. De inzet van middelen voor internationaal beleid zijn onderwerp van jaarlijkse interdepartementale programmering in HGIS kader. Voor het overzicht van alle middelen voor internationaal natuur- en milieubeleid van de verschillende departementen waaronder VROM, wordt verwezen naar de extra-comptabele staat in de jaarlijkse HGIS nota bij de begroting van BZ/OS.

Tabel 11.1. Prestaties 2005 Internationale samenwerking milieu

- Nota aan TK inzake resultaten en follow-up conferentie Energy for Development
- (Financiële) ondersteuning van internationale maatschappelijke (milieu)organisaties

Evaluaties

Voor 2005 is een evaluatie van het VROM-aandeel in het EU-voorzitterschap gepland.

11.2.2. Vermindering uitstoot broeikasgassen

Doelstelling

In het VN-Klimaatverdrag is overeengekomen om de door de mens veroorzaakte gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen. Nationaal is het klimaatbeleid gericht op vermindering in de uitstoot van broeikasgassen, door het nemen van de maatregelen die opgenomen zijn in de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid deel 1 en 2, de Evaluatienota Klimaatbeleid en de Uitvoeringsnotitie Milieubeleid. Internationaal is het klimaatbeleid gericht op het verder ontwikkelen van de internationale kaders waarbinnen de nationale inspanningen plaatsvinden.

11.2.2.1. Nationaal klimaatbeleid

Het nationale klimaatbeleid kent twee hoofdsporen:

1. *Realisering van het Kyoto-doel:*

In de periode 2008–2012 moet de emissie van de broeikasgassen CO₂, CH₄, N₂O, HFK's, PFK's en SF₆ met 6% worden gereduceerd ten opzichte van het basisjaar 1990 (voor HFK's, PFK's en SF₆ is dat 1995). Dit vormt de Nederlandse verplichting in het kader van het Kyoto-protocol dat in 2002 door de Europese Unie collectief en haar lidstaten individueel is geratificeerd. Het betekent een maximaal toegestaan emissieniveau van 199 Mton CO₂-equivalenten per jaar in de periode 2008–2012. Conform het Hoofdlijnenakkoord zal dit op de meest kostenefficiënte wijze gebeuren. Om dit niveau te bereiken heeft Nederland ervoor gekozen gemiddeld 219 Mton binnen Nederland uit te stoten, en gemiddeld 20 Mton per jaar buiten Nederland te reduceren door middel van Joint Implementation (JI), het Clean Development Mechanism (CDM) en internationale emissiehandel. Begin 2004 zijn de streefwaarden voor de sectorale verdeling van het binnenlandse emissieniveau per 2010 vastgesteld:

Tabel 11.2. Overzicht streefwaarden max. emissieniveau broeikasgassen per sector in 2010

Industrie/electriciteit	112 Mton
Landbouw	7 Mton
Gebouwde omgeving	29 Mton
Verkeer	38 Mton
Totale CO ₂ -emissie	186 Mton
Overige broeikasgassen	33 Mton
Maximale emissie broeikasgassen	219 Mton
Af: aankoop rechten JI/CDM	20 Mton
Kyoto-doel (bij 6% reductie)	199 Mton

2. *Transitie naar een duurzame energiehuishouding:*

Uitvoering van verschillende activiteiten, in eerste instantie gericht op verdergaande reducties op de langere termijn (na 2012) en zo mogelijk, bij een succesvolle ontwikkeling, al bijdragend aan de prestatie voor de eerste verplichtingen-periode van het Kyoto-protocol (2008–2012).

Verantwoordelijkheid van de minister

De Minister van VROM is coördinerend bewindspersoon voor de voortgang binnen het klimaatbeleid. De uitvoerende taken vallen grotendeels onder de verantwoordelijkheid van andere departementen (EZ, V&W, LNV en Financiën). De Minister van VROM is aan de uitvoerende kant verantwoordelijk voor het beleid ten aanzien van de overige broeikasgassen, de CO₂-emissie van voertuigen en het aankopen van reductie-credits via het Clean Development Mechanism (CDM). De Minister van VROM is ook de eerstverantwoordelijke voor het energiebesparingsbeleid in de gebouwde omgeving.

Onderstaand wordt ingegaan op de prestaties die in 2005 worden geleverd vanuit de coördinerende taak en de uitvoerende taken. In paragraaf 11.2.5 wordt ingegaan op de CO₂-emissie van voertuigen en in beleidsartikel 3 op energiebesparing in de gebouwde omgeving.

Ad 1: Realisering van het Kyoto-doel (2008–2012)

Evaluatienota uitvoering klimaatbeleid:

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. In 2005 wordt de (tweede) Evaluatienota Uitvoering Klimaat-beleid aangeboden aan de Tweede Kamer. In de eerste plaats wordt een rapportage gemaakt over onder andere complementariteit en demonstrable progress. Deze rapportage is ook vereist vanuit de Europese Unie. Wat betreft complementariteit moet Nederland aannemelijk maken dat de inspanning voor Kyoto in eigen land significant is en die in het buitenland supplementair. Wat betreft demonstrable progress moet Nederland aangeven welke voortgang richting de Nederlandse Kyoto-doelstelling reeds is gemaakt. In de tweede plaats worden analyses uitgevoerd van de doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde klimaatbeleid (ex post). Ten derde wordt ook een ex-post evaluatie van het CDM uitgevoerd.

Emissiehandel:

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. De implementatie van de EU-richtlijn emissiehandel in broeikasgassen (in eerste instantie alleen CO₂) is ter hand genomen. De intentie is deze implementatie waar mogelijk te combineren met implementatie van nationale emissiehandel in NO_x. Het Europese systeem van CO₂-emissiehandel treedt per 1 januari 2005 in werking. Een eerste te leveren prestatie is daarom dat wet- en regelgeving hiervoor in werking zijn en tot uitvoering worden gebracht. De Nederlandse Emissieautoriteit (NEa) heeft een aantal taken bij de uitvoering van emissiehandel, te weten vergunningverlening, toezicht, handhaving en onderhoud van het register. Een tweede prestatie is de uitvoering van een proefproject inzake een baten/lasten-administratie, ter ondersteuning van de besluitvorming over de ZBO-status van de NEa (beoogd per 1 januari 2006). Een derde prestatie betreft een taak van VROM ten behoeve van CO₂-emissiehandel, te weten de afhandeling van toewijzingsbesluiten van eventuele nieuwkomers en procedures van bezwaar en beroep van de huidige deelnemers, naar aanleiding van het in 2004 vastgestelde allocatieplan (waarbij EZ het voortouw had).

Doorlichting sector «Overige Broeikasgassen»:

In de eerste Evaluatienota Klimaatbeleid is aangekondigd dat er jaarlijks één sector wordt doorgelicht om de effecten van het gevoerde beleid in detail na te gaan. In 2003 en 2004 zijn respectievelijk de sectoren «gebouwde omgeving» en «verkeer» onderzocht, in 2005 is dit de sector «Overige Broeikasgassen».

Reductieplan Overige Broeikasgassen (ROB):

Voor de overige broeikasgassen (N₂O, CH₄, HFK's, PFK's en SF₆) geldt voor de eerste verplichtingen-periode van het Kyoto-protocol (2008–2012) een gemiddelde emissieruimte van 33 Mton CO₂-equivalenten zoals is vastgesteld in de Evaluatienota Klimaatbeleid en de streefwaarden (de emissie in 2002 bedroeg 37 Mton). Daarnaast wordt in het kader van het ROB ook gewerkt aan implementatie van een project uit het reservepakket, N₂O-reductie bij de salpeterzuurfabricage. Doel is de zekerheid over het realiseren van de Kyoto-verplichting te vergroten. Dit project heeft een reductiepotentieel van ruim 5 Mton CO₂-equivalenten. De salpeterzuurindustrie heeft voorkeur om met lachgas te participeren in het Europese systeem van emissiehandel. Daartoe moet uiterlijk in 2005 een gestandaardiseerde meetmethode voor lachgasemissies zijn

ontwikkeld. Lachgas kan opgenomen worden in de Europese emissiehandel vanaf de tweede handelsperiode (2008–2012). Een alternatieve Europese aanpak voor de reductie van lachgas-emissies is via de IPPC (BREF), waarin de best-available-technology in Europa de norm is.

Clean Development Mechanism (CDM):

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. Dit jaar zal vooral in het teken staan van een beleidsmatige vertaling van de internationaal afgesproken spelregels voor het CDM middels het beoordelen van individuele CDM-projecten, het aansturen van de gecontracteerde uitvoeringsorganisaties, de voortgang van het Community Development Fund, waarin Nederland participeert, en de uitvoering van de gesloten Bilaterale Overeenkomst met Indonesië. Deze inzet dient er zorg voor te dragen dat:

1. voor Nederland relevante CDM-projecten en gegeneerde emissie-reducties zo snel mogelijk door de Executive Board van de UNFCCC worden geregistreerd respectievelijk gecertificeerd en
2. de uitvoering van het CDM-instrument rechtmatig en doelmatig plaatsvindt.

Tabel 11.3. Prestatiegegevens CDM Verwachte gegeneerde CO₂-equivalenten (in Mton)

Totaal	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
67	–	3,0	7,0	7,5	8,2	8,3	8,2	8,3	8,2	8,3

Voor de uitvoering van het Klimaatverdrag, het Kyoto-protocol en het CDM is een positieve instelling van de ontwikkelingslanden belangrijk. Om het verkrijgen van CDM-projecten te vergemakkelijken zijn met, vanuit CDM-perspectief interessante, ontwikkelingslanden Memoranda of Understanding (MoU's) afgesloten. Het aangaan van MoU's wordt thans mede afhankelijk gesteld van de kans op slagen van het opnemen van concrete projecten uit het desbetreffende land in het CDM-programma. Hoewel deze activiteiten een internationaal karakter hebben, worden ze onder het nationale klimaatbeleid gerangschikt, omdat ze bijdragen aan het behalen van de nationale taakstelling.

Ad 2: Transitie naar een duurzame energiehuishouding

De transitie is een beleidsprioriteit voor 2005. De prestaties liggen in het verlengde van het vernieuwingspakket uit de Uitvoeringsnota Klimaatbeleid en hangen samen met de uitvoering van hoofdstuk 5 van het NMP4 (transitie naar een duurzame energiehuishouding). Zij zijn gericht op de langere termijn. De Minister van Economische Zaken is trekker van deze transitie; over de voortgang van de transitie wordt in de begroting van EZ gerapporteerd. De transitie valt wel onder de coördinatieverantwoordelijkheid van de Minister van VROM. VROM zal in overleg met EZ in 2005 indien mogelijk het onderdeel klimaat-neutrale elektriciteit binnen de MEP-regeling (Milieukwaliteit Elektriciteits Productie) in werking laten treden. De MEP-regeling maakt het mogelijk dat voor elektriciteit uit fossiele bronnen die met afvang en berging van CO₂ klimaatneutraal is gemaakt, een vergoeding per kWh wordt gegeven.

11.2.2.2. Internationaal klimaatbeleid

De Nederlandse inbreng in het internationale klimaatbeleid richt zich op twee hoofdsporen:

1. Het maken van internationale afspraken met betrekking tot de uitvoering van en het vervolg op het VN-Klimaatverdrag en het Kyoto Protocol, zowel voor wat betreft het voorkomen van klimaatverandering als het aanpassen er aan. Bij de uitvoering van deze afspraken voor Nederland spelen naast VROM onder meer de ministeries van EZ, BZK, LNV en V&W een belangrijke rol.
2. Een beter begrip wereldwijd van het klimaatprobleem, de gevolgen en mogelijke oplossingen. Met dit doel is Nederland actief in het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). Het IPCC publiceert eens in de 5 à 6 jaar een assessment-rapport over de stand van de klimaatwetenschap. Het in Nederland gevestigde voorzitterschap van de werkgroep «oplossingen» wordt door VROM gefinancierd. In 2005 zal de IPCC rapporten publiceren over CO₂-opslag en F-gassen in relatie tot klimaat- en ozonlaag-aantasting. Via het *National Research Programme on Climate Change* (NRP CC; voorheen NVKO) en het penvoerderschap voor het ICES-KIS-programma *Klimaat voor Ruimte* draagt VROM bij aan de wetenschappelijke kennis die nodig is voor de internationale (en nationale) beleidsonderbouwing.

11.2.2.3. Beleid ter bescherming van de ozonlaag (Montreal Protocol)

Het Montreal Protocol (1987) bevat de wereldwijde afspraken ten aanzien van stoffen zoals CFK's, HCFK's, Halonen, Carbon tetrachloride, Methylbromide, Bromochloromethaan en nog vele andere stoffen met een ODP (Ozone Depleting Potential). De beoogde doelstelling is te voorkomen dat de ozonlaag verder wordt aangetast en ervoor te zorgen dat deze zich op termijn weer kan herstellen.

In Europees verband zijn verdergaande afspraken gemaakt over niveaus voor productie, consumptie, gebruik en beperking van emissies (vastgelegd in Verordening 2037). Daarnaast zijn de internationale afspraken in Nederland verwerkt in nationale wetgeving (zoals het Besluit Ozonlaagafbrekende Stoffen). De prestaties die voor Nederland relevant zijn, worden in internationaal verband vastgesteld. Het gaat hierbij om bestaande afspraken en om aanscherpingen van zowel het Montreal Protocol als Verordening 2037. In 2005 kunnen onder andere voorstellen van de Europese Commissie verwacht worden over de bestaande uitzonderingen voor HCFK-gebruik en voor militaire toepassingen van CFK's, en over QPS (Quarantine and Preshipment) en gebruik van methylbromide. VROM bereidt de Nederlandse standpunten voor, die na interdepartementale afstemming als Nederlands standpunt worden ingebracht in internationaal overleg. In 2005 dient Nederland te rapporteren aan het Ozon Secretariaat en de Europese Commissie. Het gaat met name om cijfers over de productie, consumptie, emissies, beperking van emissies en ontwikkeling van alternatieven.

Tabel 11.4. Prestaties 2005 Vermindering uitstoot broeikasgassen**1. Nationaal klimaatbeleid:***1a. Prestaties ten behoeve van realisatie Kyoto-doel (2008–2012):*

- Beleidsnota voor de Tweede Kamer betreffende ex post evaluatie uitvoering klimaatbeleid (incl. CDM).
- Rapportage (via Tweede Kamer) aan de Europese Unie over onder andere complementariteit en «demonstrable progress».
- Het registreren van CDM-projecten en gegenereerde emissiereducties door de Executive Board UNFCCC.
- Tot uitvoering brengen van wet- en regelgeving op het gebied van CO₂- en NO_x-emissiehandel.
- De NEa zodanig uitrusten dat zij haar taken kan uitvoeren (met name via proef-project baten/lasten stelsel)
- Afhandeling toewijzingsbesluiten (eventuele nieuwkomers, procedures van bezwaar en beroep) ten behoeve van CO₂-emissiehandel.

1b. Prestaties voor de transitie naar duurzame energiehuishouding (langere termijn):

- Invoeren MEP-regeling voor klimaatneutrale (fossiele) elektriciteit.

2. Internationaal klimaatbeleid:

- In interdepartementaal verband ontwikkelen en vaststellen van Nederlandse standpunten in instructies ten behoeve van internationale afspraken in EU-, OECD-, IPCC- en VN-verband en op basis daarvan onderhandelen (informeel en in genoemde fora).
- Inhoudelijke en financiële inbreng in IPPC, NRP-CC en Klimaat voor Ruimte.

3. Ozonbeleid:

- Inbreng van het Nederlandse standpunt in EU- en VN-overleg
- Rapportage aan Ozon Secretariaat en EU inzake Montreal Protocol

*Evaluaties***Tabel 11.5. Beleidsevaluaties Vermindering uitstoot broeikasgassen**

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Klimaatbeleid als geheel	Evaluatie van het beleid gericht op realisatie van de Kyoto-doelstelling				
Doorlichting streefwaardensectoren	Overige broeikasgassen	Industrie*			
Convenanten	Glami-convenant				
Transitie naar duurzame energie-huishouding	Evaluatie Crust	Toepassing schoon fossiel-technieken in Nederland			

* getrokken door EZ.

*11.2.3. Tegengaan verzuring en grootschalige luchtverontreiniging**Doelstelling*

Het beleid voor verzuring en grootschalige luchtverontreiniging is gericht op het terugdringen van de emissies van zwaveldioxide (SO₂), stikstofdioxide (NO_x), ammoniak (NH₃), Vluchtige Organische Stoffen (VOS) en (fijn)stof. Hiermee wordt beoogd de depositie van zuur en stikstof te

verminderen en de concentraties van ozon, fijn stof, stikstofdioxide (NO₂) en andere stoffen die de luchtkwaliteit bepalen terug te dringen tot niveaus waarbeneden geen of acceptabele effecten optreden voor volksgezondheid en natuur/biodiversiteit. Deze duurzame niveaus bepalen de lange termijn doelstellingen voor de genoemde stoffen. Voor de middellange termijn (2010) zijn tussendoelen vastgesteld. Deze tussendoelen zijn in 2003 herijkt en vastgelegd in de notitie «*Erop of eronder*», de Uitvoeringsnotitie emissieplafonds verzuring en grootschalige luchtverontreiniging 2003 (Tweede Kamer 2003–2004, nr. 28 663, nr. 12). Vanwege het grensoverschrijdende karakter worden in internationaal verband (EU en UNECE) emissieplafonds voor de verzurende stoffen per land vastgesteld. In de UNECE zijn daarnaast voor zware metalen (H(eavy) M(etals)) en POP's (Persistent Organic Pollutants) protocollen vastgesteld waarmee emissies van deze stoffen in het milieu worden beperkt dan wel voorkomen via emissie-eisen, productmaatregelen en verbod c.q. beperking van gebruik van bepaalde stoffen. Voor luchtkwaliteit worden in EU-verband grenswaarden vastgelegd in de dochterrichtlijnen luchtkwaliteit.

Tabel 11.6. Emissies voor 1980, 1990, 2000 en 2002 en emissietaakstellingen 2010 (Kton/jr)

	1980	1990	2000	2002	2010	
					Gotenburg Protocol	NEC-Richtlijn
SO ₂	481	200	86	79	50	50
NO _x	596	598	436	415	266	260
NH ₃	234	249	152	136	128	128
VOS	569	488	263	233	190	185

Bron: Milieubalans, RIVM 2004.

Tabel 11.7. Sectorplafonds van de doelgroepen voor 2010 (Kton)

	SO ₂	NO _x	NH ₃	VOS
Industrie	11,5	} 65	3	} 61
Energie	13,5		–	
Raffinaderijen	14,5		–	
Consumenten	1	12	7	29
HDO* en Bouw	1	7	1	33
Landbouw	0	5	96	1
Verkeer	4	158	3	55
Onverdeelde emissieruimte	4,5	13	0	0
Totaal	50	260	110	179

* HDO: Handel, Diensten en Overheid.

Bron: notitie «*Erop of eronder*». NB: voor NH₃ en VOS is sprake van verlaging van de taakstelling uit de NEC-richtlijn.

De Milieubalans laat zien dat er een dalende trend is in de emissies. In «*Erop of eronder*» is aangegeven hoe Nederland zijn emissieplafonds onder de NEC-richtlijn wil realiseren. Hoe die plafonds worden gerealiseerd staat de doelgroepen voor een deel vrij: beschreven maatregelen kunnen worden ingeruild voor andere (goedkopere) maatregelen zolang

de plafonds worden gerealiseerd. Er is dus sprake van vrijheid binnen de grenzen van de vastgestelde plafonds.

In de paragrafen 11.2.4 tot en met 11.2.6 wordt respectievelijk het beleid ten aanzien van de sectoren industrie, verkeer en binnenvaart, en consumenten behandeld. In 11.2.7 komt de bijdrage die vergroening van het belastingstelsel kan leveren kort aan de orde. De sector landbouw komt aan de orde in artikel 10.

Verantwoordelijkheid van de minister

In «*Erop of eronder*» is afgesproken is dat verantwoordelijkheid voor de diverse sectorplafonds wordt gedeeld tussen de verschillende betrokken ministeries. De lijn van de verantwoordelijkheidsverdeling wordt getrokken aan de hand van de bevoegdheidsverdeling en het instrumentarium waarmee de verschillende departementen de emissies van de sectoren/doelgroepen beïnvloeden.

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor de coördinatie. Dat betekent dat hij verantwoordelijk is voor de hoofdlijnen en de integreerbare producten (nota's, brieven, rapportages). Tevens is hij (als uitvloeisel van de NEC-richtlijn ook wettelijk) verantwoordelijk voor monitoring en evaluaties en voor het in internationaal verband vaststellen van nieuwe doelstellingen. De collega bewindslieden zijn hier nauw bij betrokken.

Beleidsprestaties

In 2005 wordt het internationale luchtbeleid door zowel de UN-ECE als de EU gereviewd.

Bij de UN-ECE gaat het om het Gothenburg Protocol onder de Conventie voor grensoverschrijdende luchtverontreiniging (CLRTAP), waarbij de review wacht op de inwerkingtreding van het Protocol (waarschijnlijk in 2005). Als voorzitter van de Task Force on Integrated Assessment Modelling (TFIAM) speelt Nederland daarbij een belangrijke rol. Nederland brengt hierbij de integratie van de aanpak van luchtkwaliteit/verzuring en klimaatverandering in.

Ook de HM (Heavy Metals) en POP (Persistent Organic Pollutants) protocollen, die eind 2003 in werking zijn getreden, worden gereviewd. De review van deze protocollen is in 2004 gestart in een daarvoor opgerichte taskforce. In 2005 wordt besloten over het toevoegen van nieuwe stoffen aan het POP-protocol. Als «co-leading country» voor dit protocol is Nederland hierbij nauw betrokken.

De review van het luchtbeleid binnen de EU vindt plaats als onderdeel van het Europese CAFE programma. Op basis van onder andere de resultaten van deze review presenteert de Europese Commissie haar strategie voor het realiseren van de doelstellingen op het gebied van luchtkwaliteit en verzuring, die in het 6^e Milieu Actie Programma van de Commissie zijn vastgelegd. Deze strategie is richtinggevend voor het bijstellen van het huidige beleid en tevens voor het toekomstige beleid op gebied van verzuring en luchtkwaliteit (2010–2020). De Nederlandse inbreng hierin is tweërlei: inbreng van kennis uit onderzoek en inbreng van de Nederlandse standpunten ten aanzien van de voorstellen die de Europese Commissie formuleert voor de strategie.

Tabel 11.8. Prestaties 2005 Tegengaan verzuring en grootschalige luchtverontreiniging

- Inbreng in Reviews luchtbeleid door VN/ECE en door EU

Tabel 11.9. Beleidsevaluaties Tegengaan verzuring en grootschalige luchtverontreiniging

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Internationale emissieplafonds (SO ₂ , NO _x , NH ₃ , VOS)		Evaluatie			
Dochterrichtlijnen luchtkwaliteit, Gothenburg protocol, NEC-richtlijn, Heavy Metals- en POP-protocollen	Evaluatie in 2004/2005				
NEC-plafonds		Evaluatie			

11.2.4. Vermindering algemene uitstoot industrie

Doelstelling

In 11.2.3 is aangegeven wat de emissieplafonds zijn, zoals is vastgelegd in de NEC-richtlijn, voor de luchtverontreinigende stoffen die bodemverzuring, eutrofiëring en negatieve gezondheidseffecten tot gevolg hebben. Het gaat hier om de componenten NO_x, SO₂, VOS en NH₃. De emissietaakstellingen voor de industrie zijn hieronder per stof nader uitgewerkt. Verdere uitwerking vindt plaats via rechtstreeks milieubeleid (vergunningen, AMvB's). Bij het doelgroepenbeleid gaat het om het verminderen van de totale milieudruk, waartoe met diverse bedrijfstakken convenanten zijn afgesloten waarin integrale milieutaakstellingen zijn opgenomen.

Verantwoordelijkheid van de minister

De verantwoordelijkheid voor het bereiken van de taakstellingen is meer bij het bedrijfsleven gelegd. De overheid legt afspraken vast in vergunningen en toetst. De verantwoordelijkheid (en het instrumentarium) voor de sector Industrie, Energie en Raffinaderijen (I,E&R) berust bij VROM. Instrumenten zijn: emissiehandel (in ontwikkeling), emissie-eisen en richtlijnen (Bees-A en Bees-B, Besluit Luchtemissies Afvalverbranding, NeR), convenanten en BedrijfsMilieuPlannen (BMP's).

Beleidsprestaties

A. Stofgericht emissiebeleid

NO_x-reductie maatregelen

De reductie van de NO_x-emissies bij de grote industriële bronnen naar 55 kton zal in 2010 worden gerealiseerd door het systeem van NO_x-emissiehandel (zie ook bij 11.2.2.4). Dit systeem wordt in 2005 ingevoerd. De emissieplafonds voor 2010 van de overige industrie van 10 kton, van 7 kton voor HDO en Bouw en 5 kton voor Landbouw worden voor de verbrandingsemissies gerealiseerd door aanscherping van de regelgeving (Bees-A en Bees-B). De verlaging van de procesemissies wordt gerealiseerd door aanscherping van de eisen in de Nederlandse emissierichtlijnen NeR. In 2004 is gestart met een project om Bees-A en Bees-B samen te voegen tot één besluit. Dit nieuwe besluit moet leiden tot

vereenvoudiging, verlaging van de administratieve lasten en een maximale flexibiliteit van het systeem van NO_x-emissiehandel. In 2005 zal een eerste concept van een nieuw besluit met emissie-eisen voor stookinstallaties beschikbaar zijn.

SO₂-reductie maatregelen

In de notitie «Erop of eronder» is voor de industrie voor 2010 voorlopig een plafond vastgesteld van 39,5 kton, terwijl er nog een onverdeelde emissieruimte is van 4,5 kton. Er wordt een plan van aanpak voor de reductie van de SO₂-emissie van de industrie gemaakt, waarin de sectorplafonds van de industriële doelgroepen definitief worden vastgesteld en de onverdeelde emissieruimte wordt toegedeeld. In 2005 wordt een keuze gemaakt uit de instrumenten die moeten worden ingezet.

VOS-reductie maatregelen

De in 2004 ingestelde projectgroep Nationaal Reductieplan VOS zal ook in 2005 acties ondernemen gericht op de instrumentatie van de VOS-reductieplannen van de branches binnen de sectoren industrie en handel. Daarbij wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van het bestaande instrumentarium. Zo kan voor branches waarmee een convenant of milieubeleidsvereenkomst is gesloten, een verankering van de maatregelen uit het reductieplan in werkboeken of handboeken een handvat vormen voor daadwerkelijke effectuering van reductiemaatregelen. In het eerste kwartaal van 2005 zal aan de Europese Commissie worden gerapporteerd over de uitvoering van de Oplosmiddelenrichtlijn door het bevoegd gezag over de jaren 2003 en 2004. In 2005 worden enkele nieuwe acties ter verbetering van de monitoring van VOS-emissies uitgevoerd. Er worden twee nieuwe, nader te bepalen protocollen opgesteld. Betrouwbare emissiecijfers op basis van uniforme methodieken zijn belangrijk in het licht van onze internationale verplichtingen onder het NEC-plafond.

NH₃-reductie maatregelen

De emissietaakstelling van 3 kton in 2010 wordt gerealiseerd via de taakstellingen in de convenanten met de chemische industrie.

B. Doelgroepenbeleid

Doelgroepenbeleid/milieuverslaglegging

Het doelgroepenbeleid is uitgewerkt aan de hand van convenanten. Dit houdt in dat sinds 1992 met 11 bedrijfstakken, die verantwoordelijk zijn voor 80 tot 90% van de emissie, een intentieverklaring is opgesteld met daarin een integrale milieutaakstelling (IMT) met doelstellingen voor 2000 en 2010. Een evaluatie van de toekomst van het Doelgroepenbeleid Milieu en Industrie (DMI) zal in 2005 leiden tot een milieugenda voor de industrie (na 2010) en een herziening van de instrumentatie. VROM financiert de Facilitaire Organisatie Industrie (FO-I) voor de begeleiding bij de implementatie van het doelgroepenbeleid. Daarnaast ontvangt de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) een subsidie voor de landelijke coördinatie van het milieubeleid van de gemeenten ten aanzien van de industrie. In 2004 zijn de bijdragen aan de FO-I en aan de VNG geëvalueerd. Uit de evaluatie van de VNG blijkt dat het continueren van de huidige rol van de VNG een noodzakelijke randvoorwaarde is in het DMI, daarom wordt de subsidie voor de komende 3 jaar gecontinueerd. Uit de evaluatie van de FO-I blijkt dat er naast de huidige rollen en taken behoefte is aan meer inhoudelijke ondersteuning. De huidige FO-I zal hiertoe moeten worden omgevormd.

Tabel 11.10. Prestaties 2005 Vermindering algemene uitstoot industrie

- Opstellen uitvoeringsplan SO₂-reductie industrie
- Aanscherping procesemissie-eisen in NeR
- Opstellen juridisch instrument ter vervanging van Bees-A en Bees-B
- Opstellen twee nieuwe monitoringsprotocollen voor VOS-emissies
- Vaststellen milieugenda voor de industrie voor na 2010

*Evaluaties***Tabel 11.11. Beleidsevaluaties Vermindering algemene uitstoot industrie**

Omschrijving	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Doelgroepenbeleid Milieu en Industrie Financiering FO-Industrie		Evaluatie			Evaluatie in 2008/2009	Evaluatie in 2008/2009
Electronische milieu-jaarverslaglegging				Evaluatie		

*11.2.5. Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart**Doelstelling*

Doel van het verkeeremissiebeleid is om de uitstoot van verkeer (en binnenvaart) te verminderen. De belangrijkste luchtmissies van verkeer zijn: NO_x, SO₂, VOS, fijn stof en CO₂ (en bevatten dus zowel verzurende stoffen als broeikasgassen). Het verkeer in brede zin bestaat uit: binnenvaart, vrachtauto, zeevaart, mobiele werktuigen, personenauto, bestelauto, luchtvaart, autobus, spoorwegen, speciale voertuigen, binnenvaart recreatie, motoren en brommers. De doelgroep is zeer divers en bestaat uit burgers (automobilisten), diverse belangenorganisaties (zoals TLN, ANWB, BOVAG, RAI en Centraal Bureau voor de Binnenvaart), het bedrijfsleven (bijvoorbeeld de brandstoffabrikanten), maar ook andere overheden, de EU en andere internationale gremia (OECD, VN).

Het verkeeremissiebeleid kent twee hoofdsporen:

1. Het realiseren van de korte termijn doelen (2010), die afgeleid zijn van de EU-NEC-richtlijn, de EU-richtlijn luchtkwaliteit en het Kyoto-protocol; zie onderstaande tabel. Voor de sector verkeer geldt voor de eerste verplichtingenperiode van het Kyoto-protocol (2008–2012) een streefwaarde van 38 Mton CO₂ (dit is exclusief de implementatie van de EU-richtlijn biobrandstoffen).

Tabel 11.12. Emissiedoelstellingen verkeer

	NO _x (kton)	SO ₂ (kton)	VOS (kton)	Fijn stof	CO ₂ (Mton)
Prognose emissie in 2010	185	4	55		38,3
Sectordoelstelling Verkeer 2010	158				
Doelstelling t.a.v. luchtkwaliteit		4	55	Doelstelling t.a.v. luchtkwaliteit	38 (streefwaarde)

Bron: *Beleidsnota Verkeeremissies* (TK 2003–2004, 29 667).

2. Het leveren van een bijdrage aan het bereiken van het lange termijn-doel van no-effect level emissies. Het bereiken van verdergaande reducties voor de hierboven genoemde stoffen in de decennia na 2010 is een onderdeel van de Transitie duurzame mobiliteit. Transitie is een beleidsprioriteit voor 2005. Verkeer en Waterstaat trekt de Transitie duurzame mobiliteit en heeft in dit kader een Innovatieberaad opgericht.

Verantwoordelijkheid van de minister

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor het emissiebeleid van verkeer en heeft voor een deel zelf de mogelijkheid beleidsinstrumenten in te zetten ter vermindering van de uitstoot. Daarnaast heeft hij een coördinerende rol voor de milieuprestaties van de andere departementen en draagt hij zorg voor een coherente inzet richting de EU (de belangrijkste bron van emissiebeperkende regelgeving). De Minister van VROM kan dus ten dele direct verantwoordelijk worden gehouden voor de emissieniveaus in Nederland en kan voor het overige aangesproken worden op zijn coördinerende inzet.

Beleidsprestaties

De belangrijkste beleidsinstrumenten zijn normstelling voor de emissies van motoren en voor brandstoffen. Het gaat hierbij om EU emissie-eisen voor personenauto's, bestelauto's, vrachtauto's, binnenvaart en overige mobiele bronnen, aangeduid als EURO-4 en EURO-5-normen, en om eisen voor het zwavelgehalte van brandstoffen. Ten behoeve van verder gaande CO₂-reductie zullen op termijn wezenlijk andere technieken en brandstoffen (zoals biobrandstoffen) moeten worden ingezet. De onderhandelingen hiervoor worden in diverse internationale gremia gevoerd. Nederland wil met enkele landen een gezamenlijke visie op dit onderwerp krijgen, opdat er in de toekomst makkelijker afspraken gemaakt kunnen worden omtrent internationaal in te zetten beleidsinstrumenten en internationale afspraken ten aanzien van research and development.

Een beleidsprioriteit voor 2005 is het realiseren van een samenwerkingsverband van 3 à 4 landen om samen een lange termijn duurzaamheidsstrategie te bepalen voor de energiecomponent van transport. Dit in het kader van het door VROM geleide project Itessa van de transitie duurzame mobiliteit, gericht op het in internationaal verband bereiken van duurzame energieketens voor voertuigen.

Om aan te geven welke maatregelen het Kabinet op het terrein van verkeersemissies wil nemen is in juni 2004 de Beleidsnota Verkeersemissies gepresenteerd (Kamerstukken II, 2003–2004, 29 667). Naast aanscherping van de internationale normstelling voor motoren en brandstoffen gaat het hierbij om een nationaal pakket van (vergroenings)maatregelen, dat nodig is om de uit EU-verplichtingen voortvloeiende milieutaakstellingen voor het verkeer te halen. Om de uitstoot van NO_x in 2010 terug te brengen (EU-NEC-richtlijn) worden (naast de al eerder aangekondigde stimulering van schonere binnenvaartmotoren) maatregelen genomen om vervroegd schone vrachtauto's en bussen op de weg te krijgen. Ter verbetering van de luchtkwaliteit (EU-richtlijn luchtkwaliteit) komt er vanaf 2005 een stimuleringsregeling voor roetfilters bij nieuwe dieselpersonenauto's. Om uitvoering te geven aan de EU-richtlijn biobrandstoffen verricht het Kabinet een uiterste inspanning om per 1 januari 2006 een start te maken met het gebruik van biobrandstoffen in het verkeer. In samenwerking met de markt en niet-gouvernementele organisaties zal in 2005 de regelgeving voor de

introductie van biobrandstoffen worden uitgewerkt. Nederland zal zich hierbij in de EU inzetten voor een geharmoniseerde methode voor de beoordeling en certificering van de milieuprestaties van biobrandstoffen. Ter uitvoering van de EU-richtlijn zwavelvrije brandstoffen wordt verder in 2005 zwavelvrije diesel gestimuleerd, zodat de toepassing van schone dieseltechnologie mogelijk wordt. Tot slot wordt beoogd het gebruik van stillere voertuigen en banden te bevorderen om zo de bouw van dure geluidschermen te voorkomen.

Tabel 11.13. Prestaties 2005 Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart

- Realiseren samenwerkingsverband met 3 à 4 landen voor het gezamenlijk bepalen van een lange termijn duurzaamheidsstrategie voor de energiecomponent van transport (Itessa).
- Stimuleren dat ca. 40 binnenvaartschepen met NO_x-katalysator worden uitgerust
- Implementeren stimuleringsregeling EURO-4 motoren in vrachtwagens.
- Implementeren stimulering zwavelvrije diesel door middel van accijnsdifferentiatie.
- Implementeren stimulering van roetfilters bij nieuwe dieselauto's d.m.v. de aankoopbelasting
- Uitwerking regelgeving voor de introductie van biobrandstoffen

Financiën is het eerstverantwoordelijke departement voor de fiscale stimuleringsregelingen voor schonere vrachtauto's en bussen (MIA), zwavelvrije diesel (accijns) en roetfilters (aankoopbelasting). VROM is inhoudelijk verantwoordelijk voor deze regelingen.

Evaluaties

Tabel 11.14. Beleidsbeoordelingen Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Evaluatie NEC-richtlijn		X			
Evaluatie richtlijn biobrandstoffen			X		

11.2.6. Duurzaam produceren en consumeren

Doelstelling

Productie- en consumptieprocessen dienen zodanig plaats vinden dat deze passen binnen de beschikbaarheid en de herstellmogelijkheden van de natuurlijke hulpbronnen, waarbij de gehele levenscyclus van stoffen en producten in beschouwing wordt genomen. De strategie kent als hoofdtaken voor de centrale overheid: het verwerken van «milieu» in de prijzen, het formuleren van duurzaamheidsdoelen en het stimuleren van transparantie. De taken zijn omgezet in concrete acties in 2005 en volgende jaren. Uitgangspunt is het in Europese context beperken van milieubelasting door producten. Een continue taak is het omzetten van EU-regelgeving in nationale regelgeving, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke Nederlandse situatie. De ministeriële verantwoordelijkheid in het specifieke productenbeleid is die van regelgever.

Verantwoordelijkheid van de minister

De verantwoordelijkheid voor het productenbeleid in zowel de sector Handel, Diensten, Overheid en Bouw (HDO, B) als bij de consumenten ligt bij het ministerie van VROM.

Beleidsprestaties

Duurzaam geproduceerd hout

De Minister van VROM geeft uitvoering aan het kabinetsstandpunt naar aanleiding van de evaluatie van de «minimumeisen houtcertificering en duurzaam bosbeheer 1997» met als doel de biodiversiteit in bossen te beschermen. Hoofdtak voor 2005 is het via de op te richten, onafhankelijke instelling implementeren van de beoordelingsrichtlijn voor certificatie van duurzaam bosbeheer en de handelsketen en het toetsen van gelijkwaardigheid van andere certificatiesystemen. VROM zal het initiatief nemen deze stichting door de betrokken partijen (onder andere bedrijfsleven en NGO's) op te laten richten en zal een bijdrage leveren in de aanloopkosten. Daarnaast richt VROM zich op het implementeren van flankerend beleid (onder andere duurzaam inkopen en aanbesteden, sluiten van convenanten, stimuleren en faciliteren) gericht op het bereiken het NMP-doel van 25% aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout op de Nederlandse markt in 2005 (op dit moment is dat circa 10%). Voorts wordt momenteel gewerkt aan de uitvoering van een Kabinetsbesluit van juli 2004, waarbij alle rijksinstanties zich ertoe verplichten dat het door hen aangekochte of aanbestede hout zoveel mogelijk en op termijn op aantoonbaar duurzame wijze geproduceerd is. Verder is een belangrijke taak het bijdragen aan het EU-actieplan FLEGT (Forest Law Enforcement, Governance and Trade).

Duurzaamheidscriteria voor producten

Op basis van het SER-advies over keurmerken zal een blauwdruk worden opgesteld voor een organisatie met als taak het ontwikkelen van duurzaamheidscriteria voor producten. Dit zal zoveel mogelijk in samenwerking met EZ en LNV plaatsvinden. Daarnaast wordt bezien of hier een nieuwe organisatie voor in het leven moet worden geroepen en hoe deze aangestuurd en gefinancierd kan worden. In 2005 worden voor 6 productgroepen of diensten duurzaamheidscriteria opgesteld.

Stroomlijning van de kennisoverdracht over energie en milieu

Bekeken is hoe de kennisoverdracht over milieu en energie door de stichtingen Milieu Centraal (MC), Nationaal Dubo Centrum (NDC), Projectbureau Duurzame Energie (PDE) en een deel van de activiteiten van Novem organisatorisch kan worden verbeterd, opdat de toegankelijkheid, kwaliteit en doelmatigheid worden verbeterd. De taken van NDC en PDE zullen deels bij een vernieuwd MC en deels bij Novem worden ondergebracht. Implementatie zal door EZ respectievelijk VROM worden aangestuurd.

Tabel 11.15. Prestaties 2005 Duurzaam produceren en consumeren

- Implementatie certificatiesystematiek duurzaam geproduceerd hout.
- Opzetten organisatie duurzaamheidscriteria voor producten en opstellen criteria voor 6 productgroepen of diensten.
- Stroomlijning vier intermediaire kennis- en informatieorganisaties inzake milieu en energie.

Tabel 11.16. Beleidsevaluaties Duurzaam produceren en consumeren

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Duurzaam inkopen Duurzaam geproduceerd hout		Evaluatie systematiek	Evaluatie implementatie		
Duurzaamheidscriteria				Evaluatie organisatie	

11.2.7. Vergroten draagvlak milieubeleid

Doelstelling

Enerzijds is het beleid er op gericht om initiatieven en wensen vanuit de samenleving tot uitdrukking te laten komen in het VROM-beleid en betrokkenen in staat te stellen om eigen verantwoordelijkheid te nemen op het gebied van duurzame ontwikkeling (maatschappelijke participatie). Anderzijds is het beleid er op gericht om het bedrijfsleven, maatschappelijke groeperingen en burgers te stimuleren het milieubelang mee te nemen in hun afwegingen (externe integratie).

Bij dit tweesparenbeleid behoren diverse instrumenten. Voorafgaand aan onderstaande instrumenten wordt de samenhang daartussen uiteengezet. De effecten die beoogd worden zijn per instrument uitgewerkt. Omdat de instrumenten indirecte effecten beogen, worden ook indirecte indicatoren ontwikkeld.

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor de kwaliteit en uitvoering van dit beleid. De financiële uitvoering van de fiscale regelingen Groen Beleggen, VAMIL en MIA loopt via de Belastingdienst.

Beleidsprestaties maatschappelijke participatie

VROM Stimuleringsprogramma Beleid met Burgers

Sedert 2002 is er een stimuleringsprogramma om het VROM-beleid meer ván, vóór en dóór de burger te laten worden. Het VROM-beleid zal aan legitimiteit en effectiviteit winnen naarmate het meer rekening houdt met de prioriteiten, opvattingen, verwachtingen en wensen van burgers. De prioriteiten van burgers worden in 2004 gepeild onder een representatief deel van de bevolking. Op basis van de uitkomsten en een verkenning van burgerinitiatieven op het terrein van de kwaliteit van de leefomgeving worden in 2005 acht beleidstrajecten in coproductie met burgers gestart. Daarnaast zal in 2005, afhankelijk van de uitkomsten van de evaluatie van het experiment Burgerplatform VROM in 2004, een Burgerforum op basis van meningen van burgers VROM op twee beleidsterreinen adviseren. In 2005 worden, als een eerste uitvoeringsjaar voor een driejarig scholings-traject, twintig trainingen burger- oriëntatie aan circa 250 VROM-medewerkers gegeven. Het programma wil tenslotte in 2005 zowel binnen als buiten VROM in acht gevallen stimuleren dat burgers worden betrokken bij de uitvoering van de nota Duurzame Daadkracht en de transities van het NMP4.

Subsidieregeling maatschappelijke organisaties en milieu (SMOM-regeling)

De SMOM-regeling heeft als doel maatschappelijk initiatief op het terrein van milieu of duurzame ontwikkeling te ondersteunen en te laten doorklinken in het beleid en in de samenleving als geheel.

De SMOM-regeling is opgezet als een tender. Het bereik van de regeling wordt vastgesteld in termen van volgens de criteria gehonoreerde projecten en programma's, de kwaliteit in termen van een positieve evaluatie door relevante stakeholders. In 2005 worden naar schatting 20 programma's en 80 projectsubsidies toegekend voor een bedrag van € 8,5 mln.

Beleidsprestaties Externe integratie

Met de volgende instrumenten wordt beoogd in samenhang en omvang de milieutechnologie te verbeteren: de subsidieregeling Programma Milieu & Technologie (ProMT) en drie fiscale regelingen: Regeling Groen Beleggen, Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (VAMIL) en de Milieu-investeringsaftrek (MIA). Verder worden milieuprikkels afgegeven door het internaliseren van externe kosten.

De ontwikkeling van milieutechnologie is een complex proces dat zich in verschillende vervolgfasen afspeelt. Het instrumentarium is er op gericht om voor de verschillende vervolgfasen een optimale oplossing te bieden. Zo richt het Programma Milieu & Technologie zich op het ontwikkelings-traject vóór de marktintroductie. De faciliteit Groen Beleggen is gericht op kapitaalintensieve projecten die een economisch rendement hebben dat nog te laag is voor toepassing in een marktsituatie. De VAMIL en de MIA richten zich op de marktintroductiefase en marktverbredingsfase van de technologie. Ze vormen daarmee het voorportaal van verplichte toepassing van de technologie door middel van normstelling en vergunningverlening.

Programma Milieu & Technologie (ProMT)

In 2005 worden circa 50 nieuwe technologietrajecten opgestart die geselecteerd zijn door de selectie-commissie van externe deskundigen op basis van de criteria die in de Regeling ProMT zijn verwoord. Succesvolle technologieën worden op de milieulijst voor VAMIL/MIA geplaatst. De opgedane kennis wordt voor twee bedrijfstakken in overzichten van nieuwe technologie binnen de doelgroep verspreid.

Groen Beleggen

Met Groen Beleggen wordt bedoeld het fiscaal vriendelijk financieren van projecten op het terrein van duurzame energie, energiebesparing, bos en natuur en projecten die innovatie en duurzaamheid sterk combineren. Voor het jaar 2005 wordt verwacht dat circa 400 projecten zich kwalificeren, waarmee een investeringsbedrag gemoeid is van circa € 750 mln. De verwachting is dat het aantal spaarders stabiliseert op circa 160 000. De realisaties van 2004 van de regeling Groen Beleggen worden opgenomen in het jaarverslag Groen Beleggen 2004, dat medio medio 2005 verschijnt. Hierin worden ook de milieueffecten van de regeling opgenomen.

Willekeurige afschrijving milieu-investeringen (VAMIL) en Milieu-investeringsaftrek (MIA)

Omdat de instrumenten gericht zijn op de bevordering van het gebruik van innovaties en op de actuele milieuproblematiek, worden de lijsten

met technieken jaarlijks aangepast. Het streven is dat minstens 10% van de milieulijst-technieken vervangen wordt dan wel een veranderd ambitieniveau krijgt.

Beoogd wordt om in 2005 in totaal aan 3 000 nieuwe investeringsprojecten bij te dragen. De belastinguitgaven die in 2005 gemoeid zijn met de MIA worden geraamd op € 50 mln. Voor de VAMIL komt de raming uit op € 30 mln.

Internalisering van externe kosten (prioriteit 2005)

Marktconforme instrumenten zoals heffingen, belastingen en verhandelbare emissies moeten ervoor zorgen, dat de kosten voor milieu en natuur zwaarder meewegen bij maatschappelijke afwegingen.

Ook moeten prijzen betere milieusignalen aan consumenten en producenten geven. Uitwerking van dit doel vindt plaats onder Emissiehandel (zie 11.2.2.4), Milieugebruiksrechten, Vergroening belastingen en Tegengaan milieuschadelijke subsidies.

A: Milieugebruiksrechten

Een prioriteit voor 2005 is het behalen van reductiedoelstellingen op een kosteneffectieve wijze door emissie-/milieugebruiksrechten verhandelbaar te maken. In vervolg op de in 2004 af te ronden verkenning van de mogelijkheden van een brede invoering van het concept milieugebruiksrechten en producentenverantwoordelijkheid (naar aanleiding van toezegging aan het kamerlid Samson tijdens de begrotingsbehandeling 2004), worden in 2005 een of enkele milieuproblemen uitgewerkt, gericht op concrete invoering van verhandelbare milieugebruiksrechten.

B: Vergroening belastingen

De Regering vindt vergroening van het belastingstelsel een prioritair instrument (regeerakkoord). In de motie Spies (Kamerstukken II 2003–2004, 29 200 XI, nr. 28) heeft de Kamer gevraagd hier voortvarend mee aan de slag te gaan en in een notitie aan te geven hoe de verdere vergroening van het fiscale stelsel zal worden ingevuld. In reactie hierop is een interdepartementale studie naar vergroenings-opties uitgevoerd en worden in 2005 concrete maatregelen ingevoerd in de verkeerssector, onder meer het fiscaal stimuleren van roetfilters en een accijnsdifferentiatie ter stimulering van zwavelvrije diesel. De verhoging van de energiebelasting met € 450 mln vindt plaats met gelijktijdige terugsluis van hetzelfde belastingbedrag. Ook zullen er mogelijkheden voor decentrale vergroening worden aangedragen.

C: Tegengaan milieuschadelijke subsidies

Op basis van de gekwantificeerde milieu-, sociale en economische effecten kunnen in 2005 of 2006 politieke besluiten worden genomen over het aanpassen of afschaffen van milieuschadelijke subsidies met het oog op een duurzame ontwikkeling. Prioriteit in 2005 is het kwantificeren van de sociale en de economische effecten van milieuschadelijke subsidies.

Tabel 11.17. Prestaties 2005 Vergroten draagvlak milieubeleid

Onderwerp:	Prestatie:
Stimuleringsprogramma Beleid met burgers SMOM ProMT VAMIL/MIA Groen Beleggen Internaliseren van externe kosten	Uitvoering stimuleringsprogramma Beleid met burgers Uitvoeren SMOM-regeling Uitvoeren Programma Milieu & Technologie Uitvoeren VAMIL/MIA regeling Uitvoeren van regeling Groen Beleggen Rapportage aan Tweede Kamer van mogelijkheden van concrete invoering van het concept milieugebruiksrechten en producentenverantwoordelijkheid d.m.v. verhandelbare rechten. Op basis van interdepartementale studie naar vergroeningsopties worden concrete maatregelen ingevoerd bij verkeer. Decentrale vergroeningsopties worden aangedragen. Kwantificering van sociale en economische effecten van milieuschadelijke subsidies.

*Evaluaties***Tabel 11.18. Beleidsbeoordelingen Vergroten draagvlak milieubeleid**

Omschrijving	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ProMT			X			
VAMIL/MIA	X	X	X	X	X	X
Groen Beleggen	X	X	X	X	X	X
Stimuleringsprogr. Beleid met Burgers			X			

11.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 11.19. (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	199 635	199 694	75 111	84 927	82 097	75 801	75 636
Uitgaven:	92 587	127 829	107 741	125 331	128 101	120 741	119 136
Programma:	78 280	114 680	95 207	113 256	116 313	109 133	107 528
Internationale samenwerking milieu:	5 665	8 253	5 909	5 439	5 439	5 239	5 239
Subsidies internationale samenwerking milieu	5 002	5 297	4 848	4 848	4 848	4 338	4 338
Overige instrumenten internationale samenwerking milieu	663	2 956	1 061	591	591	901	901
Verminderen uitstoot broeikasgassen:	17 139	33 410	39 085	55 620	59 687	58 916	57 658
Clean Development Mechanism	6 676	11 000	19 500	40 000	42 500	46 000	46 500
Subsidies vermindering uitstoot broeikasgassen	4 222	9 540	8 350	4 819	2000	2000	2000
Overige instrumenten verminderen uitstoot broeikasgassen	6 241	12 870	11 235	10 801	15 187	10 916	9 158
Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart:	6 729	7 993	4 423	3 734	3 058	3 058	3 058
Subsidies uitstoot verkeer en binnenvaart	2 772	5 816	2 450	1 581	905	905	905
Overige instrumenten uitstoot verkeer en binnenvaart	3 957	2 177	1 973	2 153	2 153	2 153	2 153
Fiscale instrumenten en draagvlak voor milieubeleid:	31 803	40 587	27 344	28 402	24 925	24 925	24 925
Subsidies milieuverantwoorde technologie	3 934	9 964	4 080	4 148	3 405	3 405	3 405
Schadevergoedingen	1 202	5 000					
Overige instrumenten duurzame samenleving	6 916	5 607	6 351	7 227	6 479	6 479	6 479
Subsidies maatschappelijke milieuactiviteiten	19 751	20 016	16 913	17 027	15 041	15 041	15 041
Verminderen algemene uitstoot industrie:	6 006	10 063	7 333	7 422	6 688	6 688	6 506
Operationalisering emissiehandel	1 307	3 079	2 395	2 500	966	966	966
Subsidies vermindering algemene uitstoot industrie	472	4 130					
Overige instrumenten vermindering algemene uitstoot industrie	4 227	2 854	4 938	4 922	5 722	5 722	5 540
Duurzaam produceren en consumeren:	3 742	3 109	2 682	2 202	2 201	1 965	1 858
Subsidies duurzaam produceren en consumeren	2 604	2 771	2 020	1 731	1 730	1 494	1 387
Overige instrumenten duurzaam produceren en consumeren	1 138	338	662	471	471	471	471
Overig programma:	7 196	11 265	8 431	10 437	14 315	8 342	8 284
Overige instrumenten DGM		1 481	457	2 844	6 950	2 377	2 319
Onderzoek DGM	5 960	8 984	7 974	7 593	7 365	5 965	5 965
Communicatie-instrumenten	1 236	800					
Apparaat:	14 307	13 149	12 534	12 075	11 788	11 608	11 608
Apparaat:							
Juridische instrumenten	405	427	420	420	420	420	420
Apparaat DGM	13 902	12 722	12 114	11 655	11 368	11 188	11 188
Ontvangsten:	2 146	8 927	1 200	917	0	0	0

11.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 11.20. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	107 741		125 331		128 101		120 741		119 136	
2. Waarvan apparaatsuitgaven	12 534		12 075		11 788		11 608		11 608	
3. Dus programma-uitgaven	95 207		113 256		116 313		109 133		107 528	
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	75%	71 405	67%	75 880	25%	29 078	22%	24 010	8%	8 091
5. Complementair noodzakelijk	2%	1 900	2%	2 000	0%	0	0%	0	0%	
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	7%	6 665	11%	12 450	40%	46 000	44%	48 200	50%	53 500
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	2%	2 200	6%	7 000	0%	0	0%	0	5%	5 000
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	14%	13 037	14%	15 926	35%	41 235	34%	36 923	38%	40 937
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	95 207	100%	113 256	100%	116 313	100%	109 133	100%	107 528

Toelichting:

De kasbudgetten zijn voor de eerstkomende jaren voor een aanzienlijk deel reeds juridisch vastgelegd, met name voor CDM, BANS, NIRIS, NVKO, SMOM-, PROMT en INFOMIL. De bestuurlijk- en beleidsmatig gebonden bedragen zitten met name in de uitvoeringssfeer. Bij bestuurlijk gebonden moet men naast CDM denken aan de financiering van de emissieautoriteit inzake haar rol op het gebied van No_x emissiehandel, de FO-industrie ter ondersteuning van het doelgroepenbeleid en het programma Natuur en Milieu Educatie. Bij beleidsmatig gebonden moet men denken aan de uitvoeringskosten voor klimaatbeleid en ROB.

11.5. VBTB-paragraaf

In 2005 zal een assessment van, voor het realiseren van internationale milieudoelen, relevante internationale organisaties worden uitgevoerd. Doel van het assessment is het optimaliseren van het effect op het bereiken van internationaal afgesproken milieudoelen in het multilaterale kanaal. Het assessment zal leiden tot criteria waarmee de effecten zijn te concretiseren. De assessment zal aansluiten bij een bredere beoordeling van multilaterale instellingen zoals voorzien door BZ.

Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling

12.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het beleid op dit artikel richt zich op de beheersing van risico's voor mens en milieu bij het omgaan met stoffen, met afvalstoffen, met radioactieve stoffen en straling en met genetisch gemodificeerde organismen, daarbij rekening houdend met sociale en economische factoren.

Het gaat in dit verband om de volgende vier operationele doelstellingen:

- Een situatie realiseren waarin mens en milieu verwaarloosbare risico's lopen als gevolg van de schadelijke effecten van stoffen en andere milieu-agentia (beheersen milieurisico's van stoffen);
- Minder afvalstoffen en afvalstoffen lekvrij beheren (beheersen milieurisico's van afvalstoffen);
- Het handhaven van de situatie waarin mens en milieu tegen de gevolgen van straling zijn beschermd (beheersen milieurisico's van straling);
- Een situatie realiseren op het gebied van biotechnologie zodanig dat de toepassing van genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) gepaard gaat met optimale waarborgen voor de veiligheid, transparantie van de besluitvorming, keuzevrijheid voor de burger en ethische aanvaardbaarheid (beheersen milieurisico's van genetisch gemodificeerde organismen).

Duurzame ontwikkeling bij afvalstoffen en het omgaan met risico's van stoffen en van ggo's zijn op dit artikel de beleidsprioriteiten voor 2005.

12.2. Operationele doelstellingen

12.2.1. Beheersen milieurisico's van stoffen

Doel

Het realiseren van de situatie waarin mens en milieu verwaarloosbare risico's lopen vanwege de schadelijke effecten van stoffen, wordt uitgesplitst in drie onderdelen, te weten:

a. Vernieuwing stoffenbeleid

Het doel van de vernieuwing van het stoffenbeleid is om in 2020 een zodanig veilig gebruik van stoffen te bereiken dat mens en milieu geen of slechts verwaarloosbare risico's lopen als gevolg van de schadelijke effecten van stoffen. De Nota uitvoering Strategie Omgaan Met Stoffen (Kamerstukken II 2003–2004, 27 646, nr. 13) bevat een overzicht van alle streefwaarden en de in te zetten instrumenten. Het belangrijkste instrument is de implementatie van de nieuwe EU-regelgeving op het gebied van stoffen REACH (Registratie, Evaluatie, Autorisatie van CHemicaliën). Andere relevante instrumenten zijn onder andere: uitvoering van het convenant stoffen, monitoring van emissiereductie van prioritaire stoffen en ondersteunen van de vergunningverlening op grond van de Wm en de Wvo.

b. Uitvoering vigerend stoffenbeleid

Naast de hierboven genoemde vernieuwing van zowel het Nederlandse als het Europese stoffenbeleid is er sprake van de uitvoering van het vigerende stoffenbeleid. Op grond van de Wet milieugevaarlijke stoffen moeten alle nieuwe (na 1981 op de markt gebrachte) stoffen worden kennisgegeven bij de bevoegde instanties van de EU-lidstaten. Voor de zogeheten bestaande stoffen met een productievolume van meer dan 2 500 ton/jaar gaat het om uitvoering van de huidige Europese risico-

beoordeling conform het EU-prioriteitenprogramma. Daarnaast zijn nationale activiteiten voor een beperkt aantal stoffen van belang, met name voor asbest. Doel van het asbest-beleid is om blootstelling aan asbest terug te dringen tot het genormeerde niveau.

c. Vernieuwing milieubeleid «Omgaan met Risico's»

Naast de onder a genoemde vernieuwing van het stoffenbeleid is er een vernieuwing van het milieubeleid «Omgaan met Risico's». Dit richt zich op het reduceren van risico's voor mens en milieu, en in het bijzonder van de effecten op de gezondheid, als gevolg van (opeenstapeling van) blootstelling aan agentia uit het milieu (bij agentia moet gedacht worden aan stoffen, straling, geluid, lucht- en bodemverontreiniging). Daarnaast heeft het Actieprogramma Gezondheid en Milieu als specifiek doel het terugdringen van gezondheidseffecten door milieufactoren en het wegnemen van ongerustheid door milieurisico's.

Doelgroep bij het realiseren van het operationeel doel «Beheersen milieurisico's van stoffen»

Het bedrijfsleven is bij de vernieuwing en de uitvoering van het stoffenbeleid betrokken via onder andere de brancheorganisaties. Dit is van belang omdat zij gehouden zijn aan de huidige en toekomstige EU-regelgeving en omdat zij initiatieven op het gebied van het stoffenbeleid ontplooiën. Het bedrijfsleven is ook betrokken bij de uitvoering van de vernieuwing van het «Omgaan met Risico's» beleid, omdat de verantwoordelijkheid voor het oplossen van bepaalde problemen bij het bedrijfsleven ligt. Het bevoegd gezag is betrokken bij het stoffenbeleid, omdat het van belang is voor de uitvoering van onderdelen van het beleid en de regelgeving. Ook de andere overheden zijn betrokken bij het omgaan met risico's, omdat zij een medeverantwoordelijkheid hebben bij het realiseren van oplossingen voor de gesignaleerde problemen. Werknemers, burgers en belangenorganisaties zijn betrokken bij het stoffenbeleid voorzover zij direct of indirect te maken krijgen met chemicaliën bijvoorbeeld via producten. Voorts zijn zij betrokken bij het omgaan met risico's, omdat communicatie en, indien mogelijk, participatie van burgers bij de besluitvorming kernelementen van het nieuwe beleid zijn.

Verantwoordelijkheid van de minister van VROM inzake het «Beheersen milieurisico's van stoffen»

De Minister van VROM is verantwoordelijk voor de onderhandeling over, de implementatie van en de uitvoering van de in wording zijnde EU-regelgeving ten aanzien van stoffen alsmede voor de uitvoering van de huidige wettelijke taken. Voor bepaalde onderdelen zijn andere ministers verantwoordelijk, namelijk Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor beroepsmatige risico's en Volksgezondheid, Welzijn en Sport voor specifieke consumentenrisico's. De Minister van VROM is verantwoordelijk voor de uitvoering van de acties die voortvloeien uit de Nota Nuchter Omgaan met Risico's. Voor het externe veiligheidsdeel is er een gedeelde verantwoordelijkheid met onder andere Verkeer en Waterstaat. De Minister van VROM is samen met de Minister van VWS verantwoordelijk voor de uitvoering van het Actieprogramma Gezondheid en Milieu.

Beleidsprestaties

Voor de drie onderdelen van het beheersen van milieurisico's van stoffen worden de volgende prestaties geleverd:

a. Vernieuwing stoffenbeleid

Er zal worden deelgenomen aan de onderhandelingen over de EU-verordening over chemische stoffen Registratie, Evaluatie en Autorisatie van Chemicaliën (REACH; Kamerstukken II, 2000–2001, 27 646 nr. 2, VROM001285 en VROM020941). Op verzoek van Luxemburg, voorzitter van de EU in de eerste helft van 2005, zal Nederland meewerken aan de behandeling van REACH. Voorts zal worden gewerkt aan het tot stand brengen van hoofdstuk 9 van de Wet milieubeheer (stoffen en producten), waarin de huidige Wet milieugevaarlijke stoffen wordt geïntegreerd en de implementatie van REACH in 2007 mogelijk wordt gemaakt. Daarmee samenhangend wordt gewerkt aan het tot stand brengen van een uitvoeringsorganisatie die de taken, die vanuit de EU worden voorgeschreven in het kader van REACH, daadwerkelijk kan uitvoeren op het moment dat de Verordening in werking treedt. In 2005 zal de overheid de acties uit het Convenant Stoffen (getekend maart 2004) uitvoeren en de emissie-reductie van stoffen monitoren.

b. Uitvoering vigerend stoffenbeleid

In het kader van het uitvoeren van de huidige wetgeving zal het RIVM namens de overheid de kennisgevingen nieuwe stoffen, die het bedrijfsleven aanlevert bij het Stoffen Expertise Centrum van het RIVM, afhandelen en de bestaande stoffen beoordelen op hun schadelijkheid voor mens en milieu. Het asbestverwijderingsbesluit zal worden herzien (inclusief een certificering- en accreditatie-stelsel voor asbestinventarisatie en asbestverwijderingsbedrijven) en de saneringsregeling asbestwegen 2^e fase zal worden uitgevoerd.

c. Vernieuwing milieubeleid «Omgaan met risico's»

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. In 2005 voert de overheid de acties uit het Actieprogramma Gezondheid en Milieu en de nota «Nuchter omgaan met Risico's» van 30 januari 2004 (VROM 040 088) uit. Ook de acties in het kader van de Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) en het EU-actieplan Milieu en Gezondheid worden in 2005 uitgevoerd. Voor prestaties op het onderdeel externe veiligheid met betrekking tot het omgaan met risico's zie artikel 7.4 «Externe veiligheid».

Tabel 12.1. Prestaties 2005 Beheersen milieurisico's van stoffen

- bijdragen aan totstandkoming en voorbereiding van de implementatie van EU-Verordening chemische stoffen
- uitvoeren acties convenant stoffen en monitoring van emissiereductie van stoffen
- afhandeling van kennisgevingen van nieuwe en bestaande stoffen
- herziening asbestverwijderingsbesluit en uitvoering saneringsregeling asbestbevattende wegen 2^e fase
- uitvoeren acties uit de Nota Nuchter Omgaan met Risico's, uit het Actieprogramma Gezondheid en Milieu, het WHO-programma en het EU-actieplan Milieu en Gezondheid

Tabel 12.2. Beleidsevaluatie beheersen milieurisico's van stoffen

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Vernieuwing stoffenbeleid	Tussentijdse evaluatie doelstellingen	Tussentijdse evaluatie doelstellingen	Tussentijdse evaluatie doelstellingen	Evaluatie bereiken doelstellingen	Afhankelijk van bereiken doelstelling in 2008
Uitvoering stoffenbeleid	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Jaarlijkse monitoring van de doelstellingen	Afhankelijk van voortgang vernieuwing beleid	Afhankelijk van voortgang vernieuwing beleid
Sanering asbestwegen	Evaluatie uitvoering saneringsregelingen asbestwegen				
«Omgaan met risico's»	Tussentijdse evaluatie nat. doelstellingen	Evaluatie bereiken nat. doelstellingen	Tussentijdse evaluatie bereiken internat. doelen	Tussentijdse evaluatie bereiken internat. doelen	Evaluatie bereiken internat. doelen

12.2.2. Beheersen milieurisico's van afvalstoffen

Doelstelling

Doel van het afvalstoffenbeleid is het voorkomen dat afvalstoffen ontstaan (minder afvalstoffen) en een zodanig beheer van afvalstoffen dat de gevolgen voor het milieu aanvaardbaar zijn (lekvrij beheer). Het beleid om deze doelstelling te realiseren is geformuleerd in het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP), dat op 3 maart 2003 in werking is getreden. De planperiode van het LAP loopt tot en met 2006, waarbij de doelstellingen zijn gericht op het jaar 2012.

Het beleid in het LAP is gericht op een verdere versterking van de marktwerking en op het toewerken naar een gelijk speelveld in Europa. In april 2004 is een gewijzigde versie van het LAP van kracht geworden, waarin een aantal uitspraken van het Europese Hof inzake het onderscheid tussen verwijderen en nuttige toepassing bij verbranden is verwerkt en een aantal verduidelijkingen en correcties is aangebracht. In het LAP zijn de doelstellingen voor de onderdelen «minder afvalstoffen» en «lekvrij beheer» voor 2012 gekwantificeerd. In het LAP zijn geen tussendoelen opgenomen. Jaarlijks wordt de voortgang gemonitord en wordt vastgesteld of we op de goede weg zijn.

Tabel 12.3. Doelstellingen algemeen afvalstoffenbeleid voor 2012

Omschrijving	2000 in Mton referentiejaar *	2002 in Mton realisatie	2 012 in Mton doelstelling
Aanbod	**57	58	***66
Nuttige toepassing	44	46	55
Verbranden	8	7	8
Storten	5	4	2
Lozen	1	1	1

* De voortgang van het LAP wordt jaarlijks door het Afval Overlegorgaan gemonitord. De realisatiecijfers van een bepaald jaar komen medio het daarop volgende jaar beschikbaar.

** De som van het totaal wijkt af als gevolg van afronding.

*** De groei van het afvalaanbod beperken tot 16% bij een voorspelde groei van 38% van het BBP.

Bron: Afval Overlegorgaan.

Verantwoordelijkheid van de minister

Met de inwerkingtreding van de gewijzigde Wet milieubeheer (structuurbeheer afvalstoffen) per 8 mei 2003 is de sturing van het beleid op landelijk niveau gebracht onder verantwoordelijkheid van de Minister van VROM. De taken voor provincies en gemeenten richten zich met name op preventie, afvalscheiding, vergunningverlening en handhaving. Gemeenten hebben daarnaast een wettelijke zorgplicht voor de inzameling van huishoudelijk afval. Ieder bestuursorgaan moet bij de uitoefening van een bevoegdheid met betrekking tot afvalstoffen rekening houden met het LAP.

Beleidsprestaties

Om de doelstellingen van het LAP te realiseren worden verschillende instrumenten ingezet. De voorgenomen en gerealiseerde beleidsresultaten van het LAP worden jaarlijks in een voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer voorgelegd. In 2005 wordt ook gestart met de uitwerking en uitvoering van het strategisch handavingsplan voor het LAP.

Een deel van de instrumenten van het LAP is specifiek voor het realiseren van de onderscheiden doelen: versterken preventie en nuttige toepassing (a) en verminderen verwijderen (b).

Een ander deel is generiek voor alle onderdelen van het beleid, zoals de regelgeving (c) en de internationale inzet gericht op het realiseren van een gelijk speelveld in Europa (d). Tenslotte is als beleidskader de strategie voor de lange termijn van belang (transitie afvalbeheer) (e).

a. Versterken preventie en nuttige toepassing

Afvalpreventie en gescheiden inzameling (nodig om nuttige toepassing mogelijk te maken) bij huishoudens en bij bedrijven blijft achter bij die van andere doelgroepen. Dit leidt er toe dat van het afval dat wordt verwijderd (storten en verbranden) het overgrote deel bestaat uit huishoudelijk afval en daarmee vergelijkbaar afval van bedrijven. Met het realiseren van AMvB's en ministeriële regelingen wordt nuttige toepassing bevorderd. Verder zijn in het LAP minimumstandaards voor verwerking opgenomen als basis voor de vergunningverlening voor verwerkingsinrichtingen. Het Platform secundaire brandstoffen dat zich richtte op de oplossing van de knelpunten bij de inzet van afval en biomassa voor energiewinning, is in 2004 samengegaan met het platform biomassa (Berk: Bio-Energie Realisatie Koepel). In 2005 worden de activiteiten van het platform geëvalueerd.

b. Verminderen verwijdering

Een centrale doelstelling van het LAP is dat afval zo min mogelijk door verbranden en storten wordt verwijderd. Dit wordt gestuurd door middel van stortverboden en een hoge stortheffing op het storten van brandbaar afval. Op basis van overleg in 2004 met het bedrijfsleven over de wijze waarop de afvalverbranders met voorrang huishoudelijk afval verbranden en over de onderlinge afstemming van de revisieperioden van de installaties, worden in 2005 nadere maatregelen voorbereid om de stort van huishoudelijk afval volledig te voorkomen.

De evaluatie van het systeem van indirecte financiering van scheepsafvalstoffen, aangekondigd in de begroting 2003, is in 2004 voltooid door evaluatie van de stichting Scheepsafvalstoffen Binnenvaart (SAB) die dit systeem ruim 10 jaar heeft beheerd met subsidie van VROM en V&W. De uitkomsten zijn overwegend positief: de SAB heeft haar taken (waaronder het opzetten van een landelijk dekkend inzamelsysteem voor olie- en vethoudend afval van de binnenvaart) effectief uitgevoerd, de doelen zijn gehaald (w.o. drastische vermindering van illegale lozingen)

en de middelen zijn efficiënt besteed. De relatie tussen overheid en SAB zal worden verbeterd door met ingang van 2004 meer aandacht te besteden aan de jaarlijkse beleidsplanning vooraf, naast controle en verantwoording achteraf.

c. Uitvoering regelgeving afvalbeleid

In 2005 wordt een aantal op de Wet milieubeheer gebaseerde besluiten van kracht, zoals de Wijziging Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer, het Besluit scheiden en gescheiden houden van afvalstoffen en een aanpassing van het Besluit stortverboden en stortplaatsen afvalstoffen.

De uitvoering van de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA) wordt per 1 januari 2005 overgebracht naar de uitvoeringsagentschap Afval bij Senter/Novem. Deze organisatie zal zich ook gaan bezighouden met de uitvoering van het Besluit inzamelen afvalstoffen en de regeling afgifte, ontvangst en vervoer van bedrijfsafvalstoffen (die beide in 2004 van kracht worden) en het landelijk centrale systeem voor het melden van afvalstoffen (van kracht per 1-1-2005).

d. Realisatie maatregelen gelijkwaardig speelveld afvalbeheer en voorbereiding open landsgrenzen

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. De structurele Nederlandse inzet in bestaande internationale fora in combinatie met eigen initiatieven, met name versterking van de samenwerking met Duitsland, België en Frankrijk, moet bijdragen aan Europese harmonisatie van termen (afval, nuttige toepassing, verwijdering, afvallijsten), afvalverwerkingsniveaus, gelijkwaardige milieu-eisen en afvalsturende regelgeving. De Tweede Kamer wordt jaarlijks geïnformeerd over de voortgang van het realiseren van een gelijkwaardig speelveld. In 2005 worden de werkzaamheden van het in 2004 opgerichte Platform gelijkwaardig speelveld voor afvalbeheer en biomassa, waarin overheden en bedrijfsleven samenwerken, geëvalueerd. In 2005 worden voorts maatregelen genomen om met het openstellen van de grenzen de Nederlandse publieke belangen te waarborgen en de continuïteit van de afvalverwijdering in Nederland te garanderen.

e. Programma toekomstig afvalbeheer

Dit is een beleidsprioriteit voor 2005. Het realiseren van de doelstellingen van het LAP heeft betrekking op de korte en middellange termijn. Om een en ander in een langer strategisch perspectief te stellen is een lange termijnvisie voor het afvalbeleid ontwikkeld. Centraal in deze transitie voor 2050 staat de transformatie van afval naar grondstof en brandstof. De lange termijnvisie wordt in 2005 vertaald in concrete maatregelen op het gebied van de integratie van afvalbeleid in andere beleidsterreinen, de stimulering en facilitering van marktwerking en innovatie, de inbreng van de visie in Europees kader en de verankering in het huidige beleid.

Tabel 12.4. prestaties 2005 Beheersen milieurisico's van afvalstoffen

- Uitwerking en uitvoering van het strategisch handavingsplan LAP
- Rapportage monitoring en evaluatie LAP
- Realiseren AMvB's en MR's Wm en product AMvB's (batterijen, wit- en bruingoed, autowrakken, autobanden)
- Voorbereiding nadere maatregelen ter voorkoming storten van huishoudelijk afval
- Uitvoering EVOA en drie nieuwe afvalregelingen door agentschap Senter/Novem
- Maatregelen realisatie gelijkwaardig speelveld afvalbeheer en voorbereiding open landsgrenzen brandbaar afval
- Vaststelling maatregelen ter implementatie programma toekomstig afvalbeheer

Tabel 12.5. Beleidsevaluatie beheersen milieurisico's van afvalstoffen

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
LAP	Monitoring en evaluatie van het LAP I	Vorbereiden en vaststelling het LAP II	Monitoring en evaluatie van het LAP II	Monitoring en evaluatie van het LAP II	Monitoring en evaluatie van het LAP II
Wet- en regelgeving afvalstoffen		Evaluatie hfst. Afvalstoffen Wm (art. 21.2)			
Gelijkw. speelveld	Eval. Platform gelijkw. speelveld				
Stimuleringsprogr. Afval-scheiding en afval-preventie v. huishoudel. afval en Uitvoeringsprogr. «Met preventie naar duurzaam ondernemen» Meldsysteem afvalstoffen		Eindevaluatie			
		Evaluatie werking van het systeem			

12.2.3. Beheersen milieurisico's van straling

Doelstelling

Doel van het stralingsbeleid is een situatie te bereiken waarin mens en milieu zo goed als redelijkerwijs mogelijk beschermd zijn tegen de gevolgen van ioniserende en niet-ioniserende straling. Voor ioniserende straling zijn in de Kernenergiewet (KEW) grenswaarden geformuleerd die niet mogen worden overschreden. Boven deze grenswaarden worden geen vergunningen verleend. Onder deze grenswaarden wordt door middel van actuele vergunningen of meldingen gestreefd naar een redelijkerwijs zo laag mogelijke blootstelling van mens en milieu aan straling. Voor straling in de woning (radon) zijn geen grenswaarden geformuleerd, maar ook hier geldt het uitgangsprincipe van «zo laag als redelijkerwijs mogelijk». Op het gebied van niet-ioniserende straling zijn er (nog) geen wettelijk regelingen, maar ook hier is de doelstelling het publiek zo veel als redelijkerwijs mogelijk is te beschermen tegen mogelijke negatieve gezondheidseffecten van elektromagnetische velden.

De Minister van VROM is primair verantwoordelijk voor de bescherming van het algemene publiek tegen de gevaren van ioniserende en niet-ioniserende straling en voor de veiligheid van nucleaire inrichtingen. Op grond van de Kernenergiewet zijn de ministers van SZW, EZ en VWS medeverantwoordelijk.

Beleidsprestaties

In lijn met de concentratie van KEW-taken bij VROM is op verzoek van SZW besloten om de verantwoordelijkheid voor de vergunningverlening met betrekking tot radioactieve stoffen en toestellen over te dragen aan VROM en om de uitvoering van de vergunningverlening onder te brengen bij een agentschap. Dit proces wordt in 2005 voltooid. Voorstellen om de uitvoeringbesluiten op grond van de KEW te wijzigen zullen worden gedaan met het doel om uiterlijk in 2007 het vergunningstelsel zoveel

mogelijk te vervangen door een meldingenstelsel en algemene regels om de uitvoeringslasten voor de overheid en de administratieve lasten voor het bedrijfsleven te verlagen.

Een wetsvoorstel tot wijziging van de KEW zal worden ingediend om de bevoegdheidsverdeling binnen de rijksoverheid te vereenvoudigen, de ontmanteling van nucleaire inrichtingen zeker te stellen en invloed te kunnen uitoefenen op de keuze voor wel of niet opwerken van splijtstof. Ondanks intensieve onderhandelingen heeft bespreking van de Euratom richtlijnen/aanbevelingen op het gebied van nucleaire veiligheid en van radioactief afval niet tot overeenstemming geleid. In 2005 zal in EU kader bepaald moeten worden of en hoe dit dossier tot afronding kan worden gebracht.

Door het Besluit Detectie Radioactief Schroot en de plaatsing van nucleaire detectiepoorten in de Rotterdamse haven worden er regelmatig containers gedetecteerd waarin zich radioactief besmet materiaal bevindt. Voor de totstandkoming van een tijdelijke opslag waarbij tevens de mogelijkheid bestaat om de containers nader te onderzoeken, vindt een Europese aanbesteding plaats. Deze opslag wordt in 2005 gerealiseerd.

Over de nadere invulling van het radonbeleid zijn voor de periode tot en met 2015 afspraken gemaakt met VNO-NCW. De afspraken houden onder andere in voorlichting over en monitoring van bouw-materialen en de radonconcentratie in woningen. In 2005 vindt de eerste rapportage plaats. Het beleid voor hoogspanningslijnen wordt in 2005 nader ingevuld in overleg met de betrokken doelgroepen.

In het hoofdlijnenakkoord is vastgelegd dat de Kerncentrale Borssele ultimo 2013 gesloten wordt. In 2005 wordt de sluiting in een juridisch afdwingbare overeenkomst met de eigenaar (EPZ) van de kerncentrale Borssele vastgelegd of wordt een wetsvoorstel tot wijziging van de KEW ingediend om de sluiting juridisch vast te leggen.

Tabel 12.6. Prestaties 2005 Beheersen milieurisico's van straling

- Sluiten van overeenkomst met agentschap over vergunningverlening KEW
- Wijzigen uitvoeringsbesluiten KEW (algemene regels ipv vergunningen)
- Wijzigen KEW (vereenvoudiging/ontmanteling/opwerken)
- Implementatie EU Richtlijnen Nucleaire Veiligheid en Radioactief Afval
- Realisatie tijdelijke opslag radioactief besmette containers
- Ontwikkelen beleid met betrekking tot hoogspanningslijnen
- Overeenkomst met EPZ of wetsvoorstel KEW (sluiting Borssele)

Tabel 12.7. Beleidsevaluatie beheersen milieurisico's van straling

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Kerncentrales	Evaluatie MER van de Onderzoeksreactor Delft (IRI)				
Straling in de woningen	Bouwmaterialen		Standstill woning	Bouwmaterialen	

12.2.4. Beheersen milieurisico's genetisch gemodificeerde organismen (ggo's)

Doelstelling

Het doel van het ggo-beleid is de situatie waarin ggo's wordt toegepast, gepaard te laten gaan met waarborgen voor de veiligheid, de transparantie van de besluitvorming, de keuzevrijheid voor de burger en de ethische aanvaardbaarheid. De toepassingen van biotechnologie bieden kansen voor het oplossen van belangrijke maatschappelijke thema's door innovatie op het terrein van onder andere duurzame landbouw, het milieu en industrie, maar roepen veel maatschappelijke discussie op. Omdat de ontwikkelingen in de biotechnologie de komende jaren doorgaan, vergt het beleid een continue aanpassing om ook nieuwe biotechnologische ontwikkelingen met de vereiste zorgvuldigheid in het bestaande kader in te bedden.

De doelgroep van het Besluit ggo bestaat onder meer uit verschillende typen laboratoria bij universiteiten, onderzoeksinstellingen, ziekenhuizen, bedrijven die ggo-voedingsgewassen ontwikkelen en bedrijven voor toepassingen inzake het ingeperkt gebruik (laboratoria). Er zijn aan ongeveer 200 inrichtingen vergunningen voor het ingeperkt gebruik met ggo's afgegeven. Veldproeven en toelatingen tot de markt worden aangevraagd door een tiental veredelingsbedrijven en een enkele onderzoeksinstelling. Gentherapie wordt uitgevoerd bij enkele academische ziekenhuizen.

De Minister is eerstverantwoordelijke bewindspersoon voor de uitvoering van het Besluit ggo, dat een kader geeft voor de beoordeling van handelingen met ggo's binnen de randvoorwaarden van veiligheid voor mens en milieu.

Beleidsprestaties

Biotechnologie en duurzaamheid is een beleidsprioriteit voor 2005. In 2004 wordt een visie opgesteld over de rol die witte biotechnologie kan hebben voor duurzaamheid. Witte biotechnologie is biotechnologie toegepast in industriële processen. Naar verwachting kan daar de grootste bijdrage aan duurzaamheid geleverd worden. Op basis van deze visie wordt in 2005 een actieplan opgesteld waarbij een relatie wordt gelegd naar duurzame chemie.

Het Besluit ggo kent een vergunningplicht voor het uitvoeren van activiteiten met ggo's in laboratoria (ingeperkt gebruik), veldproeven, gentherapie en toelating tot de markt. De afgifte van vergunningen geschiedt door het ministerie van VROM na een voorbereidende behandeling door het Bureau ggo.

Ter uitvoering van de Integrale nota biotechnologie (Kamerstukken II, 2000–2001, 27 428, nr.2) en het Besluit ggo worden de volgende beleidsprestaties geleverd:

- kabinetsstandpunt uitbrengen over de verwachte ontwikkelingen in de biotechnologie met de dilemma's die dit oproept en uitvoering van dit standpunt;
- kabinetsstandpunt uitbrengen verlichting regelgeving biotechnologie en uitvoeren van dit standpunt mede namens EZ, OCW, LNV, VWS en Justitie;
- kabinetsstandpunt witte biotechnologie uitbrengen en de uitvoering van dit standpunt.

Het Biosafety Protocol is op 11 september 2003 van kracht geworden. In 2004 is met de uitvoering van het Protocol gestart. In 2005 wordt de 2^e Bijeenkomst van Partijen bij het Carthagena protocol gehouden. Belangrijke agendapunten zijn: aansprakelijkheid en verhaal, documentatie van transporten, sociaal-economische aspecten, publieke consultatie, risico-analyse en aan te leveren informatie van kennisgevingen. Een aantal van deze onderwerpen is nog niet eerder in VN-verband behandeld. Daarom zullen de onderhandelingen tijdens Meeting of Parties (MOP-2) hiervan de eerste belangrijke invulling op VN-niveau geven.

Luxemburg (voorzitter 1^e helft 2005) heeft aangegeven dat zij op het gebied van het Biosafety Protocol en het Arhusverdrag dit voorzitterschap graag in samenwerking met Nederland wil uitvoeren. Met een beperkte personele inzet van VROM kan Nederland hierop een belangrijke invloed uitoefenen.

Tabel 12.8. Prestaties 2005 Beheersen milieurisico's van ggo's

- Opstellen Actieplan witte biotechnologie en duurzaamheid
- Beleidsontwikkeling ggo's (3 kabinetsnota's)
- Uitvoering Biosafety Protocol en internationale inzet CoPMoP-2
- Ondersteuning Luxemburgs EU-voorzitterschap biotechnologie 1^e helft 2005

Tabel 12.9. Beleidsevaluatie Beheersen milieurisico's van ggo's

Omschrijving	2005	2006	2007	2008	2009
Genomics	Tussentijdse evaluatie Genomics				
Integrale Nota Biotechnologie (INB)	Evaluatie uitvoering Integrale Nota Biotechnologie				
Uitvoering Besluit ggo		Evaluatie overeenkomst Bureau ggo			
Commissie Genetische Modificatie			4-jaarlijkse wettelijke evaluatie		

12.3. Budgettaire gevolgen van beleid**Tabel 12.10. (bedragen in €1 000)**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	49 646	62 580	65 356	32 612	32 441	32 322	32 310
Uitgaven:	37 202	71 344	46 303	43 746	42 441	37 322	32 310
Programma:	29 737	65 076	40 328	38 129	37 083	32 083	27 071
Beheersen milieurisico's van stoffen:	4 444	3 429	12 498	12 498	12 754	7 754	2 754
Subsidies stoffenbeleid	2 777	1 989	10 000	10 000	10 000	5 000	
Overige instrumenten stoffenbeleid	1 667	1 440	2 498	2 498	2 754	2 754	2 754
Beheersen milieurisico's van afvalstoffen:	20 265	56 728	21 078	20 687	18 920	18 920	18 908
Subsidies afvalstoffenbeleid	8 292	43 275	9 051	10 310	8 176	8 176	8 164
Overige instrumenten afvalstoffenbeleid	11 973	13 453	12 027	10 377	10 744	10 744	10 744
Beheersen milieurisico's van straling:	530	666	3 125	725	756	756	756
Subsidies stralingsbeleid	223		2 400				
Overige instrumenten stralingsbeleid	307	666	725	725	756	756	756
Beheersen milieurisico's van GGO's:	1 042	334	1 855	1 926	1 926	1 926	1 926
Overige instrumenten GGO-beleid	1 042	334	1 855	1 926	1 926	1 926	1 926
Overig programma:	3 456	3 919	1 772	2 293	2 727	2 727	2 727
Overige instrumenten DGM	2 816						
Onderzoek DGM		3 369	1 122	1 643	2 077	2 077	2 077
Communicatie-instrumenten	640	550	650	650	650	650	650
Apparaat:	7 465	6 268	5 975	5 617	5 358	5 239	5 239
Apparaat:							
Juridische instrumenten	796	855	841	841	841	840	840
Apparaat DGM	6 669	5 413	5 134	4 776	4 517	4 399	4 399
Ontvangsten:	2	0	0	0	0	0	0

12.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 12.11. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	46 303		43 746		42 441		37 322		32 310	
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	5 975		5 617		5 358		5 239		5 239	
3. Dus programma-uitgaven	40 328		38 129		37 083		32 083		27 071	
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	83%	33 519	39%	14 900	31%	11 500	17%	5 400	0%	
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	9%	3 500	31%	11 979	35%	13 045	41%	13 045	48%	13 045
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	4%	1 509	12%	4 500	15%	5 676	18%	5 676	21%	5 664
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	4%	1 800	18%	6 750	19%	6 862	25%	7 962	31%	8 362
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	40 328	100%	38 129	100%	37 083	100%	32 083	100%	27 071

Toelichting:

Het relatief grote bedrag juridisch verplicht in 2005 wordt vooral veroorzaakt door kasgevolgen van verplichtingen 2004 aan de Afvalverwerking Rijnmond, de 2e fase van sanering van asbestwegen en bouw van een loods voor opslag van radioactief afval. Onder de categorie bestuurlijk gebonden valt de uitvoering van wettelijk opgedragen taken zoals de uitvoering van Europese verordening overbrenging van afvalstoffen, het Afval Overleg Orgaan, de Commissie Genetische Modificatie, de Stichting Scheepsafvalstoffen Binnenvaart en de Gezondheidsraad. Onder de categorie beleidsmatig gereserveerd worden de uitgaven gerekend voor de programma's afvalscheiding en afvalpreventie van huishoudelijk afval en preventie door duurzaam ondernemen.

12.5. VBTB-paragraaf

In 2004 is geconstateerd dat de beoogde doelen van het Actieprogramma Gezondheid en Milieu van een zodanig abstract niveau zijn, dat deze niet meetbaar kunnen worden geformuleerd. Hiervoor worden voor de begroting van 2006 operationele subdoelen opgesteld.

Er worden in de begroting van 2006 ook concrete streefwaarden opgenomen voor de operationele doelen beheersen milieurisico's van straling en van genetisch gemodificeerde organismen.

Artikel 13. Handhaving

13.1. Algemene beleidsdoelstelling: regels naleven kan

Het Kabinet streeft naar een stelsel van regelgeving dat ruimte biedt voor ontwikkeling en tegelijkertijd grenzen helder vastlegt en aangeeft wie waar verantwoordelijk voor is. Daarbij staat de eigen verantwoordelijkheid van burgers en bedrijven om regels na te leven voorop. Dat geldt dus ook voor de regelgeving van VROM. Het ministerie (beleid en Inspectie) staat aan de lat om de voorwaarden te scheppen om die doelstelling waar te maken, maar niet als enige. Andere actoren als provincies, gemeenten, waterschappen, andere ministeries en rijksinspecties spelen hierbij eveneens een belangrijke rol. Dit geldt met name voor de decentrale overheden, want het streven is immers «decentraal wat kan en centraal wat moet». Al deze actoren hebben een set van interventies tot hun beschikking die zij kunnen inzetten om naleving te bevorderen.

Dat betekent niet dat het rijk zich geheel terugtrekt. Integendeel. Want al wordt bewust gekozen voor een sturingsfilosofie die andere partijen meer armslag biedt, tegelijkertijd moet wel worden voldaan aan bepaalde basiseisen en dient de bescherming van kwetsbare waarden te worden gewaarborgd. Er blijven dus grenzen die bewaakt zullen worden. Dit beleidsartikel richt zich op de wijze waarop de VROM-Inspectie in dit krachtenveld opereert. De Inspectie heeft daarbij vanzelfsprekend een rol naar buiten (handhaving in de eerste lijn en toezicht op naleving), maar zeker ook een rol naar binnen (een bijdrage leveren aan uitvoerbare, handhaafbare en fraudebestendige wet- en regelgeving, rapporteren aan bewindslieden en beleidsdiensten over de resultaten van onderzoeken).

Het streven naar een betere naleving van regels is namelijk breder dan alleen handhaving. Daarom zet de Inspectie verschillende instrumenten in: formele interventies als bestuursrechtelijke, civielrechtelijke en strafrechtelijke handhaving en «informele» interventies als communicatie, ex post en ex ante evaluaties, verscherpt toezicht en directe rapportage aan de Tweede Kamer.

Er zijn regels waar de Minister van VROM in eerste en in laatste instantie verantwoordelijk voor is. Hierop houdt de VROM-Inspectie zogeheten 1^e lijnstoezicht. Bij regels waar de Minister eindverantwoordelijk is, maar waarvoor andere overheden in eerste instantie toezien op de naleving houdt de Inspectie zogeheten 2^e lijnstoezicht. De interventiemix verschilt afhankelijk van de positie die VROM inneemt en van de aard van de regelgeving.

Het VROM-beleidsterrein is breed en het is ondoenlijk om op alle gebieden even intensief toezicht te houden. Daarom richt de Inspectie zich in eerste instantie op die onderwerpen die maatschappelijk van belang worden geacht en op die regels die de grootste risico's met zich meebrengen als men deze niet of onvoldoende naleeft. Om risico's en naleeftekort te bepalen gebruikt de Inspectie de zogeheten Nalevingstrategie.

Kernthema's zijn:

- veiligheid (onder andere controles van risicovolle bedrijven),
- gezondheid (zoals legionella) en
- duurzaamheid (bijvoorbeeld ozonlaag aantastende stoffen).

Een belangrijk onderdeel van de activiteiten van de VROM-Inspectie is de uitvoering van VROM-brede onderzoeken bij gemeenten. Per jaar wordt ongeveer een kwart van de gemeenten integraal onder de loep gehouden

wat betreft de uitvoering van VROM-taken. Tevens wordt in 2005 een begin gemaakt met VROM-brede onderzoeken bij provincies.

Het komende jaar zal aandacht uitgaan naar de consequenties van de onlangs gepresenteerde Nota Ruimte.

Concreet betekent dit dat:

- in samenspraak met beleid een overgangsregime voor toezicht en handhaving (van Vijfde Nota naar Nota Ruimte) opgesteld wordt opdat alle partijen weten waar zij aan toe zijn;
- een minder intensieve toezichtrol van de Inspectie op het gebied van ruimtelijke ordening omdat het rijk zich immers voortaan richt op hoofdlijnen.

Ook de gevolgen van de beleidslijn ruimte voor de rivier komen in 2005 aan de orde.

Het tegengaan van onrechtmatige bewoning zal in 2005 gecontinueerd worden. In meer specifieke zin zal het komende jaar toezicht worden gehouden op aspecten als illegale onderverhuur. Tegelijkertijd ziet de Inspectie er op toe dat gemeenten de afspraken nakomen om statushouders (asielzoekers met een verblijfsvergunning) aan huisvesting te helpen.

Fraude staat hoog op de maatschappelijke agenda. De VROM-Inspectie richt zich met name op de opsporing van fraude, zoals huursubsidiefraude. Vanuit de Inspectie wordt een VROM-breed plan voor fraude-aanpak opgesteld. Tevens wordt de nodige aandacht besteed aan onderzoeken op het gebied van integriteit.

De Inspectie is op verschillende manieren doende haar werkwijze efficiënter en effectiever te maken, zowel door vaker en meer structureel samenwerkingsverbanden aan te gaan met handhavingpartners als door verbetering van de eigen werkwijze. Eén zo'n manier is het toepassen van ketenhandhaving, een onderwerp dat ook in het kader van het Ambtelijk Landelijk Overleg Milieu (ALOM) hoge prioriteit heeft. Voor 2005 past de Inspectie deze werkwijze toe in het kader van de EVOA-regeling, met name op het gebied van (export van) afval. Daarbij werkt de Inspectie samen met andere handhavingpartners als de Inspectie Verkeer&Waterstaat, Douane en Openbaar Ministerie.

Samenwerking krijgt ook vorm binnen het Programma Andere Overheid. VROM werkt hier nadrukkelijk aan mee, onder meer via het project «Samenwerking inspecties». Het programma richt zich op een efficiëntere inzet van capaciteit en op het verminderen van de (administratieve) lasten voor burgers, bedrijven en andere instellingen, bijvoorbeeld door het combineren van controles.

Samenwerking krijgt ook vorm op internationaal niveau. Zo werkt de VROM-Inspectie samen met handhavingpartners in andere landen op het gebied van controles in zeehavens.

Door op deze wijze samenwerking te stimuleren wordt zowel winst geboekt voor burgers, bedrijven en instellingen als voor de Inspectie zelf, waar het een zo optimaal mogelijk inzet van de beschikbare capaciteit betreft.

Tenslotte ruimt de Inspectie bewust tijd in om adequaat op (plotseling opkomende) maatschappelijke problemen te kunnen reageren. Dat kunnen incidenten zijn, maar ook zaken die op basis van politieke actualiteit of maatschappelijke onrust boven komen drijven. Vanzelfsprekend worden de bevindingen van de Inspectie gerapporteerd aan direct

betrokkenen (zoals beleid, bewindslieden en brancheorganisaties) en in veel gevallen ook aan de Tweede Kamer. Daarbij gaat het niet alleen om het constateren van problemen, maar ook om het vanuit de toezichtpraktijk doen van aanbevelingen om problemen in de toekomst te voorkomen.

De prioriteiten en/of overige taken zijn per operationele doelstelling weergegeven. De prioriteiten zijn uitgewerkt in doelstellingen en prestaties. Deze zijn terug te vinden in de tabellen. De overige taken zijn in de tekst benoemd.

Bij de streefwaarden zijn in de tabellen percentages opgenomen op basis van onderzoeksgegevens en/of expertinschattingen. Kwalitatieve streefwaarden zijn opgenomen als deze zijn vastgesteld aan de hand van de expertinschattingen.

13.2. Operationele doelstellingen

13.2.1. Algemeen

Tabel 13.1. Prestaties prioriteiten 2005 (algemeen)

Operationeel doel: strategie Onderwerp	Doelstelling	Prestaties
	Streefwaarde: wat willen we uiteindelijk bereiken en wanneer?	Wat gaat VI doen om het doel te bereiken?
Nalevingsstrategie	In 2006 is de nalevingsstrategie binnen VROM structureel geïmplementeerd bij het bepalen van VROM Inspectie prioriteiten	In 2005 is het jaarplan gebaseerd op de uitgangspunten van de naleefstrategie en wordt op basis van risico's en nalevingstekort bepaald welke (handhavings)acties er plaatsvinden.
Effectmeting van toezicht door VROM	Het in 2010 kunnen meten van het effect van het toezicht.	In 2005 zijn naleefindicatoren ontwikkeld voor een aantal wettelijke taken waarvoor streefwaarden zijn vastgesteld in de begroting voor 2005, waarmee de mate van verbetering van naleefgedrag in kaart wordt gebracht.
Crisismanagement	In 2005 verbeteren van een aantoonbaar voorbereide crisismanagementorganisatie die invulling geeft aan de verantwoordelijkheid van de minister van VROM bij het optreden bij rampen met ingrijpende gevolgen voor milieu, veiligheid en gezondheid.	Alle relevante partijen, zowel intern als extern VROM, voeren bij repressie de taken adequaat uit. Om deze systeemverantwoordelijkheid in te vullen: wordt tenminste 3 maal systematisch geoefend.

Eerder is gesteld dat een betere naleving niet alleen een verantwoordelijkheid is van de Inspectie. Dit betekent ondermeer dat beleidsdiensten zorgen voor goed handhaafbare regelgeving en dat de Inspectie feedback geeft op de toereikendheid en handhaafbaarheid van regelgeving. Hiervoor wordt elk jaar een klein deel van de regelgeving *ex ante* en *ex post* geëvalueerd:

- *Ex ante*: Beleidsdiensten zullen in een vroeg stadium van beleidsontwikkeling aandacht besteden aan de consequenties de handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid (HUF) van het voorgenomen beleid. Als instrument is hiervoor de HUF-toets voor nog vast te stellen regelgeving.

- *Ex post*: In de praktijk doet de Inspectie ervaring op met de handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraudebestendigheid van regelgeving. Indien aanpassing vanuit het oogpunt van handhaving wenselijk is, koppelt zij dat terug aan de Beleidsdiensten.

Bij de selectie van HUF-beoordelingen (ex ante evaluaties) van wet- en regelgeving houdt de Inspectie onder andere rekening met de risico-inschatting en het nalevingstekort.

13.2.1.1. Opsporing en fraudebestrijding

De uitvoering van strafrechtelijke onderzoeken op het terrein van de wetgeving van het Ministerie van VROM (eventueel in combinatie met het commune strafrecht), is de primaire taak van de VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst (VROM-IOD), een onderdeel van de VROM-Inspectie. Het werk van de VROM-IOD onderscheidt zich in drie categorieën. De prioriteit ligt bij de uitvoering van zelfstandige onderzoeken met betrekking tot middelzware en zware (georganiseerde) criminaliteit. Naast het zelfstandig inwinnen van informatie en voorbereiden en uitvoeren van opsporingsonderzoeken, verleent de VROM-IOD recherche tactische ondersteuning bij de uitvoering en/of strafrechtelijke afronding van inspectieonderzoeken (toezicht). Als derde categorie wordt, ingeval specifieke deskundigheid en ondersteuning op het gebied van de VROM wet- en regelgeving noodzakelijk is, bijstand verleend bij (veelal regionale) politieonderzoeken.

De VROM-IOD zoekt de samenwerking met andere (handhavings)partners:

- Bij het uitvoeren van strafrechtelijk onderzoek werkt zij samen met andere Bijzondere Opsporingsdiensten (BOD'en) en politieinstanties.
- Voor technische ondersteuning werkt zij samen met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Nederlands Forensisch Instituut (NFI).
- Bij het bestrijden van criminaliteit werkt zij samen met de Unit Milieucriminaliteit (UMC) van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD).

13.2.1.2. Crisisbeheersing

VROM moet in crisissituaties goed voorbereid zijn en goed kunnen reageren. Voor de voorbereiding is de (inter)departementale samenwerking en coördinatie versterkt en zijn vitale objecten aangegeven die moeten worden beschermd. Recente terroristische dreiging vormt daarvoor mede de aanleiding. Voor VROM gaat het om objecten binnen de thema's drinkwater, externe veiligheid en nucleaire installaties. Om in geval van een incident, calamiteit, aanslag of crisis adequate ondersteuning te kunnen bieden professionaliseert de Inspectie instrumentaria, waaronder een landelijk netwerk van specialistische laboratoria en een interdepartementaal samenwerkingsverband met daaraan verbonden kennisinstituten.

Het aantoonbaar geoefend zijn als crisismanagementorganisatie op alle terreinen waar de minister van VROM voor verantwoordelijk is met behulp van een toegesneden en afrekenbaar oefenprogramma is van groot belang. De Nationale Stafoefening nucleair is binnen het totale pakket van oefeningen in dat verband een oefening met een bijzondere prioriteit. Medio 2005 zal deze oefening waar «van brandweerman tot minister» aan zal worden deelgenomen, worden uitgevoerd.

13.2.1.3. Internationaal

Binnen de in 2004 uitgebreide EU is internationale samenwerking op het gebied van de Handhaving belangrijker dan ooit. Handhaving moet binnen EU op uniformer peil worden gebracht waardoor uitwijkgedrag van bedrijven naar andere landen vermindert. Daarnaast zullen de EU landen hierdoor de rechtsgelijkheid en eerlijke concurrentie vergroten doordat concurrenten onder gelijke voorwaarden moeten opereren.

13.2.2. Naleving wet- en regelgeving en beleid betaalbaarheid en vrije woonkeuze (artikel 2)

Tabel 13.2. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 2)

Wet- en regelgeving	Doelstelling		Prestaties
	Streefwaarde: wat willen we uiteindelijk bereiken en wanneer?	Referentiewaarde wat is de huidige situatie?	Wat gaat VI doen om het doel te bereiken?
Woningwet (huisvesting statushouders)	<ul style="list-style-type: none"> Eind 2005 hebben minder dan 25% van de gemeenten een achterstand ten opzichte van hun wettelijke taakstelling bij de huisvesting van statushouders (vergunninghouders tot verblijf in Nederland na asielprocedure) Eind 2005 verblijven niet meer dan 1000 vergunninghouders in de centrale opvang 	<ul style="list-style-type: none"> 80% van de gemeente heeft een achterstand ten opzichte van de wettelijke taakstelling verbleven 5000 vergunninghouders in de centrale opvangcentra 	<ul style="list-style-type: none"> monitoren van de voortgang provincies aanspreken op hun toezichhoudende en handhavende taken zo nodig ingrijpen door middel van bestuurlijk overleg bewaken van beleidsaanpassingen en regelgeving op handhaafbaarheid

Naast bovenstaande prioriteit zal de Inspectie ook aandacht besteden aan:

- Bewoning door illegalen, dat wil zeggen verhuur aan illegalen;
- Strafrechtelijke onderzoeken bij vermoedens van frauduleus handelen bij woningcorporaties;
- Strafrechtelijke onderzoeken naar fraudegevallen met de individuele huursubsidie.

13.2.3. Naleving wet- en regelgeving en beleid goede woningvoorraad en duurzaam bouwen

Tabel 13.3. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 3)

Wet- en regelgeving	Doelstelling	Referentiewaarde: wat is de huidige situatie?	Prestaties
	Streefwaarde: wat willen we uiteindelijk bereiken en wanneer?		Wat gaat VI doen om het doel te bereiken?
Woningwet	In 2010 functioneert 90% van de gemeenten op adequaat niveau voor wat betreft de uitvoering en handhaving van de VROM wet- en regelgeving	40% van de gemeenten functioneert op adequaat niveau	In 2005 integraal onderzoek bij 120 gemeenten
Woningwet	In 2010 is van de onderzochte gebouwen het aantal ernstige strijdigheden met de eisen op grond van veiligheid (constructie en brand) en gezondheid (ventilatie) beperkt tot 10%	30% van de onderzochte gebouwen heeft ernstige strijdigheden	één onderzoek naar het deel van de utiliteitsbouw dat het meest risicovol is
Woningwet; Wet milieubeheer	In 2010 zijn alle bouwproducten die op basis van de Europese Richtlijn zijn aangewezen voorzien van CE-markering. In 2005 is in 90% van de onderzochte bouwproducten deze CE-markering op een juiste wijze tot stand gebracht of zal tot stand worden gebracht. De CE-markering dient het doel van vrij handelsverkeer in de EU en het scheidt internationale duidelijkheid over de kwaliteit van de bouwproducten.	Voor die bouwproducten waarvoor Europese normen van kracht zijn is het naleefgedrag slecht	<ul style="list-style-type: none"> Tot 2010: ieder jaar 5 bouwproducten uit de bouwmarkt controleren op naleving van de Richtlijn Bouwproducten; opmaken PV's bij niet-naleving van wet- en regelgeving; Aanpakken en oplossen van klachten en signalen over het al dan niet juist toepassen van de CE-markering

Binnen de integrale VROM-onderzoeken toetst de Inspectie hoe de gemeenten hun VROM-taken uitvoeren. Op het terrein van bouwen zal zij onder andere aandacht besteden aan gebruiksvergunningen, sloopvergunningen, bouwvergunningen en de handhaving van deze vergunningen.

Naast bovengenoemde prioriteiten:

- stelt de Inspectie het Toezichtverslag op van de Sociale Huursector;
- houdt zij toezicht op het onrechtmatig gebruik van recreatiewoningen.

13.2.4. *Naleving wet- en regelgeving en beleid versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke en landelijke gebieden (artikel 6 en 8).*

Tabel 13.4. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikelen 6 en 8)

Wet- en regelgeving	Doelstelling	Referentiewaarde: wat is de huidige situatie?	Prestaties
	Streefwaarde: wat willen we uiteindelijk bereiken en wanneer?		Wat gaat VI doen om het doel te bereiken?
Wet Ruimtelijke Ordening Zie tabel 13.3 en 13.5	In 2010 functioneert 90% van de gemeenten en provincies op adequaat niveau voor wat betreft de uitvoering en handhaving van de VROM wet- en regelgeving	40% van de gemeenten functioneert op adequaat niveau	In 2005 integraal onderzoek bij 120 gemeenten en 3 provincies
Wet Ruimtelijke Ordening	> 90% naleefgedrag van gemeenten in 2008	Matig (60–80%)	Het toetsen aan het rijksbeleid (nota ruimte) van bestemmingsplannen en art. 19 op basis van een aantal thema's
Reconstructiewet Deel 3 Vijfde nota (ruimte voor de rivier)	Goedkeuring van de reconstructieplannen van de provincies Alle gemeenten hebben eind 2005 overeenkomstig de beleidslijn Ruimte voor de Rivier geactualiseerde bestemmingsplannen	Nvt 40 gemeenten voldoen nog niet	Toetsen van alle voorgelegde reconstructieplannen in 2005 Onderzoek bij 40 gemeenten die nu nog niet voldoen
PKB Waddenzee	De betrokken overheden voldoen aan de PKB Waddenzee	De betrokken overheden leven de PKB Waddenzee matig na	Onderzoek naar de uitvoering van de PKB Waddenzee bij de betrokken overheden

Binnen de 120 integrale VROM-gemeenteonderzoeken voor 2005 zal de Inspectie onder andere aandacht op het terrein van de ruimtelijke ordening onder andere aandacht besteden aan de actualiteit van bestemmingsplannen, toepassen van artikel 19 en andere artikelen uit de WRO en op de handhaving van de bestemmingsplannen. Bij de integrale VROM-provincie onderzoeken houdt de Inspectie toezicht op de uitvoering van de VROM-taken (zie ook 13.3 en 13.5).

13.2.5. *Naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10).*

Tabel 13.5. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 7 en 10)

Wet- en regelgeving of beleid	Doelstelling	Referentiewaarde: wat is de huidige situatie?	Prestaties
	Streefwaarde: wat willen we uiteindelijk bereiken en wanneer?		Wat gaat VI doen om het doel te bereiken?
Wet Milieubeheer Zie tabel 13.2.3 en 13.2.4	In 2010 functioneert 90% van de gemeenten en provincies op adequaat niveau voor wat betreft de uitvoering en handhaving van de VROM wet- en regelgeving	40% van de gemeenten functioneert op adequaat niveau	In 2005 integraal onderzoek bij 120 gemeenten en 3 provincies

Tabel 13.5. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 7 en 10)

Wet- en regelgeving of beleid	Doelstelling		Prestaties
Besluit Luchtkwaliteit	In 2010 voldoen alle gemeenten aan de normen van Besluit Luchtkwaliteit	De gemeenten leven het Besluit Luchtkwaliteit matig na	In 2005 bij 50 gemeenten nagaan of ze een adequaat plan van aanpak hebben
Wet bodemsanering	In 2008 voert 90% van het bevoegd gezag adequaat de taken ten aanzien van bodemsaneringen adequaat uit	Bijna 80% van het bevoegde gezag houdt nog geen adequaat toezicht	In 2005 een onderzoek bij 18 gemeenten en nazorg bij de reeds onderzochte 12 provincies en 10 gemeenten
Waterleidingbesluit	In 2008 hebben alle in het nieuwe Waterleidingbesluit aangewezen (circa 10 000) prioritair inrichtingen een risicoanalyse opgesteld en een beheersplan uitgevoerd; legionella besmettingen worden adequaat aangepakt (bestuursrechtelijk, strafrechtelijk en technisch)	Het huidige naleefgedrag is matig (60–80%)	<ul style="list-style-type: none"> • Adequate behandeling en registratie van meldingen van legionella-besmettingen; • communicatietraject opzetten; • bestuurs- en strafrechtelijke afhandeling van circa 300 door de Waterleidingbedrijven geconstateerde overtredingen; • opstellen nieuwe versie van de VROM-Inspectierichtlijn; • aanpakken/oplossen van technische en beheersmatige tekortkomingen bij 200 reeds onderzochte prioritair inrichtingen
Wet milieugevaarlijke stoffen (Wms)	Veilige ontgassing en lossing van gasvormige bestrijdingsmiddelen bevattende containers in 2010	Slecht (<60%)	<ul style="list-style-type: none"> • Registreren en actief volgen van de aanpak van ca 50 incidentmeldingen met gegaste ladingen; • Uitvoeren van 10 controles bij containers met consumentenproducten
Bestrijdingsmiddelenwet (Bw)	In 2005 past 70% van de bedrijven op de voorgeschreven wijze alleen die gasvormende bestrijdingsmiddelen toe ter bestrijding van ongedierte die in het kader van de zogenoemde toelatingsbeschikking zijn toegestaan	Matig	Uitvoeren van 20 controles bij bedrijven die het gasven vooraf verplicht moeten melden
Wet- en regelgeving met betrekking tot defensie (Wet milieubeheer, Wet milieu-gevaarlijke stoffen, Wet bodembescherming, Wet ruimtelijke ordening)	In 2008 is het naleefgedrag van defensie goed (ten minste 90% naleving)	Het huidige naleefgedrag is redelijk	<ul style="list-style-type: none"> • 15 eerstelijns controles van munitieopslagplaatsen inzake externe veiligheid en ruimtelijke doorwerking in het kader van het Munitie-Actieprogramma 2004–2005 • 20 eerstelijns controles van defensie-inrichtingen ten aanzien van prioritair VROM-thema's, waaronder externe veiligheid en andere milieu-thema's

Tabel 13.5. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 7 en 10)

Wet- en regelgeving of beleid	Doelstelling	Het huidige naleefgedrag is	Prestaties
Vuurwerkbesluit	In 2006 is het naleefgedrag door de vuurwerkbedrijven goed (ten minste 90% naleving)	Het huidige naleefgedrag is matig	<ul style="list-style-type: none"> ● 100 eerstelijns controles productveiligheid consumenten-vuurwerk ● 50 eerstelijns controles in het kader van ketenhandhaving (import, doorvoer, voorhanden hebben, ter beschikking stellen) in samenwerking met handhavingspartners ● 30 tweedelijns controles vuurwerkbedrijven ten aanzien van de handhaving door gemeenten en provincies ● landelijke rapportage over de uitvoering van het Vuurwerkbesluit door gemeenten en provincies ten aanzien van bedrijven met vuurwerk-opslagen
Besluit risico's zware ongevallen (Brzo)	In 2010 is het naleefgedrag goed (ten minste 90% naleving)	Het huidige naleefgedrag is matig (60–80%)	<p>Een themaonderzoek inzake de uitvoering van het Brzo door het bevoegde gezag (provincies, gemeenten), bestaande uit een combinatie van bureaustudie en interviews (audits) bij ten minste 15 overheden en bedrijfscontroles ter verificatie van de uitvoeringspraktijk; het onderzoek richt zich op de uitvoeringsknelpunten (hoog risico, slechte naleving of handhaving) zoals die uit voorgaande Brzo-onderzoeken naar voren zijn gekomen</p>

Binnen de integrale onderzoeken zal de Inspectie op het terrein van milieu onder andere aandacht besteden aan de vergunningverlening, handhaving van vergunning en bodemtaken. Zie ook 13.3 en 13.4.

- Daarnaast voert de Inspectie ook andere activiteiten uitvoeren, namelijk:
- Het toezicht houden bij risicovolle bedrijven op het gebied van externe veiligheid en milieu;
 - Het toezicht houden op opslagbedrijven en gebruikers van explosieven voor civiel gebruik;
 - Het toezicht houden op het vervoer van gevaarlijke stoffen per spoor, gericht op het voorkomen en aanpakken van (potentiële) knelpunt-situaties op het gebied van externe veiligheid in verband met ruimtelijke ontwikkelingen nabij het spoor en station;
 - Het toezicht houden op de naleving van de afstandseisen uit het Besluit externe veiligheid inrichtingen;
 - Het handhaven van de grondwaterwinning op recreatiebedrijven;
 - Het toezicht houden op de waterleidingbedrijven die continu drinkwater van een goede kwaliteit moeten leveren;
 - Het toezicht houden op goed toepassen van bestrijdingsmiddelen bij koelwaterinstallaties (bijv. koeltorens), houtimpregneerbedrijven en schepen (anti-fouling);

- Het toezicht houden op producenten, importeurs en handelaren van chemische stoffen en preparaten die volgens het Kennisgevingsbesluit en het Veiligheidsinformatiebladenbesluit op een juiste wijze informatie aan derden moeten verstrekken.

13.2.6. Naleving wet- en regelgeving en beleid tegengaan klimaatverandering en emissies (artikel 11)

Tabel 13.6. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 11)

Wet- en regelgeving, of beleid	Doelstelling		Prestaties
	Streefwaarde: wat willen we uiteindelijk bereiken en wanneer?	Referentiewaarde: wat is de huidige situatie?	Wat gaat VI doen om het doel te bereiken?
Wet luchtverontreiniging; Besluit zwavelgehalte brandstoffen Wlv (zeeschepen)	Een goed naleefgedrag (> 90%) door de zeescheepvaart in de Nederlandse wateren in 2010	Slecht tot matig (<60%-80%)	Er worden in samenwerking met de KLPD en de Douane brandstofmonsters genomen bij 150 zeeschepen die zijn afgemeerd in een Nederlandse haven en geanalyseerd op het zwavelgehalte. De Inspectie gaat de Nederlandse reders actief benaderen en informeren over de gevonden resultaten. Initiatief zal worden genomen om samen met België en Duitsland een handhavingsactie op te zetten.
Wms 2003; Besluit ozonlaagafbrekende stoffen (eigenaren koelinstallatie scheepvaart)	Een afnemend percentage gemiddeld lekverlies tot minder dan 50% in 2005 en tot minder dan 40% in 2008 op zeeschepen.	Slecht (<60%)	<ul style="list-style-type: none"> - Uitvoeren van controles bij 20 reders/eigenaren op de lekverliezen onder andere aan koudemiddelen bij koelinstallaties op zeeschepen door controle op de aanschaf van de koudemiddelen. - Uitvoeren van administratief onderzoek bij de reders/eigenaren
Wms; Inzameling halonen	Eind 2005 worden bij bedrijven in Nederland en op schepen die onder Nederlandse vlag varen geen handbrandblussers en stationaire blusgasinstallaties met halon meer toegepast. Installaties zijn op correcte wijze ontmanteld	Slecht (<60%)	Uitvoeren van controles op de inzameling en verwijdering van halonen, waarbij de drie officieel aangewezen inzamelaars zullen worden gecontroleerd en (afhankelijk van de bevindingen) bedrijven die blusinstallaties ontmantelen

13.2.7. Naleving wet- en regelgeving en beleid beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (artikel 12)

Tabel 13.7. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 12)

Wet- en regelgeving, of beleid	Doelstelling		Prestaties
Kernenergiewet (Kew); Besluit detectie radioactief besmet schroot	Streefwaarde: wat willen we bereiken en wanneer? Een oplopend nalevingspercentage van 50% in 2005 tot 70% in 2007 bij schrootbedrijven	Referentiewaarde: wat is de huidige situatie Slecht	Wat gaat de VROM in 2004 doen om het doel te bereiken? <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van 30 controles bij schrootbedrijven op het goed naleven van het besluit detectie radioactief besmet schroot • Registreren en actief volgen van de aanpak van circa 250 incidentmeldingen van radioactief materiaal bij schrootbedrijven
Kew: Besluit straling-bescherming	Het voorkomen dat in 2005 bedrijven, overheidsdiensten (oa brandweer) en burgers ongewild door met name incidenten of anderszins met radioactieve stoffen in aanraking komen of deze in handen krijgen	Naleefgedrag: slecht (<60%)	<ul style="list-style-type: none"> • Aanpakken en oplossen van circa 300 incidenten met radioactieve stoffen, en • Aanpakken en oplossen van 30 meldingen van de stralingspoortjes van de Douane te Rotterdam met deze stoffen.
EVOA (accent op export van afval naar ACS-landen, Oost Europa niet OESO)Wm	Naleefgedrag > 90% In 2010	Naleefgedrag: slecht <60%	<ul style="list-style-type: none"> • 2 Internationale handhavingsacties in TFS verband • Opstellen van interventiestrategie EVOA door ontwikkelingen als uitbreiding EU en nationale ontwikkelingen zoals aandacht voor ketenhandhaving • 35 Gerichte handhavingsacties betreffende export naar niet OESO/ACS-landen en nieuwe EU toetreders • ca 150 Adhoc zaken mede ter ondersteuning van netwerk • 25 Combinatiecontroles (EVOA/Wet milieubeheer) bij afvalverwerkers
EVOA: OESO vergunning, export bouw- en sloopafval	Naleefgedrag bij alle actoren in de bouw- en sloopafvalketen is adequaat in 2006	Naleefgedrag is matig	<ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren van 2 transportcontroles • Afronding ketenonderzoek BSA dat in 2004 gestart is • Oprichten van een structureel nationaal en internationaal toezicht netwerk via tenminste 2 bijeenkomsten en gegevensuitwisseling • Invulling geven aan Informatie en Analyse-functie onder andere met betrekking tot invoering van stortverbod in Duitsland • Uitvoeren van tenminste 1 accountantsonderzoek

Tabel 13.7. Prestaties Prioriteiten 2005 (artikel 12)

Wet- en regelgeving, of beleid	Doelstelling	Naleefgedrag: slecht <60%	Prestaties
Landelijk Afvalbeheerplan (ketenhandhaving) Wm	<ul style="list-style-type: none"> • Het naleefgedrag van de actoren in de afvalverwerkingsketen is adequaat in 2010 • Het bevoegd gezag past ketenhandhaving toe in 2010 	Naleefgedrag: slecht <60%	<ul style="list-style-type: none"> • Voltooien van 3 in 2004 gestarte ketenprojecten • Voor 2 afvalstromen uitvoeren van ketenonderzoek en uitwerken van een interventiestrategie voor deze ketens. Selectie door ALOM op basis van door Inspectie uitgevoerde risicoanalyse van LAP stromen; Inspectie in proactieve rol. • Als handhavingspartner deelnemen aan de uitvoering van de geselecteerde ketenhandhavingprojecten.

Op basis van risico-inschatting en het nalevingstekort heeft de Inspectie gekozen de bovenstaande prioriteiten uit tabel 13.7 in 2005 uit te voeren. VROM streeft naar het beheersen van milieurisico's van straling, stoffen en afval. Hierbij heeft de VROM-Inspectie de volgende wetten tot haar beschikking: de kernenergiewet, de Wet milieugevaarlijke stoffen (asbest, PCB's, genetisch gemodificeerde organismen, chemicaliën als kwik, cadmium, vluchtige organische stoffen en dergelijke); de Wet milieubeheer (EVOA en landelijk Afvalbeheersplan).

Op basis van risico-inschatting en het naleeftekort zal de Inspectie naast de prioriteiten in tabel 13.7 in 2005 ook andere activiteiten uitvoeren, namelijk:

- Het controleren van bedrijven die milieugevaarlijke producten en stoffen produceren of verhandelen. Hierbij krijgen asbest (het slopen van slopen en gebouwen) en PCB's (verwijdering PCB's uit trafo's) prioriteit vanwege de risico's en de slechte naleving;
- De handhaving van een aantal besluiten van de kernenergiewet (bijv. ziekenhuizen)
- Het toezicht houden op de meest milieurelevante afvalbedrijven en waar nodig ingrijpen;
- De handhaving van de productbesluiten Wet Milieubeheer (waarborgen inzamelstructuur voor onder andere verpakking, batterijen, wit en bruingoed)
- De handhaving van de inzamelvergunningen van scheepsafval-, kca-en olie-inzamelaars;
- De handhaving van de registratieplicht van alle betrokkenen bij de afvalhandel

De Kernfysische Dienst (KFD) van de Inspectie voert de volgende acties uit:

- circa 130 inspecties op gebied van stralingsblootstelling van medewerkers binnen de installaties, uitstoot van radioactieve stoffen naar de omgeving en beveiliging van de installaties als onderdeel van de nucleaire beveiliging en uitvoering van het non-proliferatie verdrag.
- De controle op de splijtstoftransporten van en naar nucleaire installaties.
- De beoordeling van circa 100 wijzigingsvoorstellen aan de geldende

nucleaire veiligheidsregelgeving voor de installaties, de organisatie van de installaties en de technische specificaties voldoen.

- De beoordeling van de bedrijfsdocumenten van de twee-, vijf- en tienjaarlijkse (her)evaluaties en de verbeterplannen, de beveiligingsorganisatie van de installaties en de beveiligings- en noodplannen.
- De beoordeling van storingen bij Nederlandse en buitenlandse installaties en rapporten van internationale missies en daaruit resulterende verbeterplannen.

13.3. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 13.8. (bedragen in €1 000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	79 474	76 525	74 450	71 433	70 483	69 919	69 874
Uitgaven:	78 761	77 215	74 418	71 433	70 483	69 874	69 874
Programma:	23 782	27 291	23 610	21 347	21 347	21 347	21 347
Overig programma:	23 782	27 291	23 610	21 347	21 347	21 347	21 347
Servicepunten milieuhandhaving	1 798	3 233	2 298				
Bijdrage RIVM	6 277	6 557	6 482	6 519	6 519	6 519	6 519
Overige instrumenten IG	15 573	16 992	14 171	14 169	14 169	14 169	14 169
Onderzoek IG		259	259	259	259	259	259
Communicatie-instrumenten	134	250	400	400	400	400	400
Nader aan te wijzen							
Apparaat:	54 979	49 924	50 808	50 086	49 136	48 527	48 527
Juridische instrumenten	215	301	296	296	296	295	295
Apparaat inspecties	54 764	49 623	50 512	49 790	48 840	48 232	48 232
Ontvangsten:	1 025	882	882	882	882	882	882

13.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 13.9. (bedragen in € 1000)										
	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	74 418		71 433		70 483		69 874		69 874	
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	50 808		50 086		49 136		48 527		48 527	
3. Dus programma-uitgaven	23 610		21 347		21 347		21 347		21 347	
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	49%	11 643	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
5. Complementair noodzakelijk	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	5%	1 296	6%	1 303	6%	1 303	6%	1 303	6%	1 303
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	22%	5 185	24%	5 216	24%	5 216	24%	5 216	24%	5 216
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	23%	5 486	69%	14 828	69%	14 828	69%	14 828	69%	14 828
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	23 610	100%	21 347	100%	21 347	100%	21 347	100%	21 347

Toelichting:

De juridische verplichtingen omvatten de Servicepunten Milieuhandhaving en een deel van de programma-uitgaven voor de handhavingtaken in het kader van de nalevingsstrategie. Het RIVM is met ingang van 2005 een agentschap. Dit betekent dat het budget voor het Milieuplanbureau-deel (circa 20% van het budget) als bestuurlijk gebonden wordt aangemerkt en het budget voor de specifiek onderzoek-opdrachten (circa 80% van het budget) in de categorie beleidsmatig is opgenomen.

13.5. VBTB-paragraaf

Omdat de implementatie van de nalevingstrategie in 2006 structureel zal zijn, zijn er geen verdere VBTB-verbeteringen voor de begroting 2006 voorzien.

Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Ministerie van Algemene Zaken

14.1. Algemene beleidsdoelstelling

Het ministerie van VROM draagt zorg voor de huisvesting van het Koninklijk Huis, de Hoge Colleges van Staat en het ministerie van Algemene Zaken (AZ). De huisvesting van deze klanten valt niet onder het huur-verhuurmodel van het agentschap Rijksgebouwendienst (Rgd) maar wordt gerealiseerd door inputfinanciering. De hoofddoelstellingen van het agentschap, «het leveren van adequate huisvesting» en «het leveren van toegevoegde waarde», zijn hier eveneens van toepassing.

14.2. Operationele doelstellingen

De doelgroep bestaat uit:

- Het Koninklijk Huis;
- De Hoge Colleges van Staat: Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, Raad van State, Algemene Rekenkamer, de Nationale Ombudsman, het Kabinet der Koningin, de Kanselarij der Nederlandse Orden, de Hoge Raad van Adel. Het Kabinet der Koningin is formeel geen Hoog College van Staat maar wordt hier wel als zodanig aangemerkt.
- Het ministerie van Algemene Zaken.

De Minister van VROM is direct verantwoordelijk voor de huisvesting van deze doelgroep.

14.2.1. Het leveren van adequate huisvesting

De Rgd zal in 2005 huisvestingsvragen in opdracht van de genoemde doelgroep als project voorbereiden en laten uitvoeren. De doelstelling om adequate huisvesting te leveren wordt meetbaar gemaakt door de indicatoren die ook voor de huisvesting van de overige rijksdiensten gelden. Voor de beschrijving van deze indicatoren wordt verwezen naar het niveau van de producten in de agentschapsbegroting.

14.2.2. Het leveren van toegevoegde waarde

De doelgroep is voor het overgrote deel gehuisvest in monumenten. Van toepassing is daarom voornamelijk de toegevoegde waarde zoals is toegelicht bij beleidsartikel 6 «Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden». De Rgd draagt zorg voor de veiligheid en gezondheid in het monument (door middel van legionella-, asbest- en brandveiligheidsbeleid), de instandhouding en, in opdracht van de gebruiker, ook voor de functionaliteit van het gebouw. Naar doelmatigheid wordt gestreefd door een integrale aanpak en clustering van meerdere huisvestingsprojecten in hetzelfde gebouw.

14.2.3. Uitbreiding huur-verhuurmodel

In 2004 is de evaluatie van het rijkshuisvestingsstelsel uitgevoerd, waarin onder andere de vraag¹ is meegenomen of het huur-verhuurmodel ook van toepassing kan zijn op de huisvesting van de Hoge Colleges van Staat en AZ. In de tweede helft van 2004 zal door het Kabinet de evaluatie worden behandeld.

¹ Motie 4 (25 449) d.d. 9 februari 1998.

14.3. Budgettaire gevolgen

Tabel 14.1. (bedragen in €1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	62 086	73 252	54 070	65 025	50 426	23 384	15 640
Uitgaven:	62 086	73 252	54 070	65 025	50 426	23 384	15 640
Programma:	62 086	73 252	54 070	65 025	50 426	23 384	15 640
Huisvesting Hoge Colleges van Staat en ministerie van Algemene Zaken:	43 374	56 262	34 483	23 719	10 956	8 803	5 094
Onderhoud	6 486	7 128	8 085	4 937	4 270	4 270	4 270
Investerings	33 195	45 061	23 165	16 408	4 512	3 724	0
Huren	1 354	2 449	2 324	2 374	2 174	809	824
Asbestsanering	2 339	1 624	909				
Huisvesting Koninklijk Huis:	18 712	16 990	19 587	41 306	39 470	14 581	10 546
Paleizen	10 155	8 568	11 984	33 703	31 867	9 020	4 985
Functionele kosten	8 557	8 422	7 603	7 603	7 603	5 561	5 561
Ontvangsten:	946	0	2 269	0	0	0	0

14.4. Budgetflexibiliteit

Tabel 14.2. (bedragen in € 1000)

	2005		2006		2007		2008		2009	
1. Totaal geraamde kasuitgaven	54 070		65 025		50 426		23 384		15 640	
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	3 506		4 143		3 259		1 838		1 371	
3. Dus programma-uitgaven	50 564		60 882		47 167		21 546		14 269	
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	64%	32 448	63%	38 157	43%	20 066	21%	4 475	6%	824
5. Complementair noodzakelijk	0%		0%		0%		0%		0%	
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	36%	18 116	37%	22 724	57%	27 101	75%	16 072	87%	12 445
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	0%		0%		0%		0%		0%	
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	0%	0	0%	1	0%	0	5%	999	7%	1 000
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	50 564	100%	60 882	100%	47 167	100%	21 546	100%	14 269

Toelichting:

De Rgd is een baten-lastendienst en voert derhalve geen kas-verplichtingenadministratie. De middelen voor investeringen zijn belegd met huisvestingsprojecten. Hoewel een aantal van deze projecten nog moet starten, zijn de projecten als bestuurlijk verplicht aangemerkt. De vergoeding van Functionele Kosten van het Koninklijk Huis is gebaseerd op het financieel statuut van het Koninklijk Huis. Derhalve kunnen bovenstaande posten eveneens als nagenoeg geheel verplicht worden beschouwd.

14.5. VBTB-paragraaf

Aangezien voor deze doelgroep dezelfde doelstellingen gelden als voor de overige huisvesting wordt korthedshalve verwezen naar de VBTB-paragraaf van de agentschapsbegroting.

2.3. De niet-beleidsartikelen

Artikel 15. Algemeen

15.1. Algemeen

Op dit artikel worden alle uitgaven opgenomen die niet specifiek aan een van de beleidsdoelstellingen uit de voorgaande beleidsartikelen zijn toe te rekenen. Het betreft hier zowel uitgaven voor het apparaat als programma en uitgaven voor postactieven.

15.2. Reorganisatie VROM (Project ZEUS)

In 2004 heeft VROM een reorganisatie doorgevoerd, genaamd ZEUS. Deze reorganisatie had tot doel de bedrijfsvoering van VROM te moderniseren en meer in dienst te stellen van het primaire proces. Aan ZEUS is een taakstelling verbonden van in totaal 350 fte. In 2005 zal voor het eerste volledig met de nieuwe organisatie worden gewerkt. In de nieuwe organisatie wordt de bedrijfsvoering van VROM opgedeeld in: de Concernstaf, de Gemeenschappelijke Dienst en Directiebureaus. De realisatie van het project ZEUS past in de (politieke) tendens van versobering, verzakelijking en modernisering van de overheid die het huidige Kabinet voor ogen staat. (Programma Andere Overheid).

15.3. Apparaat

De apparaatuitgaven omvatten de verplichtingen en uitgaven van het ambtelijk personeel, overige personele uitgaven, materieel en automatisering en postactieven. Het ambtelijk personeel betreft de algemene leiding van het departement en de beleids- en ondersteunende diensten. De overige personele uitgaven betreffen de inzet van externen en uitzendkrachten.

De materiële en automatiseringsuitgaven hebben betrekking op de uitgaven voor beheer, exploitatie, huisvesting en investeringen om de voorzieningen van VROM op minimaal het huidige niveau te houden en daar waar mogelijk te verbeteren.

15.3.1. De Concernstaf

De taak van de Concernstaf is inhoudelijke, strategische en bestuurlijk/politieke advisering van de bewindslieden, de Secretaris-Generaal en de Bestuursraad; integrale advisering ten aanzien van de hoofdlijnen van de bedrijfsvoering, control en het beleid met betrekking tot wetgeving en juridische aangelegenheden, alsmede het communicatiebeleid; daarnaast het verzorgen van persvoorlichting en het woordvoerderschap van de bewindslieden en ten slotte het realiseren en handhaven van de integrale kwaliteit van en de samenhang tussen de bedrijfsvoeringskolommen.

Communicatie en Voorlichting

Speerpunten 2005

VROM investeert veel in het van buiten naar binnen halen van informatie en het vertalen hiervan in goed beleid en communicatie. Naast burgers krijgen de «stakeholders» van VROM hierin een belangrijke plaats. Bekeken wordt hoe VROM met deze doelgroep een dialoog kan starten. Bovendien zal zoveel mogelijk worden samengewerkt in projecten waar rijksbrede inkoop centraal staat. Denk hierbij aan:

- gemeenschappelijk inkoop van opslag en distributie van publicaties;
- campagnemanagement;
- gemeenschappelijk uitvoering van Publieksvoorlichting.

VROM zal ook in 2005 investeren in verdere digitalisering van haar informatie en communicatie. De afhandeling van producten en diensten zal in toenemende mate via internet verlopen, zowel voor burgers als professionals. Het domein *www.vrom.nl* zal centraal staan in de digitalisering van de externe communicatie. Naast het openbare domein worden investeringen gedaan in extranet (afgesloten internetdomeinen voor specifieke doelgroepen).

Ook een goede afhandeling van de «burgercorrespondentie» wordt in 2005 verder gestroomlijnd. Hiermee is in 2004 reeds gestart op basis van aanbevelingen van de Nationale Ombudsman. Om tot een kwalitatief goede stroomlijning te komen zal VROM verder investeren in ICT-oplossingen. Signalen die gedestilleerd kunnen worden uit burgercorrespondentie worden verwerkt in de antennefunctie van de VROM-communicatie.

15.3.2. De Gemeenschappelijke Dienst

De taken van de Gemeenschappelijke Dienst zijn er op gericht om op een doelmatige en doelgerichte wijze ondersteuning te verlenen aan de politieke en ambtelijke leiding, de managers en medewerkers binnen de VROM organisatie via het verrichten van ondersteunende, uitvoerende en adviserende taken binnen departementale en interdepartementale kaders.

Ook met de secretariaten van de VROM-adviesraden (VROM Raad, Raad voor de Wadden, RMNO en Adviesraad Gevaarlijke Stoffen i.o.) alsmede het RPB worden door de GD leveringsovereenkomsten gesloten.

15.3.2.1. Juridisch instrumentarium

De kernproducten op nationaal, Europees en internationaal niveau van het juridisch instrumentarium van VROM zijn wetgeving, overeenkomsten/convenanten, behandeling van (buiten-)rechterlijke procedures, Koninklijke Besluiten, alsmede advisering. Voor al deze producten zijn kengetallen beschikbaar. Enkele belangrijke kengetallen zijn hierna opgenomen.

Wetgeving

Prioriteit bij het wetgevingsprogramma heeft de implementatie van EG-richtlijnen, de wetgevingsprojecten voortvloeiend uit het Strategisch Akkoord en het Hoofdlijnenakkoord, toezeggingen aan de Staten-Generaal en ondersteuning bij initiatiefwetsvoorstellen. De resterende centrale wetgevingscapaciteit wordt ingezet voor de overige VROM-prioriteiten. De belangrijkste in voorbereiding zijnde wetsvoorstellen zijn toegelicht bij de artikelen.

Tabel 15.1. Juridische kwaliteit wetgevingsproducten

	Realisatie 2002	Realisatie 2003	Ontwerp- begroting 2004	Ontwerp- begroting 2005
Wetgeving met dictum 1, 2 en 3 van de Raad van State	84%	81%	90%	90%
Implementatie EU-regelgeving niet overschreden	29%	0%	90%	90%
Uitvoering bepaalde EG-regelgeving (rapportages, meldingen intern recht) aan termijnen onderhevig	88%	53%	75%	75%
Convenanten in overeenstemming met de Aanwijzingen	100%	100%	100%	100%
Procedures met positief resultaat	74%	80%	80%	80%
Procedures behandeld zonder termijnoverschrijding	100%	100%	100%	100%

Wetgeving met dictum 1, 2 en 3 van de Raad van State

Een wetgevingsproduct wordt met «goed» beoordeeld wanneer de Raad van State daaraan het dictum 1, 2 of 3 toekent. Het oordeel van de Raad van State omvat zowel de technisch-juridische als de beleidsmatige aspecten van de wetgevingsproducten. In het overzicht wordt geen onderscheid gemaakt tussen de drie dicta.

Implementatie van EG-richtlijnen

Dit kengetal geeft de tijdige implementatie van EG-richtlijnen aan. Het kengetal is gebaseerd op de datum in het begrotingsjaar waarop de richtlijn moet zijn geïmplementeerd. In geval van een overschrijding gaat het meestal om een geringe termijnoverschrijding.

Europese meldingenprocedures

In veel gevallen moet een beleidsvoornemen van VROM eerst bij de Europese Commissie worden gemeld en een bepaalde procedure doorlopen, alvorens het voornemen mag worden geëffectueerd. De bekendste voorbeelden daarvan zijn meldingen van staatssteunmaatregelen en van productvoorschriften en diensten. Dit geldt niet alleen voor wetgeving, maar ook voor bijvoorbeeld convenanten en directe subsidiëring uit de begroting. Het kengetal geeft aan in hoeverre VROM deze procedure succesvol doorloopt, zowel naar de inhoud als naar de presentatie van de beleidsvoornemens. Het betreft hier verschillende procedures waarvoor aparte termijnen gelden.

Overeenkomsten en convenanten

De toenemende behoefte aan flexibiliteit in de uitwerking van beleidsvoornemens heeft geleid tot een uitbreiding van het gebruik van overeenkomsten en convenanten. Het belang van de naleving van afspraken in het publiek domein stelt hoge eisen aan de inhoudelijke kwaliteit van deze producten. De convenanten moeten na beoordeling tenminste voldoen aan de Aanwijzingen voor de Convenanten. Het percentage dat daaraan voldoet brengt de kwaliteit van de convenanten na beoordeling tot uitdrukking.

Procedures

Tegen primaire besluiten van de Minister van VROM wordt soms bezwaar gemaakt. De minister dient dan zijn besluit te heroverwegen en een

beslissing op bezwaar te nemen. Tegen een beslissing op bezwaar en in voorkomende gevallen een primair besluit kan beroep worden ingesteld bij de rechter. Daarnaast heeft de minister (in casu de VROM-inspectie) de mogelijkheid om zelf in bezwaar en beroep te komen tegen besluiten van andere organen. Het percentage procedures met een goede afloop voor VROM is een indicator voor de kwaliteit van de uitvoering en handhaving van het beleid voor zover dat gestalte krijgt door middel van primaire besluiten, beslissingen op bezwaar en procedures.

15.3.2.2. Facilitaire en Informatiedienst

ICT en bedrijfsvoering

In 2005 zal worden voortgegaan met de verdere sanering van het aantal applicaties. Ook vraagt het digitaliseren van het documentenbeheer de nodige aandacht. Tot slot zal de interdepartementale samenwerking (Andere Overheid) in 2005 ook op ICT-gebied verder vorm krijgen.

Tabel 15.2. Automatiseringsuitgaven (ICT-dienst) per fte

	Realisatie 2002	Realisatie 2003	Ontwerp- begroting 2004	Ontwerp- begroting 2005
Raming in € 1 mln	34,9	35,2	23,4	23,9
Aantal fte	4 073	4 149	3 925	4 063
Uitgaven per fte in € 1	8 568	8 484	5 962	5 882

Het kengetal geeft weer welke uitgaven per fte voor VROM worden gedaan ten behoeve van ICT via de gemeenschappelijke ICT-dienst.

Huisvestingsuitgaven

De huisvestingsuitgaven zijn te verdelen in huren, technisch beheer van gebouwen en installaties, en overige huisvestingskosten. Onder overige huisvestingskosten wordt verstaan energiekosten, schoonmaak en klein onderhoud. De raming 2004 is hoger als gevolg van uit te voeren meest noodzakelijk onderhoud. In de raming 2005 is rekening gehouden met extra budgetten voor noodzakelijk onderhoud aan de Hoofdzetel. Het prestatiegegeven geeft weer welke kosten voor het gehele ministerie per fte verbonden zijn aan huisvesting.

Tabel 15.3. Huisvestingsuitgaven per fte ambtelijk personeel

	Realisatie 2002	Realisatie 2003	Ontwerp- begroting 2004	Ontwerp- begroting 2005
Raming in € 1 mln	33,4	31,8	39,6	38,7
Aantal fte	4 073	4 227	3 925	4 063
Uitgaven per fte in € 1	8 200	7 523	10 089	9 025

15.4. Programma

15.4.1. Stichting Advisering Bestuursrechtspraak

De Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) is een bijna volledig door VROM gesubsidieerde instelling. Op verzoek van de Raad van State adviseert de StAB de bestuursrechter in geschillen op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu.

Tabel 15.4. Aantal adviesaanvragen

	Realisatie 2002	Realisatie 2003	Ontwerp- begroting 2004	Ontwerp- begroting 2005
Stand per 01-01	190	109	89	89
Instream aanvragen	465	435	450	460
Aantal afgehandelde aanvragen/adviezen	546	455	450	460
Stand per 31-12	109	89	89	89

De ontwerpbegroting 2005 is geëxtrapoleerd vanuit 2004. De StAB levert de begroting 2005 medio oktober op.
De stand ontwerpbegroting 2004 is aangepast op basis van de verantwoording 2003.

15.4.2. Vastgoed- en planinformatie

15.4.2.1. Coördinatie Geo-informatie

Het ministerie van VROM is sinds het Besluit Informatievoorziening Rijksdienst (1990) verantwoordelijk voor de coördinatie van de Geo-informatievoorziening (GI). Een belangrijk deel van het Geo-informatiebeleid komt tot stand via de inzet rond een aantal te realiseren Geobasisregistraties, die in principe deel zullen uitmaken van een samenhangend stelsel van (authentieke) registraties. Door het Kabinet aangemerkte authentieke basisregistraties in het geo-domein zijn een gebouwenregistratie, een adressenregistratie, de perceelregistratie van het Kadaster, een geografisch kernbestand en in de toekomst mogelijk aangevuld met de grootschalige basiskaart Nederland (de GBKN). Voor de perceelregistratie en het geografisch kernbestand zal worden toegewerkt naar de status van authentieke registratie. Over het GBKN zal pas in een later stadium (2006) een beslissing worden genomen.

Voor de opzet en implementatie van de basisregistraties gebouwen en adressen zal in de jaren 2005 t/m 2008 een wetgevings- en implementatietraject worden uitgevoerd conform de plannen zoals die aan de Tweede Kamer zijn gemeld.

15.4.2.2. RAVI

In 2001 is gekozen voor een steviger invulling van de regierol door VROM rond de eerder genoemde basisregistraties. Daarbij is afgestapt van de coördinatieverantwoordelijkheid langs de lijn van «zelfregulering» door het veld – verenigd in de RAVI (voorheen Raad voor de Vastgoedinformatie). De voor VROM daarbij belangrijke platformfunctie van de RAVI, een centrale factor op het terrein van innovatie en kennisontwikkeling op het terrein van de GI, blijft ook de komende jaren bestaan. Het kennisprogramma Ruimte voor Geo-informatie onder aanvoering van de RAVI heeft voor

de jaren 2004 t/m 2009 Bsik-gelden toegewezen gekregen. Dit kennisprogramma zal de coördinatiefunctie op gebied van de Geo-informatie versterken.

15.4.3. Digitaal Uitwisselbare Ruimtelijke Plannen

Doel

In 2016 moeten alle (zowel nieuwe als bestaande) ruimtelijke plannen in Nederland digitaal, uitwisselbaar en vergelijkbaar zijn gemaakt en als digitaal document rechtsgeldig beschikbaar zijn. Om dit te bereiken zal enerzijds gebruik worden gemaakt van de resultaten die reeds bereikt zijn in het kader van het stimuleringsprogramma. Anderzijds zullen criteria, randvoorwaarden en standaarden met betrekking tot digitale ruimtelijke plannen wettelijk worden verankerd in de nieuwe Wro/Bro. Het jaar 2016 is gekozen omdat het 10 jaar na inwerkingtreding van deze wet is en actualisering en digitalisering dan gelijktijd kunnen worden opgepakt.

Doelgroep

In eerste instantie alle gemeenten, provincies en departementen die ruimtelijke plannen maken. Tot de doelgroep behoren ook stedenbouwkundige bureaus, hard-software leveranciers en ingenieurs en adviesbureaus.

Beleidsinstrumenten

In de Nota Ruimte is, bij de sturingsfilosofie, opgenomen dat ruimtelijke plannen digitaal beschikbaar moeten zijn en digitaal moeten kunnen worden uitgewisseld. Voor de relatie ruimtelijke plannen basisregistraties als onderdeel van de geo-informatieinfrastructuur is verdere beleidsontwikkeling nodig;

- Digitaal, uitwisselbare en vergelijkbare ruimtelijke plannen als rechtsgeldig document moeten worden verankerd in de nieuwe Wro/Bro. Nadere afstemming is nodig met andere wetgeving zoals de Wet Elektronisch Bestuurlijk Verkeer en de Algemene Wet Bestuursrecht;
- VROM moet zelf het goede voorbeeld geven door planologische kernbeslissingen digitaal beschikbaar te stellen en als ministerie de mogelijkheid hebben digitale ruimtelijke plannen te kunnen ontvangen en te verwerken voor handhaving en evaluatie;
- Een Implementatieprogramma als opvolger van het stimuleringsprogramma DURP tot de invoering van de Wro/Bro. Dit programma moet coördinatie en sturing geven aan de cultuurveranderingsprocessen (andere manier van werken) binnen en tussen overheidsorganisaties, de digitale ruimtelijke plannen afstemmen met andere programma's binnen de overheid zoals Programma Andere Overheid en nadere uitwerking geven aan de wettelijke verankering.

Verantwoordelijkheid minister

Voor het realiseren van bovenstaande doelstelling is de Minister van VROM eerst verantwoordelijke. De reeds opgezette samenwerking met BZK, VNG, IPO, ONRI, NIROV, BNSP, de Unie van Waterschappen en het Ravi moet worden voortgezet.

Prestatiegegevens

Een geleidelijke en door de partners in het veld geaccepteerde invoering van (uiteindelijk) verplichte, rechtsgeldige, digitale, uitwisselbare en vergelijkbare ruimtelijke plannen.

In 2005 zal het accent liggen op:

- Het uitwerken van de wettelijke verankering. Dit moet voor 2006 en in samenwerking met Wro/Bro;
- Het verder vergroten van draagvlak en implementeren van reeds ontstane inzichten en standaarden met betrekking tot digitale plannen in het veld van de RO;
- Het oppakken van de eerste fase van ontwikkeling van een laagdrempelige internetsite voor de ontsluiting van digitale ruimtelijke plannen bij gemeenten, provincies en departementen;
- Het regelen van het beheer van diverse standaarden.

15.5. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 15.5. (bedragen in €1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	205 688	269 241	152 771	155 705	151 685	151 303	165 014
Uitgaven:	209 234	191 359	175 185	171 351	167 631	165 006	165 044
Programma:	11 072	16 367	12 498	14 309	15 019	15 426	15 396
Advisering Bestuursrechtspraak:	4 899	4 993	4 934	4 934	4 934	4 934	4 934
Stichting Advisering Bestuursrecht-spraak	4 899	4 993	4 934	4 934	4 934	4 934	4 934
VROM-brede voorlichting:	3 111	3 462	4 451	4 951	4 951	4 951	4 951
Communicatie-instrumenten	3 111	3 462	4 451	4 951	4 951	4 951	4 951
Vastgoedinformatievoorziening:	2 769	6 316	1 696	937	937	937	937
Coördinatie Geo-informatie	1 421	1 358	1 379	937	937	937	937
Overige vastgoedinformatie-voorziening	485	3 000					
Overige instrumenten DGR	863	1 958	317				
Beleidsontwikkeling:	248	145	145	155	155	155	125
Ontwerp en beeldontwikkeling	248	145	145	155	155	155	125
Overig programma:	45	1 451	1 272	3 332	4 042	4 449	4 449
Onverdeeld RGD		881	267	2 320	2 820	2 803	2 803
Bijdrage loket Bouwen en wonen	8						
Overige instrumenten DGM						424	424
Onderzoek DGM	37	570	1 005	1 012	1 222	1 222	1 222
Apparaat:	198 162	174 992	162 687	157 042	152 612	149 580	149 648
Departementsleiding, control, expertdiensten en overige staf:	92 192	74 265	75 406	74 184	74 254	73 717	73 717
Juridische instrumenten	753	284	279	279	279	279	279
Apparaat CS	39 191	35 096	32 313	31 242	31 404	31 104	31 104
Apparaat RGD	6 500	3 204	2 517	2 517	2 517	2 517	2 517
Apparaat DGW	23 769	13 773	16 265	16 265	16 265	16 266	16 266
Apparaat DGR	11 998	10 705	11 441	11 449	11 432	11 432	11 432
Apparaat DGM	9 981	11 203	12 591	12 432	12 357	12 119	12 119
Gemeenschappelijke voorzieningen:	98 321	95 236	81 744	77 321	72 821	70 621	70 394
Huurbijdrage aan RGD	26 804	30 532	29 797	29 797	29 797	29 797	29 570
Overige gemeenschappelijke voorzieningen	71 517	64 704	51 947	47 524	43 024	40 824	40 824
Postaktieven:	7 649	5 491	5 537	5 537	5 537	5 242	5 537
Apparaat CS	1 519	1 334	1 318	1 318	1 318	1 318	1 318
Apparaat RPB	14						
Apparaat DGW	4 158	2 304	2 276	2 276	2 276	2 276	2 276
Apparaat DGR	383	259	369	369	369	369	369
Apparaat DGM	1 532	1 286	1 270	1 270	1 270	1 270	1 270
Apparaat Inspecties	43	308	304	304	304	9	304
Ontvangsten:	47 925	24 980	21 980	21 980	21 980	21 980	21 652

15.6. Budgetflexibiliteit

Tabel 15.6. (bedragen in € 1000)

	2005	2006	2007	2008	2009					
1. Totaal geraamde kasuitgaven	175 185	171 351	167 631	165 015	165 044					
2. Waarvan apparaatsuitgaven -	162 687	157 042	152 612	149 589	149 648					
3. Dus programma-uitgaven	12 498	14 309	15 019	15 426	15 396					
Waarvan op 1 januari 2005:										
4. Juridisch verplicht	42%	5 238	34%	4 934	33%	4 934	32%	4 934	32%	4 934
5. Complementair noodzakelijk	0%		0%		0%		0%		0%	
6. Bestuurlijk gebonden (maar niet juridisch)	2%	267	16%	2 320	19%	2 820	18%	2 803	18%	2 803
7. Beleidsmatig gereserveerd (op grond van een wettelijke regeling of beleidsprogramma)	0%		0%		0%		0%		0%	
8. Beleidsmatig nog niet ingevuld	56%	6 993	49%	7 055	48%	7 265	50%	7 689	50%	7 659
9. Totaal (= gelijk aan 3.)	100%	12 498	100%	14 309	100%	15 019	100%	15 426	100%	15 396

Artikel 16. Nominaal en onvoorzien

16.1 Algemene beleidsdoelstelling

Dit artikel is een administratief artikel. Dit betekent dat er geen daadwerkelijke uitgaven ten laste van dit artikel worden gedaan. Vanuit dit artikel mogen alleen overboekingen van of naar de overige beleidsartikelen plaatsvinden. Als posten zijn hier opgenomen; loonbijstelling, Prijsbijstelling, Onvoorzien en Nog nader te verdelen

Loonbijstelling

Het betreft de loonbijstelling in het kader van algemene salarismaatregelen, incidentele loonontwikkeling en overige specifieke maatregelen op het gebied van arbeidsvoorwaarden en sociale zekerheid. Vanuit dit artikel wordt de loonbijstelling toegedeeld aan de apparaatsbudgetten.

Prijsbijstelling

De uit de aanvullende post «Prijsbijstelling» ontvangen bedragen worden op dit onderdeel geboekt en toebedeeld aan prijsgevoelige (onderdelen van) beleidsartikelen. Tevens zullen de kosten die het interne reorganisatietraject met zich meebrengt, voor een groot deel uit de prijsbijstelling gedekt worden.

Onvoorzien

In de Comptabiliteitswet wordt de mogelijkheid geboden om een post op te nemen voor «Onvoorziene uitgaven».

Nog nader te verdelen

Op dit onderdeel worden posten geraamd zoals intensiveringen, taakstellingen enzovoort, die in de begroting van VROM zullen worden verwerkt maar waarvan de precieze verdeling over de beleidsartikelen nog niet bekend is.

16.2. Budgettaire gevolgen van beleid

Tabel 16.1. (bedragen in € 1 000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Verplichtingen:	0	19 796	17 503	-268 675	-261 952	-266 275	-198 327
Uitgaven:	0	19 796	17 503	-266 175	-261 952	-266 275	-198 327
Programma:	0	19 796	17 503	-266 175	-261 952	-266 275	-198 327
Loonbijstelling:	0	44	3 425	3 350	3 317	3 302	3 302
Loonbijstelling		44	3 425	3 350	3 317	3 302	3 302
Prijsbijstelling:	0	13 954	14 990	13 089	17 055	18 603	18 603
Prijsbijstelling		13 954	14 990	13 089	17 055	18 603	18 603
Onvoorzien:	0	5 549	3 754	3 684	4 122	4 122	4 122
Onvoorzien		5 549	3 754	3 684	4 122	4 122	4 122
Nog te verdelen:	0	249	-4 666	-286 298	-286 446	-292 302	-224 354
Nog nader te verdelen taakstellingen		249	-12 452	-275 942	-276 030	-286 011	-286 011
Nog nader te verdelen overig			7 786	-10 356	-10 416	-6 291	61 657
Ontvangsten:	0	0	0	0	0	0	0

Toelichting:

De nog nader te verdelen taakstellingen betreffen de gedeelten van de taakstellingen, die nog niet naar de beleidsartikelen zijn uitgeboekt.

Tabel 16.2. Nog nader te verdelen taakstellingen (uitgaven x € 1 000)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
a. Hoofdlijnenakkoord: gestalde subsidietaakstelling			- 250 000	- 250 000	- 250 000	- 250 000
b. IHS indexering maatregel huurbeleid					- 4 800	- 4 800
c. Strategisch akkoord efficiency- en volume- taakstelling		- 9 450	- 10 340	- 9 960	- 9 960	- 9 960
d. Hoofdlijnenakkoord efficiency- en volumetaakstelling	82	- 2 688	- 3 700	- 3 239	- 2 383	- 2 383
e. Overdracht uitvoering inkomensafhankelijke regelingen			- 11 702	- 11 756	- 11 793	- 11 793
f. Efficiencytaakstelling 1% jaarlijks tot 3% structureel				- 508	- 6 508	- 6 508
g. overig	167	- 314	- 200	- 567	- 567	- 567
Totaal	249	- 12 452	- 275 942	- 276 030	- 286 011	- 286 011

ad b, e en f.

Voor een toelichting op deze taakstellingen wordt verwezen naar de verdiepingsbijlage artikel 16.

3. DE BEDRIJFSVOERINGSPARAGRAAF

De bedrijfsvoering van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer is gericht op het doeltreffend, doelmatig en rechtmatig vaststellen, ontwikkelen en realiseren van de beleidsdoelstellingen. In de begroting komen de ontwikkelingen op het gebied van de bedrijfsvoering aan de orde die óf cruciaal zijn voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen van het Ministerie van VROM óf risicovol zijn. De bedrijfsvoeringsprioriteiten die van belang zijn voor één beleidsartikel zijn bij het betreffende beleidsartikel opgenomen, de artikeloverstijgende prioriteiten komen in deze paragraaf aan de orde.

Implementatie ZEUS

In 2004 is binnen VROM de reorganisatie van de bedrijfsvoeringstaken afgerond. Dit heeft geresulteerd in de vorming van een Concernstaf die de strategievorming en de kaderstelling/monitoring op het gebied van de bedrijfsvoering voorbereidt. Daarnaast is een Gemeenschappelijke Dienst ingericht, waarin veel bedrijfsvoeringstaken zijn gebundeld. Uitgangspunten voor de sturing van de Gemeenschappelijke Dienst zijn: vraaggestuurd, marktanaloo, binnen het kasverplichtingenstelsel en transparant in de kosten.

Deze uitgangspunten zijn uitgewerkt in een sturingskader dat vanaf 2005 het richtsnoer moet zijn voor het functioneren van de Gemeenschappelijke Dienst en de relatie met de beleidsdiensten. In 2005, dat als proefjaar is bestempeld, wordt dit sturingskader in de praktijk getoetst en is er nog ruimte om eventueel noodzakelijke aanpassingen door te voeren.

4. AGENTSCHAPSBEGROTING

Het rijkshuisvestingsstelsel is ingevoerd met als oogmerk een vergroting van de doelmatigheid. Naar aanleiding daarvan is de Rijksgebouwendienst (Rgd) in 1999 overgegaan van een kasverplichtingenstelsel naar een batenlastenstelsel. Er is in deze begroting een onderscheid aangebracht op drie niveaus:

1. *Het niveau van het rijkshuisvestingsstelsel*

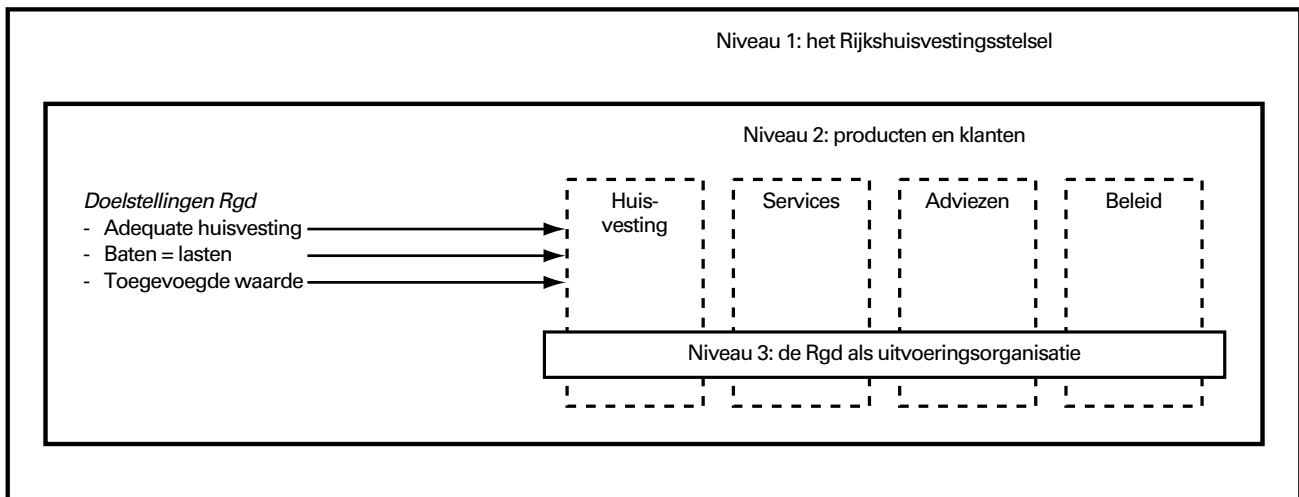
Op dit niveau gaat het om de doelmatige werking van het rijkshuisvestingsstelsel als geheel.

2. *Het niveau van de producten*

Dit niveau richt zich op de producten van de Rgd. Er is voor de ministeries sprake van een gedwongen winkelnering voor wat betreft de huisvesting en een vrije winkelnering voor services en adviezen.

3. *Het niveau van de Rgd als uitvoeringsorganisatie*

De omvang van de apparaatskosten maakt slechts een relatief klein deel van de kosten van de Rgd uit, maar verdient wel aandacht vanuit het streven naar doelmatigheid.

De agentschapsbegroting kent de volgende opbouw:

In § 4.1 wordt ingegaan op niveau 1. De «stelselbrede» ontwikkelingen komen hier aan de orde. In § 4.2 wordt ingegaan op niveau 2. De algemene doelstellingen van de Rgd worden hier toegelicht en vervolgens geoperationaliseerd via de producten van de Rgd. In § 4.3 komen doelstellingen en indicatoren voor de Rgd als uitvoeringsorganisatie aan de orde. § 4.4 is de VBTB-paragraaf en tot slot is in § 4.5 de financiële onderbouwing opgenomen.

4.1. Niveau 1 – het rijkshuisvestingsstelsel

4.1.1. Specifieke onderwerpen met politieke relevantie

De evaluatie van het stelsel

Bij de instelling van het agentschap Rgd is besloten om in 2004 een evaluatie uit te voeren ten einde te bezien of de inrichting van het nieuwe stelsel voldoet aan de verwachtingen. De evaluatie richt zich op de volgende vier punten:

- De ontwikkeling van huisvestingskosten van het Rijk;

- Marktanalooq werken in relatie tot zelfvoorziening in de rijks-huisvesting;
- De bijdrage aan het rijksbeleid;
- Samenwerking binnen het rijkshuisvestingsstelsel.

In 2003 is onder leiding van een interdepartementale stuurgroep het evaluatietraject van start gegaan. Dit traject is in twee fasen gedeeld. In de eerste fase (december 2003 – maart 2004) is met name via factfinding informatie verzameld over de onderzoeksvragen. In de tweede fase (maart 2004 – medio 2004) is deze factfinding aangevuld door nader onderzoek en wordt het evaluatierapport geschreven. De behandeling van de evaluatie in het Kabinet vindt in de tweede helft van 2004 plaats. Pas daarna kunnen concrete conclusies en vervolgacties aan de evaluatie worden verbonden.

Het scenarioproject

Met de reorganisatie van de Rgd is een meer klantgerichte organisatie ontstaan. Als vervolg op deze ontwikkeling is in juli 2003 besloten om een scenarioproject op te zetten. Het doel hiervan is om de Rgd strategisch en economisch helder te positioneren. Het traject is nadrukkelijk van buiten naar binnen georganiseerd en vraaggestuurd opgezet. Een andere belangrijke doelstelling van het scenariotraject is de klantvraag goed te vertalen in producten en werkwijze. In dit traject zijn verschillende toekomsten (scenario's) geschetst waarbij in iedere mogelijke toekomst de bijbehorende Rgd-organisatie is getypeerd. Op deze wijze kan de Rgd toekomstontwikkelingen sneller signaleren en er beter op bijsturen. De uitkomsten van het scenariotraject ondersteunen de richting die is ingezet tijdens de kanteling namelijk het versterken van de efficiency en de klantgerichtheid. De uitwerking zal later, in 2004 en 2005, in samenhang met de uitkomsten van de evaluatie van het rijkshuisvestingsstelsel plaatsvinden.

Evaluatie Raad voor het Vastgoed

In de Raad voor Vastgoed Rijksoverheid (RVR) werkt de Rgd samen met vier andere vastgoedbeherende rijksdiensten: Rijkswaterstaat, Domeinen, de Dienst Landelijk Gebied en de Dienst Gebouwen Werken en Terreinen. De RVR wordt ondersteund door de projectdirectie Vastgoed bij Financiën. Deze projectdirectie bestaat uit gedetacheerde medewerkers uit de vijf betrokken diensten. In 2004 is het samenwerkingsverband geëvalueerd. In de begroting van het ministerie van Financiën worden de werkzaamheden van de Raad voor Vastgoed en de evaluatie van de Raad toegelicht.

4.2. Niveau 2 – producten en klanten

4.2.1. Algemene doelstellingen

De Rgd heeft drie hoofddoelstellingen:

1. Het leveren van adequate huisvesting
2. Het realiseren van baten en lasten in evenwicht
3. Het leveren van toegevoegde waarde

Het leveren van adequate huisvesting

De Rgd draagt zorg voor het adequaat huisvesten van de rijksoverheid, waarmee wordt bijgedragen aan het effectief functioneren van het overheidsapparaat.

Klanttevredenheid

Doelstelling 2005: voor het onderwerp klanttevredenheid wordt de doelstelling voor 2005 gesteld op 92% tevreden klanten, dus klanten die een 6 of hoger geven.

De verbeteracties voor 2005 zullen nader worden geconcretiseerd naar aanleiding van de resultaten van de klanttevredenheidsmeting 2004, die in september 2004 afgerond zal zijn. De belangrijkste verbeteracties in 2004 zijn de vereenvoudiging van de Regeling Taakverdeling Beheer (RTB), de verbetering van het toezicht op de voortgang van onderhoudswerkzaamheden en het snel financieel-administratief afhandelen van oplevering van huisvestingsprojecten. Het meetmoment van het klanttevredenheids-onderzoek is juni 2005. Om de klanttevredenheid te verhogen werkt de Rgd aan verbeteracties op het gebied van: onderhoud en beheer van gebouwen, organisatie van de Rgd en werkwijze van de Rgd.

Het realiseren van baten en lasten in evenwicht

De Rgd streeft naar een bedrijfsresultaat waarbij de baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. Voor de kostprijs van de producten van de Rgd wordt als uitgangspunt een kostendekkend tarief in rekening gebracht. De hoogte van de gebruiksvergoeding voor het product huisvesting en de kostprijs van services, adviezen en beleid leiden dan ook nauwelijks tot resultaat-effecten. Het totale gesaldeerde effect hiervan op het bedrijfsresultaat wordt op jaarbasis geraamd op maximaal plus of min € 25 mln, ofwel maximaal 2% van de omzet. Producten worden derhalve kostendekkend geleverd met een maximale afwijking van plus of min 2%. De jaarlijks relatief grote afwijkingen in het resultaat worden met name veroorzaakt door de overige posten in de resultatenrekening, waarvoor dus geldt dat deze risico's door de Rgd zelf worden gedragen en niet worden doorberekend in de tarieven, conform gemaakte afspraken bij de start van het rijkshuisvestingsstelsel. Het betreft hierbij met name risico's die betrekking hebben op de vastgoedportefeuille en voor een belangrijk deel via voorzieningen lopen, zoals boekwaarderisico's, afstootresultaten, asbest, bodemverontreiniging en renterisico's. Deze risico's zijn op korte termijn redelijk te ramen en beïnvloeden per post het resultaat op jaarbasis met maximaal € 20 mln. Omdat zowel sprake is van positieve als negatieve resultaat-effecten heffen deze effecten elkaar in totaliteit meerjarig grotendeels op. Op jaarbasis kunnen wel fluctuaties optreden, al worden deze nu niet voorzien. Daarnaast kan het resultaat in sterke mate beïnvloed worden door het optreden van calamiteiten zoals brandschade. Waar posten als boekwaarderisico en dergelijke, op korte termijn te ramen zijn, is schade tengevolge van onvoorzien risico's niet te ramen. Uit de meerjarenraming blijkt dat met de huidige tariefstelling en omzetverwachting de komende jaren sprake zal zijn van een situatie van baten en lasten in evenwicht. Uit voorgaande toelichting blijkt dat met name ingeval van onvoorzien risico's dit beeld snel kan wijzigen. Ook de overige resultaatbepalende posten die niet via de tariefstelling in rekening bij de klanten worden gebracht kunnen op basis van gewijzigde omstandigheden het resultaat beïnvloeden.

Doelstelling 2005: het resultaat over 2005, behoudens onvoorziene grote mee- of tegenvallers komt niet lager dan –/– € 3 mln.

Het leveren van toegevoegde waarde

Zelfvoorziening in de rijkshuisvesting geeft unieke mogelijkheden voor afwegingen, waarbij zowel de belangen van de klant, de portefeuille/ staatskas als kwaliteit/rijsbeleid worden meegenomen. Gelijkzeitig en vanuit gezamenlijk belang kan op vraag- en aanbodzijde worden gestuurd en kunnen belangen van de klant en van de portefeuille worden verenigd met doelstellingen voortkomend uit ander rijksbeleid.

De Rgd zal in 2005 het maatschappelijk verantwoord ondernemen concreet maken conform de eisen die het ministerie van EZ hieraan stelt. Daarbij zal over de aspecten people (personeel), planet (milieu) en profit (opbrengsten) verantwoording worden afgelegd in de rapportages aan de Kamer, zoals het Rgd-jaarverslag. Voorafgaand hieraan inventariseert de Rgd in 2004 wat de verwachtingen bij belanghebbenden hieromtrent zijn. De Rgd wil hiermee transparantie bieden, zowel vooraf als achteraf.

4.2.2. Producten van de Rgd

De producten en diensten waarmee de Rgd de beleidsdoelstellingen realiseert zijn onderverdeeld in de hoofdgroepen: huisvesting, services, adviezen en beleid.

4.2.2.1. Huisvesting

De Rgd levert huisvesting die optimaal aansluit bij het primaire proces van de klant. Het product «huisvesting» bestaat uit het ontwikkelen, realiseren en leveren van huisvesting (de huisvestingsprojecten). De Rgd handhaaft door middel van beheer de afgesproken kwaliteit van de geleverde huisvesting.

Ontwikkeling orderportefeuille

Door middel van de leenfaciliteit bij het ministerie van Financiën is de Rgd in staat de huisvestingsprojecten van haar klanten te financieren. Het is in 2004 en 2005 voor het eerst sinds de invoering van het rijkshuisvestingsstelsel dat het EMU-saldo een drukkende invloed heeft gehad op het beroep op de leenfaciliteit. De toevoeging orderportefeuille voor 2005 wordt evenals in 2004 geraamd op € 175 mln. De verwachting is namelijk dat ten gevolge van de afslankingsoperatie bij de overheid de huisvestingsbehoefte de komende jaren beperkt zal zijn.

Kostprijs van de huisvesting

De klanten van de Rgd huren hun gebouwen van de Rgd en betalen daarvoor een gebruiksvergoeding. In deze gebruiksvergoeding zijn alle kosten opgenomen die de Rgd maakt om de gebouwen te beheren. In de onderstaande tabel is deze kostprijs onderverdeeld in productkosten en een kostprijs apparaat. De kostprijs staat los van de gekozen huisvestingsoplossing, namelijk een eigendomspand of een pand dat door de Rgd wordt gehuurd. In het onderste deel van de tabel zijn de absolute bedragen weergegeven per m², waardoor mutaties in de omvang van de voorraad buiten beschouwing blijven. De kostprijs per m² is ten opzichte van 2004 gestegen met name als gevolg van prijsontwikkelingen.

Tabel 1. Kostprijs huisvesting 2004 – beheer van gebouwen

Huisvesting/beheer van gebouwen		2004	2005
in € 1 000	Productkosten	918 842	959 819
	Kostprijs apparaat	59 637	62 294
	Totale kostprijs (= gebruiksvergoeding)	978 479	1 022 113
Per m ²	Productkosten	137	143
	Kostprijs apparaat	9	9
	Totale kostprijs	146	152

Naast het beheren van gebouwen, ontwikkelt de Rgd ook nieuwe huisvesting. Hieronder worden ook verbouwingen en renovaties gerekend. De kosten hiervan worden geactiveerd indien het ontwikkelde huisvestingsproject binnen de huur-verhuurrelatie valt. Na oplevering van het huisvestingsproject komen deze kosten via afschrijving op de materiële vaste activa in het resultaat terecht. Dit product is dus niet direct zichtbaar in de resultatenrekening van de Rgd, maar komt tot uitdrukking in de post afschrijvingen. Voor 2005 is een investeringsvolume aan huisvestingsprojecten van € 500 mln geraamd. In de onderstaande tabel zijn deze uitgaven omgezet in een kostprijs onderverdeeld in productkosten en een kostprijs apparaat.

Tabel 2. Kostprijs huisvesting 2004 – ontwikkeling huisvesting

Ontwikkeling huisvesting		2004	2005
in € 1 000	Productkosten	484 000	474 000
	Kostprijs apparaat	30 000	26 000
	Totale kostprijs	514 000	500 000

Planmatig onderhoud

Planmatig onderhoud bestaat uit het op kwalitatief niveau houden van eigenaarszaken en vervangen van delen van de eigenaarszaken waarvoor de Rgd na de beëindiging van de levensduur financieel verantwoordelijk is. Van belang voor een goede sturing op het planmatig onderhoud is het inzicht in de technische kwaliteit van een gebouw of verzameling gebouwen. Nu wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de Indicator Technische Kwaliteit (ITK) die, naast de kosten van het onderhoud, ook de technische kwaliteit na de onderhoudsingreep definieert. Eind 2004 zijn alle gebouwen geïnspecteerd, dan kan ook de ITK worden gekwantificeerd. Resultaat van de inspecties zijn verder de meerjarenonderhoudsprognoses, die in overleg met de klant worden gemaakt en die niet alleen de Rgd-onderhoudsverplichtingen weergeven maar ook de prognoses voor de technische vervangingen die voor rekening zijn van de klant.

Dagelijks onderhoud

Dagelijks onderhoud omvat contractonderhoud en storingsonderhoud en bestaat uit alle werkzaamheden gericht op het zo goed mogelijk op peil houden van de technische kwaliteit van objectelementen. Bij storingen is het van belang voor de gebruiker hoe snel een storing kan worden opgelost. In 2003 is 97% van de storingen tijdig afgehandeld. Voor de afhandeling van storingen hanteert de Rgd als norm:

- Binnen 4 uur voor spoedeisende storingen;
- Binnen 24 uur voor overige storingen

Bij de responsetijd wordt onderscheid gemaakt tussen ter plaatse aanwezig zijn om de storing te onderzoeken en het herstellen van de storing.

Doelstelling 2005: 95% van de storingen wordt binnen de norm afgehandeld.

Naast de snelheid van afhandeling van storingen is de mate waarin zich storingen voordoen van belang voor de klant. De Rgd-eigenaarsinstallaties vormen, gemeten over de gehele voorraad, een redelijk homogene categorie, in tegenstelling tot de bedrijfsinstallaties die de Rgd onderhoudt op basis van servicecontracten. Daarom geeft alleen het aantal storingen per m² bvo in eerstgenoemde groep, over een aantal jaren beschouwd, inzicht in het onderhoudsniveau. In 2003 werden 4,7 storingen per m² bvo gemeten in de eigenaarsinstallaties.

Asbest

De Rgd voert een actief saneringsbeleid als het gaat om het beheersen van asbest. Uitgangspunt is dat de Rgd een gezonde werkomgeving creëert in rijkshuisvesting. Daartoe inventariseert de Rgd de voorraad op asbest (gereed eind 2004) en wordt bij aanwezigheid van asbest altijd een beheersplan opgesteld waaruit de status van de asbesttoepassing blijkt. De sanering van asbest hangt af van de aard en ernst van de risico's en kan variëren van het isoleren van het gevonden asbest (= asbestveilig) tot het verwijderen daarvan (= asbestschoon). Asbestsaneringen worden zoveel mogelijk uitgevoerd in combinatie met overig planmatig onderhoud. Asbestverwijdering is regelmatig pas mogelijk als objecten niet meer door klanten worden gebruikt. De totale looptijd van de asbestsanering bedraagt dan ook circa 20 jaar.

Doelstelling 2005: 3% van de voorraad is asbestschoon in 2005.

Brandveiligheid

De verantwoordelijkheid voor brandveiligheid (gebruiksveiligheid) van rijksgebouwen ligt bij de gebruiker van het pand. Brandveiligheid speelt een rol bij de afgifte van de vergunning brandveilig gebruik door de gemeente aan de gebruiker van een gebouw. Steeds vaker blijkt echter dat gemeenten bij handhaving van de vergunning bij oudere gebouwen aanvullende brandveiligheidscriteria stellen. Uniformering van de brandveiligheidseisen en de procedures zou ook voor de Rgd veel tijd en geld besparen. Daarnaast ontwikkelt de Rgd in opdracht van het ministerie van Verkeer & Waterstaat (V&W) een checklist, waaraan door V&W gehuurde gebouwen minimaal moeten voldoen. Deze checklist zal in 2005, na goedkeuring, al worden toegepast voor brandveiligheidsinspecties bij een aantal gebouwen die in gebruik zijn bij V&W.

Legionella

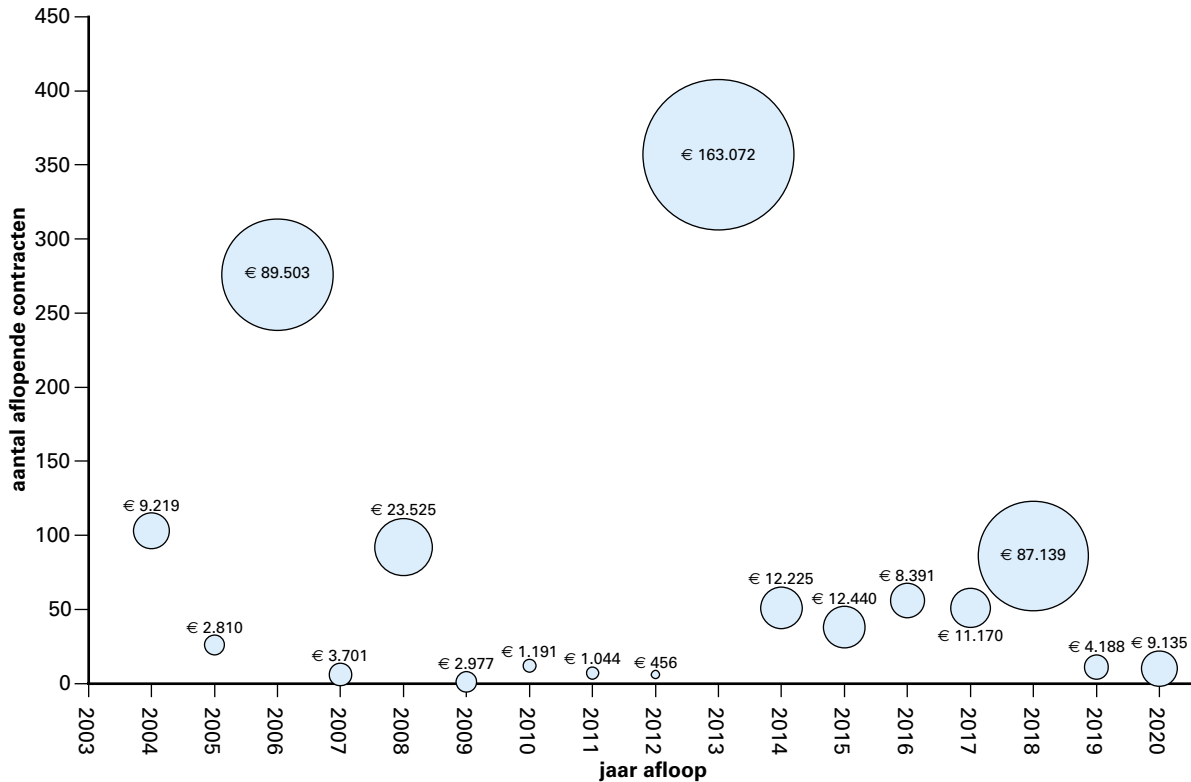
De Rgd heeft de beheersing van legionellabesmettingen goed onder controle. Om te komen tot een adequate permanente bestrijding van legionella is overleg gestart door de Rgd met de VROM-Inspectie over het toepassen van zogenaamde «Alternatieve Technieken», waaronder koper-zilverionisatie. In dit kader worden door de Rgd enkele pilotprojecten bij penitentiaire inrichtingen gestart – eerste resultaten zijn in 2005 bekend – en voert de KIWA, het kennisinstituut voor water, parallel hieraan laboratoriumproeven uit. Verder heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid per 1 januari 2004 een beleidsregel uitgevaardigd over «de Legionellapreventie bij natte Koeltorens en Bevochtigings-

installaties». Met de handhaving van deze regeling wordt door de Arbeidsinspectie vanaf 1 juli 2004 begonnen. De Rgd start voor de inventarisatie en evaluatie van de risico's die hierbij kunnen optreden in 2004 een separaat project op om tot «technische aanpassingen» te komen. Afnemers van Rijkshuisvestingsobjecten, waarin genoemde (gebruikers)voorzieningen voorkomen worden hierbij betrokken.

Spreiding contracten en leegstandsrisico

Onderstaande grafiek laat de spreiding zien in de einddatum van de gebruikscontracten voor de eigendomspanden per eind 2003. Door de looptijd te volgen van de gebruikscontracten ontstaat een indicatie op welke termijn de Rgd meer dan normale bedrijfseconomische risico's loopt. Een verandering van de gemiddelde looptijd van contracten kan aanleiding zijn de leegstandsopslag of de gemiddelde afschrijvingsduur te herzien.

Aflopende contracten eigendomspanden inclusief bijbehorende gebruiksvergoedingen (x € 1000) uitgezet in de tijd

Medio 2006, 2013 en 2018 lopen gelijktijdig veel contracten af. De spreiding van de contracten over de jaren van afloop wordt geleidelijk beter.

Maatregelen om leegstand in verhuurbare m² bvo te beperken zijn, in het geval van overtolligheid, het direct ter verkoop aanmelden van deze objecten bij Domeinen en, in het geval van hergebruik, het zo spoedig mogelijk realiseren van nieuwe huisvesting. Daarnaast geldt bij nieuwe contracten een variabele opslag voor leegstand, waarvan de hoogte is gerelateerd aan de lengte van het contract. Hiermee is een prikkel bij de klanten geïntroduceerd om langlopende contracten af te sluiten, waarmee op termijn de leegstandsrisico's voor de Rgd worden beperkt.

Doelstelling 2005: de Rgd streeft per ultimo 2005 een leegstandspercentage van 2,0 na.

4.2.2.2. Services

Bij services gaat het om producten en diensten die volgens de regeling Taakverdeling Beheer (RTB) tot de taak van de klanten behoren, maar die op verzoek van de klanten, door de Rgd worden verricht. Een voorbeeld van een service van de Rgd is het door de Rgd beheren van bedrijfsinstallaties. Deze installaties vallen normaliter onder verantwoordelijkheid van de gebruiker van een pand. Tegen betaling kan een gebruiker ervoor kiezen het beheer over te dragen aan de Rgd. De opbouw van de kostprijs is hieronder weergegeven. Daarbij zijn alle kosten evenredig aan de producten toegerekend. In 2005 zal de Rgd naar verwachting meer services leveren dan in 2004.

Tabel 3. Kostprijs services

Services		2004	2005
Kostprijs in € 1 000	Productkosten	24 864	25 401
	Kostprijs apparaat	2 000	2 000
	Totale kostprijs	26 864	27 401

4.2.2.3. Adviezen

Adviezen hebben betrekking op nog niet-concrete huisvestingsprojecten. Adviezen kunnen bijvoorbeeld worden gegeven over openbaar gebied en gebouw, rijksmonumenten, techniek, ontwikkelingsplannen voor huisvesting. Overigens is de hoeveelheid adviezen voor 2004 op basis van de realisatiecijfers naar beneden bijgesteld.

Tabel 4. Kostprijs Adviezen

Adviezen		2004	2005
Kostprijs in € 1 000	Productkosten	13 455	13 764
	Kostprijs apparaat	2 000	2 000
	Totale kostprijs	15 455	15 764

4.2.2.4. Beleid

De Rgd bereidt rijkshuisvestingsbeleid voor en evalueert de beleidsuitvoering. Rijkshuisvestingsbeleid omvat bijvoorbeeld het beleid op niveau 1, maar ook bijvoorbeeld kwaliteitsbewaking voor de monumentenzorg en het architectuurbeleid.

Dit product levert een bijdrage aan de doelstelling «Toegevoegde waarde». Het product beleid is in hoge mate verbonden met de VROM-artikelen 3 «Duurzame woningen en gebouwen» en 6 «Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden». De bijbehorende instrumenten zijn beschreven in artikel 3 en 6.

Tabel 5. Kostprijs Beleid

Beleid	2004	2005
Kostprijs in € 1 000 Kostprijs apparaat	3 553	3 577

4.3. Niveau 3 – de Rgd als uitvoeringsorganisatie

Het kabinet voorziet een daling van het aantal ambtenaren, wat zal betekenen dat de departementen op termijn minder huisvesting nodig hebben, waardoor de huuropbrengsten van de Rgd minder zullen worden. De verwachting is ook dat departementen minder investeringsprojecten zullen initiëren.

Bij de doorvertaling van de vraag naar de producten van de Rgd naar de omvang van het apparaat van de Rgd, speelt een aantal mechanismen een rol:

1. De Rgd is vraaggestuurd: het ontwikkelen van nieuwe huisvesting en het beheren van bestaande huisvesting hebben een relatie met de omvang van de organisatie van de Rgd. Afname van de vraag naar de producten van de Rgd kan derhalve worden doorvertaald in een afname van de omvang van de organisatie. Deze afname staat los van efficiëncymaatregelen. Zowel de daling van de huuropbrengsten als een afname van de investeringsprojecten betekenen voor de Rgd een afname van dekking op de apparaatskosten. Als indicatie voor de vraagontwikkeling hanteert de Rgd daarom de dekking apparaatskosten. De dekking apparaatskosten is immers via een opslagsysteem gekoppeld aan de vraag naar de producten van de Rgd.
2. Los van de vraagontwikkeling is het noodzakelijk om de efficiency van de Rgd kritisch te bezien. De Rgd heeft een aantal maatregelen genomen om zijn efficiency te verhogen. Als indicatie voor de efficiency hanteert de Rgd de verhouding tussen de (geschoonde) dekking apparaatskosten en de gerealiseerde of geraamde apparaatsuitgaven. Dit verhoudingsgetal geeft immers aan hoeveel personeel en overige apparaatskosten de Rgd nodig heeft om in een bepaalde vraag te kunnen voorzien. Voor de indicator «efficiency apparaat» worden de bruto apparaatskosten, evenals de dekking, gecorrigeerd voor mutaties die weliswaar de kosten beïnvloeden maar die geen effect hebben op de efficiency. Een voorbeeld hiervan is dat er geen dotatie aan een voorziening reorganisatie wordt opgenomen, maar wel, tijdens reorganisatiejaren, de daadwerkelijke onttrekkingen hieraan. Uit de tabel blijkt dat over de jaren heen een efficiëncyverbetering is gerealiseerd. Voor het jaar 2006 is het omslagpunt voorzien, waar de geschoonde dekking de apparaatsuitgaven zal overstijgen.

Tabel 6: Indicator efficiency apparaat

(bedragen in (€ 1000))	2002	2003	2004	2005	2006
Apparaatsuitgaven	121,9	114,6	110,5	104,3	99,6
Geschoonde dekking	106,8	98,1	102,6	100,9	101,2
Efficiency % dekking/ uitgaven	88%	86%	93%	97%	102%

4.4. VBTB-paragraaf

Indicator Technische Kwaliteit

De Rgd start na afronding van de onderhoudsinspecties (eind 2004) met het kwantificeren van de kwaliteit van gebouwen of verzamelingen van gebouwen ten behoeve van de indicator. Omdat kwantificering pas mogelijk is na afronding van alle inspecties zal over de eerste ervaringen met deze kwantificatie in de jaarverantwoording 2004 gerapporteerd worden. De indicator wordt opgenomen in de begroting 2006.

4.5. Baten en lasten

4.5.1. Inleiding

Deze paragraaf opent met een meerjarig overzicht van de ontwikkeling van het eigen vermogen. Vervolgens wordt deze ontwikkeling verklaard vanuit de begroting van baten en lasten. Ten slotte wordt aangegeven tot welk kasbeslag dit leidt.

4.5.2. Toelichting saldo baten en lasten 2005 en volgende jaren

Ontwikkeling agentschapsvermogen

Onderstaand overzicht biedt inzicht in de ontwikkeling van het agentschapsvermogen. De geraamde mutaties bestaan jaarlijks uit het saldo van baten en lasten en de directe mutaties op het agentschapsvermogen. Het saldo van baten en lasten wordt toegelicht in de meerjarige staat van baten en lasten. Een directe mutatie is bijvoorbeeld een afdracht aan het moederdepartement VROM, indien het maximaal toegestane agentschapsvermogen wordt overschreden, dan wel een storting van het moederdepartement, indien het agentschapsvermogen te beperkt wordt geacht. De directe mutaties van het agentschapsvermogen worden berekend door het agentschapsvermogen per ultimo boekjaar te vergelijken met het maximaal toegestane agentschapsvermogen. Het maximaal toegestane agentschapsvermogen bedraagt 5% van de gemiddelde omzet (van de afgelopen 3 jaar), waarbij de relevante omzet van de Rgd is gedefinieerd als de totale baten exclusief egalisatie, buitengewone baten en rentebaten. Op de afgedragen middelen kan de Rgd een beroep doen indien het agentschapsvermogen, ultimo een boekjaar, minder bedraagt dan € 15 mln.

Tabel 7. Overzicht vermogensontwikkeling (bedragen in € 1 000)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Eigen vermogen per 1 januari	87 250	50 156	70 542	109 469	67 187	57 220	58 880	52 804	44 397
Saldo van baten en lasten	+ / + 10 876	29 254	62 790	12 863	- 3 051	1 660	- 6 076	- 8 407	- 12 060
Directe mutaties in het eigen vermogen:									
- uitkering aan het moederdepartement	- / - 47 970	8 868	23 863	55 145	6 916	0	0	0	0
- exploitatiebijdrage moederdepartement	+ / +								
- overige mutaties	+ / +								
Eigen vermogen per 31 december	50 156	70 542	109 469	67 187	57 220	58 880	52 804	44 397	32 337

4.5.2.1. Begroting baten en lasten 2005 en meerjarenraming

Tabel 8. Rgd – begroting van baten en lasten voor het jaar 2005 (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Baten							
Leveren producten/diensten:							
Opbrengst departementen	1 303 908	1 230 798	1 210 278	1 158 872	1 127 837	1 132 254	1 123 662
Opbrengst moeder	86 786	98 612	77 858	88 420	73 375	46 207	38 463
Opbrengst derden	13 943	13 974	13 275	12 611	11 980	11 381	10 812
Bedrijfsvoering:							
Rentebaten	5 064	2 961	2 411	2 035	1 682	1 273	696
Overige baten	17 045						
Totaal baten	1 426 746	1 346 345	1 303 822	1 261 938	1 214 874	1 191 115	1 173 633
Lasten							
Product Huisvesting:							
Apparaatskosten (netto)	43 867	59 637	62 294	62 045	62 413	63 978	64 421
Huren vanuit de markt	277 305	284 031	289 538	282 900	279 492	279 081	280 159
Rentelasten	279 581	294 925	303 045	301 065	297 813	293 331	282 772
Afschrijvingen	286 218	261 971	266 715	270 989	271 857	276 412	278 541
Dagelijks beheer	78 791	88 207	93 476	112 017	109 479	85 312	81 199
Mutaties voorzieningen	48 487	100 727	109 196	85 016	85 085	86 202	86 202
Belastingen en heffingen	22 885	24 213	25 491	25 793	25 819	26 230	26 230
Investerings buiten gebruiksvergoedingen	253 704	166 375	104 708	67 180	34 838	33 724	30 000
Overige producten:							
Services	24 931	26 864	27 401	27 949	28 508	29 078	29 660
Adviezen	13 068	15 455	15 764	16 079	16 401	16 729	17 064
Beleid	13 843	11 077	9 245	9 245	9 245	9 445	9 445
Overige lasten	21 276						
Totaal lasten	1 363 956	1 333 482	1 306 873	1 260 278	1 220 950	1 199 522	1 185 693
Saldo	62 790	12 863	- 3 051	1 660	- 6 076	- 8 407	- 12 060

4.5.2.2. Toelichting bij opbouw Baten

Opbrengst departementen

De opbrengst departementen omvat alle opbrengsten van geleverde producten en diensten aan ministeries en kan als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 9. Opbrengst departementen (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Huisvesting							
Gebruiksvergoedingen lopende contracten	941 882	954 895	995 215	937 494	875 231	879 693	870 693
Nog op te leveren projecten		23 584	26 898	72 350	132 697	141 754	151 245
Subtotaal gebruiksvergoedingen	941 882	978 479	1 022 113	1 009 844	1 007 928	1 021 447	1 021 938
Kleine projecten ministeries	215 870	120 000	80 000	50 000	30 000	30 000	30 000
Egalisatie	104 667	90 000	65 000	55 000	45 000	35 000	25 000
Services							
Services incidenteel	6 161	6 285	6 410	6 538	6 669	6 802	6 939
Service-contracten	17 403	17 751	18 106	18 468	18 837	19 214	19 598
Facility Management	2 773	2 828	2 885	2 943	3 002	3 062	3 123
Subtotaal services	26 337	26 864	27 401	27 949	28 508	29 078	29 660
Adviezen							
Adviezen	15 152	15 455	15 764	16 079	16 401	16 729	17 064
Totaal departementen	1 303 908	1 230 798	1 210 278	1 158 872	1 127 837	1 132 254	1 123 662

Huisvesting: gebruiksvergoedingen

De gebruiksvergoedingen zijn gebaseerd op de regeling Rekenmethodiek Rijksgebouwendienst 2003 (RMR 2003) en hebben betrekking op de opbrengst van de interne verhuurcontracten met de ministeries volgens het huur-verhuurmodel.

Bij de raming van opbrengst gebruiksvergoedingen van de lopende interne verhuurcontracten is rekening gehouden met de aflopende contracten. Contractverlengingen zijn verwerkt in de reeks «Nog op te leveren projecten». Hierbij is rekening gehouden met de verwachte afname in de vraag naar huisvesting, die vooral merkbaar wordt voor de Rgd in de loop van 2006 wanneer de eerste (7,5-jaars-)contracten aflopen. Naar verwachting zullen contracten niet verlengd worden.

Huisvesting: kleine projecten ministeries

Onder deze post zijn de opbrengsten opgenomen van de kleine, á fonds perdu gefinancierde, huisvestingsprojecten voor ministeries, die door de Rgd zijn uitgevoerd.

Huisvesting: egalisatie

De RMR 2003 heeft als uitgangspunt een (afgezien van de toegepaste indexering) constante huurprijs over de contractperiode. De jaarlijkse opbrengst uit hoofde van de gebruiksvergoedingen kent derhalve een constante reeks, terwijl de kosten van rente en afschrijving variëren over de jaren. Het verschil tussen deze baten en lasten wordt jaarlijks op contractniveau geëgaliseerd. In de balans wordt dit tot uitdrukking gebracht in een langlopende vordering op de gebruikers van de objecten onder de post egalisatierekening.

Voor de berekening van de egalisatie is alleen rekening gehouden met de huidige contracten. De samenstelling van de verschillende kostencomponenten in de gebruiksvergoedingen voor nog op te leveren onderhanden werk is immers nog niet bekend.

Adviezen

Gebruikers van rijkshuisvesting kunnen de Rgd verzoeken om niet-huisvestingsgebonden adviezen te leveren. Huisvestingsgebonden adviezen daarentegen worden geactiveerd bij de materiële vaste activa.

Opbrengst moederdepartement

De opbrengst moederdepartement heeft betrekking op de input-financiering buiten de huur-verhuurrelatie. Hieronder vallen onder andere de posten huisvesting voor het Koninklijk Huis, de Hoge Colleges van Staat en het Ministerie van Algemene Zaken, het beheer van monumenten met een erfgoedfunctie, de functionele kosten van het Koninklijk Huis en de beleidstaken van de Rgd. Voor de dekking van de inputfinanciering wordt zorggedragen door het moederdepartement vanuit diverse beleidsartikelen. De opbrengsten van inputfinanciering buiten de huurverhuurrelatie zijn begroot als uitgaven bij de Rgd-instrumenten op de beleidsartikelen 3, 6 en 15 (exclusief de beschikbare middelen voor correcties van de huisvestingsbudgetten van de ministeries) en artikel 14.

Tabel 10. Opbrengst moederdepartement (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Opbrengst artikel 3	4 089	4 008	3 543	2 772	2 326	2 200	2 200
Opbrengst artikel 6	13 264	18 148	17 728	18 106	18 106	18 106	18 106
Opbrengst artikel 14	55 880	73 293	54 070	65 025	50 426	23 384	15 640
Opbrengst artikel 15	5 797	3 204	2 517	2 517	2 517	2 517	2 517
Vordering op VROM	7 756						
Opbrengst totaal	86 786	98 571	77 858	88 420	73 375	46 207	38 463

Opbrengst derden

De Rgd heeft onder meer als taak de zorg voor de huisvesting van organisaties op het niveau van de centrale overheid, die (vrijwel) geheel bekostigd worden uit collectieve middelen. Indien organisaties die binnen deze definities passen de Rgd daarom verzoeken, kan de Rgd de zorg voor de huisvesting op zich nemen. De voornaamste opbrengst is de huur die via Domeinen ontvangen wordt. Daarnaast is er sprake van opbrengsten van geleverde services (zeer incidenteel) en adviezen en van een aantal bijzondere objecten (onder andere parkeergarages en grafelijke zalen).

Tabel 11. Opbrengst derden (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Huuropbrengst Domeinen	8 776	8 839	8 169	7 532	6 927	6 352	5 806
Bijzondere objecten	4 574	4 574	4 574	4 574	4 574	4 574	4 574
Services	2	0	0	0	0	0	0
Adviezen	591	561	532	505	479	455	432
Opbrengst totaal	13 943	13 974	13 275	12 611	11 980	11 381	10 812

Rentebaten

De Rgd kent rentebaten als gevolg van positieve saldi op de rekening-courant Rijkshoofdboekhouding (dagrente) en op de depositorekeningen Rijkshoofdboekhouding (rentepercentage voor 1 jaar gelijk aan leenfaciliteit).

4.5.2.3. Toelichting bij opbouw Lasten

Huisvesting: apparaatskosten

De dekking van de bruto apparaatskosten is opgebouwd uit enerzijds dekking die direct toegerekend kan worden aan de (deel)producten huisvestingsprojecten, services, adviezen en beleid («verwerkt als productkosten») en anderzijds de dekking die gegenereerd wordt uit de opslag in de gebruiksvergoeding («netto apparaatskosten»). In de kostenzijde zijn er verschillen tussen de realisatie 2003 en de begroting 2004–2009 als gevolg van een gewijzigde rubricering in de materiële kosten vanaf 2004. In de dekkingskant («verwerkt als productkosten») is sprake van een structurele verlaging als gevolg van vraagafname.

Tabel 12. Apparaatskosten (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Bruto kosten Personeel	79 161	70 060	66 799	65 073	62 511	61 712	60 276
Bruto kosten Materieel	24 940	37 462	34 452	34 552	35 077	35 502	35 927
Totaal Bruto Apparaatskosten	104 101	107 522	101 251	99 625	97 588	97 214	96 203
Verwerkt als productkosten	60 234	47 885	38 957	37 580	35 175	33 236	31 782
Apparaatskosten (netto)	43 867	59 637	62 294	62 045	62 413	63 978	64 421

Op basis van de geplande investeringsbedragen, zoals die in deze begroting zijn opgenomen, is in bovenstaande tabel bij de post «Verwerkt als productkosten» de onderstaande reeks te activeren advies- en architecten- (A&A) en ontwikkelingskosten opgenomen.

Tabel 13. Te activeren advies en architectenkosten (A&A) en te activeren ontwikkelingskosten (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Te activeren A&A-kosten	1 643	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Te activeren ontwikkelingskosten	28 798	30 000	26 000	25 000	23 500	23 000	22 000
Totaal	30 441	32 000	28 000	27 000	25 500	25 000	24 000

Een deel van de apparaatskosten van de Rgd wordt gevormd door de kosten van eigen huisvesting en de afdrachten aan VROM voor gemeenschappelijke diensten. Deze kosten worden gemaakt voor alle producten van de Rgd. De huisvestingslasten zijn jaarlijks met 2% geïndexeerd.

Tabel 14. Eigen huisvestingskosten Rgd en kosten gemeenschappelijke diensten VROM (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Huisvestingskosten Rgd	6 740	7 100	7 300	7 100	7 300	7 400	7 500
Afdrachten aan VROM	8 230	9 800	10 600	10 800	11 000	11 200	11 400
Totaal	14 970	16 900	17 900	17 900	18 300	18 600	18 900

Huisvesting: huren vanuit de markt

Deze post bevat de door de Rgd aan de markt te betalen huren. Zowel voor de rijkshuisvesting binnen het huur-verhuurstelsel als voor de rijkshuisvesting buiten het huur-verhuurstelsel worden (delen van) objecten op de markt gehuurd.

Tabel 15. Huren vanuit de markt (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Binnen het huur-verhuurstelsel	276 061	281 582	287 214	280 526	277 318	278 272	279 335
Buiten het huur-verhuurstelsel	1 244	2 449	2 324	2 374	2 174	809	824
Totaal	277 305	284 031	289 538	282 900	279 492	279 081	280 159

Huisvesting: rentelasten

De rentelasten zijn geraamd op basis van de afgesloten en nog af te sluiten leenconvenanten met het Ministerie van Financiën.

Huisvesting: afschrijvingen

De afschrijvingskosten betreffen de afschrijvingen op gebouwen en inbouwpakketten. De afschrijvingstermijn op deze componenten kan variëren van 15 jaar op inbouwpakketten tot 60 jaar op het casco.

Huisvesting: dagelijks beheer

De kosten van dagelijks beheer hebben betrekking op regelmatig terugkerende vaste werkzaamheden (contractonderhoud en wettelijk verplichte keuringen) en storingsonderhoud. Deze activiteiten worden uitgevoerd voor zowel objecten binnen het huur-verhuurstelsel als voor objecten buiten huur-verhuurstelsel. De kosten opgenomen onder deze post kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Tabel 16. Dagelijks beheer (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Binnen huur-verhuurstelsel	40 177	47 204	49 695	50 284	50 333	51 136	51 136
Bijzondere objecten binnen huurverhuurstelsel	2 387	2 292	2 200	2 112	2 028	1 947	1 869
Buiten huur-verhuurstelsel	6 048	7 128	8 085	4 937	4 270	4 270	4 270
Beheer monumenten	10 246	12 969	13 000	13 378	13 378	13 378	13 378
Asbest buiten huur-verhuurstelsel	2 185	1 624	909	0	0	0	0
Paleizen	9 582	8 568	11 984	33 703	31 867	9 020	4 985
Functionele kosten Koninklijk Huis	8 166	8 422	7 603	7 603	7 603	5 561	5 561
Totaal	78 791	88 207	93 476	112 017	109 479	85 312	81 199

Huisvesting: Mutaties voorzieningen

De volgende dotaties aan voorzieningen zijn in de ramingen verwerkt:

- Dotatie aan de voorziening boekwaarderisico's, asbest en bodemverontreiniging: ter dekking van de risico's die kunnen ontstaan bij afstoot en bij risico's op het gebied van bodemverontreiniging. De voorziening boekwaarderisico's, asbest en bodemverontreiniging kent een tijdshorizon van vijf jaar.
- Dotatie aan de voorziening planmatig onderhoud: voor planmatig onderhoud worden jaarlijks de ontvangen opslagen planmatig onderhoud uit de gebruiksvergoedingen gedoteerd. Daarnaast is er in 2004 en 2005 een extra dotatie aan de voorziening geraamd van € 20 mln vanwege de te verwachten uitbreidingen van de lijst van zaken die ten laste van de voorziening planmatig onderhoud worden vervangen.
- Dotatie aan de voorziening leegstand: ter dekking van de kosten van leegstand worden jaarlijks de opslagen leegstand uit de ontvangen gebruiksvergoedingen aan de voorziening leegstand gedoteerd.
- Dotaties aan de overige voorzieningen: betreft verlieslatende contracten, geschillen en rechtsgedingen, wachtgeld en dubieuze debiteuren.

Tabel 17. Mutaties voorzieningen (bedragen in € 1 000)

	2003*	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Boekwaarderisico, asbest- en bodemverontreiniging	13 025	10 000	15 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Planmatig onderhoud	44 966	67 522	70 030	50 623	50 673	51 481	51 481
Leegstand	17 226	18 205	19 166	19 393	19 412	19 721	19 721
Overige voorzieningen	- 26 730	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Totaal	48 487	100 727	109 196	85 016	85 085	86 202	86 202

* De mutaties in de voorzieningen betreffen uitsluitend dotaties met uitzondering van het realisatiejaar 2003. In dit jaar zijn bij de voorzieningen boekwaarderisico's en de overige voorzieningen de dotaties gesaldeerd opgenomen. De vrijval bedroeg in 2003 respectievelijk € 53,070 mln en € 31 807 mln.

Huisvesting: belastingen en heffingen

Deze post betreft het eigenaarsdeel van de onroerende zaakbelasting (OZB) over de voorraad onroerend goed.

Huisvesting: Investerings buiten gebruiksvergoedingen

Onder deze post zijn investeringen opgenomen die niet leiden tot een (aanpassing van) gebruiksvergoeding. Het betreft hier kleine projecten voor ministeries, investeringen ten behoeve van klanten buiten het huur-verhuurstelsel en investeringen gefinancierd uit het programma Energiebesparing Rijkshuisvesting.

Kleine projecten voor ministeries betreffen de integrale kosten van de door de Rgd uitgevoerde kleine, á fonds perdu gefinancierde, projecten voor ministeries. Het betreft hier (ver)bouwactiviteiten van relatief geringe financiële omvang. Naar verwachting zal vooral dit type projecten sterk teruglopen door bezuinigingen op huisvestingsbudgetten.

Investerings voor klanten buiten het huur-verhuurstelsel en het energiebesparingsprogramma rijkshuisvesting worden inputgefinancierd.

Tabel 18. Investerings buiten gebruiksvergoedingen (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Kleine projecten voor ministeries	217 516	120 000	80 000	50 000	30 000	30 000	30 000
Investerings buiten huur-verhuur	33 831	45 061	23 165	16 408	4 512	3 724	0
Energiebesparing Rijkshuisvesting	2 357	1 314	1 543	772	326	0	0
Totaal	253 704	166 375	104 708	67 180	34 838	33 724	30 000

Services

Deze post betreft de integrale kosten voor werkzaamheden, die volgens de Regeling Taakverdeling Beheer (RTB) tot de taak van de afnemer worden gerekend. Een deel van de kosten bestaat uit de opbouw van een vervangingsverplichting die de Rgd heeft jegens een aantal klanten voor de vervanging van gebruikersinstallaties. Tevens worden onder deze post de kosten van het product facility-management verantwoord.

Adviezen

Onder deze post zijn de integrale kosten van niet-projectgebonden adviezen opgenomen. Deze kosten betreffen zowel de interne als externe kosten.

Beleid

Onder deze post zijn opgenomen de door het moederdepartement gefinancierde kosten voor beleid.

Tabel 19. Beleid (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Onderzoek	1 186	770	590	590	590	590	590
Duurzaam bouwen	481	290	0	0	0	0	0
Coördinatie rijksopdrachtgeverschap in de bouw	1 472	1 953	1 705	1 705	1 705	1 905	1 905
Architectuurbeleid	4 261	4 860	4 433	4 433	4 433	4 433	4 433
Diverse apparaatskosten beleid	6 443	3 204	2 517	2 517	2 517	2 517	2 517
Totaal	13 843	11 077	9 245	9 245	9 245	9 445	9 445

4.5.3. Begroting van kapitaaluitgaven en -ontvangsten

De staat van kapitaaluitgaven en -ontvangsten geeft aan welke kapitaaluitgaven in de begrotingsjaren worden verwerkt en op welke wijze deze kapitaaluitgaven worden gefinancierd.

Tabel 20. Staat van kapitaaluitgaven en -ontvangsten (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
kapitaaluitgaven							
Investing	490 866	514 000	500 000	500 000	439 000	238 000	169 000
Aflossing leningen	162 290	181 488	211 678	237 096	227 785	254 812	270 955
afdracht surplus agentschapsvermogen	23 863	55 145	6 916	0	0	0	0
Totaal	677 019	750 633	718 594	737 096	666 785	537 812	439 955
kapitaalontvangsten							
Afstoot	12 524	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
leenfaciliteit	474 436	514 000	500 000	500 000	439 000	283 000	169 000
Totaal	486 960	524 000	510 000	510 000	449 000	293 000	179 000

4.5.4. Kasstroomoverzicht 2005 en meerjarenraming

Het kasstroomoverzicht geeft aan hoeveel kasmiddelen in de verslagperiode beschikbaar zijn gekomen en op welke wijze gebruik is gemaakt van deze middelen. Aan de hand van het kasstroomoverzicht worden de kapitaaluitgaven en -ontvangsten toegelicht. In dit model vormen de posten 3a, 4a en 4b de kapitaaluitgaven, terwijl de posten 3b en 4c de kapitaalontvangsten vormen.

Tabel 21: Kasstroomoverzicht (bedragen in € 1 000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
1. Begin RIC 1 januari	204 449	222 579	172 100	149 330	122 043	102 199	67 552
2. Operationele kasstroom	208 189	176 154	185 824	199 809	197 941	210 165	218 641
3a. investeringen	- 490 866	- 514 000	- 500 000	- 500 000	- 439 000	- 283 000	- 169 000
3b. desinvesteringen	12 524	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
3. Investeringskasstroom	- 478 342	- 504 000	- 490 000	- 490 000	- 429 000	- 273 000	- 159 000
4a. afdracht	- 23 863	- 55 145	- 6 916	0	0	0	0
4b. aflossing	- 162 290	- 181 488	- 211 678	- 237 096	- 227 785	- 254 812	- 270 955
4c. beroep	474 436	514 000	500 000	500 000	439 000	283 000	169 000
4. financieringskasstroom	288 283	277 367	281 406	262 904	211 215	28 188	- 101 955
5. Eind RIC 31 december	222 579	172 100	149 330	122 043	102 199	67 552	25 238

Toelichting op het kasstroomoverzicht:

ad 3a, 4c.

De investeringen en het beroep op de leenfaciliteit zijn gebaseerd op reeds afgesloten voorlopige leenconvenanten, waarin projecten zijn opgenomen waarvoor reeds opdrachten zijn verstrekt, aangevuld met een raming van al bekende nieuwe urgente huisvestingsprojecten. Toekom-

stige nieuwe huisvestingsprojecten zullen naar verwachting leiden tot een opwaardse bijstelling van deze raming in met name latere jaren.

ad 3b.

De raming van de post boekwaarde desinvesteringen is gebaseerd op de veronderstelling dat zich geen boekwinsten of -verliezen zullen voordoen op de af te stoten panden.

ad 4a.

De afdracht aan het moederdepartement betreft de afdracht van eigen vermogen, indien het maximaal toegestane agentschapsvermogen wordt overschreden. Voor een toelichting wordt verwezen naar het overzicht vermogensontwikkeling in § 4.5.2

ad 4b.

De raming van aflossingen en rentebetalingen is gebaseerd op de uitgangspunten leenfaciliteit die in het mantelconvenant Rgd en Ministerie van Financiën d.d. 5 december 2000 zijn afgesproken tussen de ministeries van VROM en Financiën.

ad 5.

De verwachting is dat de liquiditeiten in de loop van de komende jaren sterk zullen afnemen. Dit wordt veroorzaakt door de verwachting dat de onttrekkingen aan de voorzieningen de komende jaren structureel hoger zullen zijn dan de dotaties aan de voorzieningen. In 2003 werd dit nog gecompenseerd door het positieve resultaat. Hierover wordt echter in 2004 afgedragen, zodat dit compenserende effect zich maar kort voordoet.

5. Bijlage 1. Verdiepingsbijlage

Artikel 01. Strategische beleidsontwikkeling en monitoring

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in €1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		74 838	74 783	76 161	73 087	71 657	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		8 865	3 408	3 460	3 064	684	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Naar art 16.49.04 Korting budgetten RPB		- 402	- 402	- 402	- 879	- 879	
b. Uitkering loonbijstelling 2004		669					
Stand ontwerpbegroting 2005	76 782	83 970	77 789	79 219	75 272	71 462	71 462

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		75 272	76 207	70 526	67 187	73 657	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		3 076	3 411	3 495	3 064	684	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Naar art 16.49.04 Korting budgetten RPB		- 402	- 402	- 402	- 879	- 879	
b. Uitkering loonbijstelling 2004		669					
Stand ontwerpbegroting 2005	79 364	78 615	79 216	73 619	69 372	73 462	72 962

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 =							
Stand ontwerpbegroting 2005	1 803	0	0	0	0	0	0

Artikel 02. Betaalbaarheid van het wonen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		1 724 721	1 700 229	1 714 006	1 768 352	1 846 414	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		17 069	- 10 219	- 11 594	- 72 880	- 146 406	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Afschaffen OZB			15 000	30 000	30 000	30 000	
b. Aanpassing door CEP-raming			- 1 700	- 4 700	- 8 400	- 13 700	
c. Eenmalige verhoging boven minimale normhuren				- 20 000			
d. Bijstelling aanpassing huurgrenzen			- 2 000	- 3 000	- 3 000	- 4 000	
e. Programmakosten AWIR				187 000	255 000	249 000	
f. Effect programmakosten AWIR (vrijval vangnetregeling)				- 31 836	- 32 000	- 30 400	
g. Overdracht uitvoeringskosten HS aan BD ivm harmonisatie				- 31 548	- 31 494	- 31 457	
h. Inverdieneffect huurbeleid			- 20 000	- 40 000	- 40 000	- 50 000	
i. Naar 7.20.11 Compensatie AP vuurwerk				- 3 100	- 3 100	- 2 400	
j. Naar 4.99.81 tbv uitvoering beleids-prioriteiten			- 1 800	- 1 800	- 1 800	- 1 800	
k. Naar 2.99.83 tbv transitiekosten HS			- 2 000				
l. Naar 02.99.83 voor tekort HS uitvoering			- 2 000				
m. Van 2.03.01 tbv transitiekosten HS			2 000				
n. Van 2.03.01 voor tekort HS uitvoering			2 000				
o. Uitkering loonbijstelling 2004		329					
p. Overige mutaties			5 800	4 900	4 900	4 200	
Stand ontwerpbegroting 2005	1 860 358	1 742 119	1 685 310	1 788 328	1 865 578	1 849 451	1 867 651

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		1 719 661	1 708 663	1 736 980	1 800 600	1 876 669	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		9 446	- 18 019	- 20 794	- 83 280	- 158 506	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Afschaffen OZB			15 000	30 000	30 000	30 000	
b. Aanpassing door CEP-raming			- 1 700	- 4 700	- 8 400	- 13 700	
c. Eenmalige verhoging boven minimale normhuren				- 20 000			
d. Bijstelling aanpassing huurgrenzen			- 2 000	- 3 000	- 3 000	- 4 000	
e. Programmakosten AWIR				187 000	255 000	249 000	
f. Effect programmakosten AWIR (vrijval vangnetregeling)				- 31 836	- 32 000	- 30 400	
g. Overdracht uitvoeringskosten HS aan BD ivm harmonisatie				- 29 048	- 31 494	- 31 457	
h. Inverdieneffect huurbeleid			- 20 000	- 40 000	- 40 000	- 50 000	
i. Naar 7.20.11 Compensatie AP vuurwerk				- 3 100	- 3 100	- 2 400	
j. Naar 4.99.81 tbv uitvoering beleids-prioriteiten			- 1 800	- 1 800	- 1 800	- 1 800	
k. Naar 2.99.83 tbv transitiekosten HS			- 2 000				
l. Naar 02.99.83 voor tekort HS uitvoering			- 2 000				
m. Van 2.03.01 tbv transitiekosten HS			2 000				
n. Van 2.03.01 voor tekort HS uitvoering			2 000				
o. Uitkering loonbijstelling 2004		329					
p. Overige mutaties			5 800	4 900	4 900	4 200	
Stand ontwerpbegroting 2005	1 880 280	1 729 436	1 685 944	1 804 602	1 887 426	1 867 606	1 890 306

Toelichting:

ad a. Afschaffen OZB

In de begroting 2003 zijn de (veronderstelde) effecten op de huursubsidie-uitgaven van de afschaffing van de OZB in minder gebracht op de huursubsidieraming. Deze maatregel is voor alsnog ingetrokken. Derhalve wordt de in de begroting 2003 verwerkte mutatie teruggedraaid.

ad c. Eénmalige verhoging bovenminimale normhuren

De verlaging van de raming in 2006 met € 20 mln betreft een correctie van de in de 1e suppletore begroting 2004 verwerkte meerjarige effecten van het aanpassen van de normhuren voor bovenminimale inkomens. De mutatie houdt verband met de dekking van de extra huursubsidie-uitgaven als gevolg van de voor de huursubsidieontvanger gunstige invulling van de zogeheten «kan»-bepaling voor het subsidietijdvak 2004–2005.

ad d. Bijstelling aanpassing huurgrenzen

Aangezien in de huursubsidieraming de verwachte huurprijsontwikkeling voor het tijdvak 2004–2005 naar beneden is bijgesteld, worden de huursubsidiegrenzen voor dit tijdvak aangepast met 2,8% in plaats van (de in de begroting 2004 geraamde) 3,1%. Deze aanpassing leidt tot een geringe verlaging van de raming van de huursubsidie-uitgaven.

ad e. Door de harmonisatie van de inkomensafhankelijke regelingen (AWIR) komen er wijzigingen in de huursubsidieuitgaven o.a. doordat de uitvoering per 1 januari 2006 plaatsvindt met geschatte inkomens in plaats van inkomens van t-1.

ad f. Door de inwerkingtreding van de AWIR op de huursubsidie vervalt de vangnetregeling.

ad g. De uitvoering van de huursubsidie gaat per 1 januari 2006 over naar de Dienst Toeslagen/Belastingdienst. De mutatie betreft de apparaatskosten die hiervoor overgaan naar het Ministerie van Financiën.

ad h. Door over te gaan op een andere inflatiesystematiek bij de huursubsidie (van vijfjaarsgemiddelde inflatie naar inflatie t-1) vallen de huursubsidieuitgaven lager uit.

ad i t/m n. Overboeking naar 4.99.81 t.b.v. beleidsprioriteiten en naar 2.99.83 tbv transitiekosten Huursubsidie en t.b.v. het tekort uitvoering Huursubsidie.

In aansluiting op de in de 1e suppletore begroting 2004 verwerkte mutaties wordt ook voor 2005 een deel van de overschotten bij de huursubsidieraming ingezet voor de uitvoering van de huursubsidie en de kosten van de transitie naar de Belastingdienst. Tevens wordt met ingang van 2005 structureel € 1,8 mln per jaar overgeboekt naar artikel 4 ten behoeve van de uitvoering van beleidsprioriteiten op het gebied van woningbouw en herstructurering.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		53 131	37 140	29 541	24 535	23 636	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		63 300	54 500	49 000	47 500	47 200	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Effect ontvangsten a.g.v. AWIR					104 000	187 000	
Stand ontwerpbegroting 2005	85 761	116 431	91 640	78 541	176 035	257 836	270 839

Artikel 03. Duurzame woningen en gebouwen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		208 270	194 840	185 111	179 680	174 414	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		78 068	7 422	- 609	- 11 123	- 7 082	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Herverdeling taakstelling doelmatig aanbesteden bouw		276	276	276	276	276	
b. Kas en verpl. Schuif EPR 2004 budget van 2004 naar 2006		- 3 500		3 500			
c. Dekking extra tekort EPR 2003		50 000					
d. Uitkering loonbijstelling 2004		47					
Stand ontwerpbegroting 2005	280 686	333 161	202 538	188 278	168 833	167 608	167 609

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		40 905	44 508	36 115	32 644	28 059	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		97 060	7 759	- 14 430	- 14 216	- 9 795	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Herverdeling taakstelling doelmatig aanbesteden bouw		276	276	276	276	276	
b. Kas en verpl. Schuif EPR 2004 budget van 2004 naar '06		- 3 500		3 500			
c. Dekking extra tekort EPR 2003		50 000					
d. Uitkering loonbijstelling 2004		47					
Stand ontwerpbegroting 2005	111 005	184 788	52 543	25 461	18 704	18 540	18 540

Toelichting:

ad b. Kas en verplichtingschuif EPR 2004 budget naar 2006
Omdat een eventuele nieuwe EPR-regeling nog moet worden uitgewerkt en niet in 2004 in werking zal treden wordt dit budget voorlopig doorgeschoven naar 2006.

ad c. Dekking extra tekort EPR 2003
Dit betreft extra benodigde dekking voor de uitvoering van de EPR 2003. Dit wordt gecompenseerd uit een meevaller uit 2009 (zie artikel 4 en 16).

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 = Stand ontwerpbegroting 2005	1 782	0	0	0	0	0	0

Artikel 04. Fysieke Stedelijke Vernieuwing

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		679 268	497 980	407 476	404 421	403 136	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 21 423	26 238	25 093	20 268	13 306	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Hervreiding taakstelling doelmatig aanbesteden bouw		- 276	- 276	- 276	- 276	- 276	
b. Kasschuif voor dekking extra tekort EPR 2003		- 50 000					
c. Kas en verplichtingschuif ISV naar 2004		15 000		- 10 000	- 5 000		
d. Uitkering loonbijstelling 2004		53					
e. Intertemporele compensatie ISV			- 125 000		35 000	30 000	
g. Overige mutaties			1 800	1 800	1 800	1 800	
Stand ontwerpbegroting 2005	455 149	622 622	400 742	424 093	456 213	447 966	491 886

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		122 602	367 788	372 972	396 609	399 960	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		756 518	- 149 517	- 119 506	- 117 075	- 119 025	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Hervreiding taakstelling doelmatig aanbesteden bouw		- 5 434	- 22 111				
c. Kas en verplichtingschuif ISV naar 2004		15 000	- 15 000				
d. Uitkering loonbijstelling 2004		53					
f. Aanpassen verplichtingenmoment ISV 2			1 060 018	- 247 523	- 273 601	- 275 009	
g. Overige mutaties			- 4 280	1 800	1 800	1 800	
Stand ontwerpbegroting 2005	56 843	888 739	1 236 898	7 743	7 733	7 726	7 726

Toelichting:

ad b. Kasschuif ten behoeve van EPR 2003
Dit betreft een kasschuif ten behoeve van EPR 2003 (zie artikel 3 en 16).

ad c. Kas en verplichtingschuif ISV naar 2004
Dit betreft een kasschuif ten behoeve van het specifieke beeld (zie artikel 16).

ad e. Intertemporele compensatie ISV
Dit betreft een intertemporele compensatie ten behoeve van het generale beeld.

ad d. en f. Aanpassen verplichtingenmoment ISV 2
De aanpassing van de verplichtingenraming voor het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing wordt veroorzaakt doordat het moment van het

aangaan van verplichtingen voor het tweede investeringstijdvak stedelijke vernieuwing in januari 2005 ligt. Het tweede tijdvak loopt over de periode 2005 tot en met 2009. In de oorspronkelijke raming was nog opgenomen dat jaarlijks een verplichting zou worden vastgelegd.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		1 562	2 671	0	0	0	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		1 143					
Stand ontwerpbegroting 2005	2 068	2 705	2 671	0	0	0	0

Artikel 05. Sociale kwaliteit van het wonen en de woonomgeving

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		39 363	57 967	54 582	46 434	37 979	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 5 071	- 31 649	- 36 583	- 31 725	- 24 472	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		7					
Stand ontwerpbegroting 2005	45 521	34 299	26 318	17 999	14 709	13 507	13 407

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		18 345	23 226	23 296	25 685	25 679	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 17 153	- 21 983	- 22 085	- 24 476	- 24 472	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		7					
Stand ontwerpbegroting 2005	29 314	1 199	1 243	1 211	1 209	1 207	1 207

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 =							
Stand ontwerpbegroting 2005	2 887	0	0	0	0	0	0

Artikel 06. Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		33 489	31 157	31 139	29 519	29 383	
Mutatie Amendement (Hoftra, Mastwijk, Krst. II, 2003-2004, 29 200 XI, nr. 67)		- 1 710	- 1 710	- 1 710	- 1 710	- 1 710	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		5 506	258	231	4 249	- 247	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Onderhoud Monumenten met Erfgoedfunctie			2 600	2 600	2 600	2 600	
b. Uitkering loonbijstelling 2004		65					
Stand ontwerpbegroting 2005	35 372	37 350	32 305	32 260	34 658	30 026	25 576

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		32 160	30 881	30 167	29 489	29 391	
Mutatie Amendement (Hoftra, Mastwijk, Krst. II, 2003-2004, 29 200 XI, nr. 67)		- 1 710	- 1 710	- 1 710	- 1 710	- 1 710	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		28 424	258	231	4 249	- 247	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Onderhoud Monumenten met Erfgoedfunctie			2 600	2 600	2 600	2 600	
b. Uitkering loonbijstelling 2004		65					
Stand ontwerpbegroting 2005	96 689	58 939	32 029	31 288	34 628	30 034	25 534

Toelichting:

ad a. Onderhoud monumenten met erfgoed functie
 Voor de monumenten in rijksbezit, die vrijwel zonder uitzondering objecten zijn van buitengewoon (inter)nationaal cultuurhistorisch belang, zijn structureel aanvullende middelen nodig om deze objecten te kunnen behouden. Gestructureerd onderhoud en het functioneel geschikt houden voor een gebruiker, vormen de beste garantie voor een goede instandhouding van deze monumenten. Uitgangspunt voor beide activiteiten is dat de cultuurhistorische waarde niet mag worden aangetast.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		357	9 357	9 357	5 357	5 357	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		7 082					
Stand ontwerpbegroting 2005	10 789	7 439	9 357	9 357	5 357	5 357	357

Artikel 07. Verbeteren integrale milieukwaliteit op lokaal niveau

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		188 409	218 712	220 115	226 772	222 807	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		34 790	- 1 345	- 13 074	- 18 043	- 20 516	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uit AP tbv programmafinanciering Externe Veiligheid		7 000					
b. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR, handhaving, ra-schroot		- 2 714	- 12 709	- 1 546			
c. Uit BIRK (FES fonds) voor wijziging chloortransport AKZO		25 320					
d. Uitkering loonbijstelling 2004		127					
f. Overige mutaties		615	- 10 000	- 6 900	- 6 900	- 2 600	
Stand ontwerpbegroting 2005	237 317	253 547	194 658	198 595	201 829	199 691	202 176

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		249 491	312 445	326 124	332 780	328 815	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		22 161	- 3 287	- 14 274	- 18 543	- 21 016	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uit AP tbv programmafinanciering Externe Veiligheid		20 000					
b. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR, handhaving, ra-schroot		- 16 969					
d. Uitkering loonbijstelling 2004		127					
e. Verplichtingschuif voor het MJP bodemsanering 2005-2009		- 60 000	634 000	- 139 000	- 145 000	- 145 000	
f. Overige mutaties		615	- 35 000	3 100	3 100	2 400	
Stand ontwerpbegroting 2005	96 949	215 425	908 158	175 950	172 337	165 199	163 269

Toelichting:

ad a. De ophoging van het budget voor Externe Veiligheid vanuit de Aanvullende Post (AP) is bedoeld voor uitvoering van een programma ter verbetering van de externe veiligheid door lagere overheden. Voor 2004/2005 is € 20 mln beschikbaar. Hiervan wordt € 7 mln in 2004 toegevoegd en € 13 mln in 2005.

ad b. Met deze begrotingswijziging wordt budget overgeheveld naar artikel 12, onderdeel Subsidies Afvalstoffenbeleid om het resterende deel van de exploitatiebijdrage van AVR mogelijk te maken. Daarvoor wordt het budget voor bodemsanering verlaagd.

ad c. De Europese Commissie is akkoord gegaan met de rijksbijdrage voor beëindiging van chloortransporten door AKZO; het aandeel van BIRK in deze bijdrage wordt thans overgeboekt.

ad e. Met deze verplichtingschuif wordt ruimte gecreëerd om in 2005 de toezeggingen te kunnen doen voor de nieuwe meerjarenprogramma's bodemsanering (2005–2009).

ad f. Dit is het saldo van enkele mutaties, waarvan de twee belangrijkste zijn een overheveling van € 35 miljoen ten laste van het budget bodemsanering naar artikel 12 voor sanering van asbesthoudende wegen en een overboeking uit de Aanvullende Post naar de VROM begroting van in totaal € 8,6 miljoen in 2006 t/m 2008 voor uitvoering van het Vuurwerkbesluit.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		17 037					
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
c. Kasbudget BIRK tbv AKZO deal (FES)		25 320					
Stand ontwerpbegroting 2005	48 310	42 357	0	0	0	0	0

Artikel 08. Versterken ruimtelijke kwaliteit landelijke gebieden

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		11 021	12 278	11 444	10 275	7 728	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 584	- 2 005	8 296	2 196	2 198	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		21					
Stand ontwerpbegroting 2005	15 784	10 458	10 273	19 740	12 471	9 926	7 726

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		9 927	10 801	10 230	9 811	7 264	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 584	- 2 005	8 296	2 196	2 198	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		21					
Stand ontwerpbegroting 2005	14 606	9 364	8 796	18 526	12 007	9 462	7 262

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		0	0	0	0	0	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		400		10 300	2 200	2 200	
Stand ontwerpbegroting 2005	3 062	400	0	10 300	2 200	2 200	0

Artikel 09. Versterken ruimtelijke kwaliteit in Europees verband

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		7 507	8 023	9 281	9 913	1 471	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 1 815	- 300	- 1 800	1 200	1 200	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		13					
Stand ontwerpbegroting 2005	3 607	5 705	7 723	7 481	11 113	2 671	1 171

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		11 469	8 200	6 134	1 512	1 471	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 3 315	- 300	- 300	2 700	- 300	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		13					
Stand ontwerpbegroting 2005	4 726	8 167	7 900	5 834	4 212	1 171	1 171

Artikel 10. Verbeteren nationale milieukwaliteit

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		23 376	21 135	21 159	22 220	22 189	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		1 823	- 4 929	- 282	15 644	15 594	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR, handhaving, ra-schroot		- 563					
b. Uitkering loonbijstelling 2004		90					
c. Overige mutaties		394	- 28		28		
Stand ontwerpbegroting 2005	13 554	25 120	16 178	20 877	37 892	37 783	37 521

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		23 389	21 135	21 159	22 220	22 189	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		5 112	2 947	13 705	15 644	15 594	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR, handhaving, ra-schroot		- 563					
b. Uitkering loonbijstelling 2004		90					
c. Overige mutaties		394			28		
Stand ontwerpbegroting 2005	11 944	28 422	24 082	34 864	37 892	37 783	37 521

Toelichting:

ad a. Interne herschikking ten behoeve van AVR
 Met deze begrotingswijziging wordt budget overgeheveld naar artikel 12, onderdeel Subsidies Afvalstoffenbeleid om het resterende deel van de exploitatiebijdrage van AVR mogelijk te maken

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 = Stand ontwerpbegroting 2005	1 673	0	0	0	0	0	0

Artikel 11. Tegengaan klimaatverandering en emissies

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		132 922	121 434	131 439	125 612	117 385	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 5 677	- 14 305	- 6 254	2 489	3 356	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR, handhaving, ra-schroot		- 338	584	146			
b. Uitkering loonbijstelling 2004		190					
c. Overige mutaties		732	28				
Stand ontwerpbegroting 2005	92 587	127 829	107 741	125 331	128 101	120 741	119 136

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		92 131	77 393	84 158	81 385	75 445	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		106 249	- 2 282	769	712	356	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
b. Uitkering loonbijstelling 2004		190					
c. Overige mutaties		1 124					
Stand ontwerpbegroting 2005	199 635	199 694	75 111	84 927	82 097	75 801	75 636

Toelichting:

ad a. Interne herschikking milieu-instrumenten ten behoeve van AVR
 Met deze begrotingswijziging wordt budget overgeheveld naar artikel 12, onderdeel Subsidies Afvalstoffenbeleid om het resterende deel van de exploitatiebijdrage van AVR mogelijk te maken.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		1 200	1 200	917	0	0	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		7 727					
Stand ontwerpbegroting 2005	2 146	8 927	1 200	917	0	0	0

Artikel 12. Beheersen milieurisico's van stoffen, afval en straling

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		43 998	37 280	33 656	32 426	32 395	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		4 364	- 5 731	90	15	- 73	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR		13 615	9 725	1 400			
b. Kasschuif naar 2004 voor afkoop exploitatie AVR		8 771	- 7 371	- 1 400			
c. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv ra-schroot (radio-actief)			2 400				
d. Uitkering loonbijstelling 2004		98					
e. Overige mutaties		498	10 000	10 000	10 000	5 000	
Stand ontwerpbegroting 2005	37 202	71 344	46 303	43 746	42 441	37 322	32 310

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		35 126	36 259	32 522	32 426	32 395	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		- 282	- 5 903	90	15	- 73	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv AVR		24 740					
c. Interne herschikking Milieu-instrumenten tbv ra-schroot (radio-actief)		2 400					
d. Uitkering loonbijstelling 2004		98					
e. Overige mutaties		498	35 000				
Stand ontwerpbegroting 2005	49 646	62 580	65 356	32 612	32 441	32 322	32 310

Toelichting:

ad a en b. Afval Verwerking Rijnmond

In 2002 is een overeenkomst met Afval Verwerking Rijnmond (AVR) gesloten ten behoeve van de verwerking van gevaarlijke afvalstoffen, waarbij AVR voorziet in voldoende capaciteit en waarbij de Staat garant staat voor de exploitatietekorten die hierop geleden worden. Door het afnemende aanbod is dit een steeds meer verliesgevende activiteit geworden, terwijl er ook in het buitenland verwerkingsmogelijkheden bestaan. De Staat is daarom met AVR overeengekomen dat de draaitrommelovens waarin de verwerking plaatsvindt gesloten worden per 1 januari 2005. De Kamer is hierover separaat geïnformeerd. Binnen de begroting van VROM is geld vrijgemaakt ten behoeve van de exploitatiebijdrage 2004 en de afkoopsom t.b.v. de sluiting van de voorziening. Dit geld komt met name van de artikelen 7, 10, 11 en de ruimte die het VROM-specifieke beeld in het jaar 2004 heeft.

ad c. Interne herschikking milieuinstrumenten ten behoeve van radioactief schroot

Verhoging van het budget voor beheersing van milieurisico's van straling is nodig voor realisatie van een definitieve tussenopslagplaats in de vorm van een loods voor radio-actief schroot.

ad e. Overige mutaties

Verhoging van het budget voor het beheersen van milieurisico's van afvalstoffen-beleid is nodig voor sanering van asbesthoudende wegen.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 =							
Stand ontwerpbegroting 2005	2	0	0	0	0	0	0

Artikel 13. Handhaving

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		74 387	74 360	71 315	70 834	70 612	
Mutatie Amendement (Samson, cs, Krst. II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 64)		2 000					
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		89	58	118	– 351	– 738	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		739					
Stand ontwerpbegroting 2005	78 761	77 215	74 418	71 433	70 483	69 874	69 874

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		74 581	74 392	71 315	70 834	70 657	
Mutatie Amendement (Samson, cs, Krst. II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 64)		2 000					
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		– 795	58	118	– 351	– 738	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		739					
Stand ontwerpbegroting 2005	79 474	76 525	74 450	71 433	70 483	69 919	69 874

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 = Stand ontwerpbegroting 2005	1 025	882	882	882	882	882	882

Artikel 14. Huisvesting Koninklijk Huis, Hoge Colleges van Staat en Ministerie van Algemene Zaken

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		66 878	60 402	43 629	20 402	15 583	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		10 874	- 12 158	20 443	5 039	42	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Achterstallig onderhoud WRR (AZ)			900				
b. Gebouw beheer systeem (AZ)			426				
c. Beveiliging Kabinet der Koningin			700				
d. Centrale meldkamer Tweede kamer			3 800				
e. Raad van State fase 2 (BZK)				903	1 170	3 724	
f. Tijdelijke huisvesting Postbus 51				50			
g. Masterplan Paleis op de Dam					23 815	4 035	
h. Compensatie voor te hoge uitputting 2003 in 2004		- 4 500					
Stand ontwerpbegroting 2005	62 086	73 252	54 070	65 025	50 426	23 384	15 640

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		66 878	60 402	43 629	20 402	15 583	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		10 874	- 12 158	20 443	5 039	42	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Achterstallig onderhoud WRR (AZ)			900				
b. Gebouw beheer systeem (AZ)			426				
c. Beveiliging Kabinet der Koningin			700				
d. Centrale meldkamer Tweede kamer			3 800				
e. Raad van State fase 2 (BZK)				903	1 170	3 724	
f. Tijdelijke huisvesting Postbus 51				50			
g. Masterplan Paleis op de Dam					23 815	4 035	
h. Compensatie voor te hoge uitputting 2003 in 2004		- 4 500					
Stand ontwerpbegroting 2005	62 086	73 252	54 070	65 025	50 426	23 384	15 640

Toelichting:

ad a. Achterstallig onderhoud WRR

Door de herhuisvesting van de Wetenschappelijke Raad voor de Regering is het nu mogelijk om in een van de vrijkomende panden waarvoor reeds een nieuwe huurder is gevonden, groot onderhoud uit te voeren.

ad d. Centrale meldkamer Tweede Kamer

Vanwege de uitbreiding van met name de beveiligingsmaatregelen van de Tweede Kamer is de capaciteit van de huidige Centrale Meldkamer niet meer toereikend.

ad e. Raad van State (fase 2)

Voor de Raad van State is reeds een nieuwbouw en renovatieproject

opgestart omdat de huidige huisvesting teveel verspreid is over meerdere locaties én om de personeelsgroei voor de komende jaren op te kunnen vangen. Het omvangrijke project is opgedeeld in twee fasen. Fase 1 is in uitvoering, voor fase 2, de beveiliging, die vooralsnog gepland is voor 2008 en verder, worden nu de voorbereidende werkzaamheden gestart.

ad g. Masterplan Paleis op de Dam

Op basis van het inmiddels gereed gekomen masterplan voor de renovatie van het Koninklijk Paleis op de Dam wordt in dit monument de asbest verwijderd, worden de sterk verouderde installaties vervangen en wordt het gebouw weer geschikt gemaakt voor haar taak, namelijk het bieden van huisvesting voor officiële aangelegenheden, zoals bijvoorbeeld staatsbezoeken, recepties, prijsuitreikingen en dergelijke.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004 =							
Stand ontwerpbegroting 2005	946	0	2 269	0	0	0	0

Artikel 15. Algemeen

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		164 731	159 032	160 499	160 902	160 301	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		25 365	16 258	10 747	6 757	4 714	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		1 230					
c. Overige mutaties		33	- 105	105	- 28	- 9	
Stand ontwerpbegroting 2005	209 234	191 359	175 185	171 351	167 631	165 006	165 044

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		161 391	156 561	159 596	160 799	160 241	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		43 715	14 958	10 747	6 757	4 714	
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Uitkering loonbijstelling 2004		1 230					
b. Verplichtingenschuif naar 2004 voor ICT infrastructuur		62 872	- 18 643	- 14 743	- 15 843	- 13 643	
c. Overige mutaties		33	- 105	105	- 28	- 9	
Stand ontwerpbegroting 2005	205 688	269 241	152 771	155 705	151 685	151 303	165 014

Toelichting:

ad b. Verplichtingenschuif naar 2004 voor ICT infrastructuur
Het betreft hier het in 2004 gesloten meerjarig contract voor het beheer van ICT infrastructuur van VROM op basis van outsourcing.

Opbouw ontvangsten vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		21 980	21 980	21 980	21 980	21 980	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		74 000					
Nieuwe mutaties:							
Beleidsmatige mutaties:							
a. Vermogensnormering Kadaster		- 71 000					
Stand ontwerpbegroting 2005	47 925	24 980	21 980	21 980	21 980	21 980	21 652

Toelichting:

ad a. Vermogensnormering Kadaster
In de eerste suppletore begroting 2004 is de Kamer geïnformeerd over het voorstel met betrekking tot het uit hoofde van een vermogensconversie

overdragen van het surplus aan eigen vermogen bij het kadaster. Dit is in de eerste suppletore begroting 2004 budgettair verwerkt door de ontvangsten te verhogen met € 71 mln.

Om niet vooruitlopend op de vermogensvoorstellen voor ZBO's (Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO)) al een vermogensconversie uit te voeren, wordt nu afgezien van het voorstel. Eventuele vermogensvoorstellen lopen nu mee in de totale discussie over het IBO. De Kamer wordt hierover nader geïnformeerd via het IBO-rapport en de nog nader op te stellen kabinetsreactie.

Artikel 16. Nominaal en onvoorzien

Opbouw uitgaven vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		25 141	2 574	- 241 951	- 244 992	- 244 992	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		20 411	- 1 124	- 11 318	6 321	4 152	
<i>Nieuwe mutaties:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. IHS: Indexering maatregel huurbeleid						- 4 800	
b. Taakstelling Professioneel Inkopen en Aanbesteden (PIA)		- 444	- 778	- 778	- 778	- 778	
c. Efficiencytaakstelling 1% jaarlijks tot 3% structureel			- 2 169	- 4 339	- 6 508	- 6 508	
d. Invulling efficiencytaakstelling, oa via prijsbijstelling 2004		- 12 508	2 169	4 339	6 000		
e. Invulling efficiencytaakstelling en ingeboekte WW-besparing, oa met korting budgetten RPB		391	416	441	491	491	
f. Korting budgetten RPB		402	402	402	879	879	
g. Invulling taakstelling externen 2004		- 2 272					
h. Naar Belastingdienst tbv uitvoering inkomensafhankelijke regelingen				- 43 250	- 43 250	- 43 250	
i. Interne herschikking tbv overboeking naar Belastingdienst ivm uitvoering inkomensafhankelijke regelingen				31 548	31 494	31 457	
j. Compensatie negatieve arbeidsvoorwaardenruimte		455	455	455	455	455	
k. Loonbijstelling (WAO compensatie 2004)		370					
l. Tegenboeking uitkering loonbijstelling 2004		- 3 678					
m. Technische mutaties specifieke beeld VROM			8 554	- 1 944	- 11 573	- 2 890	
n. Overige mutaties		- 8 472	7 004	220	- 491	- 491	
Stand ontwerpbegroting 2005	0	19 796	17 503	-266 175	- 261 952	- 266 275	- 198 327

Opbouw verplichtingen vanaf de vorige ontwerpbegroting (bedragen in € 1000)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Stand ontwerpbegroting 2004		25 141	2 574	- 241 951	- 244 992	- 244 992	
Mutatie 1e suppletore begroting 2004		20 411	- 1 124	- 7 918	6 321	4 152	
<i>Nieuwe mutaties:</i>							
Beleidsmatige mutaties:							
a. IHS: Indexering maatregel huurbeleid						- 4 800	
b. Taakstelling Professioneel Inkopen en Aanbesteden (PIA)		- 444	- 778	- 778	- 778	- 778	
c. Efficiencytaakstelling 1% jaarlijks tot 3% structureel			- 2 169	- 4 339	- 6 508	- 6 508	
d. Invulling efficiencytaakstelling, oa via prijsbijstelling 2004		- 12 508	2 169	4 339	6 000		
e. Invulling efficiencytaakstelling en ingeboekte WW-besparing, oa met korting budgetten RPB		391	416	441	491	491	
f. Korting budgetten RPB		402	402	402	879	879	
g. Invulling taakstelling externen 2004		- 2 272					
h. Naar Belastingdienst tbv uitvoering inkomensafhankelijke regelingen				- 43 250	- 43 250	- 43 250	
i. Interne herschikking tbv overboeking naar Belastingdienst ivm uitvoering inkomensafhankelijke regelingen				29 048	31 494	31 457	
j. Compensatie negatieve arbeidsvoorwaardenruimte		455	455	455	455	455	
k. Loonbijstelling (WAO compensatie 2004)		370					
l. Tegenboeking uitkering loonbijstelling 2004		- 3 678					
m. Technische mutaties specifieke beeld VROM			8 554	- 5 344	- 11 573	- 2 890	
n. Overige mutaties		- 8 472	7 004	220	- 491	- 491	
Stand ontwerpbegroting 2005	0	19 796	17 503	- 268 675	- 261 952	- 266 275	- 198 327

Toelichting:

ad a. IHS: Indexering maatregel huurbeleid.

In de begroting 2004 is op grond van het Hoofdlijnenakkoord een taakstelling verwerkt van € 250 mln die vanaf 2006 begint te lopen. Het bedrag in de tabel is een inflatiecorrectie op de taakstelling. Zodra de maatregelen die nodig zijn voor verwerking van de taakstelling gereed zijn, wordt de taakstelling uitgeboekt naar een beleidsartikel (waarschijnlijk artikel 2).

ad b. Taakstelling professioneel Inkoop en Aanbesteding (PIA).

Door middel van de professionalisering van de Inkoop en Aanbesteding zullen er besparingen optreden. Deze taakstelling uit het Hoofdlijnenakkoord stond tot op heden nog op de begroting van EZ. Nu de verdeling over de departementen voor de eerste jaren bekend is, kan de taakstelling in de VROM begroting worden opgenomen. Er moeten nog passende maatregel worden genomen om deze taakstelling naar de beleidsartikelen uit te boeken.

ad c en d. Efficiencytaakstelling.

VROM is een efficiencytaakstelling opgelegd, oplopend naar 3% structureel in het jaar 2007. De uiteindelijke invulling van deze taakstelling wordt gekoppeld aan de evaluatie van de interne reorganisatie en de taken-

analyses die binnen het Programma Andere Overheid (PAO) worden gemaakt. Meer hierover wordt in 2005 duidelijk. Deze efficiency-taakstelling wordt daarom de eerste jaren voornamelijk gedekt uit de prijsbijstelling 2004, gecombineerd met een intertemporele schuif binnen het specifieke beeld.

ad e. Invulling efficiencytaakstelling en ingeboekte besparing WW-maatregelen.

Ter dekking van de compensatie van negatieve arbeidsvoorwaardenruimte is bij de 1e suppletore begroting 2004 een generieke taakstelling ingeboekt (zie ook ad j). Deze taakstelling wordt door VROM ingevuld door een bevrozing van de apparaats- en programmakosten van het Ruimtelijke Plan Bureau (RPB) (zie ook mutatie f in de tabel). Ook de ingeboekte WW-besparing uit de begroting 2003 kan hiermee worden ingevuld.

ad g. Invulling taakstelling externen 2004.

De taakstelling externen wordt voor het jaar 2004 tegengeboekt. Volgens planning zullen sommige uitvoeringstaken in 2005 worden overgedragen aan de uitvoeringsorganisatie Senter NOVEM. De taakstelling externen zal dan ingevuld worden.

ad h en i. Naar Belastingdienst t.b.v. uitvoering inkomensafhankelijke regelingen.

Bij ongewijzigde uitvoering worden de uitgaven voor de uitvoering van de Huursubsidie en Vangnetregeling geraamd op resp. € 39 mln en € 8,5 mln.

Hiervan wordt m.i.v. 2006 € 43,25 mln naar de Belastingdienst Toeslagen overgeboekt ten behoeve van de uitvoering van de diverse inkomensafhankelijke regelingen. Bij mutatie i in de tabel wordt een gedeelte van die € 43,25 mln via een interne herschikking uit het apparaatsbudget bij de Huursubsidie gecompenseerd (zie ook art. 2)

ad j, k en l. Loonbijstelling.

De sector Rijk (alle ministeries, waaronder VROM) kent een tekort in de arbeidsvoorwaardenruimte. Dit betekent dat de stijging van de pensioenpremie hoger is dan de bijbehorende vergoeding (via sociale lasten). Dit tekort wordt bij alle departementen gecompenseerd (zie mutatie j in de tabel). Daarnaast is de WAO-premie in 2004 verhoogd met 0,4%. Ook dit is gecompenseerd.

Voor het jaar 2004 zijn de loonbijstellingstranche 2004 en de beide compensaties binnen de VROM-begroting uitgeboekt. In verband met een interne reorganisatie (ZEUS) is besloten om het gedeelte van de loonbijstelling 2004 vanaf 2005 ev nog niet uit te boeken. Nadat alle personele effecten bekend zijn, vindt interne uitboeking plaats.

6. Bijlage 2. Moties en toezeggingen

Het overzicht van de door de Staten-Generaal aanvaarde moties en door de bewindslieden gedane toezeggingen (1 juni 2003–1 juni 2004)

A. OVERZICHT VAN DE MOTIES VAN WONEN

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van Zaken
Van der Staaij De regering wordt verzocht te onderzoeken op welke wijze kan worden bevorderd dat in restrictief beleidsgebieden en plattelandsgemeenten c.q. kleine kernen een adequaat woningaanbod kan worden gewaarborgd met name voor starters die geen hoog inkomen hebben.	17-11-99 Kamerstukken II 26 800 XI, nr. 30 (Begroting VROM 2000)	Op de motie wordt ingegaan in de MvT van de 2 ^e novelle Huisvestingswet. De 2 ^e novelle is terug van de Raad van State. Een nader rapport wordt voorbereid. In de stellingnamebrief die op 5 november 2002 (TK 28 667) aan de Tweede Kamer is gezonden is aangegeven dat gemeenten een eigen verantwoordelijkheid hebben om aan de woonwensen van de eigen bevolking tegemoet te komen. Hierbij geven provincies kaders aan. Gemeenten moeten aandacht hebben voor de positie van alle woningzoekenden op de woningmarkt. Het Kabinet zal bezien of de Huisvestingswet, waar het gaat om woonruimteverdeling, hierop toegesneden kan worden zodat gemeenten er gebruik van kunnen maken. Zie Herijking Regelgeving (brief inmiddels naar TK, kamerstuk II 2003–2004, 29 200, nr. 7). Datum gereed Op 2 juni 2004 is de evaluatie Huisvestingswet aan de Tweede Kamer gezonden met daarbij een brief over de beleidsmatige consequenties waarin wordt ingegaan op het ontwikkelen van een nieuwe Huisvestingswet.
Albayrak c.s. De regering wordt verzocht het mogelijk te maken dat vrouwen die een relatie hebben verbroken en die in afwachting zijn van een vergunning tot voortgezet verblijf, over een zelfstandige huisvestingsvergunning kunnen beschikken.	21-06-00 Kamerstukken II 27 111, nr. 2 VAO Vreemdeling-rechtelijke rechtspositie van vrouwen in het vreemdelingenbeleid	Bij brief van 2 juli 2004 (kamerstukken II, 2003–2004, 27 111, nr. 15) is de Kamer terzake geïnformeerd.
Van Zijl c.s. De regering wordt verzocht om in overleg met Aedes, VEH en de Woonbond tot een spoedige uitwerking van de AMvB (art. 22) te komen en de Kamer daar uiterlijk bij de indiening van de begroting 2001 over te informeren.	22-06-00 Kamerstukken II 27 071, nr. 10 Wetsvoorstel Bevordering Eigenwoningbezit (novelle)	In verband met het voornemen de Wet BEW in te trekken komen ook de voorgenomen aanpassingen te vervallen.
Rietkerk c.s. De regering wordt verzocht in overleg met Aedes, VNG en andere partijen een handvest inzake richtlijnen voor een deugdelijk overleg met wijkbewoners bij herstructureringsprojecten op te stellen en de Kamer hierover te rapporteren.	26-06-00 Kamerstukken II 26 884, nr. 26 Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing	Handvest bewonersparticipatie is gereed, maar er was geen overeenstemming over de verhuiskostenvergoeding Met dit Handvest is gedeeltelijk uitvoering gegeven aan de motie De verhuiskostenvergoeding zal via wet- en regelgeving worden geregeld. Datum gereed: Wijziging BBSH treedt rond 1 januari 2005 in werking.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van Zaken
<p>Van Gent/Duivesteijn De regering wordt verzocht voorstellen te doen om het particulier opdrachtgeverschap voor alle groepen van bewoners mogelijk te maken.</p>	<p>19-10-00 Kamerstukken II 27 400 XI, nr. 22 (gewijzigd) (Begroting VROM 2001)</p>	<p>De Regering heeft besloten om het stimuleringsbeleid voor particulier opdrachtgeverschap in gelijke mate te richten op alle groepen bewoners. Hiertoe is opgericht (met VROM-bijdragen) het Informatiecentrum Eigen Bouw (ICEB). Verder zal via bestuurlijke afspraken (BLS-deelbudget voor eigen bouw) verdere stimulering en facilitering plaats vinden. Zie ook motie Schoenmakers/Ravestein i.v.m. Info centrum eigenbouw.</p> <p>Datum gereed: deze maatregelen zullen in 2004 worden geëffectueerd.</p>
<p>Baarda c.s. De regering wordt verzocht z.s.m. te komen tot een uitwerking van de AMvB uit art. 22, vierde lid, in die zin dat mogelijkheden worden geopend voor tussenvormen van koop en huur</p>	<p>05-12-00 Kamerstukken I 25 309, nr 46e Wetsvoorstel Bevordering Eigen Woningbezit</p>	<p>In verband met het voornemen de Wet BEW in te trekken komen ook de voorgenomen aanpassingen te vervallen.</p>
<p>Schoenmakers/Ravestein De regering wordt verzocht aan Architectuur Lokaal de opdracht te verstrekken voor het ontwikkelen van een integraal PvA, waarbij kennis en kunde worden gebundeld van instellingen die het particulier opdrachtgeverschap c.q. het particulier woningbezit bevorderen.</p>	<p>19-02-01 Kamerstukken II 27 450, nr 9 Notaoverleg Architectuurbeleid 2001-2004</p>	<p>Het Informatiecentrum Eigen Bouw is op 6 september 2003 geopend door Minister Dekker. VROM verstrekt exploitatiebijdragen aan de vier dragende instellingen (Architectuur Lokaal, Bouwcentrum Expo, SEV en Vereniging Eigen Huis).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Biesheuvel/Duivesteijn De regering wordt verzocht bij de verdere onderhandelingen over het NAW tot concrete afspraken te komen over het oplossen van de groeikernenproblematiek, en daarbij de mogelijkheid van huurverlaging ineens te betrekken.</p>	<p>19-03-01 Kamerstukken II 27 559, nr. 10 Notaoverleg Nota Wonen</p>	<p>NAW is getekend op 12 juli 2001. Het NAW is 21 augustus 2001 met begeleidende brief aan de Kamer verstuurd (TK 27 559/27 400 XI nr 26). Het NAW loopt tot eind 2005. Met afspraken in het kader van het huurbeleid wordt een deel van de afspraken NAW vervangen.</p> <p>Datum gereed: de toegezegde evaluatie NAW eind 2002 is niet doorgegaan. Najaar 2004 standpunt ministe over vervolg.</p>
<p>Hofstra/Duivesteijn De regering wordt verzocht om over de effectuering van de doelstellingen uit de Nota Wonen meerjarenafspraken te maken met gemeenten en corporaties, de verkoop van sociale huurwoningen en de bouw van sociale koopwoningen in de Woonwet als apart prestatieveld op te nemen, en de verkoop te volgen en zonodig aanvullende maatregelen te nemen of belemmeringen weg te nemen. Gedacht kan worden aan een financiële heffing (bijv. Fonds Nota Wonen).</p>	<p>19-03-01 04-04-01 Kamerstukken II 27 559, nr. 24 (gewijzigd bij heropening d.d. 04-04-2001) Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001</p>	<p>De Woonwet zal <i>niet</i> worden ingevoerd. Een separaat prestatieveld inzake sociale koop wordt <i>niet</i> Ingevoerd (Zie brief aan Tweede Kamer 26 april 2004, II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 105)</p> <p>Andere maatregelen ter bevordering eigen woningbezit i.r.t. corporaties: zie motie Geluk; woningproductie en corporaties in brief d.d. 30 september 2003 aan de Tweede Kamer (29 200 IX, nr. 3).</p>
<p>De Ruiter c.s. De regering wordt verzocht om de beoogde 300 klantcontactpunten operationeel te hebben voor de ingang van het volgende huursubsidiejaar (2003/2004) en daarbij de bestaande huurderloketten bij corporaties en/of gemeenten zoveel mogelijk te benutten.</p>	<p>30-09-02 Kamerstukken II 28 464, nr. 19 Vertragingen uitbetaling huursubsidie</p>	<p>31 oktober 2002 is een brief aan TK gezonden (TK 28 464 nr 21). Zie ook de voortgangsrapportage die in mei 2003 en augustus aan de TK is gezonden (28 464 nr 26). Per 1 nov 2003 zijn er ruim 580 Huursubsidie Informatie Punten. Inmiddels rond de 600.</p> <p>AFGEHANDELD</p>

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van Zaken
<p>Van Dijke c.s. De regering wordt verzocht op basis van de handreiking burenlawaai brede bekendheid te geven, bij voorkeur dmv Postbus 51 spotje, aan wat de burgers zelf kunnen doen en wat de lokale overheid of politie behoort te doen tegen burenlawaai.</p>	<p>28-11-02 Kamerstukken II 28 600 XI, nr. 44</p>	<p>Op 3 juli 2003 is een brief gezonden, waarin de Tweede Kamer geïnformeerd wordt over de communicatiemiddelen voor de handreiking (site; CD-rom en brochure).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Van der Ham c.s. De regering wordt verzocht komend jaar te rapporteren over de effecten van de afschaffing van de fiscale vrijstellingen voor corporaties.</p>	<p>28-11-02 Kamerstukken II 28 600 XI, nr. 42</p>	<p>In maart 2003 is een brief naar de Kamer gegaan over deze motie (Kamerstuk II, 2002–2003, 28 600 XI, nr. 95). Overdrachtsbelasting en vennootschapsbelastingplicht zijn nog niet ingevoerd (dus kan nog niet worden gemonitord).</p> <p>Datum gereed: een jaar na inwerkingtreding (vanaf 2004) vindt monitoring plaats.</p>
<p>Van Gent c.s. De regering wordt verzocht de corporatiesector op te roepen om binnen zes maanden met ambitieuze en sluitende voorstellen te komen om de vermogensoverschotten via verevening te activeren, zodat de middelen van relatief rijke corporaties kunnen worden ingezet voor de volkshuisvestingsopgave van corporaties in het bestaand stedelijk gebied; De regering wordt verzocht hierover uiterlijk in juni 2003 aan de Kamer te rapporteren, en deze rapportage gepaard te laten gaan van een voorstel tot wijziging van het Besluit Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting waarin een regeling wordt voorgesteld om bedoelde overschotten te verevenen.</p>	<p>28-11-02 Kamerstukken II 28 600 XI, nr. 38</p>	<p>Zie brief d.d. 6 november 2003 aan de Tweede Kamer (II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 17). Het BCF wordt thans aangepast conform deze brief. Deze brief is inmiddels voor de minister uitgewerkt in een stappenplan. Dit is thans leidraad bij concrete cases. Het is nu aan gemeenten en corporaties om met concrete voorstellen te komen.</p>
<p>Van Gent c.s. De regering wordt verzocht op de kortst mogelijke termijn in het BBSH dan wel in de Wet Stedelijke vernieuwing te verankeren dat bewoners die gedwongen moeten verhuizen, recht hebben op een onkostenvergoeding van minimaal 5000 euro.</p>	<p>28-11-02 Kamerstukken II 28 600 XI, nr. 35</p>	<p>Een verhuiskostenvergoeding zal worden meegenomen in de eerstkomende wijziging van het BBSH, dat naar de huidige stand van zaken rond 1 januari 2005 in werking zal treden. Het bedrag dat in de motie van Gent is genoemd wordt daarin opgenomen. Is verwoord in de brief van 26 april 2004 aan de TK (29 200 XI, nr. 105)</p> <p>Datum gereed: wijzigingen BBSH omstreeks 1 januari 2005 in werking.</p>
<p>Van Gent c.s. De regering wordt verzocht uiterlijk in maart voorstellen te doen aan de Kamer, opdat het initiatiefrecht van huurders wordt verankerd in het Burgerlijk Wetboek en/of in de overlegwet.</p>	<p>28-11-02 Kamerstukken II 28 600 XI, nr. 34</p>	<p>Bij brief van 10 maart 2003 is aangegeven eerst voorstellen van het LOHV af te wachten (kamerstukken II 2002/2003 28 600 XI, nr. 95).</p> <p>Er zijn geen voorstellen van LOHV ontvangen. Zie antwoord bij schriftelijke behandeling Begroting 2004, vraag 282. Er is geen aanleiding -in het licht van de voorstellen om te komen tot vermindering van regels- zelf met een uitwerking te komen. Daarom worden thans ook geen voorstellen ontwikkeld.</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Geluk c.s. Verzoekt de regering om een integrale notitie op te stellen over het eigen woningbezit, waarbij o.m. gedacht wordt aan een versterkte rol van woningcorporaties</p>	<p>13-11-2003 II 29 200 XI nr 38</p>	<p>De motie Geluk vraagt om alternatieven voor de BEW. Hierop zal worden ingegaan in de brief aan de Tweede Kamer over de evaluatie van de Wet BEW. Wat betreft de in de Motie Geluk gevraagde integrale notitie zal in het najaar 2004 een reactie worden gegeven, samen met het standpunt op het dan te verwachten advies van de VROM-raad over het eigen woningbezit.</p>

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van Zaken
Hofstra c.s. Verzoekt de regering per 1/7/05 kostendekkende exploitatie voor monumenten mogelijk te maken en vooruitlopend daarop in het hele land het Amsterdamse model mogelijk te maken.	09-04-03 Kamerstukken II 28 648, nr. 4	Bij brief van 25 augustus 2003 is aangegeven dat de Minister haars inziens invulling heeft gegeven aan de motie (kamerstukken II, 2002–2003, 28 648 en 27 926 nr. 6)
Van Gent c.s. Verzoekt de huidige vrijstellingsregeling voor betaling van leges bij de huurcommissie te handhaven.	09-04-03 Kamerstukken II 28 648, nr. 2	Bij brief van 25 augustus 2003 is aangegeven dat de motie wordt uitgevoerd (kamerstukken II, 2002–2003, 28 648, en 27 926 nr. 6)
Koopmans/De Krom Verzoekt de regering om de Awb te moderniseren door een mogelijkheid in de wet op te nemen om administratieve en procedurele fouten snel te kunnen herstellen.	Nota-overleg d.d. 02-02-2004. Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving Kamerstukken II 29 383, nr. 2	Behoort tot de verantwoordelijkheid van de <i>Minister van Justitie</i> . In de brief van 28 juni 2004 van de Minister van VROM aan de Tweede Kamer is dat aangegeven. Daarin staat ook dat Justitie de vraag zal beantwoorden bij de evaluatie van de 2 ^e tranche van de Awb. AFGEHANDELD
Koopmans/De Krom Verzoekt de regering om de Awb te moderniseren door fatale termijnen te introduceren.	Nota-overleg d.d. 02-02-2004. Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving Kamerstukken II 29 383, nr. 3	Behoort tot de verantwoordelijkheid van de <i>Minister van Justitie</i> . In de brief van 28 juni 2004 van de Minister van VROM aan de Tweede Kamer is dat aangegeven. Daarin staat ook dat Justitie de vraag zal beantwoorden bij de evaluatie van de 2 ^e tranche van de Awb. AFGEHANDELD
Koopmans Verzoekt de regering om in overleg met betrokken belangenorganisaties zo spoedig mogelijk met voorstellen te komen om de overheidsregelgeving met betrekking tot woningcorporaties te verminderen binnen een nog nader te bepalen kader van taakuitoefening, sturing en langetermijnhuurbeleid.	Nota-overleg d.d. 02-02-2004. Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving Kamerstukken II 29 383, nr. 5	<i>ONTRADEN DOOR DE MINISTER</i> . Zij heeft aangegeven intensief overleg te hebben met de sector over de modernisering van het huurbeleid en de betaalbaarheid. In het najaar 2004 start het overleg met AEDES e.a.
Depla/Samsom Verzoekt de regering om bij de herziening van het BBSH vergroting van niet-vrijblijvende zeggenschap van bewoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten over de prestaties van woningbouw-corporaties als vertrekpunt te kiezen.	Nota-overleg d.d. 02-02-2004. Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving Kamerstukken II 29 383, nr. 6	<i>ONTRADEN DOOR DE MINISTER</i> . Zij heeft aangegeven intensief overleg te hebben met de sector over de modernisering van het huurbeleid en de betaalbaarheid. In het najaar 2004 start het overleg met AEDES e.a. AFGEHANDELD
Gerkens/Van Velzen Verzoekt de regering om de normhuur te laten stijgen met maximaal het percentage van de stijging van de hoogte van de bijstandsuitkering.	Huurbeleid d.d. 11-02-2004 Kamerstukken II 27 926, nr. 15	Deze motie is uitgevoerd. (brief aan Tweede Kamer: II, 2003/2004, 27 926, nr. 22). Normhuurbesluit gepubliceerd 30-6-2004. AFGEHANDELD
Gerkens/Van Velzen Verzoekt de regering om dit jaar te streven naar een reële huurstijging van nul	Huurbeleid d.d. 11-02-2004 Kamerstukken II 27 926, nr. 16	<i>AANGEHOUDEN</i>

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van Zaken
Van As c.s. Verzoekt de regering om de huurbesche- ring voor tijdelijke verhuur sterk te beperken en zo nodig de voor de bewo- ning geldende eisen voor tijdelijke verhuur te versoepelen	Huurbeleid d.d. 11-02-2004 Kamerstukken II 27 926, nr. 17	De Tweede Kamer zal kort na de zomer 2004 over de mogelijkhe- den worden geïnformeerd. Datum gereed: najaar 2004
Van Gent c.s. Verzoekt de regering in overleg met vertegenwoordigers van huurders en verhuurders te treden met als inzet een maximaal (gemiddelde) huurstijging per 1 juli 2004 van 2,2%	Huurbeleid d.d. 11-02-2004 Kamerstukken II 27 926, nr. 18	<i>AANGEHOUDEN</i>
Van Bochove/Van As Verzoekt de regering: op de meest korte termijn het overleg met alle betrokken partijen te openen met als inzet om de komende 2 jaar tot een substantiële huurmatiging te komen, waarbij de lagere huuropbrengst voor de verhuurders zonodig in latere jaren kan worden gecompenseerd. De Kamer te informeren over het verloop van de gesprekken en het uiteindelijke resultaat	Huurbeleid d.d. 11-02-2004 Kamerstukken II 27 926, nr. 19	Deze motie is uitgevoerd (brief aan Tweede Kamer: II, 2003/2004, 27 926, nr. 22) <i>AFGEHANDELD</i>
Motie Depla/Veenendaal Betreft besteding ISV gelden	AO Woning- corporaties en ISV (juni 2004) 21 062, nr. 119	De Minister zal de Tweede Kamer na het zomerreces 2004 informeren.
Motie Depla Betreft publicatie salarissen van directie- leden van woningcorporaties	AO Woning- corporaties en ISV (juni 2004) 21 062, nr. 120	Zie Ministerraad besluit 25 juni 2004: salarissen hoger dan dat van minister zullen o.g.v. generieke wet openbaar gemaakt moeten worden. Salarissen corporatiedirecteuren openbaar via jaarverslagen Minister BVK heeft voortouw
Motie Van Gent Betr. Bewonersparticipatie	AO Woning- corporaties en ISV (juni 2004) 21 062, nr. 121	<i>AANGEHOUDEN</i>
Motie Sterk/Van Gent Betr. verhuiskostenvergoeding	AO Woning- corporaties en ISV (juni 2004) 21 062, nr. 122	Zie motie van Gent

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN VAN WONEN

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Huurcommissies: toezicht Het toezicht op de huurcommissies komt terug bij het IHH-II-traject.</p>	<p>11-05-99 Kamerstukken I 25 445 Wetsvoorstel Wijziging Huurprijzenwet Woonruimte</p>	<p>Het IHH-II traject heeft niet geleid tot wijzigingen ten aanzien van het toezicht. Toezicht op ZBO's binnen VROM bij één toezichtorgaan, TopZo, geconcentreerd. Per 17 mei 2005 is toezicht op huurcommissies hiernaar overgegaan. Toezicht in kader toekomstige positionering huurgeschillenbeslechting zal eerst na inhoudelijk overleg over privatiseringsvarianten met marktpartijen en voorzitters huurcommissies en vervolgens de Tweede Kamer in het najaar onderzocht kunnen worden.</p>
<p>CSS: evaluatie Over anderhalf jaar zal er een evaluatie van de werking van het Convenant Sluitend Stelsel plaatsvinden. De wettelijke bepaling van de heffingsmogelijkheid zal bij de evaluatie van het college sluitend stelsel in 2002 betrokken worden. Daarnaast zullen mogelijke alternatieven in beeld gebracht worden.</p>	<p>11-11-99 AO huurbeleid Kamerstukken 26 247 nr. 2</p>	<p>CSS komt aan de orde in de zgn. Matchingbrief. (zie motie van Gent c.s. over inzet vermogensoverschotten corporaties (kamerstuk II, 2002–2003, 28 600 XI, nr. 38). Zie brief d.d. 6 november 2003 aan de Tweede Kamer (29 200 XI, nr. 17)</p>
<p>Wet stedelijke vernieuwing/ISV: sancties Toegezegd wordt dat indien er sancties worden getroffen tegen een gemeente (vaststellen lager bedrag), de Kamer hierover geïnformeerd wordt.</p>	<p>26-06-00 Kamerstukken II 26 884 Wetgevingsoverleg Wetsvoorstel Stedelijke Vernieuwing</p>	<p>De eerste financiële verantwoording over ISV-I is in 2005.</p>
<p>Grondbeleid en kwaliteit Toegezegd wordt dat de relatie tussen kwaliteit en gemeentelijk grondbeleid de komende tijd via onderzoek nader verduidelijkt zal worden.</p>	<p>19-10-00 Kamerstukken II 27 400 XI (Begroting VROM 2001)</p>	<p>In de Nota Grondbeleid (TK 2000-2001, 27 581, nrs. 1–2) komt de relatie kwaliteit en gemeentelijk grondbeleid aan de orde. Convenant tussen VNG, NEPROM/NVB en VROM over grondprijsbeleid is 19 december 2001 ondertekend en wordt gemonitord in 2003. De resultaten worden in de 4^e Voortgangsbrief meegenomen. Vervolgconvenant P.O. en cascobouw. Datum gereed: Convenant 2001 wordt gemonitord in 2003. Het onderzoek is afgerond. De resultaten in 4^e Voortgangsbrief (omstreeks september 2004 naar TK)</p>
<p>Bouwvergunningen: evaluatie Toegezegd wordt dat na drie jaar i.p.v. vier jaar een evaluatie plaatsvindt van de wet en AMvB's. Daarbij zullen de zaken die van de zijde van de Kamer zijn aangevoerd, betrokken worden, zoals burenrrecht, wenselijkheid excessenregeling, gebiedsgerichte beperkingmogelijkheid voor gemeenten, effect van vergunningsvrij bouwen op de omgeving van monumenten, ervaring met de stadsbouwmeester.</p>	<p>20-02-2001 Kamerstukken II 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningprocedure en welstandstoezicht)</p>	<p>De betreffende wijziging van de Woningwet is op 1 januari 2003 in werking getreden. Na 3 jaar zal een en ander worden geëvalueerd. Samenvoegen met toezegging Wijziging Woningwet, Bureninformatieplicht Welstand in jaren '20-'30 wijken, Stadsbouwmeester en met de toezegging Woningwet: vergunningvrij bouwen. Evaluatie in 2005</p>
<p>Corporaties: commerciële activiteiten Toegezegd wordt dat de Stas een onderzoek zal laten doen naar de bijdrage die commerciële activiteiten hebben geleverd aan de maatschappelijke prestaties van corporaties.</p>	<p>19-03-01 Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen</p>	<p>In juli 2003 heeft het CFV over de situatie m.b.t. de verbindingen gerapporteerd aan de Minister. De analyse wordt vervolgd. Het definitieve rapport zal najaar 2003 naar de Tweede Kamer worden gezonden. AFGEHANDELD</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
BEW en Schuldenproblematiek Toegezegd wordt dat de BEW tussentijds op de schuldenproblematiek bezien zal worden.	19-03-01 Kamerstukken II 27 559 Notaoverleg Nota Wonen 19-03-2001	Is beperkt aan de orde geweest in het onderzoek naar de verkoop van huurwoningen. In 2004 wordt de BEW geëvalueerd. Zie Herijking Regelgeving (brief inmiddels naar TK, kamerstuk II 2003–2004, 29 200, nr. 7). Zie ook moties van Zijl c.s. en Baarda c.s. en toezeggingen inz. toezending evaluatie BEW en vervolgtraject bevordering eigen woningbezit. Wordt betrokken bij evaluatie BEW en afschaffen BEW
Corporaties: waardering corporatiebezit Toegezegd wordt dat de minister komende tijd aandacht zal besteden aan de wijze waarop het corporatiebezit wordt gewaardeerd.	19-03-01 Kamerstukken II 27 559, Notaoverleg Nota Wonen	Analyses van CFV wijzen uit dat (gecorrigeerde) bedrijfswaarde reeds wordt gebruikt. Eenduidig gebruik daarvan wordt nader bezien en besproken met CFV en WSW. DBO 2003097124 (d.d. 16-10-2003) AFGEHANDELD
IHH: administratieve lasten en legesbetaling Toegezegd wordt dat bij de evaluatie van IHH-I gekeken zal worden in hoeverre formulieren «geïntegreerd» kunnen worden (hoe kunnen administratieve lasten zoveel mogelijk beperkt worden). De systematiek van de legesbetaling maakt onderdeel uit van evaluatie IHH-1.	26-03-01 Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW	Zie ook toezegging gedaan tijdens AO huurbeleid en huurcommissies d.d. 26 juni 2002. Zie evaluatie IHH-I (elders). Zelfde brief als IHH-2. Zie ook bij verouderingsaftrek Wordt betrokken bij de aanpassing van de Legessystematiek. Tweezijdige leges worden afgeschaft Inmiddels zijn de formulieren verduidelijkt. Wetsvoorstel in 2004 naar de Kamer. AFGEHANDELD
Uitvoeringswet huurprijzen woonruimte: dwingende bepalingen Toegezegd wordt dat in het kader van de uitwerking van de Nota Wonen de regering met voorstellen komt inzake het afwijken van dwingende bepalingen (bijv. standaardregeling van een lagere huur bij een slecht onderhouden woning).	26-03-01 Kamerstukken II 26 090, 26 089 Uitvoeringswet Huurprijzen Woonruimte en titel 7.4 BW	Item is besproken met huurders en verhuurderorganisaties in het kader van de Commissie Huurbeleid II, met het oog op standaardregelingen. Dit heeft niet tot concrete resultaten geleid.
Onrechtmatige bewoning Toegezegd wordt dat in de reguliere rapportages (zoals het VROM-jaarverslag) informatie zal worden verschaft over de stand van zaken rond onrechtmatige bewoning.	11-04-01 AO Onrechtmatige Bewoning	Brief over onrechtmatige bewoning is naar de Tweede Kamer gezonden (VROM-Inspectie, okt 2003; AFGEHANDELD
Wijziging Woningwet: Bureninformatieplicht Welstand in jaren '20-'30 wijken, Stadsbouwmeester Toegezegd wordt dat het aspect van het informeren van de burenen, de ontwikkelingen rond het functioneren van de stadsbouwmeester en rond het type «jaren 20 en 30»-wijken meegenomen zullen worden bij de evaluatie van de wet en eventueel bij de eerstvolgende wetswijziging.	03-10-01 Kamerstukken I 26 734 Wijziging van de Woningwet (bouwvergunningsprocedure en welstandstoezicht)	Wordt meegenomen bij de evaluatie van de wetswijziging (2½-3 jaar na inwerkingtreding). Samenvoegen met toezegging Bouwvergunningen evaluatie en met de toezegging Woningwet, vergunningvrij bouwen. Datum gereed: evaluatie volgt in 2005
Wonen en zorg: woonzorgvoorzieningen Toegezegd wordt dat de Kamer een overzicht zal krijgen van woningen die de afgelopen drie jaar gebouwd zijn met woonzorgvoorzieningen.	09-10-01 A.O. Wonen en Zorg en wijziging BCFV/BBSH	Wordt meegenomen in VROM-VWS-brief over kwantitatieve opgave wonen/zorg. Brief is in september 2003 naar de Kamer gezonden. (kamerstuk TK, 2002–2003, 26 631, nr. 57). AFGEHANDELD

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Wonen en zorg: particulier eigendom Toegezegd wordt dat er een onderzoek naar de aspecten van het particulier eigendom en de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid daarbij ingesteld zal worden. Dit zal eerste helft volgend jaar afgerond zijn en de Kamer zal daarover geïnformeerd worden.</p>	<p>09-10-01 A.O. Wonen en Zorg en wijziging BCFV/BBSH</p>	<p>Het betreffende onderzoek is afgerond. Beleidsstandpunt volgt. Wordt meegenomen in VROM-VWS-brief over kwantitatieve opgave wonen/zorg.</p> <p>Brief is in september 2003 naar de Kamer gezonden. (kamerstuk TK, 2002–2003, 26 631, nr. 57)</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Huurbeleid: effecten lange termijn beleid Toegezegd wordt dat de geplaatste kanttekeningen van de Kamer bij de effecten van het lange termijn huurbeleid meegenomen zullen worden in de uitwerking daarvan en het onderzoek naar de effecten ervan, zoals de risico's ten aanzien van een gedifferentieerde wijkopbouw (maar denk ook aan mogelijkheid afsluiten prestatiecontracten), meerjarige zekerheid en de effecten op het investeringsgedrag.</p>	<p>13-11-01 AO Huurbeleid en NAW Kamerstukken 27 926 nr. 2, 3, 4, 5</p>	<p>In de brief van 29 oktober 2003 aan de Tweede Kamer (II, 2003–2004, 2796, nr. 14) zijn de contouren van het huurbeleid langere termijn geschetst. De werkzaamheden van de Commissie Huurbeleid zijn daarmee beëindigd.</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Woonzorgstimuleringsregeling Toegezegd wordt dat in de brief aan de Kamer over de eerste ronde WoZoSti-regeling ook gereageerd zal worden op het voorstel van het College voor Ziekenhuisvoorzieningen tot een Deltaplan.</p>	<p>22-11-01 Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001</p>	<p>Brief is in september 2003 naar de Kamer gezonden. (kamerstuk TK, 2002–2003, 26 631, nr. 57).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Kernvoorraad en doelgroep Toegezegd wordt dat het komend jaar op een overzichtelijke wijze cijfermateriaal over de beschikbare goedkope woningvoorraad, de ontwikkeling van de doelgroep, zo mogelijk regionale uitsplitsing en dergelijke aan de Kamer gepresenteerd zal worden.</p>	<p>22-11-01 Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001</p>	<p>De meest actuele cijfers en inzichten zullen aan de kamer worden gepresenteerd. Brief zal in september 2003 naar de Kamer worden gezonden.</p> <p>(Afgehandeld door toezending aan de Kamer van WBO-kernpublicatie beter thuis in wonen d.d. 15 september 2003.)</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Grondbeleid Toegezegd wordt dat de toezeggingen in de Nota grondbeleid nagekomen zullen worden (in dit geval onderzoek naar het loskoppelen van bouwrecht en eigendomsrecht), maar wel in de juiste prioriteit.</p>	<p>22-11-01 Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001</p>	<p>Zie Voortgangsbrieven grondbeleid aan de Tweede Kamer.</p> <p>Berichtgeving naar TK (4^e Voortgangsbrief) omstreeks september 2004</p>
<p>Prestatienormering Toegezegd wordt dat er in 2002 een bredere beschouwing komt over het fenomeen prestatie-eisen in de Huursubsidiewet.</p>	<p>22-11-01 Kamerstukken II 28 000 XI (Begroting VROM 2002) 22 en 27-11-2001</p>	<p>De Raad van State heeft op 20 november 2002 uitspraak gedaan over de uitgavennorm van de prestatienormering. Toepassing van artikel 44 van de Huursubsidiewet is in strijd met artikel 7 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. Aan de TK is voorgesteld met ingang van het subsidietijdvak 2003–2004 de uitgavennorm te schrappen en de verhuurnorm te handhaven. De beheersing van de huursubsidie-uitgaven zal worden meegenomen met de herijking van de huursubsidie zoals dat is aangegeven in het Hoofdlijnenakkoord. De beheersing van de huursubsidie-uitgaven maakt deel uit van Modernisering huurbeleid.</p> <p>AFGEHANDELD</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Handvest Bewonersparticipatie Toegezegd wordt dat de kamer het Handvest Bewonersparticipatie toege- stuurd zal krijgen zodra er overeenstem- ming is.</p>	<p>29-11-01 A.O. over ISV, overdrachtsbelas- ting en betonschade Zaanstad 28 000 XI nr. 44</p>	<p>Zie motie Rietkerk inzake Handvest Het Handvest is gereed, maar er is nooit overeenstemming bereikt over de verhuiskostenvergoeding.</p> <p>Een verhuiskostenvergoeding zal in het BBSH worden geregeld. Zie motie van Gent c.s en motie Rietkerk</p>
<p>Woningwet: vergunningvrij bouwen Toegezegd wordt dat de wijziging van de Woningwet na 2,5 à 3 jaar geëvalueerd zal worden en dat de EK daarvan op de hoogte gesteld zal worden. De effecten op de verhoudingen tussen burens zullen daarin meegenomen worden, ingegaan zal worden op de vraag hoe gemeentebe- sturen omgaan met hun bevoegdheden, en of ze niet alleen van het minimalis- tische model uitgaan (qua omgevings- beleid), maar ook wat ruimer kijken dan het wetsvoorstel toestaat.</p>	<p>15-01-02 EK-behandeling Concept-AmvB bouwvergunning- vrije en lichtvergun- ningplichtige bouw- werken</p>	<p>Samen nemen met toezegging Bouwvergunningen, evaluatie en met de toezegging Wijziging Woningwet, Bureninformatieplicht, Welstand in de jaren '20-'30 wijken, Stadsbouwmeester.</p> <p>Datum gereed: evaluatie in 2005</p>
<p>Huurgeschillen Toegezegd wordt dat de Kamer rond de zomer een notitie zal krijgen over de toekomst van de huurgeschillenbeslech- ting. Daarin zullen een aantal oplossings- richtingen worden aangegeven, met voor- en nadelen, zodat de Kamer een funda- mentele discussie over de lange termijn kan voeren. Meegenomen zullen worden de modellen die door de Kamer naar voren zijn gebracht, zoals de vorming van een agentschap, en de modellen die door de Huurdersfederatie Emmen zijn genoemd.</p>	<p>06-02-02 AO Huurcommissies 28 000 XI nr. 49</p>	<p>In het najaar, na verdergaand overleg met de diverse markt- partijen en de voorzitters van de huurcommissies, zal een notitie naar de Kamer gaan ter voorbereiding op de inhoudelijke discussie over dit onderwerp.</p> <p>Eind 2004 gaat een brief naat de Tweede Kamer met de contouren voor de toekomst van de huurgeschillenbeslechting.</p>
<p>Huurgeschillen Toegezegd wordt dat de Kamer periodiek op de hoogte wordt gehouden van de voortgang van de huurgeschillen.</p>	<p>06-02-02 AO Huurcommissies 28 000 XI nr. 49</p>	<p>De laatste voortgangsrapportage is toegezonden bij brief d.d. 13 februari 2003 (TK 28 600 XI nr 94). Deze brief is in het AO van 9 april 2003 aan de orde gekomen. (zie ook 72) (28 648, 27 926, 27 157)</p> <p>Hiermede is de periodieke rapportage aan de kamer afgesloten.</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Verouderingsaftrek Toegezegd wordt dat de staatssecretaris de «praktische berekening» van de afschaffing van de verouderingsaftrek zal bezien, en zal kijken in hoeverre dit tussentijds aangepast kan worden.</p>	<p>20-03-02 AO Huurbeleid en Verkoop Huur- woningen 27 926 nr. 8</p>	<p>De rekenmethodiek voor de verouderingsaftrek is opgenomen in het Uitvoeringsregeling huurprijzen woonruimte (Staatsblad 2003, 169). Deze amvb treedt op 1 augustus 2003 in werking (gelijktijdig met nieuwe huurrecht).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Verkoop huurwoningen Toegezegd wordt dat het onderzoek naar verkoopresultaten en vraag en aanbod bij verkoop huurwoningen aan de Kamer zal worden toegezonden.</p>	<p>20-03-02 AO Huurbeleid en Verkoop Huur- woningen 27 926 nr. 8</p>	<p>Rapportage wordt meegestuurd met kamervragen BEW. De kamervragen zijn van 4 juli 2003. Antwoord d.d. 20 augustus 2003. Kamerstuk: TK 2002-2003, Aanhangsel handelingen no. 1746 (pag. 3649-3651).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Energie prestatie coëfficiënt Toegezegd wordt dat de EPC voor nieuwe woningen eventueel per 1-1-2004 wordt aangescherpt van 1,0 naar 0,8 mits de kosteneffectiviteit daarvan verbeterd is.</p>	<p>11-04-02 AO klimaatbeleid 26 603 nr. 38</p>	<p>Bij de begrotingsbehandeling 2004 (Tweede Kamer, november 2003) is besloten dat de EPC woningbouw in 2006 naar 0,8 gaat.</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Warmtepompen Toegezegd wordt dat gekeken zal worden of er voldoende stimulerende werking van uit gaat dat warmtepompen in de EPN en EPA zijn meegenomen en dat warmtepompen via de Regeling energieprijmies financieel worden gestimuleerd.</p>	<p>11-04-02 AO klimaatbeleid 26 603 nr. 38</p>	<p>Wordt betrokken bij de discussie over de toekomst van de EPR. Over de stand van zaken m.b.t. de EPR is de Tweede Kamer bij brief van 10 februari 2004 (TK, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 82) en bij brief van 18 mei 2004 (TK, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 113) geïnformeerd.</p>
<p>Interne controle bij corporaties Toegezegd wordt dat de Kamer op de hoogte zal worden gesteld over de uitwerking en invoering van de afspraken met Aedes inzake het interne toezicht en de administratieve organisatie bij corporaties.</p>	<p>20-06-02 AO huurbeleid en huurcommissies (huur-aangelegenheden) 27 926 nr. 11</p>	<p>Aan de Tweede Kamer is gemeld bij brief van 26 april 2004 (29 200 XI, nr. 105) dat een een reglement voor administratieve organisatie en interne controle in de loop van 2005 in werking zal treden</p> <p>In werking treding gepland in de loop van 2005</p>
<p>Studentenhuisvesting, instroom buitenlandse studenten Overleg met de minister van OC&W over het aandeel buitenlandse studenten op het terrein van de studentenhuisvesting en de eigen verantwoordelijkheid van de studenten op dit gebied.</p>	<p>03-10-02 28 600 XI, nr. 8, blz. 6</p>	<p>Onderzoek naar de vraag naar kamers veroorzaakt door toestroom van buitenlandse studenten. Afgehandeld met brief aan de Tweede Kamer 5 november 2003 (II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 19)</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Studentenhuisvesting, leegstandswet Voor het einde van het jaar komt er een voorstel voor herziening van de leegstandswet in de ministerraad. De minister zegt toe om overleg te voeren met de corporaties over de mogelijkheid tot het opsplitsen van woningen om zo meer kamers beschikbaar te krijgen.</p>	<p>03-10-02 28 600 XI, nr. 8, blz. 7</p>	<p>Afgehandeld met brief aan de Tweede Kamer 5 november 2003 (II, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 19). Wetsvoorstel Leegstandswet ligt bij de Tweede Kamer (II, 2002–2003, nrs. 1–3) en is gereed voor penaire behandeling</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Studentenhuisvesting, campus-huurcontracten Wetswijziging is in voorbereiding op dit gebied. De minister hoopt het wetsvoorstel terzake het komend voorjaar aan de ministerraad te kunnen voorleggen. Bij de invoering van een campuscontract valt de beëindiging van het contract samen met de beëindiging van de studie. Het betreft hier wel het BW.</p>	<p>03-10-02 28 600 XI, nr. 8, blz. 7</p>	<p>Een wetsvoorstel is in de zomer 2004 bij de Tweede Kamer ingediend.</p>
<p>Studentenhuisvesting, aanspreken gemeenten De minister zegt toe de niet-actieve gemeenten (op het gebied van studentenhuisvesting) aan te spreken tijdens de verstedelijkingsronde en de resultaten van de pilot (gehouden in Utrecht) voor te leggen.</p>	<p>03-10-02 28 600 XI, nr. 8, blz. 6</p>	<p>Inmiddels zijn er drie pilots opgestart. Het ligt in de bedoeling deze pilots begin volgend jaar (2004) af te ronden met kennisoverdracht naar alle betrokken gemeenten. De resultaten zullen worden gebruikt voor een bijeenkomst met alle studentensteden. Daarnaast worden in het reguliere overleg gemeenten aangesproken op hun taak ten aanzien van huisvesting van doelgroepen waaronder studenten. De pilots studentenhuisvesting in Groningen, Haarlem en Tilburg zijn in het voorjaar van 2004 afgerond. De resultaten van deze Pilots zijn besproken op de werkconferentie Studentenhuisvesting, (georganiseerd door VROM en OCW) op 13 mei 2004.</p>
<p>Studentenhuisvesting, verhuurtermijn herstructureringswijken Pandien in herstructureringswijken mogen nu maximaal 3 jaar verhuurd worden, maar wetsvoorstel om termijn naar 5 jaar te verlengen is in de maak en zal snel in de ministerraad komen.</p>	<p>03-10-02 28 600 XI, nr. 8</p>	<p>Samenvoegen met Studentenhuisvesting/Leegstandswet.</p> <p>AFGEHANDELD</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Huurwet De minister zal een brief zenden aan de TK; over reorganisatie huurcommissies en de fundamentele herziening huurcommissies. Een afschrift zal hij zenden aan de EK.	12-11-02 Verslag 6 ^e vergadering EK, blz. 138–165	Reeds eerder is met de Kamer gesproken over de toekomst van de huurgeschilbeslechting. Het voornemen bestaat de verantwoordelijkheid ten aanzien van de huurgeschilbeslechting buiten de rijksoverheid te organiseren. De bestuurlijke en juridische consequenties worden momenteel onderzocht. Vóór de VROM begrotingsbehandeling zal, na afstemming in de Ministerraad, aan de Tweede Kamer een brief worden gestuurd over de toekomst van de huurgeschillen
Huurwet De Eerste Kamer ontvangt een brief met de evaluatie van de IHH1.	12-11-02 Verslag 6 ^e vergadering EK, blz. 138–165	De Eerste Kamer heeft een afschrift ontvangen van de evaluatie van de evaluatie van de eerste fase van de Integrale herziening van de huurwetgeving zoals deze aan de Tweede Kamer is verzonden (kamerstukken II, 2002/2003, 28 648, nr. 1). AFGEHANDELD
Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03. Grondexploitatievergunning De minister wil de corporaties stimuleren zich actiever op te stellen op dit gebied.	21-11-02 TK 24–1687	In het kader van de consultaties over het concept-wetsvoorstel inzake grondexploitatievergunningen heeft overleg plaatsgevonden met AEDES. Na verwerking van de reacties op het concept wordt dit omgezet in een ontwerpwet (herziene Wet R.O.). Wetsvoorstel gaat najaar 2004 naar de Raad van State/Tweede KamerWetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03.
Woningbouwproductie De minister zal voor de TK in beeld brengen wat de effecten zijn van de aangekondigde maatregelen en het gevoerde beleid. Dit zou kunnen in het kader van VBTB, met het presenteren van begrotingen met afrekenbare doelstellingen.	21-11-02 TK 24–1687	Tijdens de AO Woningbouwproductie op 26 juni heeft de Minister de Tweede Kamer toegezegd om in het najaar 2003 te komen met een actieplan woningbouwproductie. Brief aan de Tweede Kamer in september 2003 (kamerstuk TK 2003–2004, 29 200 XI, nr. 3) AFGEHANDELD
Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03. Particulier opdrachtgeverschap De minister zal in de definitieve verstedelijkingsronde, volgend jaar, zeker aandacht besteden aan het particuliere opdrachtgeverschap. Initiatieven op dit vlak worden gestimuleerd. Er is een budget van 1.3 mln voor een informatiecentrum. In het voorstel aan TK inzake de grondexploitatievergunning naast het element sociale woningbouw het element particulier opdrachtgeverschap zal verwerken.	21-11-02 TK 24–1686	Het Informatiecentrum is gereed (zie bij motie Schoenmaker/Ravestein). Convenant kavelbouw en Grondexploitatiewet zijn in voorbereiding. Zie ook motie van Gent/Duivesteijn inz. PO voor alle groepen bewoners; en toezegging inz. Grondbeleid en kwaliteit. Grondexploitatiewet: planning: najaar 2004 naar Raad van State
Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03. De minister gaat de corporaties vragen om woningen te splitsen en kamersgewijs te verhuren zodat er op korte termijn meer aanbod komt.	21-11-02 TK 24–1683	Zie ook toezegging Studentenhuisvesting-/Leegstandswet Afgehandeld met brief aan de Tweede Kamer 5 november 2003 (29 200 XI, nr. 19). AFGEHANDELD
Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03. De minister kondigt aan dat de gemeente bij het verlenen van een grondexploitatievergunning ook aandacht moet besteden aan de sociale sector. Bekeken moet worden hoe er op dit gebied stappen vooruit kunnen worden gemaakt. Dit wordt uitgewerkt.	21-11-02 TK 24–1681	Zie ook Handeling II, 24–1687. In de Wet Ruimtelijke Ordening worden gemeenten bevoegdheden gegeven om eisen te stellen aan de te realiseren sociale woningbouw. Zie ook toezegging inz. Particulier opdrachtgeverschap.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister gaat na of de huisjesmelkerij tegen kan worden gegaan door hier dezelfde systematiek toe te passen als bij drugspanden.</p>	21-11-02 TK 24-1660	Komt aan de orde in de illegalennota van de <i>Minister van V&I</i> (29 537, nr. 2)
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister zal nagaan of effectief optreden tegen illegalen bevorderd kan worden door het bieden van hulp aan illegalen (aanbieden van woonruimte) strafbaar te maken. Dit ism de minister van Vreemdelingenzaken en Integratie.</p>	21-11-02 TK 24-1660	Komt aan de orde in de illegalennota van de <i>Minister van V&I</i> (29 537, nr. 2)
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister zal de particuliere verhuurders erop wijzen dat zij de gemeenten kunnen aanspreken op het gebied van informatievoorziening over de status van hun huurders mbv GBA.</p>	21-11-02 TK 24-1660	Informatievoorziening/vergelijking uit het GBA wordt betrokken bij resultaten monitoring VROM-inspectie.
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister zal bij de gemeenten onder de aandacht brengen dat zij particuliere verhuurders kunnen informeren mbv GBA over de status van hun huurders, door middel van het vergelijken van lijsten.</p>	21-11-02 TK 24-1660	Informatievoorziening/vergelijking uit het GBA wordt betrokken bij resultaten monitoring VROM-inspectie.
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister zal kijken hoe kan worden bereikt dat alle gemeenten de toegang tot GBA mogelijk maken voor de corporaties op hun grondgebied. Dit moet formeel geregeld worden.</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p>Dit is betrokken bij de brief aan de Tweede Kamer over Actieplan Rotterdam (kabinetsreactie op «Rotterdam zet door»)</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister zal indien nodig extra bepalingen in de Huisvestingswet opnemen om de controlemogelijkheden voor de gemeenten op illegale bewoning verder te verbeteren.</p>	21-11-02 TK 24-1660	Wordt betrokken bij de uitwerking van de actiepunten Illegalennota; zie toezegging inz. huisjesmelkerij.
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister wijst de gemeenten erop dat indien zij werken met een huisvestingsvergunning, zij regelmatig moeten nagaan of de vergunninghouder de betreffende woning daadwerkelijk bewoont.</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p>De Tweede Kamer is geïnformeerd over de resultaten van de monitoring van de VROM inspectie naar de bestrijding van onrechtmatige bewoning. Daarbij zal deze mogelijkheid worden betrokken.</p> <p>Zie ook toezegging Onrechtmatige bewoning; maakt deel uit van vervolgtraject onrechtmatige bewoning (zoals aangekondigd in brief VROM-Inspectie (okt 2003). Wordt betrokken bij de uitwerking van de actiepunten Illegalennota; zie toezegging inz. huisjesmelkerij.</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister brengt bij de corporaties naar voren dat zij in geval van illegale bewoning via een kort geding ontruiming van de woning kunnen vorderen. (Is al een aantal keer door de Alg. woningbouwvereniging Amsterdam in praktijk gebracht, en werkt goed).</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p><i>Is in overleg met AEDES aan de orde geweest.</i></p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister heeft bij de corporaties naar voren gebracht dat de bewijslast over de daadwerkelijke bewoning bij de huurder ligt. Dit vergemakkelijkt het optreden van de corporatie.</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p>De mogelijkheden zijn toegelicht in de brief van de minister van Justitie aan de Eerste Kamer (kamerstukken I 2002/2003 26 089, nr. 50).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister gaat na of het Besluit beheer sociale huursector gewijzigd moet worden om zonodig de corporaties, die op welk punt niet of onvoldoende actief zijn, aanwijzingen te kunnen geven.</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p>Wordt betrokken bij de resultaten van de monitoring van de VROM inspectie (na de zomer 2003 naar Tweede kamer).</p> <p>Zie toezeggingen inzake onrechtmatige bewoning en illegale bewoning.</p>
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03; illegale bewoning</p> <p>De minister zal de corporaties melden dat het hun taak is om effectief op daadwerkelijke bewoning door hun geselecteerde bewoners te controleren.</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p>Is in bestuurlijk overleg met AEDES aan de orde geweest.</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03;</p> <p>De minister zal bij de verhuurders indringend naar voren brengen dat in het huurcontract bepalingen moeten worden opgenomen die een effectieve controle op daadwerkelijke bewoning mogelijk maakt</p>	21-11-02 TK 24-1660	<p>De mogelijkheden zijn toegelicht in de brief van de minister van Justitie aan de Eerste Kamer (kamerstukken I 2002/2003 26 089, nr. 50.).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Interpellatiedebat Woonzorg/CFV</p> <p>Het BBSH wordt aangepast op het punt van het aanscherpen van de regels voor het uitsluiten van risicovolle beleggingen door corporaties. De minister zal dit de TK presenteren.</p>	03-12-02 Interpellatie Woningcorporatie Woonzorg Nederland TK 28-2029	<p>Aanpassing BBSH geplande inwerkingtreding in de loop van 2005.</p> <p>Brief naar aanleiding van heroverweging is op 26 april naar de Tweede Kamer gezonden (29 200 XI nr. 105).</p> <p>Wijziging BBSH: in de loop van 2005</p>
<p>Interpellatiedebat Woonzorg/CFV</p> <p>Het BBSH zal worden aangepast om treasurybepalingen op te nemen in de statuten van corporaties. De TK zal daarover schriftelijk geïnformeerd worden.</p>	03-12-02 Interpellatie Woningcorporatie Woonzorg Nederland TK 28-2027	<p>Is opgenomen in de brief (16 december 2002) aan de Kamer; kamerstuk 28 691, nr. 3.</p> <p>Wijziging BBSH: in de loop van 2005.</p>
<p>Interpellatiedebat Woonzorg/CFV</p> <p>Het BBSH wordt aangescherpt op het gebied van beleggen en bankieren door corporaties.</p>	03-12-02 Interpellatie Woningcorporatie Woonzorg Nederland TK 28-2029	<p>Aanpassing BBSH geplande inwerkingtreding in de loop van 2005</p> <p>Wijziging BBSH: in de loop van 2005.</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Interpellatiedebat Woonzorg/CFV De heer De Ruiter zal schriftelijk worden geïnformeerd over de afspraken tussen de gemeente Schijndel en de Woonzorg Nederland. Bij motie is aangevraagd het toezicht te verscherpen binnen 3 maanden.</p>	<p>03-12-02 Interpellatie Woningcorporatie Woonzorg Nederland TK 28–2028</p>	<p><i>Op 29 november 2002 zijn kamervragen van de Ruiter beantwoord over huurverhogingen van woningen van Woonzorg Nederland in Schijndel. (DGW/SR 2002098001) Bij brief van 12 mei 2003 heeft de minister het Toezichtsverslag gestuurd aan de TK, incl. een analyse van de prestatieafspraken tussen gemeenten en corporaties in 2002 (VROM 030285). Op 23 december 2002 is op kamervragen van de Ruiter over Woonzorg Nederland nog geantwoord dat onvoldoende grond bestaat voor een sanctie (Vergaderjaar 2002–2003 Aangangsel nr 568).</i></p> <p>Op 20 juni jongstleden is een brief aan de TK gestuurd met het rapport van de AD betreffende het toezicht van het CFV op vier corporaties, o.a. Woonzorg Nederland (TK 28 691 nr. 4).</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Interpellatiedebat Woonzorg/CFV CFV is bezig met onderzoek naar verbindingen (separate rechtspersonen) van TI's en de financiële risico's die daarmee worden gelopen. Rapportage van CFV wordt begin 2003 verwacht. TK zal de resultaten daarvan ontvangen.</p>	<p>03-12-02 Interpellatie Woningcorporatie Woonzorg Nederland TK 28–2022</p>	<p>CFV heeft in augustus 2003 een rapport opgeleverd. VROM heeft aan CFV nog vragen gesteld over het rapport. Het CFV zal het rapport in najaar 2003 naar de Tweede Kamer zenden.</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Huursubsidie Werkvoorraad eerste aanvragen wordt zo snel mogelijk omlaag te brengen naar de streefwaarde van 25 000.</p>	<p>13-01-03 AO Huursubsidie TK 28 464, nr. 24</p>	<p>Melding aan TK vindt plaats bij volgende voortgangsrapportage in het najaar 2003. Zie rapportage TK d.d. 2-9-2003 (TK 2002–2003 28 464, nr. 27)</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Huursubsidie De 3000 bezwaarschriften op nihilbeslissingen worden deze maand behandeld.</p>	<p>13-01-03 AO Huursubsidie TK 28 464 nr. 24</p>	<p>Alle 3000 bezwaarschriften zijn alle in behandeling genomen. De termijn van afdoening is afhankelijk van ondermeer de vraag of bezwaarmakers gehoord willen worden. Melding van de voortgang aan TK vindt plaats bij volgende voortgangsrapportage in het najaar 2003. Zie rapportage TK d.d. 7-11-2003.</p> <p>AFGEHANDELD</p>
<p>Huurbeleid Studie naar de afname van de procedure bij de huurcommissies in combinatie met een analyse van de uitspraken, werkverdeling met een groot beslag op Amsterdam.</p>	<p>09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2</p>	<p>AFGEHANDELD</p> <p>De Tweede Kamer is bij brief van 26 mei 2004 geïnformeerd over de toezeggingen zoals gedaan in het AO van 9 april 2003 alsmede van de voortgang in de afhandeling van de huurgeschillen. Tevens is hieraan toegevoegd een onderzoeksrapport over het maatschappelijk rendement en de effecten van uitspraken van de huurcommissies.</p>
<p>Huurbeleid Inzicht zal worden gegeven worden gegeven in de wijze waarop de afstemming plaatsvindt en tussen huurcommissies en kantonrechtshouders.</p>	<p>09-04-03 AO Huurbeleid 09-04-03 TK 28 648 nr. 2</p>	<p>AFGEHANDELD</p> <p>De Tweede Kamer is bij brief van 26 mei 2004 geïnformeerd over de toezeggingen zoals gedaan in het AO van 9 april 2003 alsmede van de voortgang in de afhandeling van de huurgeschillen. Tevens is hieraan toegevoegd een onderzoeksrapport over het maatschappelijk rendement en de effecten van uitspraken van de huurcommissies.</p>
<p>Huurbeleid Toezending eindrapport mediation in de loop van 2e helft van dit jaar.</p>	<p>09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2</p>	<p>AFGEHANDELD</p> <p>Door de minister van Justitie (WODC) is eindrapportage mediation, waar de huurcommissies deel van uitmaken, aan Kamer aangeboden, concrete rapport over pilot bij huurcommissies kan na overleg met justitie aangeboden worden.</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Huurbeleid Onderzocht wordt of het mogelijk is of verzoekschriften digitaal bij de huurcommissies kunnen worden ingediend.	09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2	AFGEHANDELD
Huurbeleid Bezien moet worden waar procedures samengevoegd/vereenvoudigd kunnen worden.	09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2	AFGEHANDELD
Huurbeleid Uitleg van de systematiek van de maximale huurprijsnorm voor woningcorporaties (gemiddelde inflatie + 0.4%).	09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2	Afgehandeld bij brief aan de Tweede Kamer (28 648 en 27 926, nr. 6). AFGEHANDELD
Huurbeleid Nagegaan zal worden waarom corporaties niet gebruik gemaakt hebben van de maximale ruimte om de huren te verhogen.	09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2	Afgehandeld bij brief aan de Tweede Kamer (28 648 en 27 926, nr. 6). AFGEHANDELD
Huurbeleid Het pakket van voorlichtingsmiddelen wordt doorgelicht en desgewenst verbeterd.	09-04-03 AO Huurbeleid TK 28 648 nr. 2	Afgehandeld bij brief aan de Tweede Kamer (28 648 en 27 926, nr. 6). AFGEHANDELD
Huursubsidie-Informatie punten (HIP's) Dat is ook de reden waarom wij met hip's informatie over de individuele situatie veel dichterbij de mensen kunnen brengen. De minister zegt toe dat de Kamer in augustus nader zal worden geïnformeerd.	17-06-2003 Wetgevingsoverleg; Jaarverslagen over het jaar 2002 TK 28 880 nr. 89	Zie brief TK 02092003 (TK 2002–2003, 28 464, nr. 17) AFGEHANDELD
Studentenhuisvesting In het plan van aanpak zal de problematiek in beeld gebracht worden, de kwantiteit, en de mogelijke oplossingen binnen de huidige Huursubsidiewet. Het plan van actie zal bij de begrotingsbehandeling van VROM aan de orde komen.	19-06-2003 AO studiefinanciering TK 24 724, nr. 113	Zie actieplan d.d. 4-11-2003 AFGEHANDELD
Studentenhuisvesting Bij het invoeren van de IHS voor onzelfstandige woonruimte loopt het ministerie van VROM enerzijds aan tegen financiële problemen en anderzijds tegen uitvoeringsproblemen. zoekt de minister naar mogelijke oplossingen voor de studentenhuisvesting.	19-06-2003 AO studiefinanciering TK 24 724, nr. 113	Zie actieplan d.d. 4-11-2003 AFGEHANDELD
Studenten Het actieplan studentenhuisvesting zal uiterlijk bij de begrotings 2004 verschijnen, zoals eerder al was toegezegd;	23-06-2003 Wetgevingsoverleg; wetswijziging Huursubsidiewet TK 28 777 nr. 14	Zie actieplan d.d. 4-11-2003 AFGEHANDELD
Studenten/Huursubsidie De minister zal op 24-06-2003 schriftelijk reageren op het amendement op stuk nr. 11 over het verhuren van kamers aan studenten;	23-06-2003 Wetgevingsoverleg; wetswijziging Huursubsidiewet TK 28 777 nr. 14	Zie brief d.d. 25-06-2003 (TK 220–2003, 28 777, nr. 15) AFGEHANDELD

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Studenten De minister zal op 24-06-2003 schriftelijk reageren op de vraag van Van Gent inzake het opnemen van huursubsidie studenten-huisvesting in de huursubsidiewet.	23-06-2003 Wetgevingsoverleg; wetswijziging Huursubsidiewet TK 28 777 nr. 14	Zie brief d.d. 25-06-2003 (TK 220–2003, 28 777, nr. 15) AFGEHANDELD
Financiële positie woningcorporaties De minister zegt toe kritisch te bezien of het wel terecht is om termen als «oververmogen» of «overmaat aan vermogen» te gebruiken. In ieder geval moet worden voorkomen dat verwarring over de precieze betekenis van dit soort termen ontstaat.	25-06-2003 AO Financiële positie woning- corporaties TK 28 600 nr. 117	AFGEHANDELD
Woningbouwproductie De minister zegt toe met een nadere analyse te komen van de achterblijvende woningbouwproductie en daaraan gekoppeld voornemens te presenteren om te bevorderen dat die productie versneld en verhoogd kan worden.	26-06-2003 AO woningbouw- productie	Met brief d.d. 30 september 2003, TK 29 200, nr. 3, is invulling gegeven aan deze toezegging E.e.a. is met CFV besproken. Vanuit VROM wordt thans de term «niet direct benodigd vermogen» gebruikt. AFGEHANDELD
Woonzorg Nederland en vastgoedfonds Lieven de Key Er wordt een analyse gemaakt van taken en bevoegdheden van het CFV; de uitkomst daarvan zal aan de Kamer worden gezonden;	02-09-2003 AO TK 28 691, nr. 5	Brief over toezicht wordt waarschijnlijk na zomerreces 2004 naar de Tweede Kamer gezonden Datum gereed: Na het zomerreces 2004
Woonzorg Nederland en vastgoedfonds Lieven de Key De Kamer ontvangt een heroverweging van de wijziging van het BBSH;	02-09-2003 AO TK 28 691, nr. 5	Met brief d.d. d.d. 26 april (29 200 XI, nr. 105) afgehandeld. AFGEHANDELD
Woonzorg Nederland en vastgoedfonds Lieven de Key Het toezicht op de corporaties zal herijkt worden, daarover zal overleg met het CFV plaatsvinden en zo nodig vindt aanpassing van de regelgeving plaats.	02-09-2003 AO TK 28 691, nr. 5	Met brief d.d. 1 maart 2004, TK 29 453, nr. 2. afgehandeld. AFGEHANDELD
Woonzorg Nederland en vastgoedfonds Lieven de Key Bekeken zal worden of de algemene omschrijvingen die het CFV heeft gegeven van de financiële positie van de corporaties openbaar kunnen worden gemaakt; de Kamer krijgt daar bericht over.	02-09-2003 AO TK 28 691, nr. 5	Met brief d.d. 1 maart 2004, TK 29 453, nr. 2. AFGEHANDELD
Woonzorg Nederland en vastgoedfonds Lieven de Key De minister informeert de kamer over de mogelijkheid van een berichtgeving over het ontslag van bestuurders.	02-09-2003 AO TK 28 691, nr. 5	Met vertrouwelijke brief aan de TK d.d. 15-04-2004 over gegeven financiële positie ti's waarin tevens een passage ter beantwoording toezegging is opgenomen. AFGEHANDELD
Huurbeleid De minister zal ernaar streven het bestuursakkoord voor het huurbeleid voor de lange termijn in april 2004 aan de Kamer voor te leggen.	04-02-2004 AO Huurbeleid TK 27 926, nr. 20	Afgehandeld met brief aan de Tweede Kamer (27 926, nr. 23). AFGEHANDELD

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Huurbeleid Het Kabinet een plan van aanpak voor het tegengaan van illegale bewoning zal maken.	04-02-2004 AO Huurbeleid TK 27 926, nr. 20	Wordt betrokken bij uitwerking van de actiepunten Illegalennota Zie toezegging inz. Huisjesmelkerij
Huurbeleid De minister de Kamer een brief zal sturen over het resultaat van het aanspreken van rijke corporaties op hun verantwoordelijkheid voor het realiseren van studenten-huisvesting.	04-02-2004 AO Huurbeleid TK 27 926, nr. 20	
De minister zal kijken naar de circa 130 circulaires.	11-02-2004 Nota Overleg Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving TK 29 383 nr. 9	Dit gebeurt in 2005
In mei 2004 volgt nadere informatie over de vormgeving van de VROM-vergunning.	11-02-2004 Nota Overleg Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving TK 29 383 nr. 9	Op 7 juni 2004 is een brief naar de Tweede Kamer gestuurd waarin wordt meegedeeld dat de informatie na de zomer 2004 komt. Datum gereed: sept/okt. 2004.
Na twee jaar volgt een evaluatie van de effecten van EOS.	11-02-2004 Nota Overleg Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving TK 29 383 nr. 9	Deze evaluatie wordt opgenomen in het jaarverslag HSW en in de 2 ^e helft 2004 aan de TK gezonden. Datum gereed: Najaar 2004.
De evaluatie Wet bevordering eigenwoningbezit komt versneld naar de Kamer (alvorens het voorstel tot intrekken wordt ingediend).	11-02-2004 Nota Overleg Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving TK 29 383 nr. 9	In het najaar 2004 zal de evaluatie van de Wet BEW aan de Tweede Kamer worden gezonden.
De autoriteit financiële markten zal advies uitbrengen over het voorstel over het financieel toezicht corporaties.	11-02-2004 Nota Overleg Meerjarenprogramma herijking van de VROM-regelgeving TK 29 383 nr. 9	
De minister zal overleggen met de gemeenten en de koepels van opvanghuizen en daarna de stand van zaken aangeven richting Kamer en koepels.	04-02-2004 AO Huisvestingsbesluit TK 27 111 nr. 14	De acties zijn uitgevoerd en gemeld in een brief aan de Tweede Kamer. Brief aan TK ligt bij Minister ter ondertekening en wordt naar verwachting nog voor het zomerreces 2004 naar de TK gestuurd.
De minister zal deze groep specifiek onder de aandacht brengen in het overleg met de VNG over de huisvesting van statushouders.	04-02-2004 AO Huisvestingsbesluit TK 27 111 nr. 14	De acties zijn uitgevoerd en gemeld in een brief aan de Tweede Kamer. Brief aan TK ligt bij Minister ter ondertekening en wordt naar verwachting nog voor het zomerreces 2004 naar de TK gestuurd.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De minister streeft naar een handtekening onder het KB in april.	04-02-2004 AO Huisvestingsbesluit TK 27 111 nr. 14	De acties zijn uitgevoerd en gemeld in een brief aan de Tweede Kamer. Het KB om het Huisvestingsbesluit in werking te laten treden zal de minister (nog) niet tekenen. Dit heeft de Minister in het Bestuurlijk Overleg van 1 april 2004 met de VNG afgesproken. Dit is gemeld in hiervoor genoemde brief aan de Tweede Kamer.
Er zal contact worden gelegd met het COA om te bezien of aanvullende opvang in COA-complexen mogelijk is.	04-02-2004 AO Huisvestingsbesluit TK 27 111 nr. 14	De acties zijn uitgevoerd en gemeld in een brief aan de Tweede Kamer. Is uitgevoerd door VWS op verzoek van de Minister van VROM
Het aanbod/tekort in de studentensteden zal jaarlijks worden gemonitord.	04-02-2004 AO studentenhuising	Het onderzoek start in juli 2004 Planning gereed: afronding september 2004
De 11 «rijkste» corporaties zullen worden aangesproken op het bijdragen aan het initiatief van Kences. De Minister zal de Kamer hierover informeren.	04-02-2004 AO studentenhuising	De eerste brieven van Minister (voorhands ter ondersteuning van actie Kences) zijn verzonden. Eerst na drie maanden zal Minister ti's directer aanspreken. E.e.a. is TK mondeling meegedeeld in AO 21-04-2004. AFGEHANDELD
De minister heeft toegezegd alle studentensteden te zullen vragen om aan te geven wat de lokale oplossingen zijn voor de lokale tekorten aan studentenhuising.	04-02-2004 AO studentenhuising	Hoewel uit de contacten met de achttien grotere studentensteden is gebleken dat het merendeel studentenhuising op de politieke agenda heeft staan, heeft een groot deel van dezelfde achttien gemeenten nog niet echt een lokaal actieplan. In komend najaar zullen de gemeenten (voor zover nodig) benaderd en gestimuleerd worden om lokale programma's voor de korte (2 jaar) en de langere termijn (tot 2010) op te stellen.
De minister zegt toe dat ze de Tweede Kamer voor het eind van het jaar zal informeren over de verbetering van de gegevensuitwisseling GBA/Belastingdienst/VROM.	Vragenuurtjes in de Tweede Kamer op 14-04-2004.	De Kamer wordt voor de begrotingsbehandeling hierover en over de uitvoering van de huursubsidie in de zomer van 2004 geïnformeerd. Datum gereed: eind oktober–begin november.
De minister zal de kamer informeren over de samenhang tusdsen de drie ISV-pijlers, alvorens de ISV-gelden worden toegeedeeld.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	Is afgehandeld bij brief aan de Tweede Kamer d.d. 17 mei 2004 (kamerstuk II, 2003–2004, 21 062, nr. 118). AFGEHANDELD
De minister zal de kamer informeren over het deel van de ISV-gelden dat besteed wordt aan het maken van plannen, zodra de minister over dit inzicht beschikt.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	Is afgehandeld bij brief aan de Tweede Kamer d.d. 17 mei 2004 (kamerstuk II, 2003–2004, 21 062, nr. 118). AFGEHANDELD
Na de ISV-evaluatie verstrekt de minister een overzicht en analyse met de voor- en nadelen van de gehanteerde beandering van het ISV 1.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	Over de resultaten van de evaluatie wordt gerapporteerd in het kader van de GSB-mid term review in 2007.
De minister zal eind dit jaar de toezicht-houdende rol van het CFV bekijken.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	Brief over toezicht wordt waarschijnlijk na zomerreces 2004 naar de Tweede Kamer gezonden. Datum gereed: bestuurlijk overleg met CFV 12 juli 2004; Brief TK na Zomerreces 2004.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Na ommekomst van het rapport over de gestegen beheerskosten bij corpo's zal de minister dit rapport aan de kamer zenden en bezien of er maatregelen genomen moeten worden inzake de hoogte van salarissen bij corpo's.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	Onderzoek moet nog worden gestart. CFV maakt een onderzoeksvoorstel en zal het onderzoek uitvoeren.
De minister zendt eind van deze week een voorstel voor het regelen van de verhuiskostenvergoeding naar de kamer.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	Afgehandeld met de brief van 26 april 2004 (29 200 XI, nr. 105). AFGEHANDELD
De minister zendt het antwoord op de openstaande vragen uit dit debat schriftelijk naar de kamer.	21-04-2004 AO corporaties en stedelijke vernieuwing.	
Korte termijn: voor de korte termijn ervaart de huursubsidieontvanger een huurverhoging van gemiddeld 2,1%, overige huurders gemiddeld 2,9%. Daarmee is sprake van een substantieel gebaar t.o.v. situatie narjaar 2003. Indien één van beide afspraken niet wordt nagekomen zullen partijen daar op worden aangesproken.	21-04-2004 AO huurbeleid.	Zie brief aan de Tweede Kamer 19 maart 2004, (II, 2003-2004, 27 926, nr. 22).
Korte termijn: In het najaar zal gesproken worden over en de daadwerkelijk gerealiseerde huurverhogingen en eventuele compensatie.	21-04-2004 AO huurbeleid.	Zie brief aan de Tweede Kamer 19 maart 2004, (II, 2003-2004, 27 926, nr. 22).
Lange termijn: de minister wil graag voor de zomer met de Tweede Kamer spreken. Daartoe zal de Kamer voor 1 juni/de zomer voorstellen ontvangen. De minister hecht er aan dat de € 250 mln. Niet neerslaat bij het ISV.	21-04-2004 AO huurbeleid.	Is afgehandeld met brief aan de Tweede Kamer (II, 2003-2004, 27 926, nr. 25) AFGEHANDELD
Lange termijn: het doel van de modernisering is huurwoningen voor burgers, zowel qua betaalbaarheid als kwaliteit. De beweging op de woningmarkt moet dat bewerkstelligen.	21-04-2004 AO huurbeleid.	
Lange termijn: thema's daarbij zijn: liberalisatiegrens, woningwaardering (WOZ) (aansluiten bij koopmarkt) en jaarlijkse huurverhogingsruimte. Toetspunten daarbij zijn de effecten voor de woningmarkt, betaalbaarheid (quotes/ huursubsidieontwikkeling), effecten segregatie en investeringen.	21-04-2004 AO huurbeleid.	N.B. 2 ^e termijn AO Huurbeleid op 29 juni 2004
Lange termijn: minister zal bij de brief ook op de ideeën van de Vernieuwde Stad reageren (n.a.v. verzoek Hofstra).	21-04-2004 AO huurbeleid.	Zie brief aan de Tweede Kamer d.d. 25 juni 2004
Lange termijn: minister zal de komende tijd een ronde maken langs verschillende corporaties en daarbij verschillende corporaties aanspreken.	21-04-2004 AO huurbeleid.	

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Ik zal u schriftelijk nog nader informeren over de aantallen, maar op dit moment is de voorraad aan huurwoningen in de sociale sector voldoende.	27-04-2004 Begrotingsbehandeling VROM EK.	
Sloop is geen doel op zichzelf. Het is goed om deze cijfers er nog eens naast te hebben bij wat ik zelf aan de orde heb. Ik zal u nog nader over de voorraad informeren.	27-04-2004 Begrotingsbehandeling VROM EK.	
De minister heeft toegezegd om de kamer de fiscale verkenningen toe te sturen.	27-04-2004 Begrotingsbehandeling VROM EK.	AFGEHANDELD
De minister zal de kamer nader informeren over de argumenten voor de voorgestelde verdeling van de ISV-2 middelen en over de definitieve verdeling.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	Is meegenomen in de brief aan de Kamer over Grote steden beleid (kamerstuk, II, 2003–2004, 21 062, nr. 118).
Bij de monitoring van het ISV-2 zal gekeken worden naar de kosten van plannenmakerij, zowel tussen rijk en gemeenten als binnen gemeenten.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	Dit wordt betrokken bij de ontwikkeling van de ISV-2 monitor in 2005.
Zodra dat kan zal de minister de Kamer informeren over de IPSV-projecten 2004	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	
Als gevolg van de afspraken rond het huurbeleid zal er scherpere jaarlijkse info zijn over de prestaties van corporaties.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	
Er zal een gesprek plaatsvinden met de Vereniging van Toezichthouders in Woningcorporaties over de overhead en de beloning van bestuurders.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	Wordt voorbereid in ambtelijk overleg d.d. 26 juni 2004
De minister zal een «graadmeter» ontwikkelen voor het weergeven van prestaties van corpo's (en gemeenten?) in de 56 wijken.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	
De minister zal de Kamer informeren over haar reactie op het rapport van de Woonbond inzake bewonersparticipatie. Die reactie kan de Kamer kort na het zomerreces verwachten.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	
De minister zal de Kamer informeren over «de weg over de dijk in Delfzijl», waarbij ook de relatie met het IPSV wordt geëxpliciteerd.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwproductie en herstructurering.	

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
De minister zal de Kamer informeren over de mogelijkheden het eigenwoningbezit te bevorderen (anders dan door de BEW) en over haar voornemens m.b.t. de BEW en het verdere traject.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwpro- ductie en herstructu- rering.	Zie motie Geluk en toezegging inz. evaluatie BEW Tegelijk met het aanbieden van de evaluatie BEW (Najaar 2004) zal de Tweede Kamer worden geïnformeerd over de mogelijkhe- den om eigen woningbezit voor lagere inkomens te bevorderen. Datum gereed: Najaar 2004.
De minister zal, naast corporaties die financieel minder gezond zijn, ook de corporatie die té gezond zijn (oversolvabiliteit) in de jaarlijkse CFV-rapportage opnemen.	03-06-2004 AO (3 ^e termijn) woningbouwpro- ductie en herstructu- rering.	Overleg met CFV hierover start op 5 juli 2004.
De minister zegt toe de Tweede Kamer, indien mogelijk, voor het AO huurbeleid op 24 juni 2004 te informeren over de koopkrachteffecten. Mocht dit niet voor het AO lukken, dan zo spoedig mogelijk daarna.	07-06-2004 Wetgevingsoverleg wijziging Huursubsidiewet.	Is gebeurd. Zie brief aan de Tweede Kamer d.d. 22 juni 2004 (t.b.v. AO huurbeleid op 24 juni 2004; nog geen kamerstuknr.) AFGEHANDELD
Bij het maken van afspraken met gemeenten zal de minister nadrukkelijk de kosten voor plannenmakerij aan de orde stellen. Die moeten zo laag mogelijk zijn.	15-06-2004 VAO ISV.	Dit wordt meegenomen in de ambtelijke en bestuurlijke contacten met gemeenten.
De minister zal het signaal natrekken (van kamerlid Depla) dat in gevallen té uitgebreid over het ISV moet worden verantwoord aan VROM. Zonodig onderneemt zij stappen, mogelijk ook VROM-intern.	15-06-2004 VAO ISV.	
Bij het afsprakenkader zal de minister aangeven dat slecht een zeer beperkt percentage van het geld aan plannenmakerij kan worden besteed.	15-06-2004 VAO ISV.	Dit wordt meegenomen in de ambtelijke en bestuurlijke contacten met gemeenten.
De kamer zal binnen 2 weken geïnformeerd worden over de casus-Delfzijl (Depla).	15-06-2004 VAO ISV.	
Zodra het kabinetsstandpunt over het rapport van de commissie Dijkstal er is, zal de minister haar positie bepalen over de openbaarheid van beloning van corpo-bestuurders.	15-06-2004 VAO ISV.	Zie Ministerraad besluit 25 juni 2004: salarissen hoger dan dat van minister zullen o.g.v. generieke wet openbaar gemaakt moeten worden.
De minister herhaalt haar toezegging indringend te spreken over de corporatie-salarissen (met VvToezichhouders en met Aedes, op basis van informatie van het CFV)	15-06-2004 VAO ISV.	
De minister zal nagaan hoe verplichte verhuiskostenvergoeding zo snel mogelijk te regelen is (m.a.w. losknippen van andere voorgenomen wijzigingen van het BBSH en z.s.m. in procedure brengen).	15-06-2004 VAO ISV.	

OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN RUIMTELIJKE ORDENING

A. OVERZICHT VAN DE MOTIES RUIMTELIJKE ORDENING

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Duivesteijn cs. Verzoekt de regering tevens aan de Kamer een herziening van de PKB Nationaal Ruimtelijk Beleid (VINAC) voor te leggen waarin de Hoeksche Waard wordt aangegeven als Nationaal Landschap; spreekt tevens uit dat in overleg met de betrokken gemeenten wordt gekomen tot de opstelling van een ontwikkelingsplan Nationaal Landschap Hoeksche Waard met een daarbij behorend investeringsprogramma.	15-10-99 Kamerstukken II, 1999–2000, 25 180, nr. 106.	De Hoeksche Waard is in de Nota Ruimte niet als nationaal landschap opgenomen. Het Kabinet heeft ervoor gekozen het «internationaal uniek» of «nationaal kenmerkend» zijn van het gebied als belangrijkste criteria te hanteren.
Van Gent De regering wordt verzocht de Kamer vóór de zomer van 2000 een voorstel te doen ter uitbreiding van het instrumentarium, waarbij in ieder geval de volgende mogelijkheden worden betrokken: de zomerhuizen worden via een AMvB weer onder de werking van de Wet op de openlucht recreatie en de kampeerreggeving gebracht; een strafrechtelijke aanpak van permanente bewoning via de Wet op de economische delicten dient mogelijk gemaakt te worden; de bewijslast dient te worden neergelegd bij de eigenaar en/of gebruiker van het recreatieverblijf.	25-11-99 Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800, nr. 21.	Het blijkt niet mogelijk te zijn de bewijslast bij de eigenaar en/of gebruiker neer te leggen. Wel heeft het ministerie van Financiën fiscale mogelijkheden geboden om een bijdrage te leveren aan de bewijslast. Hierover hebben de vaste commissies van VROM en Financiën op 17 augustus 2001 een schriftelijke uiteenzetting ontvangen van de staatssecretaris van Financiën (VROM 000772).
Geluk/Schreijer-Pierik De regering wordt verzocht afwegingen over aanwijzing van Belvédèregebieden uitsluitend plaats te laten vinden bij de behandeling van de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening.	22-12-99 Kamerstukken II, 1999–2000, 26 663, nr. 5H.	Inmiddels bijna 5 jaar verder. De afwegingen over aanwijzing van Belvédèregebieden hebben plaats gevonden binnen de Nota Ruimte.
Leers c.s. Naast de zes zogenaamde netwerksteden zijn er ook andere kernen die, op basis van bestuurlijke samenwerking, invulling (willen) geven aan hun taken op gebied van wonen, werken en het creëren van voorzieningen. De regering wordt verzocht voor deze kernen eveneens middelen te reserveren.	30-10-00 Kamerstukken II, 2000–2001, 27 400 XI, nr. 11.	In de Nota Ruimte heeft het Kabinet de ruimtelijke prioriteiten aangegeven in de Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur. Vanuit deze ruimtelijke optiek zal de inzet van middelen met name gericht zijn op onderdelen van deze Nationale RHS. Vanzelfsprekend kunnen ook op grond van andere doelen c.q. ander rijksbeleid middelen ter beschikking worden gesteld (bijvoorbeeld in het kader van het grotestedenbeleid.)
Van Gent Wijziging van zowel de Wet op de ruimtelijke ordening als de Wet op de economische delicten om strafrechtelijke aanpak van permanente bewoning van recreatiewoningen mogelijk te maken.	04-04-01 en 10-04-01 Kamerstukken II 2000–2001, 27 400 XI, nr. 61. AO/VAO Permanente bewoning van recreatieverblijven.	Het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet op de ruimtelijke ordening is op 17 december 2002 bij de Tweede Kamer ingediend. De Tweede Kamer heeft op 26 maart 2003 een voorlopig verslag uitgebracht. Het wetsvoorstel om alle bestemmingsplanovertreddingen strafbaar te stellen in het kader van de Wet economische delicten ligt bij de Tweede Kamer ter goedkeuring.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Witteveen-Hevinga Duurzaam sociaal economisch ontwikkelingsperspectief als beslissing van wezenlijk belang aanmerken; voorstellen voor uitwerking en voorstel voor oprichting Waddenduurzaamheidsmaatschappij.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 51 (ter vervanging van nr. 23).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Ontwikkelen samenhangend veiligheidsplan.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 52 (ter vervanging van nr. 24).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Verbod: In het Waddengebied zijn nieuwe gas- en mijnbouwactiviteiten, met mogelijke invloed op de Waddenzee, uitgesloten als «beslissing van wezenlijk belang».	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 53 (ter vervanging van nr. 25).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Energiescan en plan van aanpak.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 26.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Openstelling vuurtorens.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 27.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Duurzame geïntegreerde visserij toestaan met laagdrempelig vergunningensysteem.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 54 (ter vervanging van nr. 28).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Onderzoek naar alternatieve vormen van werkgelegenheid op Vlieland.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 29.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Luchtenveld Internationaal afwegingskader voor de Waddenzee.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 30.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Luchtenveld Bevorderen opstelling internationaal sociaal economisch ontwikkelingsperspectief in kader Commissie Nijpels.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 31.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Luchtenveld In sociaal economisch ontwikkelingsperspectief bijzondere aandacht recreatief toeristische potentie Den Helder.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 32.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Luchtenveld Havens en bedrijventerreinen dienen bij voorkeur landinwaarts te worden uitgebreid. Met toepassing van het afwegingskader en onder de voorwaarde dat het Balgzand onaangetast blijft kan een uitzondering voor zeewaartse uitbreiding bij Den Helder worden gemaakt. Dit maakt tenminste de verplaatsing van de aanlegsteiger van de veerdienst naar Texel mogelijk.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 55 (ter vervanging van nr. 33).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Luchtenveld Nu afzien van capaciteitsbeleid ligplaatsen recreatievaart, capaciteitsbeleid in werking stellen indien een convenant in 2004 niet tot stand zou zijn gekomen.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 56 (ter vervanging van nr. 34).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Witteveen-Hevinga Toestaan commercieel rapen van oesters op beperkte schaal.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 50 (ter vervanging van nr. 39).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Van Wijmen «Duisternis» toevoegen aan te beschermen landschappelijke kwaliteiten.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 41.	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Augusteijn-Esser Opnemen verminderingsdoelstelling militaire activiteiten en onderzoek naar verminderen/beëindigen militaire activiteiten na 2010.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 58 (ter vervanging van nr. 43).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Augusteijn-Esser Absoluut verbod op plaatsing windturbines in Waddenzee.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 59 (ter vervanging van nr. 44).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.
Van der Steenhoven Tekst over verplaatsing naar De Kooy volledig schrappen.	28-03-02 NO PKB Derde Nota Waddenzee 2001–2002, 26 431, nr. 60 (ter vervanging van nr. 45).	De kabinetsreactie op deze motie wordt meegenomen in het vervolgtraject van de PKB Derde Nota Waddenzee. Een aangepaste kabinetsstandpunt (PKB deel III) verschijnt in het najaar van 2004.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Timmermans/Koopmans/Van As «Onderbanken»: Afzien van nimby-toepassing, voortzetten bestuurlijk overleg.	05-07-02 Kamerstukken 2001–2002 28 000 XI nr. 57.	Bij brief van 23 december 2003 heeft de Minister van VROM de Tweede Kamer geïnformeerd inzake het gevoerde bestuurlijk overleg en aangekondigd dat zij (behoudens een bericht van beraadslagingen in de TK) binnen vier weken na afloop van het Kerstreces een nimbyverzoek aan de gemeente Onderbanken zal zenden. De TK-Commissie voor VROM vroeg de Minister niet over te gaan tot het afzagen van een deel van de bomen in de Schinveldse bossen; de leden hebben de wens uitgesproken op korte termijn een gesprek te voeren met een aantal partijen. 6 april 2004 heeft de Tweede Kamer op een AO belegd. Op heeft de Minister de kamer bericht deze motie niet uit te voeren.
Spies/Van As Verzoek om de afzonderlijke wetten en regelingen m.b.t. ruimtelijke procedures, waaronder de Tracéwet, zoveel mogelijk te integreren en bij opstellen nieuwe Wro te streven naar goed evenwicht tussen enerzijds besluitvorming via ruimtelijke plannen en anderzijds afzonderlijke project-besluitvormingprocedures en daarbij rijksprojectenprocedure opnieuw tegen het licht te houden.	19-09-02 Kamerstukken 2001–2002 27 178 nr. 27.	Toegezegd is dat in de invoeringswet bij de fundamentele herziening WRO zoveel mogelijk zal worden getracht onderdelen van die andere wetten in de Wro te integreren en zodoende te komen tot een transparant systeem.
Dijkma/Oplaat Verzoekt om duidelijkheid te verschaffen over de beloofde financiële middelen en dit jaar te starten met de planfase voor het project Hart van Dieren.	12-11-02 Kamerstukken 2002–2003 28 600 XII, 30.	Uitgevoerd. Brief aan TK 17 februari 2004 (29 200 XII, nr. 110).
Mastwijk, Van der Ham, Hofstra en Verdaas Verzoekt de regering alles in het werk te stellen om in overleg met de regio binnen het bedrag van 50 mln deze variant te realiseren en verzoekt de minister van Verkeer en Waterstaat uiterlijk 1 maart 2004 een ander in overleg met de betrokken collega's te regelen. overwegende dat de regio ten behoeve van het project Hart voor Dieren een variant 8-min heeft gepresenteerd waardoor de geraamde rijksbijdrage met 20 mln euro kan worden verlaagd tot 50 mln;	nr. 61 (29 200-XII).	De minister van VROM heeft, namens de bewindspersonen van LNV en V&W, de Kamer en de regio op 17 februari 2004 bericht een vaste Rijksbijdrage van € 50 mln beschikbaar te zullen stellen voor uitvoering van het project Hart voor Dieren.
Verdaas: Onderbanken: uitzoeken of oordeel Kamermeerderheid een rol kan spelen in de juridische vervolgpcedures alvorens Nimbyprocedure toe te passen. (Motie is aangenomen 01-06).	AO Onderbanken 2 juni 2004.	Het Kabinet heeft besloten deze motie niet uit te voeren en heeft 29 juni 2004 een brief hierover naar de Tweede Kamer gestuurd.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN RUIMTELIJKE ORDENING

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister van VROM zegt toe de functie van bestemmingsplannen te bespreken in het kader van de fundamentele herziening WRO.</p>	<p>28-01-98 Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO.</p>	<p>Het wetsontwerp van de fundamentele herziening WRO is op 6 februari 2002 ter advisering aan de Raad van State voorgelegd. De Raad van State heeft in juli 2002 advies uitgebracht over het voorgelegde ontwerp. Het wetsvoorstel is n.a.v. dat advies aangepast en op 23 mei 2003 bij de Tweede Kamer ingediend. De Tweede Kamer heeft een wetgevingsoverleg gepland op 1 december 2003. 28 april 2004 is een 2^e nota van wijziging bij de TK ingediend (kamerstukken 28 916, nr. 9). De TK heeft 26 mei 2004 een technisch overleg gehouden over het wetsvoorstel.</p>
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister toont bereidheid om in kader van fundamentele herziening nader te spreken over een eventuele verdergaande wijziging van de bestemmingsplanprocedure met het oog op verdere versnelling van de procedure.</p>	<p>28-01-98 Handelingen TK, 1998–1999, nr. 43 AO.</p>	<p>Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.</p>
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De minister zegt toe dat nieuwe communicatietechnieken in het algemeen aan de orde moeten worden gesteld, wanneer het gaat om bestuursrecht in de meest ruime zin van het woord. Dit kan leiden tot andere procedures en termijnen, hetgeen dan bredere consequenties heeft dan alleen voor dit onderwerp.</p>	<p>28-01-98 Kamerstukken II, 1998–1999, 26 200 XI, nr. 51 AO.</p>	<p>Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.</p>
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe bij de fundamentele herziening van de WRO te bezien in hoeverre de toepassing van het nieuwe artikel 19 beter heeft gewerkt en in hoeverre het kan worden bijgesteld of doorgetrokken aan de hand van de ervaringen in de komende jaren.</p>	<p>28-01-98 Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO.</p>	<p>Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.</p>
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe nader te studeren op de suggestie van een experimentele procedure in de euregio's, inhoudende dat bij grensoverschrijdende activiteiten één wettelijk regiem van toepassing is.</p>	<p>28-01-98 Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO.</p>	<p>Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.</p>
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe ten aanzien van de actualisatie van bestemmingsplannen naar sanctiemogelijkheden te zoeken en die op te nemen in de fundamentele herziening.</p>	<p>28-01-98 Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO.</p>	<p>Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.</p>

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Fundamentele herziening Wet Ruimtelijke Ordening De Minister van VROM zegt toe er naar te streven om, indien mogelijk bij de fundamentele herziening, het stadsvernieuwingplan en de leefmilieuvordering uit de Wet op de stads- en dorpsvernieuwing te integreren in de WRO.</p>	28-01-98 Handelingen EK, 1998–1999, nr. 36 AO.	Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.
<p>Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt toe dat het actualiseren van bestemmingsplannen wordt meegenomen in de fundamentele herziening van de WRO.</p>	09-09-99 Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XI, nr. 7 AO.	Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.
<p>Hoeksche Waard De Minister van VROM zegt toe dat in de rapportage handhaving ruimtelijk beleid aandacht zal worden besteed aan de wijze van toezicht op toepassing art. 19 WRO (nieuw/25 311).</p>	09-09-99 Algemeen Overleg Hoeksche Waard.	Dit wordt meegenomen in het lopende traject van de fundamentele herziening WRO.
<p>Startnota De minister van VROM is «gaarne bereid» een instrumentarium ter bescherming van het natte hart te ontwikkelen.</p>	15-11-99 Kamerstukken II, 1999–2000, 26 391, nr. 11 NO.	Het Kabinet heeft op 23 april 2004 de Nota Ruimte als PKB deel 3 aan de Tweede Kamer aangeboden. Daarin is een hoofddoelstelling en een ontwikkelingsperspectief voor het IJsselmeer-gebied opgenomen.
<p>Begroting VROM 2000 De Minister van VROM zal proberen het ruimtelijke kwaliteitscriterium in de wet zelf te verwerken (WRO). De beleidsmatige invulling daarvan probeert de Minister in de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening op te nemen.</p>	04-04-00 Handelingen EK, 1999–2000, nr. 21.	Deze toezegging wordt uitgevoerd, zowel in de fundamentele herziening WRO als in de Nota Ruimte.
<p>Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake de Zuidplaspolder samen met de provincie Zuid Holland groene grenzen te trekken, rekening houdend met de waterproblematiek.</p>	28-06-00 Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO.	Voldoende ruimte voor de glastuinbouw is één van de randvoorwaarden die het Rijk stelt bij de ontwikkeling van de Zuidplaspolder. De partijen, die samenwerken in de Stuurgroep Driehoek RZG zullen medio 2004 een interregionale structuurvisie (ISV) uitbrengen, die richting geeft aan de verstedelijking van het gebied voor de periode 2010 tot 2030. Daarin zal op basis van de lagenbenadering ook voor de andere functies, zoals glastuinbouw, naar ruimte worden gezocht.
<p>Glastuinbouw De minister van VROM zegt toe inzake het Groene Hart de mogelijkheden te verkennen Ruimte voor ruimte voor sanering verspreid glas mede aan de hand van evaluatie Ruimte voor Ruimte bij mest/reconstructie zandgebieden.</p>	28-06-00 Kamerstukken II, 1999–2000, 26 800 XIV, nr. 122 AO.	Aan het verzoek van de TK is voldaan.
<p>Begrotingsbehandeling 2001 De minister van VROM zegt toe dat met de afzonderlijke provincies afspraken rond duurzame energie worden vastgelegd die een veel verplichtender karakter moeten hebben dan de vorige keer het geval is geweest.</p>	31-10-00 Handelingen TK, 2000–2001, nr. 15.	In de Nota Ruimte wordt een aantal uitspraken gedaan ten aanzien van windenergie op de Noordzee en op het land. Conform toezegging is een passage over duurzame energie opgenomen, par. 4.8.3 van de Nota Ruimte.

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt toe te bezien welke mogelijkheden er bestaan om de administratieve lasten bij een grondexploitatievergunning zoveel als mogelijk te beperken.</p>	28-05-01 Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO.	Bij de ontwikkeling van de systematiek wordt hieraan expliciet aandacht geschonken. Het is de bedoeling najaar 2004 een ontwerp-Grondexploitatiewet naar de Raad van State te sturen. Hier loopt momenteel een onderzoek naar.
<p>Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM streeft ernaar in 2001 met een eerste proeve van een grondexploitatievergunning te komen, waarop maatschappelijk kan worden gereageerd.</p>	28-05-01 Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO.	Het is de bedoeling najaar 2004 een ontwerp-grondexploitatiewet naar de Raad van State te sturen.
<p>Nota Grondbeleid De staatssecretaris zegt toe dat zaken als sociale huur, sociale koop en dubo worden toegevoegd aan de voorwaarden van de brede exploitatievergunning. Dit kan geregeld worden met een Kwalitatief Locatieplan (KLP). Dit zal goed moeten worden afgestemd met de herziening WRO.</p>	28-05-01 Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO.	In de Derde Voortgangsbrief Grondbeleid van 14 maart 2003 is aan de TK aangegeven dat de exploitatievergunning enigszins versmald wordt. De woningbouwcategorieën komen in het bestemmingsplan. Het kwalitatief locatieplan wordt samengevoegd met het kostentoedelingsplan in een exploitatieplan.
<p>Nota Grondbeleid De minister van VROM zegt toe dat in PKB deel III nader in wordt gegaan op maatregelen en middelen om samenwerking tussen gemeenten te bevorderen.</p>	28-05-01 Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO.	In PKB deel III van de Nota Ruimte wordt op diverse plaatsen ingegaan op de gevraagde bevordering van samenwerking tussen gemeenten.
<p>Nota Grondbeleid De staatssecretaris van VROM zegt inzake het openbaar aanbesteden bij de Wvg toe de formule «in beginsel» zodanig in te vullen dat voor een aantal gevallen een uitzonderingsregime kan worden gecreëerd. Daarbij wordt tevens de overweging betrokken om de koppeling van deze voorwaarde met de Wvg te verbreken, zodat in alle gevallen de grond in handen van gemeenten openbaar moet worden aanbesteed.</p>	28-05-01 Kamerstukken II, 2000–2001, 27 581, nr. 10 NO.	Deze toezegging is meegenomen in een onderzoek naar bevordering van concurrentie. Dat onderzoek is inmiddels afgerond. De resultaten van de gehouden onderzoeken zullen, gezamenlijk met het kabinetsstandpunt, najaar 2004 aan de TK worden overlegd.
<p>NMP4 In PKB, deel 3 zullen formuleringen worden opgenomen die zijn gebaseerd op een analyse van de knelpunten waarmee de regionale overheden en meer in het bijzonder de grote steden worden geconfronteerd. Een en ander zal resulteren in een optelsom van vrijwaringszones. Deze formuleringen zullen in december door het Kabinet worden geaccordeerd en vervolgens naar de Kamer worden gestuurd.</p>	05-11-01 Kamerstukken II, 2001–2002, 27 801 NO NMP4.	In de Nota Ruimte is een paraaf (2.3.3.3.) over uitbreidingsruimte hoofdinfrastructuur opgenomen. In de Nota Ruimte is een deelkaart opgenomen met ruimtelijke reserveringen voor het hoofdwegenet en voor het spoorwegenet. Het Kabinet heeft de Nota Ruimte op 23 april 2004 ter behandeling aan de Tweede Kamer aangeboden. Een deel van de toezegging is daarmee gestalte gegeven.

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Windmolens langs de Afsluitdijk. Minister vindt dat de windmolens daar moeten komen, maar over de precieze plek, het aantal en de afstand kan nog worden gediscussieerd. Optie waarbij windmolens zo dicht mogelijk bij de Afsluitdijk worden geplaatst, moet mogelijk zijn. Er zijn verschuivingen mogelijk in de specifieke locaties voor windmolens, die nu onderdeel uitmaken van de verschillende opties.</p>	<p>20-11-01, 22-11-01 en 27-11-01 Kamerstukken II 2001–2002, 26 431, nr. 47 .Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM.</p>	<p>De kabinetsvisie op windmolens bij de Afsluitdijk is opgenomen in de Nota Ruimte (pas. 4.8.3.1).</p>
<p>Financiën Misschien is het toch nodig dat voor milieu en (vooral) RO meer financiële middelen direct beschikbaar worden gesteld, dan wel dat op een of andere manier het departement zich een hardwarepositie verschafft. Een behoorlijk fonds voor ruimtelijke kwaliteit is uiterst zinvol.</p>	<p>20-11-01, 22-11-01 en 27-11-01 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM.</p>	<p>Bij de behandeling van de PKB Vijfde Nota is een motie voor een fonds ingediend, namelijk 27 578, nr. 34. De minister heeft aangegeven geen bezwaar tegen de motie te hebben maar hem te plaatsen in het licht van het uitbreiden van het BIRK tot iets groters en langdurigers. Over de motie is mede als gevolg van de val van het Kabinet niet gestemd. De beleidsregeling BIRK is op 28 januari 2003 gepubliceerd en in werking getreden. Eventuele uitbreiding van het instrument kan worden gezien in het kader van de Nota Ruimte, de uitvoeringsagenda en de dit kader beschikbaar te stellen middelen. Deze toezegging komt (ook) voor in de MvT bij de begroting 2004 VROM (TK 29 200 XI, nr. 2, bladzijde 348). Het instrument (BIRK wordt gezien als voorloper van een fonds voor versterking ruimtelijke kwaliteit en structuur) zal worden gezien in het kader van de Nota Ruimte.</p>
<p>Rol provincies in fhWRO meenemen Met betrekking tot de invloed van provincies bij de handhaving stelt de minister dat hij niet alles wil centraliseren. Desondanks ligt de eindverantwoordelijkheid wel bij de minister. Dit betekent dat sommige zaken gemandateerd moeten worden. De minister stelt voor deze vraag mee te nemen bij de fhWRO.</p>	<p>20-11-01, 22-11-01 en 27-11-01 Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM.</p>	<p>Het wetsvoorstel fundamentele herziening WRO is op is op 23 mei 2003 bij de Tweede Kamer ingediend. Over het verlenen van mandaat wat betreft de handhaving is niets concreet opgenomen in het wetsvoorstel. Overleg met IPO over gewenste rol provincie in fhWRO is gaande en nog niet afgerond. Resultaten zullen met nota van wijziging worden verwerkt in het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel is n.a.v. dat advies aangepast en op 23 mei 2003 bij de Tweede Kamer ingediend. De minister heeft de Tweede Kamer haar visie gegeven op het wetsvoorstel (brief 23-11-2003). De Tweede Kamer heeft een wetgevingsoverleg gehouden op 1 december 2003. De minister heeft de Tweede Kamer nader geïnformeerd over enkele elementen van het wetsvoorstel en een nota van wijziging inzake projectbesluitvorming toegezegd (brief maart 2004). 28 april 2004 is een 2^e nota van wijziging bij de TK ingediend (kamerstukken 28 916, nr. 9). De TK heeft 26 mei 2004 een technisch overleg gehouden over het wetsvoorstel.</p>
<p>Handhaving ruimtelijke ordening, bevoegdheden. Voorstel aan mijn collega's in het Kabinet is om de bevoegdheid van de minister van VROM te versterken, om aanwijzingen te geven aan de andere overheden. De minister zal zonedig de handhaving moeten kunnen overnemen. Als er in het kader van de bevoegdheidsverdeling wordt geconstateerd door de minister dat een andere overheid het verkeerd doet, moet de mogelijk worden geopend dat de bevoegdheid van deze medeoverheid wordt afgenomen.</p>	<p>20-11-01, 22-11-01 en 27-11-01 Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM.</p>	<p>De minister kan de handhaving overnemen. Dit is in de herziening van de wet ruimtelijke ordening opgenomen.</p>

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Handhaving RO, sloop In het kader van fundamentele herziening WRO kan minister aanwijzing geven, bijvoorbeeld leidend tot sloop. Belangrijker echter is herstel van oorspronkelijke situatie. De minister zou de bevoegdheid moeten hebben om de opdracht te geven de milieuschade teniet te doen en de situatie in de oude staat te herstellen.</p>	<p>20-11-01, 22-11-01 en 27-11-01 Kamerstukken II 2001–2002, 27 029, nr. 6 Handelingen II 2001–2002, 28 000 XI Begrotingsbehandeling VROM.</p>	<p>Dit is opgenomen in het wetsvoorstel tot herziening WRO.</p>
<p>Grondmarkt De stas zegt nav een vraag van de heer van der Lans bereid te zijn een empirisch onderzoek te laten verrichten naar de ontwikkelingen op de grondmarkt (o.a. eigendomsposities), bijv. door CPB of andere instantie.</p>	<p>16-04-02 Wet Voorkeursrecht Gemeenten, Kamerstuk 27 750 in de EK.</p>	<p>Het betreffende onderzoek naar de ontwikkelingen op de grondmarkt is gestart en wordt naar verwachting na het zomerreces 2004 afgerond, waarna de resultaten aan de Kamer zullen worden gestuurd.</p>
<p>Wetsvoorstel Vaststelling Begrotingsstaat '03 Ondertunneling Dieren De minister wil graag de alternatieven in beeld brengen en op grond daarvan de best uitvoerbare oplossing kiezen.</p>	<p>21-11-02 TK 24–1687.</p>	<p>Alternatievenstudie is uitgevoerd. De minister van VROM heeft, namens de bewindspersonen van LNV en V&W, de Kamer en de regio op 17 februari 2004 bericht een vaste Rijksbijdrage van € 50 mln beschikbaar te zullen stellen voor uitvoering van het project Hart voor Dieren.</p>
<p>Woningbouw Over ongeveer een jaar een betrouwbaar inzicht in planologische capaciteit voor woningbouw en behoeften/tekorten, in samenspraak met de provincies.</p>	<p>25-11-02 NO stellingname brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.</p>	<p>Op 17 februari 2004 heeft de minister het onderzoek «inventarisatie bestemming- en streekplancapaciteit voor woningbouw» aan de voorzitter van de Tweede Kamer aangeboden (zie kamerstuk Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 24 508, nr. 65). Daarbij is aangegeven dat de provincies jaarlijks zullen rapporteren.</p>
<p>Herziening WRO PKB-procedure vervalt aandacht voor waarborgen van kwaliteit inspraak.</p>	<p>25-11-02 NO stellingname brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.</p>	<p>Wetsvoorstel Wro op 23 mei 2003 ingediend bij Tweede Kamer. De minister heeft de Tweede Kamer haar visie gegeven op het wetsvoorstel (brief 23-11-2003 De Tweede Kamer heeft een wetgevingsoverleg gepland op 1 december 2003. De minister heeft de Tweede Kamer nader geïnformeerd over enkele elementen van het wetsvoorstel en een nota van wijziging inzake projectbesluitvorming toegezegd (brief maart 2004). 28 april 2004 is een 2^e nota van wijziging bij de TK ingediend (kamerstukken 28 916, nr. 9). De TK heeft 26 mei 2004 een technisch overleg gehouden over het wetsvoorstel.</p>
<p>Valkenburg Er komt overleg met provincie over reservelocaties voor woningbouw elders, ruim vóór de behandeling van de Nota Ruimte in de TK.</p>	<p>25-11-02 NO Stellingname-brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.</p>	<p>In mei 2004 is een onderzoek afgerond naar verstedelijking-smogelijkheden in de Leidse regio, Duin- en Bollenstreek en Rijnstreek. In het onderzoek wordt geconcludeerd dat er voldoende mogelijkheden zijn om de woningbehoefte in deze regio, rekening houdend met de Nota Ruimte, te accommoderen mits Valkenburg beschikbaar komt voor bebouwing. Inmiddels is tot sluiting van Valkenburg besloten en is in de Nota Ruimte voorgesteld dat bebouwing van het vliegveld mogelijk is als groen wonen in lage dichtheden.</p>
<p>Valkenburg Er komt overleg met Defensie over alternatieven op bestaande bases, ruim vóór de behandeling van de Nota Ruimte in de TK.</p>	<p>25-11-02 NO Stellingnambrief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.</p>	<p>Tijdens het AO met de vaste kamercommissies van Defensie, Verkeer en Waterstaat en VROM op 28 april 2004 zijn alternatieven op andere bases besproken en heeft de Kamer ingestemd met de sluiting van Valkenburg.</p>

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Energiewinning in groene contourgebieden Krijgt aandacht in de Nota Ruimte.	25-11-02 NO Stellingname- brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.	Het Kabinet heeft de Nota Ruimte op 23 april 2004 ter behandeling aan de Tweede Kamer aangeboden. In de Nota Ruimte is aandacht voor energiewinning in groene gebieden.
Veenkoloniën De Nota Ruimte gaat in op eventuele andere financieringsmogelijkheden voor het beleid.	25-11-02 NO Stellingname- brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.	In de Nota Ruimte wordt aandacht besteed aan de Veenkoloniën in paragraaf 3.4.6.5 (grondgebonden landbouw).
Regionale woningbouw De Nota Ruimte biedt de provincies een gereedschapskist voor het reguleren van de regionale woningbouw, en geeft spelregels en toetsingscriteria.	25-11-02 NO Stellingname- brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.	Het instrumentarium voor het reguleren van regionale woningbouw is in de Nota Ruimte uitgewerkt.
Permanente bewoning recreatiewoningen Er komt overleg met provincies en de Vereniging Vrij Wonen (ambtelijk), en met IPO en VNG (bestuurlijk). In de Nota Ruimte wordt dit onderwerp verder geconcretiseerd.	25-11-02 NO stellingname brief Kamerstukken 2002/2003 28 600 XI, nr. 72.	Er heeft overleg plaatsgevonden met VNG, IPO, belangenorganisaties en met drie provincies en een aantal gemeenten. De regering heeft op 16 mei 2003 in het Hoofdlijnenakkoord aangegeven dat «De afzonderlijke nota's op desbetreffende onderdelen van ruimtelijk beleid zullen worden samengevoegd tot één nota Ruimte». Inmiddels is dit onderwerp in de Nota Ruimte opgenomen.
Aanpassing wet economische delicten Minister geeft aan de Kamer te zullen informeren over stand van zaken over de wetswijziging WED (relatie met WRO).	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003.	Afgehandeld; brief aan TK d.d. 6 november 2003 (28 734, nr. 6) WED is in TK behandeld en ligt nu voor aan EK.
Recreatiewoningen Kamer wil graag snel standpunt over hoe om te gaan met schrijnende gevallen. Minister zegt toe Kamer voor de begrotingsbehandeling te zullen informeren.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003.	Afgehandeld; brief aan TK d.d. 11 november 2003 (29 200 XI, nr. 22).
Aanwonen (ouderenhuisvesting) Minister zal Kamer informeren over voorstel voor aanwonen; geeft aan de omzetting agrarische bestemming naar woonbestemming te zullen meenemen in het kader van de wijziging WRO.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003.	In hoofdstuk 3 van de Nota Ruimte is verwoord op welke wijze functiewijzigingen (bijvoorbeeld in het kader van rood voor groen) in de meer landelijke gebieden van Nederland mogelijk zijn. Het Kabinet heeft de Nota Ruimte op 23 april 2004 ter behandeling aan de Tweede Kamer aangeboden.
Langkampeerders Ministers zegt toe de problematiek van de langkampeerders te zullen bespreken met collega's van LNV en Fin en zegt toe dat de Kamer zal worden geïnformeerd hierover.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003.	Gezien zijn eerstverantwoordelijkheid voor de kampeerregulering heeft de minister van LNV de rechtsbescherming van de langkampeerders onderzocht. Op 6 april 2004 heeft hij de kamer gemeld dat het Burgerlijk Wetboek en het vaststellen van een daarop gebaseerde standaardregeling door de recreatiesector voldoende bescherming kunnen bieden. Daarom is de intrekking van de Wet op de Openlucht- recreatie doorgezet en ligt het voortouw voor regeling bij de sector.

Omschrijving van toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Onderbanken: Minister zal een nadere afweging maken over het al of niet doen van een geluidsonderzoek (met metingen, conform wens CDA) en de Kamer daarover informeren; de vraag van VVD (Kamerlid Geluk) door wie eventuele schade (bijv van een campinghouder) vergoed moet/zal worden, wordt door de minister schriftelijk beantwoord.	AO 6 april 2004.	Minister heeft brief (14 april 2004, M 157) gestuurd aan de Tweede Kamer. Zij zal geluidsonderzoek uitvoeren. In dezelfde brief antwoordt de minister over het schade-aspect.
Nota Ruimte: MinVROM beantwoordt schriftelijk de in het debat onbeantwoorde vragen van de TK en gaat daarbij in op: – het begrip «basiskwaliteit» – de term «groot openbaar belang»/«groot maatschappelijk belang» (i.k.v. EHS en VHR) – de formulering van Nationale Landschappen (hoe zijn in PKB-termen gebieden beschermd?)	Hoofdlijnenedebat over Nota Ruimte 28 juni 2004.	
Nota Ruimte: Een brief over regionaal kostenverhaal & verevening en de grond-exploitatiewet worden in het najaar aangeboden (de laatste aan de RvS).	Hoofdlijnenedebat over Nota Ruimte 28 juni 2004.	

OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN MILIEUBEHEER

A. OVERZICHT VAN DE MOTIES MILIEUBEHEER

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Feenstra c.s. Verzoek om een eenduidige systematiek voor het vaststellen van (basis) milieukwaliteiten (met afwijkingsgronden) t.b.v. de wijziging van de Wet milieubeheer. Overleg hierover met IPO en VNG.	30-10-00 Kamerstukken II 2000–2001 27 400 XI, nr. 15.	In het project MILO (Milieukwaliteit in de leefomgeving, de uitwerking van de beleidsvernieuwing van het lokale milieubeleid uit het NMP4 door VROM, IPO, VNG en UvW gezamenlijk) is de Handreiking van de toepassing gereed gekomen. De toepassing wordt getrokken door VNG.
Bolhuis, v. Wijmen, Augusteijn-Esser, vd.Steenhoven 1. voortzetting van de DNI-berekeningen 2. beschikbaarstelling van voldoende middelen betrokkenheid van CBS en RIVM TK informeren vòòr zomerreces 2002.	30-10-01 Handelingen II 2000–2001 27 646 30-10-01 en 06-11-01.	Samen met het ministerie van Economische zaken zal een projectplan opgesteld worden gericht op voortzetting organisatie en financiering van nieuwe DNI berekeningen. In augustus 2003 is door VROM, in overleg met EZ, aan het RIVM opdracht gegeven om het DNI voor 2000 te berekenen. De resultaten zijn inmiddels door het ministerie van Economische Zaken verzonden naar de Tweede Kamer.
Steenhoven cs. Vormgeven dematerialisatiebeleid. De motie vraagt een monitoringsprogramma op te zetten om de route van materiaalstromen door de economie te volgen; voorstellen voor dematerialisatiebeleid en het invullen van producenten-verantwoordelijkheid te ontwikkelen; te onderzoeken of een materialenheffing een geschikt dematerialisatie-instrument is; en de kamer hierover te informeren.	20-11-01 Begrotingsbehandeling (ook 22 en 27 nov). Handelingen II 2001–2002 2800 XI, nr. 29.	Op basis van de motie is in het NMP4 aangegeven dat VROM een materialenbeleid zal ontwikkelen. Inmiddels is onderzoek naar de mogelijkheden van indicatoren voor dematerialisatiebeleid verricht. Geconstateerd is dat aanvullend beleid alleen in het kader van de EU -Communication notitie over «resources» bepaald kan worden. De Tweede Kamer is in februari 2004 via het AO Milieuraad geïnformeerd over het Nederlandse standpunt.
Augusteijn-Esser en Feenstra Aan het Kabinet is verzocht om in overleg met het bedrijfsleven de waarde en inhoud van keurmerken te toetsen en te stroomlijnen door middel van een systeem van benchmarking en de Kamer daarover nader te informeren.	20-11-01 begrotingsbehandeling (ook 22 en 27 nov) .Handelingen II 2001–2002 2800 XI, nr. 36.	In opdracht van VROM is in maart 2001 een onderzoeksrapport verschenen over keurmerken met een brede milieu-invalshoek (ook sociale aspecten en dierenwelzijn) die in de winkels in Nederland op producten te vinden zijn. Geconstateerd is dat er sprake is van een verwarrende situatie voor de consument vanwege het grote aantal beeld- en keurmerken en merklogo's die een keurmerk suggereren. De SER heeft een advies uitgebracht. Zsm na de zomer zal er een KS naar de TK gaan.
Rabbinge, van Gennip, van Bruchem, Ketting, Hessing Verzoek aan de regering om; Convenant na te streven waarin inspanningsverplichtingen worden neergelegd om het in het NMP4 vastgelegde doel, 25% meer duurzaam geproduceerd hout in 2005 te bereiken.	31-07-02 Handelingen I 2001–2002, nr. 35 blz. 1739–1757 (23 982–26 998).	Is uitvoering aan gegeven met brief van 01-09-2003.
Rabbinge, van Gennip, van Bruchem, Ketting, Hessing Verzoek aan de regering om; Het gebruik van positief geëtiketteerde houtproducten te bevorderen.	31-07-02 Handelingen I 2001–2002, nr. 35 blz. 1739–1757 (23 982–26 998).	In het kader van flankerend beleid rondom de implementatie van een onafhankelijk certificeringstelsel voor duurzaam geproduceerd hout zal het gebruik van dat hout worden bevorderd door middel van «duurzaam inkopen en aanbesteden.» In de notitie Duurzame Bedrijfsvoering Overheid i.h.k.v. ADO, die in de 2 ^e helft van 2004 naar de TK gaat zal dit aan de orde zijn.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Rabbinge, van Gennip, van Bruchem, Ketting, Hessing Verzoek aan de regering om; Door middel van met name financiële stimulansen voorwaarden te scheppen voor een veel grotere handel en gebruik van duurzaam geproduceerd hout.	31-07-02 Handelingen I 2001–2002, nr. 35 blz. 1739–1757 (23 982–26 998).	In het kader van flankerend beleid rondom de implementatie van een onafhankelijk certificeringsstelsel voor duurzaam geproduceerd hout zal worden gezien of financiële stimulering voor het gebruik van dat hout mogelijk is binnen EG regelgeving. De kamer is bij brief van 1 september 2003 geïnformeerd over voortgang hierin. Bij de behandeling van de wijziging van het wetsvoorstel van mevrouw Vos komt dit aan de orde.
Rabbinge, van Gennip, van Bruchem, Ketting, Hessing Verzoek aan de regering om; Alles te ondernemen in Europees verband om tot een gezamenlijke effectieve opstelling van de EU te komen teneinde import en handel van niet duurzaam geproduceerd hout te ontmoedigen en het gebruik van duurzaam geproduceerd hout te bevorderen.	31-07-02 Handelingen I 2001–2002, nr. 35 blz. 1739–1757 (23 982–26 998).	Het instrument daartoe is het EU actieplan FLEGT (Forest, Law, Enforcement, Government and Trade). Nederland ondersteunt dit van harte. In de tweede helft van 2004 wordt een concept van een richtlijn of verordening voorgelegd aan de lidstaten. Nederland zal zich inzetten om in EU-verband tot afspraken met individuele producentenlanden te komen.
Huizinga-Heringa c.s. Verzoek in EU actieplan FLEGT en NL EU-voorzitterschap EU-invoerverbod illegaal hout tot inzet te maken en TK uiterlijk 01-02-2004 te informeren	13-11-2003TK, 2003–2004, 29 200 XI, nr. 51.	De TK is bij brief van 07-06-2004 bericht het voorbereiden van het kabinetsbesluit en de departementale afstemming meer tijd heeft genomen dan vooraf ingeschat. En dat de procedure inmiddels zo ver gevorderd is dat verwacht wordt dat de rapportage voor het zomerreces 2004 aan de TK toegezonden kan worden.
Spies c.s. Verzoek om onderzoek naar de mogelijkheden van een wetswijziging tot beperking kring direct belanghebbenden in verband met lokale overlast of hinder.	25-11-02 Handelingen II 2002–2003, 28 600 XI nr. 60 p. 2542–2545.	In het kader van versnelling van besluitvormingsprocedures wordt in de nieuwe WRO de actio popularis niet opgenomen, er is dus alleen voor belanghebbenden en niet voor een ieder de mogelijkheid van beroep. Ook in de huidige WRO en in de Wet milieubeheer wordt de actio popularis geschrapt. Dit gebeurt bij de wet tot aanpassing van de regelgeving aan de nieuwe titel 3.4 Awb, die inmiddels is aangeboden aan de TK (wetsvoorstel 29 421). Brief met voornemens m.b.t. «VROM herijking» is op 17 oktober naar TK gestuurd. Dit onderwerp wordt verder onderzocht i.h.k.v. de 2 ^e Awb-evaluatie; hierover volgt in 2004 een kabinetsstandpunt. Justitie, het ministerie wat verantwoordelijk is voor de Awb, verwacht dat dit in de zomer gereed zal zijn.
Van Velzen, Duyvendak verzoek aan de regering een commissie van wetgevingsjuristen in te stellen om de mogelijkheden na te gaan van het integreren van milieu- en natuurwetgeving in één integrale wet.	motie 29 383, nr. 8.	Met LNV vindt overleg plaats. Relatie met Kamerbehandeling wetsvoorstel tot wijziging Natuurbeschermingswet 1998. Concept-brief aan TK over afhandeling motie is onderwerp van interdepartementaal overleg. Planning is gericht op verzending aan TK in juli 2004.
Klein Molekamp c.s. Verzoek om een stappenplan vermindering administratieve lastendruk milieu-regelgeving.	25-11-02 Handelingen II 2002–2003, 28 600 XI nr. 68 p. 2542–2545.	Brief naar aanleiding van het advies van de gemengde commissie administratieve lasten VROM is op 7 mei 2004 naar de TK gestuurd.
Koopmans, Verbugt c.s. Verzoek indien de alternatieven niet haalbaar zijn, de benodigde financiële middelen te onttrekken aan de Modernisering fase 2 van de Maasroute door faseering van dit project, zonder dat daarbij de veiligheid in het geding wordt gebracht teneinde een voor de emplacementen Roosendaal en Venlo gedragen oplossingen te vinden.	12-12-02 Handelingen II 2002–2003 27 628, nr. 5 AO PAGE.	N.a.v. het AO met de TK op 17 maart 2004 over het emplacement Venlo heeft overleg met Venlo plaatsgevonden. Prorail heeft een nieuwe vergunningaanvraag voor het emplacement ingediend. Cf. vergunningaanvraag wordt in 2007 voldaan aan de veiligheidsnormen. Venlo is bereid de vergunning te verlenen. MinVW heeft toegezegd in juli 2007 de externe veiligheidssituatie rondom het emplacement te zullen evalueren. Als de normen niet zijn gerealiseerd wordt door MinVW aan de TK het voorstel tot zo spoedig mogelijke uitplaatsing van het emplacement gedaan. (brief van de minister van V&W d.d. 8 juni 2004).

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Koopmans, De Krom c.s. Motie over verschil in stortkosten voor afval in Nederland en Duitsland.	18-12-03 Handelingen II 2003–2004 27 664, nr. 21 AO over afvaalexport.	De Tweede Kamer heeft op 12 maart 2004 over de motie een brief ontvangen van VROM en van Financiën. Op 22 maart 2004 heeft over de brief een AO plaatsgevonden met de Stas van VROM en de Stas van Financiën. Toegezegd is dat er ambtelijk nader technisch overleg plaatsvindt met de Vereniging Afvalbedrijven en vervolgens met de Tweede Kamer. N.a.v. het laatste AO over de exportheffing op 22 april heeft op 30 juni een ambtelijk technisch overleg met de Tweede Kamer plaatsgevonden. Naast de voorzitter de heer Buijs was alleen het kamerlid Koopmans aanwezig. N.a.v. dit technisch overleg zal de vaste kamercommissie zich beraden over een eventueel vervolg in de commissie.
Motie van de Vlies Wegnemen belemmering mestverwerking.	AO meststoffenwet.	In het najaar 2004 zullen er voorstellen voor mestverwerking komen.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN MILIEUBEHEER

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Herziening Waterleidingwet In het wetsontwerp zal een duidelijk onderscheid worden gemaakt tussen eigenlijke en oneigenlijke activiteiten.	14-10-99 Kamerstukken II 1999–2000, 25 869, nr. 5 AO Herziening waterleidingwet.	Het wetsvoorstel inzake het waarborgen van het overheids-eigendom is december 2003 door de Tweede Kamer aangenomen. Het vastleggen van kerntaken en overige activiteiten wordt meegenomen bij de algehele herziening van de Waterleidingwet.
Begrotingsbehandeling 2001 Er zal aan de SER om advies gevraagd worden over sanering van milieukeuren.	31-10-00 Handelingen II 2000–2001, nr. 15, blz. 1093.	De SER heeft advies uitgebracht. Zsm na de zomer zal KS naar de TK worden gezonden.
Biocidenrichtlijn TK op de hoogte brengen van de uitkomsten van de notificatie van het importverbod met koper verduurzaamd hout (Poppe).	25-09-01 Handelingen II 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn.	In het kader van de notificatieprocedure vindt nog overleg met de EC plaats. Dit overleg kan pas plaatsvinden als er duidelijkheid is verkregen over de pré-juriditiele vragen die ter zake zijn gesteld (Europese Hof van Justitie). Nog onduidelijk is wanneer het Hof komt met de beslissing en het overleg plaats zal vinden. Daarna zal de TK worden geïnformeerd.
Beheer autowrakken De Kamer wordt geïnformeerd over de voortgang van het project Benin.	26-09-01 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI, nr. 8 AO Ontwerpbesluit beheer autowrakken.	Het project Benin is in november 2002 afgerond. In April 2004 heeft de VROM Inspectie de Tweede Kamer op de hoogte gesteld middels de jaarrapportage 2003.
Financiële zekerheid milieubeheer Overweging om het aantal categorieën uit te breiden.	27-09-01 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieubeheer.	Brief naar aanleiding van het advies van de gemengde commissie administratieve lasten VROM is op 7 mei 2004 naar de TK gestuurd.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Financiële zekerheid milieubeheer Alle regelingen met financiële zekerheid kunnen bij de fundamentele herziening van de Wet milieubeheer bij elkaar worden gebracht.	27-09-01 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieube- heer.	Brief naar aanleiding van het advies van de gemengde commissie administratieve lasten VROM is op 7 mei 2004 naar de TK gestuurd.
Financiële zekerheid milieubeheer Overweging financiële zekerheid te vragen voor andere situaties dan bodem alleen.	27-09-01 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieube- heer.	Brief naar aanleiding van het advies van de gemengde commissie administratieve lasten VROM is op 7 mei 2004 naar de TK gestuurd.
Financiële zekerheid milieubeheer Bezien wordt hoe speciale aandacht kan worden besteed aan de kleine bedrijven.	27-09-01 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieube- heer.	Brief naar aanleiding van het advies van de gemengde commissie administratieve lasten VROM is op 7 mei 2004 naar de TK gestuurd.
Financiële zekerheid milieubeheer Terug gekomen zal worden op de certificatie van de kleine bedrijven.	27-09-01 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI, nr. 7 AO Besluit financiële zekerheid milieube- heer.	Brief naar aanleiding van het advies van de gemengde commissie administratieve lasten VROM is op 7 mei 2004 naar de TK gestuurd.
Emissiehandel Het systeem van Europese emissiehandel zal waarschijnlijk vanaf 2005 kunnen functioneren. Daar kan men op vooruitlopen (om te stimuleren). Het zal kunnen helpen om het Kyoto-doel voor de eerste budgetperiode te halen. Nederlands systeem moet volledig worden ingepast in het Europese systeem.	20-11-01 Handelingen II 2001–2002, 28 600 XI Begrotings- behandeling 20, 22 en 27/11/01.	Nederland bereidt zich voor op de implementatie van de EU-regelgeving. Dit door middel van het opstellen van een plan voor de toedeling van de rechten, een wijziging van de Wet milieubeheer, het toesnijden van de emissie-monitoring op emissiehandel en het oprichten van een emissieautoriteit. De projecten worden ism met bedrijfsleven en andere betrokken ministeries uitgevoerd. Daarmee wordt aan de toezegging voldaan. Het wetsvoorstel t.b.v. CO ₂ -emissiehandel wordt na het zomerreces naar de Eerste Kamer gestuurd.
Afkoppeling van de hemelwaterafvoer van het rioleringsstelsel De minister staat redelijk positief tegenover tariefdifferentiatie als mogelijke stimulans plus het bevorderen van een ICES-bedrag voor het stimuleren van afkoppelen.	20-11-01 Handelingen II 2001–2002, 28 600 XI Begrotings- behandeling 20, 22 en 27/11/01.	16 Februari 2004 is het kabinetsstandpunt IBO bekostiging Waterbeheer naar de TK gezonden, waarin ook op begroting van afvoer van regenwater is ingegaan. Het Kabinet deelt daarin de zienswijze uit het IBO-advies dat de nieuwe financieringsstructuur voor het waterbeheer het «anders omgaan met regenwater» zal moeten bevorderen en faciliteren, en zal uitgaande daarvan de financieringsstructuur nader invullen.
Externe veiligheid Ik heb mij voorgenomen om u samen met mijn collega halfjaarlijkse voortgangsbrieven te zenden. Dat lijkt me beter dan dat ik een nieuwe nota stuur, omdat dan alles weer stil staat. Binnenkort komt er een AMvB en binnen een halfjaar nadat de brief is verstuurd krijgt u het eerste voortgangsoverzicht dat een substantieel karakter zal dragen.	20-11-01 Handelingen II 2001–2002, 28 600 XI Begrotings- behandeling 20, 22 en 27/11/01.	De vierde voortgangsrapportage is in voorbereiding en wordt september 2004 naar de TK verzonden.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>ARN Standpunt over rapport Welschen pas naar Kamer nadat rapport met alle betrokkenen is besproken. Opzet is dit in januari af te ronden, maar dit is geen resultaatverplichting. Bijzonder doel is ook om de positie van de Gelderse gemeenten als gebonden gebruiker van de ARN minder kwetsbaar te maken.</p>	<p>20-11-01 Handelingen II 2001–2002, 28 600 XI Begrotings- behandeling 20, 22 en 27/11/01.</p>	<p>Bij brief van 7 mei jl. is ARN geïnformeerd over het besluit van de Staatssecretaris om geen compensatie te leveren. Aanleiding is het besluit van de aandeelhouders het advies van de commissie Welschen niet uit te voeren.</p>
<p>Milieujaarverslagen Minister geeft aan dat criteria die aan de wettelijk verplichte rapportage van bedrijven worden gesteld scherper mogen worden en dat de verplichte rapportage voor meer bedrijven mag gelden.</p>	<p>11-12-01 Kamerstuk 2001–2002 22 343, nr. 65, AO Milieuwet- handhaving.</p>	<p>Er is een evaluatieonderzoek begonnen naar o.a. de criteria voor de wettelijk verplichte milieujaarverslagen. Is eind 2003 afgerond. Naar verwachting zullen de aanbevelingen in juli 2004 aan de Kamer worden gestuurd. Hierin wordt ook aangekondigd de groep van verslagplichtige bedrijven zoveel mogelijk in overeenstemming te brengen met bedrijven die onder IPPC richtlijn vallen.</p>
<p>WMS TK op de hoogte brengen van de uitkomsten van de notificatie van het importverbod met koper verduurzaamd hout (Poppe).</p>	<p>25-09-01 Handelingen II 2001–2002 nr. 4, blz. 183–195 27 085 biocidenrichtlijn.</p>	<p>In het kader van de notificatieprocedure vindt nog overleg met de EC plaats. Dit overleg kan pas plaatsvinden als er duidelijkheid is verkregen over de pré-juriditeile vragen die ter zake zijn gesteld (Europese Hof van Justitie). Naar verwachting zal dat overleg in de zomer (2004) plaatsvinden. Daarna zal de TK worden geïnformeerd.</p>
<p>Gassing Stas geeft aan dat de huidige risico's bij gassing onaanvaardbaar zijn. Er moet nu worden gekozen welke regelgeving het meest effectief ingezet kan worden om het probleem aan te kunnen pakken; hij geeft aan dat er wel handhavend wordt opgetreden</p>	<p>AO Milieuwet- handhaving 18 juni 2003.</p>	<p>Tijdens het AO van 4-12-2002 geeft de Staatssecretaris aan dat «gassing» een groter probleem is dan voorheen werd gedacht. De discussie op welke wijze de problemen het beste kunnen worden opgelost loopt nog. Hierbij zullen naast keuze in regelgeving ook andere maatregelen worden betrokken. Uitkomst 2^e helft 2004.</p>
<p>Ammoniak en stank Bereid na te gaan in hoeverre het mogelijk is voor kleine bedrijven met weinig mestvarkeneenheden, een langere overgangstermijn voor aanpassing bestaande stallen te verlenen (d.m.v. aanpassen ontwerp-AMvB huisvesting).</p>	<p>15-01-02 Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02.</p>	<p>Kleine bedrijven zullen in de AMvB huisvesting een langere overgangstermijn krijgen voor het aanpassen van de bestaande stallen. In mei 2004 is het besluit naar de Tweede Kamer gegaan.</p>
<p>Ammoniak en stank Via politiek-bestuurlijk overleg komen tot bijstelling (vermindering) kwetsbare gebieden (d.m.v. partiële herbegrenzing van de EHS) en daarover verslag uitbrengen aan TK en EK.</p>	<p>15-01-02 Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02.</p>	<p>In mei 2004 is de brief aan de TK gezonden.</p>
<p>Ammoniak en stank Ter verwezenlijking van de herbegrenzing EHS (compensatie) bezien op welke wijze middelen van VROM-en LNV begroting kunnen worden aangewend binnen de criteria van bijvoorbeeld ruimtelijke kwaliteit.</p>	<p>15-01-02 Handelingen I nr. 15 Blz. 719–744 Wetsvoorstellen ammoniak en stank 15 en 29/01/02.</p>	<p>Dit zal worden meegenomen bij besluitvorming rond inzet extra middelen in regeerakkoord voor EHS en reconstructie. Provincies inventariseren knelpunten in kader van aanpak lopende planvorming (w.o. reconstructie). Zie vorige toezegging.</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Bodemsanering Afstemming tussen normen en criteria bodembeheer en bodemsanering.	10-04-02 Kamerstuk II 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering.	Met de beleidsbrief bodem, die eind 2003 naar de TK is verzonden, is de toegezegde afstemming tussen normen en criteria voor bodembeheer en bodemsanering in de beleidsvoornemens gerealiseerd. In het uitvoeringsprogramma beleidsbrief bodem wordt dit voornemen bij de ontwikkeling van concrete instrumenten gewaarborgd via expliciete sturing op consistente normstelling door de gezamenlijke overheden.
Bodemsanering BGW's voor waterbodems worden ontwikkeld.	10-04-02 Kamerstuk II 2001–2002 28 199, nr. 2 AO Bodemsanering.	Het RIVM heeft in samenwerking met het RIZA en Alterra een onderzoeksrapport opgeleverd met voorstellen voor BGW voor landbouw, natuur en waterbodems. Voor waterbodems bestaat een sterke afhankelijkheid met de kwaliteitsdoelstellingen voor oppervlaktewater uit de EU-kaderrichtlijn water. Het ontwikkelen van referenties door het Rijk is onderdeel van het eerder genoemde uitvoeringsprogramma en in dat kader zullen de geleverde wetenschappelijke resultaten worden benut.
Bouwstoffenbesluit De TK zal te zijner tijd worden geïnfomeerd over de uitkomsten van de inspanningen van de Europese Commissie voor harmonisatie van milieueisen waaronder molybdeen.	11-04-02 Kamerstuk II 2001–2002 28 000 XI nr. 52 AO Bouwstoffenbesluit.	In het kader van de CPD (EU-Bouwproductenrichtlijn) werkt de commissie niet aan de harmonisatie van milieu-eisen, maar wel aan de harmonisatie en uniformering van meetmethoden. Dit kan nog wel enige jaren duren. Er is nog geen informatie van de EU beschikbaar.
Biociden Bezien in hoeverre er statistische gegevens over het gebruik van biociden ontwikkeld kunnen worden.	18-06-02 Handelingen I 2001–2002 nr. 32 blz. 1532–1546 (27 085).	Zal worden meegenomen bij evaluatie van MJP-H eind 2004, begin 2005.
Biociden Inspannen om de Nederlandse persistentie norm in Europa opgenomen te krijgen.	18-06-02 Handelingen I 2001–2002 nr. 32 blz. 1532–1546 (27 085).	Dit gebeurt bij de onderhandelingen over het opstellen van In de zgn. «technical guidance documents», de communautaire voor de uitwerking van de milieucriteria in het kader van gewasbeschermingsrichtlijn (91/414/EEG) en uit de biocidenrichtlijn (98/8/EU)), is een norm opgenomen die geheel vergelijkbaar is met de Nederlandse norm op dit gebied.
Biociden Voortzettend beleid stimulering alternatieven.	18-06-02 Handelingen I 2001–2002 nr. 32 blz. 1532–1546 (27 085).	Stimulering door middel van subsidies, tevens overleg met sector over het oplossen van problemen die ontstaan door het verbieden van biociden. Daarnaast is het ook bij biociden van belang te zoeken naar niet-chemische alternatieven. Dit zal eveneens meegenomen worden bij de evaluatie MJP-H.
Wetsvoorstel Vos EK Het is zeer wel denkbaar om op dit terrein een convenant te sluiten gericht op het realiseren van de NMP4-doelstelling. De regering is bereid om een convenant na te streven als het wetsvoorstel er eenmaal is en eventueel ook voordat het wetsvoorstel er is.	09-07-02 Handelingen I 2001–2002, nr. 35 blz. 1739–1757 (23 982–26 998).	Met het convenant zal worden gestart zodra het nieuwe systeem voor houtcertificering gereed is. Dit is waarschijnlijk eind 2004.
Meststoffenwet 19 mei 2004 mestbrief aan de T.K. gezonden met een compleet pakket aan de kamer met een integraal oordeel over wet- en regelgeving. A.O. vond plaats op 9 juni 2004 + evaluatie M.W. + brief juni 2004	07-11-02 Kamerstukken II 2002–2003 28 385 nr. 12 AO evaluatie meststoffenwet 19-05-2004 28 385, nr. 26 .28-04-2004 28 385, nr. 25.	Wetsvoorstel op 12 februari behandeld en aangenomen. Normen t/m 2005 daarmee vastgesteld. * Wetsvoorstel in MR voor advisering RvS * Toezegging AO Van Geel-Oplaat: termijnherziening meetnormen Nitraatrichtlijn (augustus 2004).

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Hotspots, fijn stof en luchtkwaliteit Een actieprogramma voor de knelpunten aanzien van de luchtkwaliteit.	25-11-02 Kamerstukken II 2002/2003 Begroting Milieu 28 600 XI, nr. 73.	Bij brief d.d. 21 okt 2003 (TK 28 663, nr.) heeft de Staatssecretaris de Kamer geïnformeerd over de voorgenomen aanpak van de luchtkwaliteitsknelpunten alsmede de hoofdlijn van de bron-aanpak voor NO ₂ en fijn stof. De brief is op 23 okt. 2003 in een AO met de Kamer besproken. Hiermee is deze toezegging uitgevoerd.
Riolering en afwatering Sanering afvalwater buitengebied Er zal monitoring plaatsvinden over voortgang van sanering.	03-12-02 Kamerstukken II 2002/2003 19 826, nr. 25 AO rioleringen.	De evaluatie van de uitvoering van het gemeentelijk rioleringsbeleid is recent afgerond. De rapportage is in november 2003 aan de TK aangeboden. De sanering van lozingen in het buitengebied blijkt zonder grote vertraging te verlopen. Een nieuwe peiling wordt niet eerder voorzien dan in het jaar 2005.
Riolering en afwatering De drukte in de ondergrond neemt nog steeds toe. De kamer stelt dat de kosten voor de rioleringszorg hierdoor worden verhoogd. In overleg met de minister van RO zal worden bezien of hier van rijkswege een ordenende taak is weggelegd.	03-12-02 Kamerstukken II 2002/2003 19 826, nr. 25 AO rioleringen.	Op 19/8 vond een eerste overleg plaats van met dg-Telecom om de kosten door tekortschietende afstemming m.b.t. de ondergrond te drukken. Op 12 november 2003 vond een tweede overleg plaats waarna Stuurgroep Ondergrondse Infrastructuur is ingesteld. TK is 19 december 2003 geïnformeerd over stuurgroep. Tijdens AO over Herziening Telecomwet van 20 april 2004 heeft Min VROM rapport over ondergrondse ruimte toegezegd vòòr zomerreces.
Externe Veiligheid Voor eind 2003 neemt de minister een besluit over een nieuwe systematiek voor de berekening van het groepsrisico en over een nieuwe norm. De nieuwe systematiek en norm worden in de praktijk getoetst, en de norm in een AMVB vastgelegd.	05-12-02 Kamerstukken II 2002/2003 27 801 nr. 21.	Er is in 2003 geen kabinetsstandpunt groepsrisico's uitgebracht. Voor het verder ontwikkelen van de driestappenbenadering zoals die in het ao van 24 september 2003 is gepresenteerd heeft het Kabinet 2 jaar uitgetrokken. Een deel van de ontwikkeling van die stappenbenadering heeft plaatsgevonden via de AMvB Inrichtingen. Bij die AMvB wordt een handleiding voor het omgaan met groepsrisico's opgeleverd die eind deze zomer zal verschijnen De Tweede Kamer en de beide adviesraden zijn in week 27 van de vertraging op de hoogte gesteld.
AKZO Nobel (chloortransporten) De staatssecretaris is bereid, in overleg met het bedrijf te komen tot een onafhankelijke beoordeling van de incidentele transporten.	05-12-02 Kamerstukken II 2002/2003 22 343 nr. 74.	De Europese Commissie beslist – na langdurige vertraging – op 16 juni positief over het AKZO-dossier. De TK is van de beslissing van de Europese Commissie + andere lopende zaken in dit dossier op de hoogte worden gesteld op 22 juni.
AKZO Nobel (chloortransporten) De staatssecretaris zegt toe, naar het punt – ministeries zijn niet verantwoordelijk voor het scheppen van vervangende werkgelegenheid – te kijken en de Kamer via een brief op de hoogte te stellen van zijn bevindingen.	05-12-02 Kamerstukken II 2002/2003 22 343 nr. 74.	Zie boven.
Page De minister zegt toe dat hij op korte termijn probeert de benodigde financiën rond te krijgen om te zorgen dat er een aanvaardbare situatie ontstaat in Venlo.	12-12-02 Kamerstukken II 2002/2003 27 628 nr. 12.	Beantwoord bij brief van 5 december 2003 (Kamerstuk 27 628 nr. 14) en bij brief dd 8 juni 2004 van de minister van V&W. Naar aanleiding van de toezegging van de minister van VenW vindt er een evaluatie in juli 2007 plaats. Mochten de normen in Venlo niet gerealiseerd zijn, zal de minister van VenW aan de Tweede Kamer het voorstel doen, om zo spoedig mogelijk financiën te reserveren voor mogelijke uitplaatsing.
Milieuraad Ontwerp-richtlijn CO ₂ -emissiehandel: toezegging aan de TK om te bezien of veilen van een deel van de rechten, al gedurende de eerste periode (2005–2008) zinvol is.	10-10-02 Kamerstukken II 2002–2003 21 501-08, nr. 151 AO milieuraad 10 oktober '02.	In politiek akkoord van december 2002 is veilen niet voorzien Daarbij past het niet in de huidige versie van de regelgeving. De Tweede Kamer is op dit punt expliciet geïnformeerd (TK 2002–2003, 21 501-08, nr. 156). Daarmee is aan de toezegging voldaan. Wetsvoorstel ter implementatie is 14 mei 2004 ingediend.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Milieuraad Follow-up WSSD/Top van Johannesburg: a) verdere uitwerking van de follow-up WSSD wordt in de week van 14 oktober aan de TK gezonden; b) een uitgewerkt plan voor een nationale strategie voor duurzame ontwikkeling volgt in een later stadium aan de TK.</p>	<p>10-10-02 Kamerstukken II 2002–2003 21 501-08, nr. 151 AO milieuraad.</p>	<p>Op 29-11-2002 is het internationale deel van het Actieprogramma Duurzame Ontwikkeling naar de TK gestuurd. Het nationale deel is in juli 2003 naar de TK gestuurd Bespreking is geweest op 19 april 2004.</p>
<p>Milieuraad Vorbereiding Voorjaarstop/duurzame ontwikkeling: Toezegging om de TK een overzicht te zenden van niet-duurzame subsidies.</p>	<p>19-02-03 Kamerstukken II 2002–2003 21 501-08, nr. 162.</p>	<p>Er is al een methodiek om milieu-effecten van subsidies te bepalen. Volgende stap (opgenomen in ADO) is ontwikkeling van methodieken om sociale en economische effecten in beeld te brengen. Daarna wordt een overzicht van niet duurzame subsidies opgesteld. Overzicht zal middels een brief in het voorjaar van 2005 naar de Tweede Kamer worden verstuurd.</p>
<p>Milieuraad Pragmatische implementatie Europese kaderrichtlijn water (inclusief grondwater) zal voor een oriënterend debat dat in de MR van juni plaatsvindt in de TK worden besproken.</p>	<p>AO 12-02-2004</p>	<p>De Grondwaterrichtlijn is niet geagendeerd voor de Milieuraad van juni. De richtlijn komt mogelijk in de Milieuraad van december 2004 aan de orde. De ambities van Nederland met betrekking tot implementatie van de Kaderrichtlijn Water (inclusief grondwater) zijn vastgelegd in de nota van Stas VenW (Pragmatische implementatie Europese Kaderrichtlijn Water in Nederland) deze is eind juni besproken in de TK.</p> <p>Toezeegging afgerond.</p>
<p>Slaapverstoring Over een jaar zal een politiek besluit worden genomen over wat met de resultaten van het slaapverstoringsonderzoek wordt gedaan. Daarbij zal worden gezien of er aanleiding is voor een tussentijdse aanpassing van het Luchthavenverkeersbesluit.</p>	<p>13-03-03 Kamerstukken II 2002–2003 26 959 nr. 3.</p>	<p>Noodzakelijke voorbereidende acties zijn in gang gezet te weten: uitwerking beoordelingskader uit actieprogramma Gezondheid en Milieu vergelijking basis huidige nachtnorm en dosis-effect relaties uit dit onderzoek vergelijking internationale richtlijnen (WHO, EU) Intussen heeft de Gezondheidsraad vertraging opgelopen bij het uitbrengen van een advies over de gezondheidseffecten van slaapverstoring in het algemeen. Dit advies is een noodzakelijke bouwsteen voor het kabinetsstandpunt. De Kamer is over de vertraging geïnformeerd. Nieuwe datum is najaar 2004.</p>
<p>Milieuraad Zwavelgehalte scheepsbrandstoffen: schriftelijke informatie over al dan niet bestaan van flexibiliteit in de richtlijn zwavelgehalte scheepsbrandstoffen (0,2% versus 1,5%).</p>	<p>24-04-03 Kamerstukken II 2002–2003 26 21 501, nr 165. AO milieuraad.</p>	<p>In Milieuraad van 28 juni 2004 akkoord over 1^e lezing van de Raad. 2^e lezing volgt waarschijnlijk pas in de 2^e helft van 2005.</p>
<p>Milieuraad Toelichting op proces van EU-besluitvorming.</p>	<p>24-04-03 Kamerstukken II 2002–2003 26 21 501, nr 165. AO milieuraad.</p>	<p>Op initiatief van TK uitgesteld naar september 2003. Initiatief ligt bij Tweede Kamer.</p>
<p>Milieuraad Verslag Milieuraad: toezegging om in de verslagen n.a.v. Milieuraad een duidelijker link te leggen met de Nederlandse inzet tijdens die Raad en het debat in de Tweede Kamer daarover.</p>	<p>24-04-03 Kamerstukken II 2002–2003 26 21 501, nr 165. AO milieuraad.</p>	<p>In het eerstvolgende verslag wordt hiermee rekening gehouden. Dat is voor het eerst gebeurd met verslag Milieuraad mei 2004 en zal ook plaatsvinden voor alle volgende gelegenheden Toezegging is daarmee afgehandeld.</p>

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Milieuraad Nitraat overleg Nederland Definitieve resultaten van het overleg worden schriftelijk aan TK voorgelegd.		Brief aan TK gestuurd 14 juni 2004. Dg overleg NI invulling 3 ^e AP Nitraatrichtlijn juli 2004.
Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen De minister zegt toe om samen met minister V&W een reactie (kabinetsbrede standpunt) te geven over het advies van de VROM-raad en de Raad voor Verkeer en Waterstaat en dit begin 2004 aan de Kamer toe te zenden.	24-09-2003 Kamerstukken II 2003–2004 29 200 XI nr. 6. AO Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen.	De reactie wordt vertraagd doordat de discussie over de aanbevelingen van dit advies interdepartementaal in de bredere risicodiscussie over het RIVM rapport «Nuchter Omgaan met Risico's» is geplaatst. Nadere uitwerkingen van vraagstukken als «gebiedsgericht» en «cumulatie van risico's» zullen nog dit jaar plaatsvinden. Interdepartementaal bestaat er vooralsnog geen draagvlak voor een hard basisveiligheidsniveau (norm) voor groepsrisico. Kabinetsreactie verwacht eind 2004. Discussie bewindslieden VenW/VROM gepland in juli.
Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen De minister zal in 2004 met een handreiking komen voor de verantwoordingsplicht voor het groepsrisico ihkv de AMvB kwaliteitseisen externe veiligheid inrichtingen.	2-09-2003 Kamerstukken II 2003–2004 29 200 XI nr. 6. AO Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen.	Augustus/september 2004 wordt dit naar de TK gezonden.
Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen De minister zegt toe dat de resultaten van de ketenstudies eind 2003 aan de Kamer worden toegezonden (incl een totaalbeeld van de afspraken die in de rapportage zijn gemaakt)	24-09-2003 Kamerstukken II 2003–2004 29 200 XI nr. 6. AO Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen.	De rapportage Ketenstudies zal met het kabinetsstandpunt oktober 2004 naar de Tweede Kamer worden gezonden.
De Kamer zal worden geïnformeerd over het register risicosituaties gevaarlijke stoffen (met name over de advisering van de AIVD)	24-09-2003 Kamerstukken II 2003–2004 29 200 XI nr. 6. AO Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen.	De Nota van Beantwoording en de Nota van Wijziging ligt ter goedkeuring bij BZK en zal z.s.m. naar de Tweede Kamer worden gestuurd.
Het Kabinet zal nav het RIVM rapport, nuchter omgaan met risico's «een beleidsnotitie maken, die als kader zal dienen voor een discussie over heel concrete zaken	24-09-2003 Kamerstukken II 2003–2004 29 200 XI nr. 6. AO Opslag en vervoer gevaarlijke stoffen.	De beleidsnotitie is 30 januari 2004 aan de Tweede Kamer toegestuurd.
Milieuraad Tijdens MR 27-10-03? Commissie vragen over voorstel voor een reviewbepaling in de ontwerp-richtlijn JI/CDM en emissiehandel.	AO 23-10-2003.	Punt is door stas in MR 27-10-03 naar voren gebracht. Punt is daarmee afgehandeld. M.b.t. linking directive JI/CDM is in het AO van 22 april jl. een brief toegezegd over de technische voorzieningen die nodig zijn voor de implementatie van de linking directive (m.n. m.b.t. de limiet per installatie.
Milieuraad Brief V&W/VROM over sloopschepenproblematiek inzake noodzaak van internationaal verlichtende regelgeving die tevens duidelijk maakt waar de kosten van deze regelgeving terecht komen (rederijen).	AO 23-10-2003.	Brief is in mei naar Europese Commissie gestuurd. Afschrift van de brief is op 11 juni 2004 naar TK gestuurd ter voorbereiding van het AO Milieuraad dd 17 juni 2004. Punt is daarmee afgehandeld.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Milieuraad Aandacht en steun voor Belgisch initiatief m.b.t. sloopschepen tijdens de a.s. MR.	AO 23-10-2003.	Door Staatssecretaris VROM in Milieuraad 27-10-03 naar voren gebracht. Punt is daarmee afgehandeld.
Milieuraad Plan van aanpak sluiting Borsele.	AO 23-10-2003.	Plan van aanpak is reeds aangekondigd.
Milieuraad Uitleg stand van zaken overleg sector over ontwerp-richtlijn zwavelgehalte in scheepsbrandstoffen.	AO 23-10-2003.	Op 16 december 2003 in geannoteerde agenda voor Milieuraad in december (Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 21 501-08, nr. 174) meegenomen.
Milieuraad Toelichting op relatie LAP en de ontwerp-richtlijn afval winningsindustrie (mijn-afval).	AO 23-10-2003.	Op 16 december 2003 in geannoteerde agenda voor MR in december (Tweede Kamer, vergaderjaar 2003–2004, 21 501-08, nr. 174) meegenomen. Toezegging is daarmee afgehandeld.
Milieuraad Bij de behandeling Actieplan Milieutechnologie aandacht voor concrete acties, binnen EU-budget en duidelijk link met duurzame ontwikkeling en NL transitiebeleid.	AO 23-10-2003.	Punt is besproken in deskundigenmeeting over ontwerp Actieplan. De ETAP (Environmental Technical Action Plan) is gereed. (Actieplan wordt niet naar de kamer gestuurd, kan worden geschrapt).
Milieuraad De TK zal schriftelijk worden geïnformeerd over de vraag of de concept verordening (inzake gefluoriseerde broeikasgassen) verder gaat dan de bepaling in de WMS.	AO 12-02-2004.	Brief aan Tweede Kamer zal in juni 2004 uitgaan.
Milieuraad De stas VROM zal de TK een afschrift van de Benelux brief inzake sloopschepen aan de EC doen toekomen.	AO 12-02-2004.	Afschrift van de brief is op 11 juni 2004 naar de Tweede Kamer gestuurd samen met de geannoteerde agenda MR ter voorbereiding van het AO MR op 17 juni 2004. Punt is daarmee afgehandeld.
Milieuraad Pragmatische implementatie Europese kaderrichtlijn water (inclusief grondwater) zal voor een oriënterend debat dat in de MR van juni plaatsvindt in de TK worden besproken.	AO 12-02-2004.	De Grondwaterrichtlijn is niet geagendeerd voor de Milieuraad van juni. De richtlijn komt mogelijk in de Milieuraad van december 2004 aan de orde. De ambities van Nederland met betrekking tot implementatie van de Kaderrichtlijn Water (inclusief grondwater) zijn vastgelegd in de nota van Stas VenW (Pragmatische implementatie Europese Kaderrichtlijn Water in Nederland) deze is eind juni besproken in de TK.
Herijking regelgeving De minister zal kijken naar de circa 130 circulaires.	Kamerstuk 29 383, nr. 9, pag. 19.	De TK is per brief van 7 juni 2004 op de hoogte gesteld van de planning. Kort na het zomerreces zal de toegezegde notitie worden toegezonden.
Herijking regelgeving In mei 2004 volgt nadere informatie over de vormgeving van de VROM-vergunning.	Kamerstuk 29 383, nr. 9, pag. 21.	De TK is per brief van 7 juni 2004 op de hoogte gesteld van de planning. Kort na het zomerreces zal de toegezegde notitie worden toegezonden.
Herijking regelgeving Medio 2004 wordt een voorstel gedaan over de invoering van de positie van de Europese milieuregelgeving op het gebied van milieubeoordeling in relatie tot de positie van de m.e.r.	Kamerstuk 29 383, nr. 9, pag. 25.	Het wetsvoorstel strategische milieubeoordeling is voor advies naar de Raad van State. In de toelichting op het wetsvoorstel wordt ingegaan op de samenhang met de voornemens inzake de m.e.r. Verwachting is dat reactie Raad van State begin augustus afkomt.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Asbest De Staatssecretaris zal een gesprek aangaan met Eternit. De Kamer zal hierover geïnformeerd worden.	AO Asbest 09-06-2004.	Via de wethouder van de gemeente Hof van Twente druk uitgeoefend op directie Eternit om zelf om een gesprek te vragen.
Asbest Er zal schriftelijk worden gereageerd op het voorstel van de heer Samson voor het instellen van een Waarborgfonds.	AO Asbest 09-06-2004.	Eerdere briefwisseling met de Kamer over instelling milieuschadefonds opgezocht. De komende maand zal contact worden opgenomen met ambtelijk Financiën.
Asbest De TK zal op de hoogte worden gebracht van de resultaten van de inventarisatie naar de omvang van de asbestverontreiniging in de bodem.	AO Asbest 09-06-2004.	Provincies/gemeenten zullen in hun programma's aangeven welke bodemverontreiniging met asbest zij hebben.
Asbest	AO asbest 9 juni.	<p>Er zal een afspraak gemaakt worden met Eternit over de aansprakelijkstelling van Eternit inzake de asbest en asbestbodemverontreiniging in de gemeente Hof van Twente. De TK zal op de hoogte gehouden worden hiervan. De TK zal geïnformeerd worden over het uitvoeren van epidemiologisch onderzoek naar niet beroepsgebonden mesothelioom slachtoffers.</p> <p>De staatssecretaris houdt de TK op de hoogte van de voortgang van de uitvoering van de saneringsregeling asbestwegen 2^e fase.</p> <p>De staatssecretaris zal de TK informeren inzake een waarborgfonds op basis waarvan handhaving kan worden doorgezet tegen ongewenste situaties.</p> <p>Schriftelijke beantwoording 41 vragen.</p>
Stank	AO stank 10 juni.	Binnen termijn van drie a vier weken (reces telt niet mee) brief naar TK: conclusie uit overleg met IPO-reconstructie over bruikbaarheid voorstel voor landsdekkende stankwet in reconstructiegebieden; nadere juridische beschouwing over relatie tussen cumulatiebeoordeling en IPPC-richtlijn, en inzicht in tijdstraject wetsvoorstel vs. AMvB.
Glastuinbouw	AO glastuinbouw 17 juni.	Staatssecretaris zal TK informeren over uitkomst van overleg met LTO over CO ₂ plafond. Staatssecretaris zal TK informeren over uitkomst van onderzoek emissies bestrijdingsmiddelen uit kassen, en advies stuurgroep GLAMI op grond daarvan over afstanden in werkingssfeer Besluit en in provinciaal RO beleid.
Ammoniak	AO ammoniak 17 juni.	TK wordt geïnformeerd voor het einde van het zomerreces over uitkomst overleg met IPO nav wens TK tot verdergaande inperking Wav.
Duurzame energie NIDO: voorstel EZ en VROM. Zal binnen ¾ weken naar TK gestuurd worden.	AO 12 februari Duurzame Energie.	Op 1 maart en 15 maart 2004 zijn brieven hierover aan de TK gestuurd.
CO₂ en emissiehandel Handel in andere milieuonderwerpen (toezeggingen Samson)	AO 31 maart CO2 en emissiehandel.	Voor begroting VROM 2005 aan te leveren.
Duurzame daadkracht	Nota-overleg 19 april 2004. AO Administratieve Lasten op 30 juni 2004.	In de a.s. begroting 2005 zal een proces beschreven worden hoe de samenhang met de monitoring van de transitie, de duurzaamheidsverkenning en de begrotingen ingevuld gaat worden.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
SOMS Voortgangsrapportage SOMS wordt in maart 2004 aan TK gezonden.		De Voortgangsrapportage is op 24 mei 2004 aan de Tweede Kamer toegezonden (TK, vergaderjaar 2003–2004, 27 646, nr. 13).
Borssele Plan van aanpak sluiting Borssele.	18-06-2003 Verslag AO, TK 2002–2003, 25 422 nr. 31.	Het Plan van Aanpak is op 7 april 2004 in een Besloten Overleg met de TK besproken.
Nucleaire zaken Brief van de Europese Commissie (inzake informatievoorziening over transacties met Pu en de rol van Euratom en de Lidstaten hierin) wordt aan de TK gezonden.	22-06-2004 Verslag AO, TK 2003–2004.	Zo spoedig mogelijk.
Nucleaire zaken Brief van de Europese Commissie met aanvullende vragen over transacties met Pu en de rol van Euratom en de Lidstaten hierin, wordt aan de TK gezonden.	22-06-2004 Verslag AO, TK 2003–2004.	Zomer 2004.
Nucleaire zaken Overleg met BuZa over eventuele aanpassing Euratom verdrag.	22-06-2004 Verslag AO, TK 2003–2004.	Zomer 2004.
Nucleaire zaken Informatie aan EPZ vragen over bestemming Plutonium van Borssele.	22-06-2004 Verslag AO, TK 2003–2004.	Zomer 2004.
REACH Evenwichtig en samenhangend verhaal over kosten. baten van REACH.	22-04-2004 AO-Milieuraad.	Zomer 2004.
Glowfishes Organiseren van een Europese workshop over genetische modificatie bij dieren voor sport vermaak en voedsel.	17-06-2004 AO Glowfishes.	Na de zomer 2004 overleg met LNV en de Europese Commissie. Verkennend gesprek geweest met bureaus om een en ander te ondersteunen.
Asbest Informeren Tweede Kamer over uitvoeren epidemiologisch onderzoek naar niet beroepsgebonden mesotheliomslachtoffers.	AO asbest 9 juni 2004.	Het RIVM heeft in een rapportage aangegeven dat het uitvoeren van een dergelijk epidemiologisch onderzoek tot de mogelijkheden behoort. Dit zal aan de Tweede Kamer bericht worden.
Asbest Informeren Tweede Kamer over de wenselijkheid van het uitvoeren bloedonderzoek (in verband met opsporing mesotheliom) bij personen risico's ten aanzien van asbest lopen.	brief aan TK van 14 juni 2004 (kenmerk VROM/55/ 2004).	Longartsen van de Werkgroep mesotheliom zijn gevraagd hier een reactie op te geven. Naar aanleiding daarvan zal de TK geïnformeerd worden over de wenselijkheid van het uitvoeren van een dergelijk bloedonderzoek.
Asbest Informeren Tweede Kamer over de voortgang van de uitvoering van de saneringsregeling asbestwegen 2 ^e fase.	AO asbest 9 juni 2004.	Na uitvoering van het technisch onderzoek is de omvang van de problematiek alsmede de benodigde financiële inspanning voor de uitvoering van de saneringsregeling bekend. Dit zal aan de TK gerapporteerd worden.
Asbest Opstellen protocol saneringscriterium voor asbest.	AO asbest 9 juni 2004.	Het protocol is in concept gereed en wordt deze zomer definitief. Nadat het protocol definitief is zal de TK op de hoogte worden gebracht.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Asbest Opstellen landelijk uniforme regels voor (tijdelijke) opslag, transport en (mobiel) reinigen van asbesthoudende grond, baggerspecie en puin(granulaat).	AO asbest 9 juni 2004.	In de tweede helft van 2004 zal er overleg plaatsvinden tussen VROM, IPO en VNG. Medio 2005 zullen deze regels definitief worden. Na het vaststellen van deze regels zal de TK op de hoogte gebracht worden.
Biotechnologie De CBD, de COGEM en de CCMO zullen eens in de 2 jaar een trendmatige analyse maken.	AO Biotechnologie 05-11-2003, TK 2003-2004, 27 428, nr. 44.	Zomer 2004.
Biotechnologie De Kamer zal medio 2004 worden geïnformeerd over de lastenverlichting, de vereenvoudiging en de stroomlijning van wet- en regelgeving op het gebied van de biotechnologie.	AO Biotechnologie 05-11-2003, TK 2003-2004, 27 428, nr. 44.	Het kabinetsstandpunt zal voor Prinsjesdag aan de TK worden medegedeeld.
Biotechnologie De mogelijkheden voor een virtueel kenniscentrum zullen nader worden bezien.	AO Biotechnologie 05-11-2003, TK 2003-2004, 27 428, nr. 44.	De TK zal in het laatste kwartaal van 2004 worden geïnformeerd.
Verpakkingen en Petflessen	AO 22 juni 2004.	Het CE onderzoek + peerreview worden voor 1 september 2004 naar de Tweede Kamer gezonden.
Administratieve Lastenreductie	AO OP 30 juni 2004.	De voorstellen voor de vernieuwing van de MER zullen eind 2004 in een beleidsbrief aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Hierin is ook aandacht voor de administratieve lasten.
Administratieve Lastenreductie	AO op 30 juni 2004.	De staatssecretaris zal in het DUIV-overleg met de provincies en de gemeenten spreken over hun bijdrage aan de vermindering van de administratieve lasten. De Tweede Kamer zal worden geïnformeerd over de uitkomsten hiervan.
Overzicht evenementen tijdens NL Voorzitterschap	AO op 17 juni 2004.	Overzicht zal worden meegestuurd met het verslag van afgelopen Milieuraad dd 28 juni 2004. Toezegging is hiermee afgehandeld.
Staatssecretaris gaat na of de herziening van de EVOA-richtlijn een verzwaring van de administratieve lastendruk met zich meebrengt.	AO op 17 juni 2004.	Antwoord wordt meegenomen in aanbiedingsbrief bij het verslag van afgelopen Milieuraad 28 juni 2004. Toezegging is hiermee afgehandeld.
Bekijken of ook bij uitvoering richtlijn zwavelgehalte scheepsbrandstoffen een vorm van emissiehandel mogelijk is(cf EP-amendement).	AO 17 juni 2004.	Wordt meegenomen in aanbiedingsbrief bij het verslag van afgelopen Milieuraad 28 juni 2004. Toezegging is hiermee afgehandeld.

OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN RIJKSHUISVESTING

A. OVERZICHT VAN DE MOTIES RIJKSHUISVESTING

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Hofstra, A. de Jong, Assen en Versnel-Smitz Het nieuwe stelsel in zijn totaliteit te evalueren op een tijdstip bij voorkeur per 1 januari 2004 en bij de evaluatie nadrukkelijk aandacht besteden aan de markt-analoge aanpak en de «gedwongen winkelnering» van departementen.	24-02-98 Handelingen II 1997–1998, 25 449, nr. 8.	De evaluatie wordt in 2004 uitgevoerd, en zal najaar 2004 worden afgerond.
Atsma c.s. Verzoekt de regering binnen één jaar na de betrokken partijen gehoord te hebben, de regelgeving met betrekking tot aanbestedingen vast te stellen.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 31.	Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd. Nieuwe Aanbestedingsreglement werken 2004 wordt 15 augustus 2004 van kracht.
Atsma Verzoekt de regering: zo snel mogelijk met voorstellen te komen ter versteviging van de onafhankelijke en de effectieve uitvoering van de Mededingingswet; op korter termijn een overzicht te geven van het wetgevingsprogramma dat zij ter versteviging van het toezicht in petto heeft.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 32.	Wordt afgehandeld door de Minister van EZ. Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd In spoeddebat over bouwfraude op 17 en 18 februari 2004 is versnelde versterking van Mededingingswet toegezegd door minister Brinkhorst (i.c. boete niet meewerken verhoogd en privé huizen binnentreden, beide zaken per 1 mei 2004).
Slob/van der Vlies Spreekt als haar mening uit dat meer eenduidig moet worden omschreven onder welke voorwaarden concrete integriteitsschendingen leiden tot disciplinaire maatregelen.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 36.	Wordt afgehandeld door BZK en Justitie. Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd.
Slob c.s. Spreekt als haar oordeel uit dat er in de komende jaren extra geïnvesteerd zal worden in scholing van ambtenaren als het gaat om het kennisniveau met betrekking tot aanbestedingen.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 37.	Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd. Het Kenniscentrum aanbesteden bouw zal voor het eind van 2004 van start gaan; financiering is rond tot 2007.
Van der Vlies c.s. Spreekt uit dat bij het ontwikkelen van een nieuw wettelijk kader voor overheidsbestedingen óók ten aanzien van aanbestedingen die niet van rijkswege plaatsvinden, een adequate bescherming tegen het zogenaamde leuren dient te worden geboden.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 40.	Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd. Er staan geen specifieke anti-leurartikelen in het nieuw Aanbestedingsreglement werken 2004.
Hofstra c.s. Verzoekt de regering per 1 juli 2003 een volledige registratie en analyse van bedoeld meer- en minderwerk in te voeren en de Kamer daarover geregeld te rapporteren via bestaande periodieke rapportages, bijvoorbeeld via de jaarrekening van de diverse departementen.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 43.	Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd.

Omschrijving van de motie	Vindplaats	Stand van zaken
Hofstra, A. de Jong, Assen en Versnel-Smitz Het nieuwe stelsel in zijn totaliteit te evalueren op een tijdstip bij voorkeur per 1 januari 2004 en bij de evaluatie nadrukkelijk aandacht besteden aan de markt-analoge aanpak en de «gedwongen winkelnering» van departementen.	24-02-98 Handelingen II 1997–1998, 25 449, nr. 8.	De evaluatie wordt in 2004 uitgevoerd, en zal najaar 2004 worden afgerond.
Hofstra c.s. Verzoekt de regering onderzoek te doen naar andere methoden van aanbesteding, waarbij zowel een betere marktwerking als een betere projectbeheersing wordt bereikt, en daarbij concrete voorstellen te doen, en daarbij gebruik te maken van ervaringen elders, ook in het buitenland, en daarover de Kamer te rapporteren voor 1 juli 2004 over onderzoek naar andere methoden van aanbesteding.	01-05-03 Kamerstukken II 28 244, nr. 44.	Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd. Voor dit onderzoek zijn voorbereidingen getroffen. Het onderzoek zal proberen een staalkaart te geven van alle mogelijkheden (oud en nieuw). Tevens zal het ingaan op de mate waarin en waarom de verschillende vormen worden toegepast. Hierbij wordt ook naar het buitenland gekeken.

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN RIJKSHUISVESTING

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Hoge Colleges van Staat De Kamer zal worden geïnformeerd over het onderzoek «of en zo ja op welke Hoge Colleges van Staat de nieuwe aanpak van de rijkshuisvesting toegepast kan worden.» Het Kabinet zal naar verwachting de Tweede kamer daarover in de loop van dit zittingsjaar informeren.	24-02-98 Kamerstukken II, 1997–1998, 25 449, nr. 8.	Wordt betrokken bij de evaluatie van het rijkshuisvestingsstelsel die in 2004 wordt afgerond.
PEC Bouwnijverheid Toegezegd wordt dat het integriteitbeleid bij de Rgd aangescherpt zal worden.	17-04-03 Handelingen II 2002–2003, nr. 64, p. 3815–3859.	Eea zal plaatsvinden conform de bevindingen en aanbevelingen van BZK. Tevens zal hierover aan de minister periodiek gerapporteerd worden.
PEC Bouwnijverheid De Kamer zal geïnformeerd worden over de gedragslijn Rijk voor verhalen schade.	21-05-03 Handelingen II 2002–2003, nr. 71, pag. 4083–4099.	Afgehandeld De brief inzake de «gedragslijn verhalen schade» is op 11 juli 2003 naar de TK gestuurd Een brief over de stand van zaken van de uitvoering van de acties en moties voortvloeiend uit de enquête bouw is op 17 december 2003 aan de Kamer gestuurd. De dagvaardingen zijn intussen verzonden voor de vier gevallen waar het rijk schade probeert te verhalen.
PEC Bouwnijverheid Toegezegd wordt dat de vragen Giskes inzake aanbestedingen VWS overgedragen zullen worden aan het Ministerie van VWS.	21-05-03 Handelingen II 2002–2003, nr. 71, pag. 4083–4099.	VWS is verzocht de vragen te beantwoorden.
PEC Bouwnijverheid Toegezegd wordt dat de vraag van de heer Slob inzake markteffecten bij aanbestedingen schriftelijk beantwoord zal worden.	21-05-03 Handelingen II 2002–2003, nr. 71, pag. 4083–4099.	AFGEHANDELD Deze vraag is bij brief d.d 5 juni 2003 (28 244, nr. 48) beantwoord door de minister van V&W.

Omschrijving van de toezegging	Vindplaats	Stand van zaken
Behandeling VROM-begroting 2004 Toegezegd wordt dat de vraag van de heer Hofstra inzake de mogelijkheid om monumenten stichtingen vrij te stellen van vennootschapsbelasting zal worden overgedragen aan OCW en Financiën.	13-11-03 Handelingen II 2003–2004 nr. 24 p. 1635.	AFGEHANDELD De staatssecretaris van Financiën heeft deze vraag bij brief van 12-02-04 beantwoord.
AO Huisvesting Bewindslieden Toegezegd wordt een referentiebudget op te stellen voor de inrichting van de werkkamers van bewindslieden.	29-06-04.	
AO Huisvesting Bewindslieden Toegezegd wordt dat als de grond waarop de Hoftoren staat voorheen van het Rijk was, de Minister dit zal melden aan de Tweede Kamer.	29-06-04.	AFGEHANDELD Grond was geen eigendom van het Rijk.

OVERZICHT MOTIES EN TOEZEGGINGEN VROM INSPECTIE

A. MOTIES VROM INSPECTIE

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Van der Ham/Duyvendak – Over het actief beschikbaar stellen via internet van gedoogbeschikkingen – Over een wijziging van de Gemeente- en provinciewet teneinde lokale en provinciale overheden te verplichten gedoogbeschikkingen actief ter beschikking te stellen via internet	Kamerstuk 22 343 nr. 69, 2001–2002 2 juli 2002 Kamerstuk 22 343 nr. 83, 2003–2004 18 december 2003.	Brief naar TK (4 december 2003; 22 343, nr. 82). Momenteel wordt onderzocht en afgestemd bij welke projecten van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dit aansluit. Dit om integraal beleid te vormen en niet slechts voor een aantal beschikkingen, te weten gedoogbeschikkingen, apart beleid op te stellen.
Duyvendak c.s. Verzocht wordt het expert forum zich ook te laten uitspreken over de mogelijkheid van kernsmelting en het forum hierover voor 1 juni 2003 tot een conclusie laten komen.	Kamerstuk 25 422, nr. 21 2002–2003 20 februari 2003.	Afgehandeld; brief naar Kamer 3 juli 2003 (25 422, nr. 30), aangevuld bij brief van 9 december 2003 (25 422, nr. 34)

B. OVERZICHT VAN DE TOEZEGGINGEN VROM INSPECTIE

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Woonwagens Toegezegd wordt dat de inspectie bij het woonwagenkamp in Zeist de vinger aan de pols zal houden waar het de brandveiligheids situatie betreft.	Kamerstuk 24 508, nr. 42, 2001–2002, AO Woonwagens 29 november 2001.	Afgehandeld; in een bestuurlijk overleg (23-09-2003) heeft de Minister VROM toegezegd dat het woonwagenkamp Beukbergen ten behoeve van de brandveiligheid heringericht mag worden. VI blijft alert. (als onderdeel van VROM-Inspectie actie Vrijplaatsen).
Afstemming RO- en bouwregelgeving Stas zegt toe dat zal worden gewerkt aan het voor zover mogelijk meer op elkaar afstemmen van de methodiek van beoordeling en verslaglegging van onderzoeken naar de uitvoering van RO- en Bouwregelgeving.	TK 28 325, no. 3 2001–2002, AO Bouwregelgeving 27 juni 2002.	Afgehandeld; Verslag over de «eenduidige» (VIGOM) VROM-brede gemeente-onderzoeken vindt plaats in de jaarrapportage 2003. Deze is 6 april 2004 naar de TK verstuurd (29 200 XI, nr. 93).
Algemeen handhavingsbeleid Minister geeft aan meer nadruk te willen leggen in de komende kabinetsperiode voor de handhaafbaarheid van regelgeving, ook van bestaande. Minder regels, maar scherper. Korthals vult dit aan met voorbeelden van projecten vanuit OM.	TK 27 664, no. 6 2001–2002 AO Milieuwet-handhaving 27 juni 2002.	Afgehandeld. Het onderwerp Handhaafbaarheid, Uitvoerbaarheid en Fraudebestendigheid komt aan de orde in de Herijkingoperatie regelgeving, waarvan de resultaten op 17 oktober 2003 aan de TK zijn gezonden (stuknummer 29 200 XI, nr. 7). Daarmee komt er dus geen afzonderlijke brief meer.
Herijking wetgeving Staatssecretaris geeft aan dat rapport na de zomer aan de Kamer zal worden gezonden en dat daarna met Kamer kan worden overlegd.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; de rapportage is op 17 oktober 2003 aan de Kamer gezonden (stuknummer 29 200 XI, nr. 7). Inmiddels heeft overleg met de TK plaatsgevonden (29 383, nr. 9) Daarbij zijn de herijkingvoornemens impliciet aanvaard.
SEPH's Stas geeft aan evaluatierapport functioneren SEPH's naar Kamer te zullen sturen.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; evaluatierapport is naar Kamer gestuurd; bijlage bij brief van 13 november 2003, 22 343, nr. 81.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Algemeen handhavingsbeleid MvJ geeft aan dat politie bezig is met referentiekader voor politiemilieutaak, aan de hand waarvan beoordeeld kan worden of meer inzet nodig is. Na de zomer wordt stand van zaken in een bewindsliden-overleg besproken.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; brief aan TK is verzonden (Kamerstukken II 22 343, nr. 91, d.d. 25 maart 2004).
Professionalisering handhaving Stas geeft aan langs welke sporen gewerkt wordt aan de professionalisering van de handhaving en geeft aan dat begin 2003 het wetsontwerp Handhaving-structuur naar de Kamer zal worden verzonden.	kamerstukken 2002–2003 22 343, nr 75 4 december 2002.	Wetsvoorstel is ingediend bij de Kamer (29 285). De vaste cie. heeft op 27 januari 04 een verslag over het wetsvoorstel uitgebracht. De nota n.a.v. het verslag en een nota van wijziging zijn op 24 mei 2004 naar de Kamer verzonden (29 285, nrs. 6 en 7). Het wetsvoorstel is aangemeld voor plenaire behandeling.
Professionalisering milieuwethandhaving Staatssecretaris geeft aan dat hij zal nagaan of afrekenbare doelstellingen mogelijk zijn, ook zal hij naar de bevoegdheidsverdeling kijken.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; Opgenomen in brief aan TK van 13 november 2003 (22 343, nr. 81).
BRZO/Veiligheid Landelijke lijst BRZO is in oktober klaar.	TK 27 664, no. 6 2001–2002 AO Milieuwet-handhaving 27 juni 2002.	Afgehandeld. Het rapport met de definitieve lijst is op 24 september 2003 aan de TK gestuurd (kamer nummer VROM030652).
BRZO/veiligheid Controle actie op uitvoering BRZO vindt in tweede halfjaar 2003 plaats.	TK 27 664, no. 6 2001–2002 AO Milieuwet-handhaving 27 juni 2002.	VI-onderzoek zal samen met de interdepartementale evaluatie BRZO-toezicht naar de Kamer worden gestuurd, mede namens SZW en BZK, in 2004, zoals toegezegd door de Staatssecretaris SZW (AO 15/4/04).
HSL-Zuid Gebruik van vervuild zand: naast de 2500 ton is er nog sprake van verdenking t.a.v. 340 000 ton (met certificaat aangeleverd zand) bij Princeville. Kamer zal nader worden geïnformeerd.	TK 26 664, no. 6 AO Milieuwet-handhaving 27 juni 2002.	Afgehandeld. De projectorganisatie HSL/A16 heeft Breda voorstellen gedaan voor Isoleren, Beheersen en Controleren (IBC) van het toegepaste TGZ. De projectorganisatie heeft Breda in september bericht dat het ontwerp voldoet aan de eisen in het Bouwstoffenbesluit voor een constructieve ophoging van categorie 2 grond. Deze samenvattende conclusie wordt onderschreven door adviesbureaus. Ook het door de VI ingeschakelde RIVM concludeert dat de voorziene toepassing van TGZ voldoet aan de eisen die het Bouwstoffenbesluit stelt aan de toepassing van deze categorie 2 bouwstof.
Bouwstoffenbesluit Kamer wenst schriftelijke reactie Staatssecretaris over functioneren Meldpunt Bouwstoffenbesluit. Staatssecretaris zegt dit toe	kamerstukken 2002–2003 22 343, nr 75 4 december 2002.	Afgehandeld: Antwoordbrief van 31 januari 2003 (22 343, no. 76). In augustus 2003 besloot dgM het meldpunt te beëindigen en door te gaan met Adviescommissie Uitvoeringsknelpunten Bouwstoffenbesluit. Betrokken partijen (VNG, V&W, UvW en bedrijfsleven) zijn akkoord, De Adviescommissie Uitvoeringsknelpunten Bouwstoffenbesluit is op 8 april 2004 ingesteld.
Bouwstoffenbesluit/Grond Definitie «Grond» wordt momenteel herzien. Voorstel door SCG. In samenspraak met Financiën volgt voorstel. Van belang voor milieugrondslag.	TK 26 664, no. 6 AO Milieuwet-handhaving 27 juni 2002.	Afgehandeld; rapportage inzake definitie is onderdeel van de beleidsbrief bodem die eind 2003 naar de TK is gegaan (28 663, nr. 13).

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Valkenswaard Vernietiging bouwvergunning 2 kostbare villa's. Indien de Raad van State VROM in het gelijk stelt, treedt de VI op.	AO handhaving RO 26 juni 2002; kamerstukken 2001-2002, 28 000 XI, nr. 61.	Afgehandeld. De Raad van State heeft VROM in het gelijk gesteld. Er is handhavend opgetreden.
Milieuwethandhaving: Asbest Stas geeft aan dat de financiële afwikkeling voor asbestopruijing is gedecentraliseerd en daar ligt dan ook de eerste verantwoordelijkheid. Kamer wordt geïnformeerd over gesprek/afspraken met de bestuurders in Overijssel/Gelderland. Ten slotte dat geldt dat het Rijk eventueel bij kan springen.	kamerstukken 2002-2003 22 343, nr 75 4 december 2002.	Afgehandeld; brief naar TK op 22 september 2003 (25 834, nr. 23) Inmiddels ruim € 6 milj. toegezegd voor sanering van woonwijk de Hogenkamp. (zie brief aan gemeente Hof van Twente en Provincie Overijssel d.d. 17 juni 2003 kenmerk LMV 2003 034721 en LMV 2003 034726).
Asbestrapport Biesheuvel Staatssecretaris zegt toe op korte termijn formele reactie aan Kamer te zullen sturen. Ook reactie op gewenste ambtelijke ondersteuning voor HvT.	AO Milieuwet- handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002-2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld met brief aan de TK d.d. 22 september 2003 (25 834, nr. 23).
Asbest Hof van Twente Stas geeft aan dat al ruim € 6 milj. is toegezegd aan Hof van Twente (HvT) en provincie Overijssel t.b.v. sanering wijk Hogenkamp.	AO Milieuwet- handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002-2003 22 343, nr. 80.	<i>Afgehandeld met brief aan de TK d.d. 22 september 2003 (25 834, nr. 23).</i>
Asbestwegen Circa € 30 milj. claims ingediend voor subsidieregeling; Stas onderkent wensen voor bevolkingsonderzoek en snelle sanering, geeft aan prioritering en budgettering in samenspraak met betrokkenen af te willen handelen.	AO Milieuwet- handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002-2003 22 343, nr. 80.	<i>Afgehandeld met brief aan de TK d.d. 22 september 2003 (25 834, nr. 23)Zie ook brief van 17 februari 2004 aan TK (VROM 040131).</i>
Asbest normstelling Stas zegt toe de onderbouwing verruiming asbestnormstelling in de bodem naar de Kamer te zullen sturen.	AO Milieuwet- handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002-2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld met brief aan de TK d.d. 22 september 2003 (25 834, nr. 23); Asbestbeleidsbrief TK 2003-2004; 28 663 28 199 nr. 15.
HSL-ZUID/SLAK EN AS Staatssecretaris geeft aan dat aanbevelingen rapport belangrijk zijn en dat er nu een team geformeerd wordt om ketenhandhaving vorm te geven (ook voor asbest).	kamerstukken 2002-2003 22 343, nr 75 4 december 2002.	Het visiedocument over ketenhandhaving zal rond de zomer (2004) door de Staatssecretaris aan de Kamer aangeboden worden.
Risico's Stas geeft aan notitie in voorbereiding te hebben «nuchter omgaan met risico's»; hierin wordt meer integraal gekeken naar diverse risico's (legionella, radon, hoogspanningsleidingen). Op grond van integraal overzicht kunnen dan prioriteiten worden gesteld. Zegt toe na zomer notitie naar Kamer te zullen sturen.	AO Milieuwet- handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002-2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; het RIVM rapport is op 1 oktober 2003 met begeleidende brief aan de TK gestuurd (VROM030680). Op 30 januari is een reactie van de Staatssecretaris aan de TK gestuurd, met daarin ook beleidsstandpunten rond stralingsdossiers (radon, hoogspanningskabels, basisstations mobiele telefonie); VROM040088, 30 januari 2004.

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Veiligheid Stas zegt toe analyse door o.a. SZW over groter aantal incidenten in Rijnmond naar Kamer te zullen sturen.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; brief van SZW van 20 oktober 2003 (SZW0300711).
DSM Stas geeft aan dat DSM bereid is externe audit te laten doen naar veiligheidsbeheer op hele locatie in overleg met VI.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; de audit is door TNO uitgevoerd. De resultaten tezamen met andere bekende informatie zullen moeten leiden tot een plan van aanpak van Chemelot met maatregelen ter verbetering van de veiligheid op de site.
Milieuwethandhaving MINAS Staatssecretaris zegt toe nadere specificatie te zullen geven van de 25% aan overtredingen.	kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 75 4 december 2002.	Afgehandeld; opgenomen in Kamerstuk 28 971, nr. 9.
Milieuwethandhaving gassing Stas geeft aan dat de huidige risico's bij gassing onaanvaardbaar zijn. Er moet nu worden gekozen welke regelgeving het meest effectief ingezet kan worden om het probleem aan te kunnen pakken; hij geeft aan dat er wel handhavend wordt opgetreden.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Tijdens het AO van 4-12-2002 geeft de Stas aan dat «gassing» een groter probleem is dan voorheen werd gedacht. In juni 2004 zal besloten worden op welke wijze de problemen het beste kunnen worden opgelost. Hierbij zullen naast keuze in regelgeving ook andere maatregelen worden betrokken.
Anti-fouling Stas geeft aan dat er een lijn is ontwikkeld, afgestemd met OM om (nog) niet-toegelaten, maar wel gewenste alternatieve middelen te kunnen toepassen in afwachting van toelating.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld met brief naar TK van 20 oktober 2003 (VROM030747).
Schroot Staatssecretaris zegt toe Kamer te informeren over tussenopslag COVRA ten opzichte van andere mogelijkheden.	kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 75 4 december 2002.	Op grond van gewijzigde inzichten vindt een heroverweging plaats over de noodzaak van de realisatie van een definitieve voorziening voor de opslag en sortering van radioactief besmet schroot in het Rotterdamse havengebied.
AO milieuwethandhaving Stas zegt toe na te denken over halfjaarlijks AO over handhaving.	AO Milieuwet-handhaving 18 juni 2003 kamerstukken 2002–2003 22 343, nr. 80.	Afgehandeld; In antwoord op begrotingsvraag 260 geven de bewindslieden de voorkeur aan jaarlijks integrale rapportage. (29 200 XI, nr. 10). Is ook opgenomen in brief aan TK van 13 november 2003 (22 343, nr. 81).
Petten Medio volgend jaar (dwz in 2003) dient gerapporteerd te worden over de resultaten van een volledige veiligheidsanalyse van de HFR.	AO Opwerking nucleair materiaal TK 25 422, 23 23 oktober 2002.	Afgehandeld; veiligheidsvoorziening wordt aangebracht; is de TK gemeld in brief van 9 december 2003 (25 422, nr. 34).

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
<p>Petten De Kamer zal worden bericht in hoeverre in motie 25 422, nr. 22 opgenomen verzoek kan worden gehonoreerd. (motie van de leden Van Velzen en Duyvendak (25 422, nr. 22), waarin wordt gevraagd het expert forum een uitputtend onderzoek te laten uitvoeren naar alle veiligheidsrisico's en in afwachting van de resultaten hiervan de HFR tijdelijk te sluiten.)</p>	<p>VAO Opwerking nucleair materiaal 5 november 2002.</p> <p>Handelingen II, no.16 blz.878–885.</p>	<p>Afgehandeld; veiligheidsvoorziening wordt aangebracht; is de TK gemeld in brief van 9 december 2003 (25 422, nr. 34).</p>
<p>Overheidsmonitor De Stas stuurt de Tweede Kamer een brief met zijn overwegingen voor het stoppen met de overheidsmonitor.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld VROM 040004 is op 22 december 2003 naar de TK gestuurd.</p>
<p>Gedogen De Stas gaat na te of en zo ja welke toezeggingen oud-minister Kamp heeft gedaan aan de Tweede Kamer inzake het publiceren van gedoogbeschikkingen op internet.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld Er is geen toezegging over deze materie door minister Kamp gedaan. Meegedeeld op VAO.</p>
<p>Bodembeheer De wettelijke regeling zal circa een jaar later dan de toegezegde datum van medio 2005 in werking treden.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld; er wordt geen verdere vertraging voorzien.</p>
<p>Beleidsbrief Bodem De Stas zegt toe dat de beleidsbrief bodem in week 52 van 2003, of week 1 van het nieuwe jaar naar de Tweede Kamer wordt gestuurd.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld Beleidsbrief 28 663 volgnummer 13 is op 24 december 2003 naar TK gestuurd.</p>
<p>Export van Afval De Stas zegt toe dat zijn brief over export van afvalstoffen op 17 december 2003 uiterlijk om 12.00 uur bij de Tweede Kamer arriveert.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld Beleidsbrief 27 664 volgnummer 24 is op 18 december 2003 aan de TK gestuurd.</p>
<p>Rapport onnodige kosten voor het bedrijfsleven in Overijssel De Stas zegt toe een reactie te zullen geven op het rapport inzake al of niet vermeende onnodige lasten voor het bedrijfsleven.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld; brief naar Kamer verstuurd op 22 maart 2004 (22 343, nr. 89).</p>
<p>Asbest schoorsteen De Stas zal nagaan of asbesthoudende schoorstenen geveegd mogen worden (en hoe) of niet, indachtig de potentiële risico's van asbest en het gevaar van koolmonoxidevergiftiging.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld; brief is op 15 maart 2004 naar TK gegaan (25 834, nr. 25).</p>
<p>Asbest Eternit De Stas stuurt de Tweede Kamer het advies (ontdaan van elementen die de Staat kunnen schaden) van de Landsadvocaat inzake de juridische haalbaarheid van aansprakelijkheidstelling van Eternit.</p>	<p>AO Milieuhandwet-having 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.</p>	<p>Afgehandeld; zie brief aan TK van 13 mei 2004 (DGM/SAS/2004048772).</p>

Omschrijving	Vindplaats	Stand van zaken
Asbest Epidemiologisch onderzoek Rond 1 juli 2004 informeert de Stas de Tweede Kamer over de mogelijkheden van epidemiologisch onderzoek onder de slachtoffers met mesothelioom.	AO Milieuhandhaving 16 dec. 2003; kamerstukken 2003–2004, 25 834, nr. 24.	Epidemiologisch onderzoek lijkt tot de mogelijkheden te behoren (heeft Staatssecretaris aangegeven in AO Asbest van 9 juni 2004). Go-no go hangt af van rapportage RIVM hierover.
Actualiteit bestemmingsplannen Minister zal bekijken hoe er geantwoord zal worden inzake de verouderde bestemmingsplannen.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	Afgehandeld; in de VI-jaarrapportage 2003 wordt een globaal beeld gegenereerd uit de gemeenteonderzoeken die onder een kwart van de gemeenten zijn gehouden. Overigens is het een taak van de provincies om de actualiteit bij te houden.
AanpassingWet economische delicten Minister geeft aan de Kamer te zullen informeren over stand van zaken over de wetswijziging WED (relatie met WRO).	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	Afgehandeld; brief aan TK d.d. 6 november 2003 (28 734, nr. 6).
Bouwregelgeving: brandveiligheidseisen Minister zegt toe kopie brief aan de gemeente Amsterdam aan Kamer te sturen inzake de maximale bezetting van gelegenheden bij drukte.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	Afgehandeld; brief naar TK er bestaat een MG-circulaire aan de gemeenten (horeca) en er is nog een brief vanuit DGW/BO naar A'dam gestuurd. Met toezending van beide brieven gecombineerd wordt aan toezegging voldaan
Bouwregelgeving: verantwoordelijkheid tijdens bouwproces Minister zegt toe met de bouwsector te overleggen over de coördinatie van het bouwproces (n.a.v. balkons Maastricht).	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	In diverse gremia vindt overleg met bouwpartijen plaats; de verantwoordelijkheidsverdeling zoals vastgelegd in de bouwregelgeving is helder; conclusies dienen nog getrokken te worden t.a.v. de werkwijze in de praktijk.
Recreatiewoningen Kamer wil graag snel standpunt over hoe om te gaan met schrijnende gevallen. Minister zegt toe Kamer voor de begrotingsbehandeling te zullen informeren.	AO Handhaving V en RO30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	Afgehandeld; brief aan TK (11 november 2003; 29 200 XI, nr. 22).
Aanwonen (ouderenhuisvesting) Minister zal Kamer informeren over voorstel voor aanwonen; geeft aan de omzetting agrarische bestemming naar woonbestemming te zullen meenemen in het kader van de wijziging WRO.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	Afgehandeld; is meegenomen in de Nota Ruimte, die op 27 april 2004 aan de Kamer is gestuurd (29 435, nr. 1, 2 en 3).
Langkampeerders Ministers zegt toe de problematiek van de langkampeerders te zullen bespreken met collega's van LNV en Fin en zegt toe dat de Kamer zal worden geïnformeerd hierover.	AO Handhaving V en RO 30 oktober 2003; 2920 XI, nr. 66.	Afgehandeld; brieven van minister LNV naar TK (3 december 2003; 27 867, nr. 5 en 6).
Rapportage onrechtmatige bewoning Minister zegt toe resultaten (rapport 2003 VI) uiterlijk april 2004 naar Kamer te sturen.	VROM040093 (brief 03-02-2004).	Kamer wordt geïnformeerd dat resultaten in najaar worden gestuurd. Reden is dat rapportage 2003 en 2004 worden samengevoegd én aangepast aan de jongste ontwikkelingen (Illegalenota én herziening Huisvestingswet). Brief uit 060421.

7. Bijlage 3. ZBO's en RWT's

De bijlage inzake zelfstandige bestuursorganen (ZBO's) en rechtspersonen met een wettelijke taak (RWT's)

Naam ZBO (tevens RWT): Doelstelling Kadaster:	Dienst voor het Kadaster en de openbare registers Het bevorderen van de rechtszekerheid bij het maatschappelijk verkeer inzake vastgoed.
Taak Kadaster:	Het Kadaster is belast met de kadastrale registratie en het vervaardigen en bijhouden van kadastrale kaarten. Ook houdt het Kadaster een openbaar register bij van registergoederen en wordt de Rijksdriehoeksmeting in stand gehouden. Verder is het Kadaster verantwoordelijk voor de inwinning, bijhouding, beheer en cartografische weergave van geografische basisgegevens. Tevens verstrekt het Kadaster inlichtingen aan belanghebbenden omtrent de in het kader van de uitvoering van de wettelijke taken verkregen gegevens.
Beleidsartikel en operationeel doel:	Artikel 15 Niet-beleidsartikel
Raming vanuit VROM-begroting:	Vastgoed- en planinformatie/Coördinatie geo-informatie Nvt

Naam ZBO: Doelstelling NEa:	Nederlandse Emissie Autoriteit i.o. (NEa) Door middel van emissiehandel op kosteneffectieve wijze voldoen aan internationale verplichtingen ten aanzien van de reductie van de emissie.
Taak NEa:	Verlenen van emissievergunning, registratie van emissierechten, toezicht op naleving en bevoegdheid tot het opleggen van sancties.
Beleidsartikel en operationeel doel:	Artikel 11 Tegengaan klimaatverandering en emissies
Raming vanuit VROM-begroting:	Vermindering uitstoot broeikasgassen € 2 395

Naam ZBO (tevens RWT): Doelstelling CFV: Taak CFV:	Centraal Fonds voor de Volkshuisvesting (CFV) Saneringsfonds voor woningcorporaties en financieel toezicht op corporaties. Het CFV verstrekt saneringsteun aan financieel zwakkere corporaties en projectsteun ten behoeve van investeringen die corporaties doen in het belang van de volkshuisvesting. Ook houdt het CFV financieel toezicht op alle woningcorporaties en de corporatiesector als geheel.
Beleidsartikel en operationeel doel:	Artikel 4 Fysieke stedelijke vernieuwing
Raming vanuit VROM-begroting:	Herstructurering Nvt

Naam ZBO (tevens RWT): Doelstelling CTB:	College Toelating Bestrijdingsmiddelen (CTB) Bijdragen aan duurzame landbouw door het beslissen over de toelating van bestrijdingsmiddelen in Nederland.
Taak CTB:	Het CTB is belast met de besluitvorming omtrent de toelating van bestrijdingsmiddelen in Nederland.
Beleidsartikel en Operationeel doel:	Artikel 10 Verbeteren nationale milieukwaliteit
Raming vanuit VROM-begroting:	Duurzame landbouw/bestrijdingsmiddelenbeleid Nvt

Naam ZBO: Doelstelling Huurcommissies:	Huurcommissies (HC's) Huurgeschillenbeslechting is een instrument om kwalitatief goede betaalbare huurwoningen voor huishoudens met lagere inkomens toegankelijk te maken.
Taak HC's:	Het doen van uitspraken in huurgeschillen met name met betrekking tot de (redelijkheid van) aanvangshuur, huurstijgingen, in rekening gebrachte servicekosten. Tevens huurprijsstoetsing in het kader van een huursubsidieaanvraag.
Beleidsartikel en operationeel doel:	Artikel 2 Betaalbaarheid van het wonen
Raming vanuit VROM-begroting:	Betaalbare woonkeuze huren/huurgeschillenbeslechting € 1 196

Naam RWT: Doelstelling StAB:	Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (StAB) Advisering van de bestuursrechter in geschillen op het gebied van ruimtelijke ordening en milieu.
Taak StAB:	De StAB brengt op verzoek van de bestuursrechter onafhankelijke deskundigenberichten uit op het gebied van milieu en ruimtelijke ordening.
Beleidsartikel en operationeel doel:	Artikel 15 Niet-beleidsartikel Programma

Raming vanuit VROM-begroting:	€ 4 934
Naam ZBO (tevens RWT): Doelstelling SBA:	Stichting Bureau Architectenregister (SBA) De Wet op de architectentitel heeft tot doelstelling het scheppen van waarborgen voor de vakbekwame beroepsuitoefening door bouwkundig architecten, stedenbouwers, tuin- en landschapsarchitecten en interieurarchitecten en het uitvoeren van de EU-architectenrichtlijn en consumentenbescherming. Om deze doelen te bereiken is een Architectenregister ingesteld.
Taak SBA: Beleidsartikel en operationeel doel:	Het SBA beheert het architectenregister. Artikel 6 Versterken ruimtelijke kwaliteit stedelijke gebieden Stimuleren architectonische kwaliteit
Raming vanuit VROM-begroting:	Nvt
Naam RWT: Doelstelling FLV:	Fonds Luchtverontreiniging (FLV) Het vergoeden van schade die ontstaan is als gevolg van luchtverontreiniging die niet op een andere manier verhaalbaar is.
Taak FLV: Beleidsartikel en operationeel doel:	Uitvoeren van een schadevergoedingsregeling voor niet-verhaalbare schade als gevolg van luchtverontreiniging. Artikel 11 Tegengaan klimaatverandering en emissies Vergroten draagvlak milieubeleid
Raming vanuit VROM-begroting:	€ 0

Mutaties ten opzichte van Bijlage bij begroting 2004:

Stichting Erkenningregeling voor de Uitoefening van het Koeltechnisch Installatiebedrijf (STEK)	Eind 2004 wordt de zbo status van de STEK opgeheven als gevolg van de intrekking van de aanwijzing als bedoeld in het «Besluit inzake stoffen die de ozonlaag aantasten» (1995)
Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)	Het WEW is op dit moment geen ZBO, maar wel wordt onderzocht hoe het product van het WEW (NHG) zich verhoudt tot de ministeriële verantwoordelijkheid of publieke taak bevordering eigen woningbezit. Vanuit de achtervangfunctie van VROM en de VNG wordt regulier toezicht gehouden op met name de financiële positie van het waarborgfonds.
NV Service Centrum Grond (SCG)	De taken van het SCG zijn volledig opgegaan in de uitvoeringsorganisatie Bodem (onderdeel van Senter Novem, een agentschap van het Ministerie van Economische Zaken). Het ZBO is daarmee opgehouden te bestaan. De ministeriële verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de wettelijke taak geldt onverkort.

8. Bijlage 4. Overzichtsconstructie Milieu

Toelichting:

In de Ministerraad van 24 augustus 2001 is besloten vanaf 2003 bij de begroting een Overzichtsconstructie Milieu op te nemen als vervanging van het Milieuprogramma. Dit is een overzicht waarin informatie bijeen wordt gebracht van (onderdelen van) beleidsartikelen van verschillende begrotingen met een milieudoelstelling.

Het opnemen van een overzichtsconstructie door een daartoe aangewezen minister dient louter een informatiefunctie voor de Staten-Generaal. Op deze wijze wordt het integrale overheidsbeleid zichtbaar gemaakt in één begroting of jaarverslag ook al wordt het beleid door meerdere ministers uitgevoerd. De individuele ministeriele verantwoordelijkheid blijft daarbij gehandhaafd.

Dit jaar is de Overzichtsconstructie Milieu opgezet volgens Model 3 uit de Regeling Rijksbegrotingsvoorschriften 2004. Dit model is qua aggregatieniveau, coördinatielasten en gedetailleerdheid eenvoudiger dan Model 2, dat in voorgaande jaren is gebruikt.

In deze vorm wordt volstaan met een verwijzing naar met milieu in verband staande artikelen en operationele doelstellingen bij VROM en andere ministeries. Begrotingscijfers worden niet meer opgenomen. In de begroting van andere ministeries kan de precieze invulling van het operationele doel worden terug gevonden. Voordeel van deze vorm is dat het mogelijk is een indeling naar thema's te hanteren en een beknopt overzicht gegeven kan worden.

Voor de thematische indeling is uitgegaan van de hoofddoelen van het milieubeleid, die volgen uit het Nationaal Milieubeleidsplan 4 (NMP4):

een gezonde en veilige samenleving

Bodem, water en lucht, maar ook voedsel, producten en drinkwater zijn zo gezond en veilig dat mensen geen gezondheidsrisico's lopen. De veiligheid komt niet in gevaar door transportstromen en industriële installaties.

voorkomen klimaatverandering

Het voorkomen van door de mens veroorzaakte gevaarlijke klimaatverandering op langere termijn (conform doelstelling Klimaatverdrag) en het aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering.

kwaliteit van de leefomgeving

De dagelijkse leefomgeving wordt ervaren als schoon en aantrekkelijk en de kwaliteit van lucht, bodem, water en geluid past bij de functie van het gebied.

duurzame landbouw en biodiversiteit

De landbouw produceert op zodanige wijze dat ze geen verstoring veroorzaakt van ecologische systemen. Landbouwsystemen, de inrichting van het landschap, het bodem- en waterbeheer zijn afgestemd op het behoud van biodiversiteit.

duurzaam produceren en consumeren

Productie- en consumptieprocessen vinden zodanig plaats dat deze passen binnen de beschikbaarheid en de herstelmogelijkheden van de natuurlijke hulpbronnen, waarbij de gehele levenscyclus van stoffen en producten in beschouwing wordt genomen.

algemeen, strategisch, internationaal milieubeleid

Aangezien een operationele doel kan bijdragen aan meerdere milieudoelen, komen sommige operationele doelen op meerdere plaatsen voor in de overzichtconstructie. De overzichtconstructie bevat geen andere informatie dan in de individuele begrotingen is terug te vinden. De kwaliteit van de informatie is daarom direct afhankelijk van de informatie die is opgenomen in de afzonderlijke departementale begrotingen.

Niet alle ministeries hebben specifieke beleidsdoelstellingen op milieugebied of de milieubijdrage is niet expliciet ondergebracht in een operationeel doel:

III Algemene Zaken (AZ)

Algemene Zaken heeft geen specifieke beleidsdoelstellingen op het milieugebied en ook geen significante milieu-uitgaven.

VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)

Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft geen specifieke beleidsdoelstellingen op het milieugebied en ook geen significante milieu-uitgaven. De rijksuitgaven voor milieu en stedelijke vernieuwing in het kader van het G-grotestedenbeleid 2005–2009 (GSB III) zijn opgenomen in de VROM-begroting en maken onderdeel uit van het Extra Comptabel Overzicht GSB. De minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties *van BZK* heeft als coördinerend minister voor het GSB op deze terreinen een medeverantwoordelijkheid.

VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW)

In het kader van wetenschapsbeleid heeft OCenW geen taken en specifieke doelen ten aanzien van milieubeleid, OCenW oormerkt geen subsidies of begrotingsbedragen aan milieubeleid.

IX Financiën (Fin)

Financiën heeft geen specifieke beleidsdoelstellingen op het milieugebied en ook geen significante milieu-uitgaven.

X Defensie (Def)

Het grootste deel van de milieu uitgaven maakt deel uit van andere budgetten, bijvoorbeeld het infrastructuurbudget (DUBO en bodemsanering) of exploitatiebudgetten (aanschaf groene stroom). Dit past in het beleid van het Ministerie van Defensie om milieuaspecten een integraal deel uit te laten maken van de bedrijfsvoering. Voor een aantal operationele doelen is dit wel expliciet aangegeven in de overzichtconstructie. Een complete lijst van voorgenomen milieu uitgaven voor de jaren 2004 t/m 2008 is opgenomen in de Defensie Milieubeleidsnota 2004, u aangeboden als Kamerstuk (2003–2004), 29 200 X, nr. 57) d.d. 14 januari 2004.

Overzichtsconstructie Milieu

Hoofddoel 1: een gezonde en veilige samenleving

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	3	1	Garanderen minimale kwaliteit woningen en gebouwen (w.o. regelgeving voor constructieve veiligheid, bouwveiligheid, energie)
XI	VROM	3	2	Verbeteren kwaliteit woningen en overige gebouwen: a) verbetering van het brandveiligheidsniveau van gebouwen; b) beperkte CO ₂ emissie in sector bebouwde omgeving; c) verhoogd gezondheidsniveau van gebouwen; d) verminderde milieu-effecten van bouwen en beheren van gebouwen
XI	VROM	6	1	Bevorderen van krachtige steden en stedelijke netwerkvorming
XI	VROM	7	4	Waarborgen externe veiligheid
XI	VROM	12	1	Beheersen milieurisico's van stoffen
XI	VROM	12	3	Beheersen milieurisico's van straling
XI	VROM	12	4	Beheersen milieurisico's van ggo's
XI	VROM	13	3	Naleving wet- en regelgeving en beleid goede woningvoorraad en duurzaam bouwen (artikel 3)
XI	VROM	13	5	Naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10)
XI	VROM	13	7	Naleving wet- en regelgeving en beleid beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (artikel 12)
XI	VROM	RGD *1	1	Het leveren van adequate rijkshuisvesting(waaronder actief asbestsaneringsbeleid, bevorderen brandveiligheid en beheersing legionellabesmettingen).
V	BZ	6	1	Bescherming en duurzaam gebruik van milieu en water in de mondiale context en de nationale context in ontwikkelingslanden
V	BZ	6	2	Duurzame toegang tot veilig drinkwater en sanitatie en verbetering van de levensomstandigheden van bewoners in sloppenwijken
XII	VenW	14	99	Het bereiken van ecologische gezonde stroomgebieden en de Noordzee
XII	VenW	1	4	externe veiligheid
XII	VenW	4	1	transportbesparing
XII	VenW	4	2	Stil en schoon vervoer
XII	VenW	12	1	Beperken uitstoot geur, stoffen en gasen luchtvaart
XII	VenW	16	2	Duurzaam milieu
XIV	LNV	1	12	Reconstructie, een integrale aanpak van specifieke problemen in de concentratiegebieden
XIV	LNV	4	13	Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie
XIV	LNV	5	11	Bevorderen biologische landbouw
XIV	LNV	5	13	Een duurzamer gewasbeschermingspraktijk
XIV	LNV	6	11	Bewaking en verhoging van het diergezondheidsniveau en effectieve bestrijding van dierziekten
XIV	LNV	6	12	Bevorderen van de veiligheid van voedsel ten behoeve van de consumentenbescherming en de stimulering van voedselkwaliteit
XV	SZW	9	2	Het stimuleren en ondersteunen van beleid in arbeidsorganisaties om het ziekteverzuim te beperken en de instroom in de arbeidsongeschiktheidsregelingen te beperken.
XVI	VWS	21	3	Bevorderen van de toegankelijkheid en de kwaliteit van lokale voorzieningen van preventieve zorg
XVI	VWS	21	5	Consumenten- en productveiligheid
XVI	VWS	98	6	Gezondheidsraad

Hoofddoel 2: Voorkomen klimaatverandering

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	3	1	Garanderen minimale kwaliteit woningen en gebouwen (w.o. regelgeving voor constructieve veiligheid, bouwveiligheid, energie)
XI	VROM	3	2	Verbeteren kwaliteit woningen en overige gebouwen: a) verbetering van het brandveiligheidsniveau van gebouwen; b) beperkte CO ₂ emissie in sector bebouwde omgeving; c) verhoogd gezondheidsniveau van gebouwen; d) verminderde milieu-effecten van bouwen en beheren van gebouwen
XI	VROM	11	2	Vermindering uitstoot broeikasgassen

Hoofddoel 2: Voorkomen klimaatverandering

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	13	3	Naleving wet- en regelgeving en beleid goede woningvoorraad en duurzaam bouwen (artikel 3)
XI	VROM	13	6	Naleving wet- en regelgeving en beleid tegengaan klimaatverandering en emissies (artikel 11)
V	BZ	6	1	Bescherming en duurzaam gebruik van milieu en Water in de mondiale context en de nationale context in ontwikkelingslanden
VI	Just	13	3	het verzorgen van tijdige en adequate strafrechtelijke reactie op daders van strafbare feiten, rekening houdend met de slachtoffers van die feiten (versterking handhaving snelheidslimieten)
XII	VenW	4	1	transportbesparing
XII	VenW	4	2	Stil en schoon vervoer
XII	VenW	8	1	Klimaatbeleid en Luchtkwaliteit
XII	VenW	12	1	Beperken uitstoot geur, stoffen en gassen luchtvaart
XII	VenW	16	2	Duurzaam milieu
XIII	EZ	4	2	Duurzame energiehuishouding (emissiehandel)
XIV	LNV	2	11	Verwerving droge EHS
XIV	LNV	2	12	Verwerving natte EHS
XIV	LNV	2	13	Inrichting droge EHS
XIV	LNV	2	14	Inrichting natte EHS
XIV	LNV	3	11	Beheer van de EHS
XIV	LNV	4	11	Versterking concurrentiekracht agrofoodcomplex
XIV	LNV	4	13	Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie

Hoofddoel 3: Kwaliteit van de leefomgeving

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	4	2	Herstructurering van woonwijken; Toename kwaliteit van de woningen en openbare ruimte: Overlast van stank geluid en vuil moet afnemen
XI	VROM	6	1	Bevorderen van krachtige steden en stedelijke netwerkvorming
XI	VROM	6	2	Versterken cultuurhistorische identiteit
XI	VROM	6	3	Stimuleren architectonische kwaliteit
XI	VROM	7	1	Lokale milieukwaliteit en verkeer
XI	VROM	7	2	Uitvoering bodemsanering
XI	VROM	7	3	Geluidsanering
XI	VROM	11	3	Tegengaan verzuring en grootschalige luchtverontreiniging
XI	VROM	11	4	Vermindering algemene uitstoot industrie
XI	VROM	11	5	Vermindering uitstoot verkeer en binnenvaart
XI	VROM	13	5	Naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10)
V	BZ	6	1	Bescherming en duurzaam gebruik van milieu en water in de mondiale context en de nationale context in ontwikkelingslanden
V	BZ	6	2	Duurzame toegang tot veilig drinkwater en sanitatie en verbetering van de levensomstandigheden van bewoners in sloppenwijken
XII	VenW	14	99	Het bereiken van ecologische gezonde stroomgebieden en de Noordzee
XII	VenW	4	1	transportbesparing
XII	VenW	4	2	Stil en schoon vervoer
XII	VenW	4	3	Zuinig ruimtegebruik
XII	VenW	8	1	Klimaatbeleid en Luchtkwaliteit
XII	VenW	8	2	Geluid
XII	VenW	12	1	Beperken uitstoot geur, stoffen en gassen luchtvaart
XII	VenW	12	2	Beperken geluidshinder luchtvaart
XIV	LNV	1	11	Gebiedenbeleid; een verbetering van de fysieke leefomgeving en de ruimtelijke structuur
XIV	LNV	1	12	Reconstructie, een integrale aanpak van specifieke problemen in de concentratiegebieden
XIV	LNV	1	13	Landelijke natuurlijk, de verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap in het landelijk gebied
XIV	LNV	1	14	De stedelijke omgeving; Groen in en om de stad
XIV	LNV	2	11	Verwerving droge EHS
XIV	LNV	2	12	Verwerving natte EHS
XIV	LNV	2	13	Inrichting droge EHS
XIV	LNV	2	14	Inrichting natte EHS

Hoofddoel 3: Kwaliteit van de leefomgeving

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XIV	LNV	3	11	Beheer van de EHS
XIV	LNV	4	12	Herstructurering (melk) veehouderij
XIV	LNV	5	11	Bevorderen biologische landbouw
XIV	LNV	5	12	Vermindering milieubelasting door gebruik van dierlijke mest en mineralen binnen milieunormen
XIV	LNV	5	13	Een duurzamer gewasbeschermingspraktijk

Hoofddoel 4: Duurzame landbouw en biodiversiteit

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	8	8	Bescherming en ontwikkeling van het landelijk gebied
XI	VROM	10	1	Vitaal platteland
XI	VROM	10	2	Duurzaam bodembeheer
XI	VROM	10	3	Optimale waterketen
XI	VROM	13	5	Naleving wet- en regelgeving en beleid verbeteren milieukwaliteit op nationaal niveau en integratie op lokaal niveau (artikel 7 en 10)
V	BZ	6	1	Bescherming en duurzaam gebruik van milieu en water in de mondiale context en de nationale context in ontwikkelingslanden
XII	VenW	14	99	Het bereiken van ecologische gezonde stroomgebieden en de Noordzee
XII	VenW	4	3	Zuinig ruimtegebruik
XII	VenW	8	3	Ontsnippering
XIV	LNV	1	12	Reconstructie
XIV	LNV	1	13	Landelijke natuurlijk, de verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap in het landelijk gebied
XIV	LNV	1	16	Internationaal natuurlijk, een structurele ombuiging van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit
XIV	LNV	2	11	Verwerving droge EHS
XIV	LNV	2	12	Verwerving natte EHS
XIV	LNV	2	13	Inrichting droge EHS
XIV	LNV	2	14	Inrichting natte EHS
XIV	LNV	3	11	Beheer van de EHS
XIV	LNV	4	12	Herstructurering (melk) veehouderij
XIV	LNV	4	13	Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie
XIV	LNV	4	14	Herstructurering visserij
XIV	LNV	5	11	Bevorderen biologische landbouw
XIV	LNV	5	12	Vermindering milieubelasting door gebruik van dierlijke mest en mineralen binnen milieunormen
XIV	LNV	5	13	Een duurzamer gewasbeschermingspraktijk
XIV	LNV	5	14	Verbetering dierenwelzijn
XIV	LNV	5	15	Ecologisch duurzame visserij

Hoofddoel 5: duurzaam produceren en consumeren

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	3	2	Verbeteren kwaliteit woningen en overige gebouwen: a) verbetering van het brandveiligheidsniveau van gebouwen; b) beperkte CO ₂ emissie in sector bebouwde omgeving; c) verhoogd gezondheidsniveau van gebouwen; d) verminderde milieu-effecten van bouwen en beheren van gebouwen
XI	VROM	11	6	Duurzaam produceren en consumeren
XI	VROM	12	2	Beheersen milieurisico's van afvalstoffen
XI	VROM	13	3	Naleving wet- en regelgeving en beleid goede woningvoorraad en duurzaam bouwen (artikel 3)
XI	VROM	13	7	Naleving wet- en regelgeving en beleid beheersing milieurisico's straling, afval en stoffen (artikel 12)

Hoofddoel 5: duurzaam produceren en consumeren

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	RGD *1	3	Het leveren van toegevoegde waarde (waaronder transparantie bieden in afwegingen over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (people, planet, profit))
V	BZ	6	1	Bescherming en duurzaam gebruik van milieu en water in de mondiale context en de nationale context in ontwikkelingslanden
XII	VenW	4	1	transportbesparing
XII	VenW	4	4	Verantwoord ondernemen
XII	VenW	6	3	Bewuste vervoerswijze keuze
XII	VenW	12	1	Beperken uitstoot geur, stoffen en gassen luchtvaart
XIII	EZ	2	1	Meer ontwikkeling en benutting van technologische kennis door bedrijven
XIII	EZ	2	4	Versterken van de kennisbasis op strategische technologiegebieden door samenwerking van bedrijven en kennisinstellingen
XIII	EZ	4	2	Duurzame energiehuishouding: afspraken met marktpartijen; convenant benchmarking; meerjarenafspraken; doorlopende meerjarenafspraken en EU convenanten
XIII	EZ	5	3	Bevorderen van Internationaal Ondernemen
XIV	LNV	4	11	Versterking concurrentiekracht agrofoodcomplex
XIV	LNV	4	12	Herstructurering (melk) veehouderij
XIV	LNV	4	13	Herstructurering glastuinbouw en duurzaam gebruik energie
XIV	LNV	4	14	Herstructurering visserij
XIV	LNV	5	11	Bevorderen biologische landbouw
XIV	LNV	5	13	Een duurzamer gewasbeschermingspraktijk
XIV	LNV	5	14	Verbetering dierenwelzijn
XIV	LNV	5	15	Ecologisch duurzame visserij

Algemeen, internationaal en strategisch milieubeleid

	Ministerie	Artikel	Nr OD	Naam OD
XI	VROM	1	1	Strategische beleidsontwikkeling
XI	VROM	1	2	Monitoring en kennisontwikkeling
XI	VROM	11	1	Internationale samenwerking milieu
XI	VROM	11	7	Vergroten draagvlak milieubeleid
V	BZ	3	1	Een democratische, slagvaardige, transparante Europese Unie die haar burgers vrijheid, recht en Veiligheid biedt en in staat is tot duurzame groei
V	BZ	3	2	Effectief, efficiënt, coherent optreden van de Unie t.o.v. derde landen of regio's
V	BZ	3	3	Effectief, efficiënt, coherent optreden van de Unie t.o.v. ontwikkelingslanden of -regio's
V	BZ	4	4	Verhoogde kwaliteit en effectiviteit van ontwikkelingssamenwerking
X	Def	90		Intensivering milieu inspanning (externe veiligheid, duurzame energie) en sanering Cannerberg
XII	VenW	18	1	Domein Goederenvervoer
XII	VenW	18	2	Domein Luchthavens en luchtruim
XII	VenW	18	3	Domein Koopvaardij en Domein binnenvaart
XII	VenW	18	99	Domein Waterbeheer
XIV	LNV	7	13	Kennisbasis
XIV	LNV	7	14	Beleidsondersteunend onderzoek
XIV	LNV	7	15	Wettelijke onderzoekstaken (WOT)
XIV	LNV	8	11	Voorzieningen groen onderwijs
XIV	LNV	9	16	Vakdepartementaal onderwijsbeleid
XIV	LNV	9	17	Algemeen onderwijsbeleid
XIV	LNV	9	18	Voorlichting
XVI	VWS	35	1	Breedtesport

RGD *1 RGD agentschapsbegroting is opgenomen in de begroting van het ministerie van VROM

9. Bijlage 5. Voortgang klimaatbeleid 2004

1. Inleiding

Het Overzicht Voortgang Klimaatbeleid 2003 (OVK) beschrijft de nationale beleidsinzet gericht op realisatie van de verplichting uit het Kyoto-protocol. Het Nederlandse Kyoto-doel is een reductie van de emissies van broeikasgassen met 6 procent in 2008–2012 ten opzichte van het basisjaar 1990 (doel is gemiddeld 199 Mton CO₂-equivalenten per jaar). Om dit doel te bereiken wordt beleid ingezet om zowel in Nederland als in het buitenland emissies te reduceren. Door aankoop van rechten door de overheid via JI en CDM ter grootte van gemiddeld 20 Mton per jaar richt het doel voor de binnenlandse inspanning zich op een landelijke emissie van gemiddeld 219 CO₂-equivalenten per jaar over de Kyoto-budgetperiode. Het OVK kijkt uitsluitend naar de binnenlandse beleidsinzet. In het overzicht wordt een onderscheid gemaakt tussen CO₂-emissies en emissies van de overige broeikasgassen. De reden hiervoor is dat de totale emissie van broeikasgassen voor ongeveer 80% uit CO₂ bestaan. Het overzicht is een terugblik op het jaar 2003 waarbij tevens melding wordt gemaakt van relevante actuele beleidsontwikkelingen in 2004. Voor de volledigheid wordt verwezen naar de jaarverantwoording VROM 2003 en de Milieubalans 2004 van het RIVM.

Streefwaarden per sector

Bij brief van 23 januari 2004 (kamerstuk 28 240 nr. 4, «streefwaardenbrief») is de Tweede Kamer geïnformeerd over de systematiek van de sectorale streefwaarden voor CO₂-emissieniveaus, zoals dat in 2002 al was aangekondigd in de Evaluatienota Klimaatbeleid. Aanleiding voor het instellen van de sectorale streefwaarden is de wens om de noodzakelijke beleidsinspanning binnen het klimaatbeleid duidelijker te verbinden aan de taken van de diverse departementen.

De vier sectoren die in het OVK worden besproken zijn de sectoren waarvoor een streefwaarde is ingesteld, i.e. Industrie (incl. energie), Verkeer en vervoer, Landbouw en Gebouwde omgeving. Daarnaast worden de ontwikkelingen binnen de categorie Overige Broeikasgassen (OBG) toegelicht. De streefwaarde voor elke sector en de categorie OBG is aangegeven in de streefwaardenbrief, en is herhaald in onderstaand overzicht:

Tabel 1: Overzicht streefwaarden

Sector	1990	2000	emissies 2005	2010	Streefwaarden	Eerstverantwoorde- lijk departement
CO ₂ -emissies:						
– Industrie (incl. energie)	96,0	101,2	109,0	112,2	112	EZ
– Landbouw	9,8	8,1	7,7	6,5	7	LNV
– Verkeer en vervoer	29,4	35,2	36,8	38,3	38 ²⁾	V&W/VROM
– Gebouwde omgeving	31,2	31,7	30,1	29,0	29	VROM
Subtotaal	166,4	176,1	183,6	186,0	186	
Overige broeikasgassen	51	43	38	33	33	VROM
Totaal	217,4¹⁾	219,1	221,6	219,0	219	VROM

Toelichting tabel:

Voor een toelichting op de cijfers wordt verwezen naar het ECN/RIVM-rapport «sectorale CO₂-emissies tot 2010, Update Referentieraming ten behoeve van streefwaarden», dat als bijlage bij de streefwaardebrief was gevoegd. Zowel de waarden voor 2005 als de streefwaarden voor 2010 zijn uitkomst van de berekeningen van ECN/RIVM. Alle getallen zijn in Mton CO₂-eq.

¹⁾ Hiervan is niet direct de Kyoto-doelstelling (-6% in 2010 ten opzichte van 1990) af te leiden, omdat de CO₂-emissies in deze tabel voor temperatuur zijn gecorrigeerd (en dat is niet conform het Kyoto-protocol) en omdat voor een aantal overige broeikasgassen (de F-gassen) van het referentiejaar 1995 dient te worden uitgegaan.

²⁾ Dit is excl. de implementatie van de EU-richtlijn over biobrandstoffen. Het eventuele effect van implementatie zal in mindering worden gebracht op de streefwaarde voor de sector verkeer en vervoer.

Toetsing

Jaarlijks zal gekeken worden of de sectoren nog op koers liggen. Het is de bedoeling dat met ingang van volgend jaar te doen aan de hand van een voortschrijdende gemiddelde emissie over een tijdspanne van drie jaar. De beoordeling van het emissieverloop en het vaststellen van de eventuele beleidsmatige consequenties is pas aan de orde tijdens de ijkmomenten van het klimaatbeleid in 2005 en 2008.

Voor elke sector en de OBG is de ontwikkeling van de werkelijke CO₂-emissies weergegeven van 1990 tot en met 2002; deze cijfers zijn ontleend aan de Milieubalans 2004. De emissiecijfers over 2003 zijn nog niet beschikbaar. Per sector wordt uitsluitend de directe CO₂-emissie weergegeven.

Naast de feitelijke ontwikkeling worden in de grafieken in deze OVK ook de berekening van het ECN/RIVM voor 2005 en de streefwaarde voor 2010 weergegeven, zoals aangegeven in tabel 1. Ook wordt per sector de streefwaardelijng getrokken, i.e. de horizontale lijn die het niveau van de streefwaarde aangeeft getrokken vanuit de voor 2010 afgesproken waarde. Nog in 2004 zullen het RIVM en ECN een nieuwe referentieraming afronden ten behoeve van de tweede evaluatie klimaatbeleid volgend jaar. Behalve een prognose van de emissie-ontwikkeling tot 2010 bij het huidige beleid, zal ook worden berekend welke emissie zou zijn ontstaan zonder beleid.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt allereerst een overzicht gegeven van de totale emissieontwikkeling binnen Nederland. Vervolgens wordt van vier sectoren de CO₂-emissie, de beleidsinzet en de prestaties, die zijn geleverd binnen de sector, besproken. Na de bespreking van de vier sectoren wordt ingegaan op de ontwikkeling van de overige broeikasgassen, de beleidsinzet om deze emissies terug te dringen en de resultaten die daarbij tot nu toe geboekt zijn. Hoofdstuk 3 geeft een

verantwoording over de gebruikte data en methoden voor de bepaling van de broeikasgasemissies. Tot slot wordt in de bijlage een overzicht gegeven van de financiële stimuleringsregelingen en van de beschikbare middelen voor klimaatbeleid per departement.

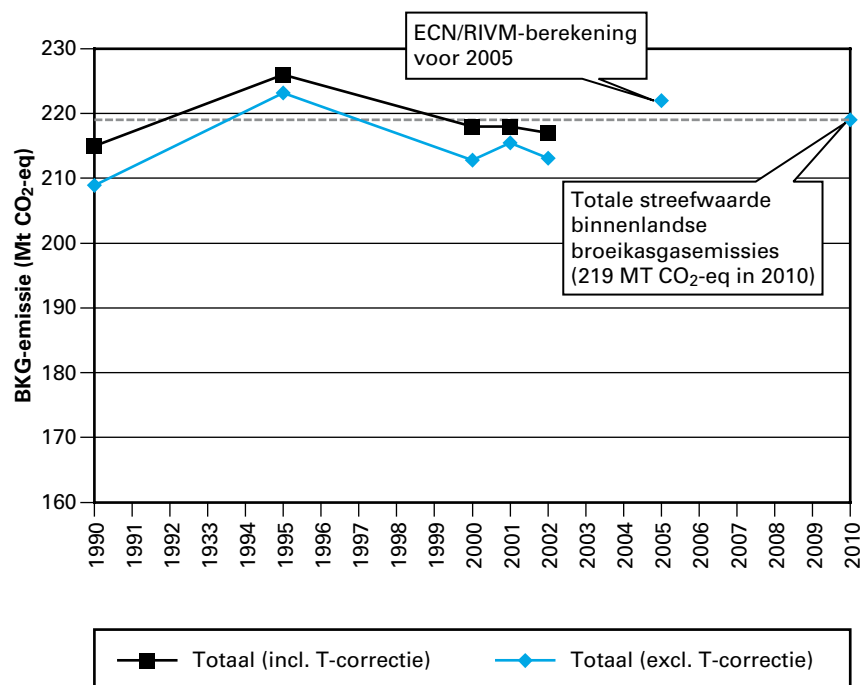
2. Broeikasgasemissies in Nederland

In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de totale hoeveelheid broeikasgasemissie in Nederland tot en met 2002. In de tweede paragraaf wordt per sector aangegeven wat de CO₂-emissies zijn geweest in de afgelopen jaren en in welke mate er binnen de sectoren gebruik is gemaakt van financiële regelingen voor de stimulering van hernieuwbare energie en energiebesparing. Paragraaf drie gaat in op de overige broeikasgassen zoals methaan, lachgas en verschillende fluorverbindingen.

2.1 Totale emissie in Nederland

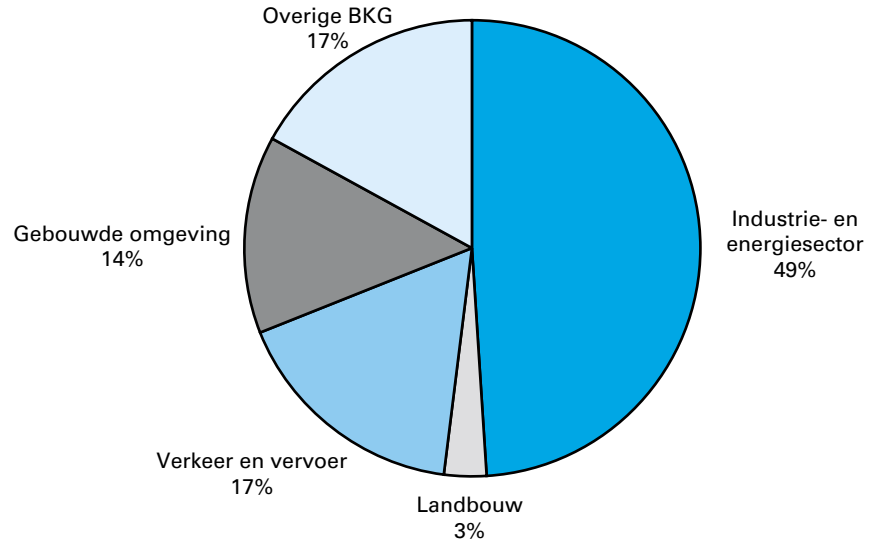
In de onderstaande figuur wordt de ontwikkeling van de totale emissie van broeikasgassen in Nederland sinds 1990 weergegeven en wordt voor 2002 de verdeling van de emissies over de verschillende sectoren gepresenteerd. In figuur 2.1a is te zien dat de broeikasgasemissies in Nederland de laatste jaren redelijk gestabiliseerd zijn. Sinds 1998 ligt het emissieniveau bovendien rond het niveau dat de streefwaardelijijn aangeeft.

Figuur 2.1a: Ontwikkeling totale broeikasgasemissies in Nederland in de periode 1990–2002, in Mt CO₂-eq.

Bron: Milieubalans 2004, zowel in- als exclusief temperatuurcorrectie.

Figuur 2.1b: Sectorale aandelen totale broeikasgasemissies in 2002.

Bron: Milieubalans 2004, exclusief temperatuurcorrectie.

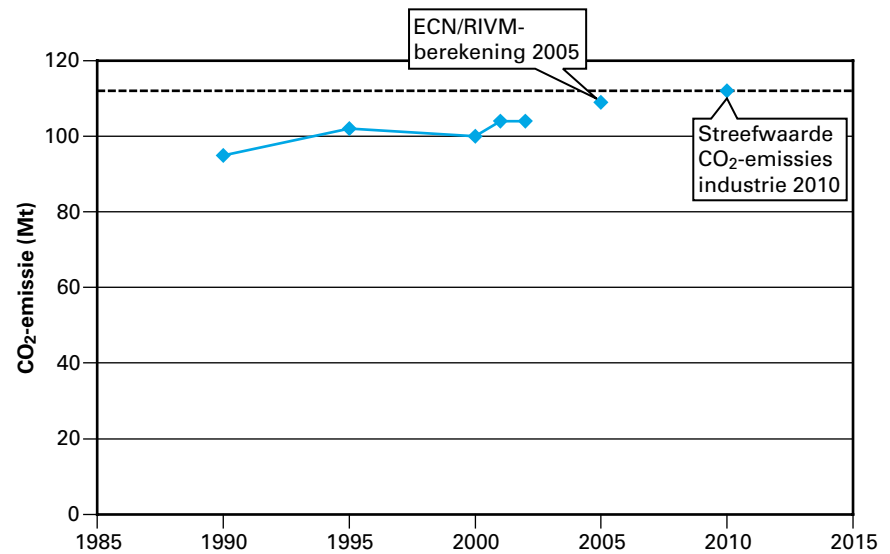
2.2 CO₂-emissies per sector

2.2.1 Industrie (incl. energie)

Inleiding

Binnen de sector *Industrie* wordt gekeken naar de directe CO₂-emissie van de Nederlandse industrie, raffinaderijen en elektriciteitsproducenten. In figuur 2.2 is de CO₂-emissieontwikkeling binnen de sector te zien.

Figuur 2.2: CO₂-emissieontwikkeling streefwaardesector Industrie (incl. energie).

Bron: Milieubalans 2004, excl. temperatuurcorrectie.

Beleidsinzet

Het overheidsbeleid voor de sector *Industrie* kent de volgende onderdelen:

Het convenant Benchmarking Energie-efficiency voor de energie-intensieve industrie en het convenant CO₂-reductie bij kolencentrales. Voor de overige industrie geldt de tweede fase van de meerjarenafspraak energiebesparing (MJA2) die van start is gegaan in december 2001. Het convenant Benchmarking is in 2003 geëvalueerd. Geconcludeerd is dat het convenant goed loopt, de deelname hoog is en het grootste deel van de afgesproken maatregelen is uitgevoerd. De gewenste verbetering wat betreft transparantie van de besluitvorming en afstemming tussen partijen zijn door de Commissie Benchmarking opgepakt.

Op 1 juli 2003 is de subsidieregeling Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie (MEP) in werking getreden. De regeling heeft als doel de productie van elektriciteit uit duurzame energiebronnen en warmtekrachtinstallaties (WKK) en vervangt de fiscale stimulering op grond van de Wet belasting op milieugrondslag (artikelen 36o/r/s/t). Uitvoerder van de MEP is TenneT, de landelijk beheerder van het elektriciteitshoogspanningsnet.

Om emissiereducties te bereiken bij grote emissiebronnen wordt er gewerkt aan de invoering van CO₂-emissiehandel. Op 13 oktober 2003 heeft de EU de richtlijn betreffende de handel in broeikasgasemissierechten uitgevaardigd met het oogmerk om vanaf 1 januari 2005 een handelssysteem in werking te laten treden in de EU-lidstaten. In 2003 heeft het accent gelegen op de verdeling van de emissierechten, inmiddels vastgelegd in het nationale allocatieplan en ter goedkeuring verzonden aan de Europese Commissie. Daarnaast is wetgeving voorbereid om het systeem van een juridische grondslag te voorzien, inmiddels is een wetsvoorstel aan de Tweede Kamer aangeboden en behandeld. Voor stimulering van WKK is binnen de MEP-regeling de CO₂-index geïntroduceerd. Deze index wordt gebruikt om vast te stellen hoeveel CO₂-neutrale elektriciteit de WKK opwekt. De invoeringsdatum is opgeschoven naar 1 juli 2004 in verband met technische aanpassingen aan de installaties die meer tijd kosten dan aanvankelijk was ingeschat. Energiebesparing en hernieuwbare energie worden gestimuleerd via fiscale regelingen (EIA, VAMIL, Groen Beleggen).

Binnen de sector geleverde prestaties

De geleverde prestaties binnen de sector *Industrie* zijn:

In het kader van EIA is in 2003 voor € 425,9 mln aan investeringen gedaan. De fiscale stimulering hiervoor bedroeg € 61,1 mln.

Het projectvermogen in 2003 van het programma Groen Beleggen bedraagt € 198,6 mln, hiermee is een fiscaal bedrag gemoeid van € 8,9 mln.

In het kader van het CO₂-reductieplan is tot nu toe in totaal een subsidiebedrag gecommiteerd van € 237,4 mln. Dit bedrag is gekoppeld aan een totaal investeringsbedrag van € 3 199,6 mln. De verwachte CO₂-reductie die hier mee bereikt zal worden is 6,4 Mton. Aan subsidies is tot nu toe € 13,0 mln uitgegeven.

Binnen de REB (art. 36i) is in 2003 voor 6 550 mln kWh aan groenestroomcontracten gemeld, met een fiscale stimulering van ruim € 190 mln via een verlaagd tarief. Binnen andere onderdelen van de REB heeft tot 1 juli 2003 fiscale stimulering plaatsgevonden van € 21 mln afdrachtkorting duurzame energie (36o) en € 59 mln afdrachtkorting WKK (36t); in 2003 was 36t (avi's) niet meer van toepassing.

In 2003 zijn binnen de MEP 3300 subsidieaanvragen ingediend; 600 aanvragen duurzame energie en 2700 aanvragen voor WKK. Er is voor € 62 mln aan subsidie voor duurzame energie en voor € 66–75 mln aan subsidie voor WKK uitgegeven.

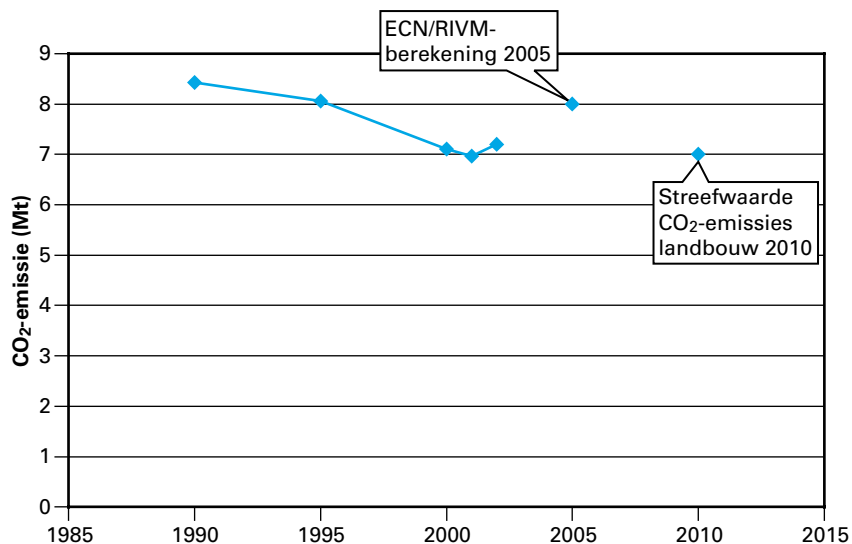
Via overige regelingen is voor de stimulering van duurzame energie en energiebesparing in 2003 een bedrag uitgegeven van € 35 mln.

2.2.2 Landbouw

Inleiding

In de landbouwsector zijn de CO₂-emissies voornamelijk afkomstig van de glastuinbouw. De glastuinbouw kan gebruik maken van diverse financiële stimuleringsregelingen, zoals de EIA, de VAMIL en Groen Beleggen. In 2003 is het CO₂-reductieplan voor de laatste keer opengesteld. Sinds 1 juli 2003 is er de nieuwe regeling MEP voor stimulering van duurzame energie en CO₂-vrije kWh van WKK, die in de plaats is gekomen van de fiscale regeling REB. Emissies in de overige agrarische sectoren worden voornamelijk veroorzaakt door klimaatregeling in teeltcellen (paddestoelen) en bewaarcellen (bloembollen). Emissies van mobiele werktuigen voor het bewerken van het land vallen onder de sector *Verkeer en vervoer*.

Figuur 2.3: CO₂-emissieontwikkeling streefwaardesector Landbouw.

Bron: Milieubalans 2004, excl. temperatuur-correctie. De emissie voor 2002 is aangepast op basis van definitieve cijfers van het LEI (juni 2004).

Beleidsinzet

Het overheidsbeleid voor deze sector kent de volgende onderdelen: Het GLAMI-convenant dat in 1997 met de glastuinbouwsector is getekend. In dit convenant is afgesproken dat de energie-efficiency in 2010 met 65 procent moet zijn verbeterd ten opzichte van 1980. Als uitwerking van het convenant is per 1 april 2002 het besluit Glastuinbouwbedrijven van kracht geworden. Deze AmvB bevat energiegebruiksnormen per gewas waaraan elke individuele tuinder moet voldoen.

Zuinig gebruik van door het net geleverde elektriciteit en van hernieuwbare energie wordt bevorderd via het Besluit Glastuinbouwbedrijven doordat de energiegebruiksnormen per gewas met inbegrip van elektrici-

teit zijn. Het gebruik van duurzame energie hoeft echter niet meegeteld te worden voor de energiegebruiknorm, zodat de inzet van duurzame energie voor tuinders gunstig is.

Eind 2003 is naar aanleiding van de evaluatie van de gewasnormen een discussie ontstaan rond de energienormen mede in relatie tot de CO₂-streefwaarden. Bij de behandeling van de streefwaardenbrief in de Tweede Kamer op 31 maart 2004 heeft de staatssecretaris van VROM overleg met de sector over de hoogte van de streefwaarde toegezegd. Dit overleg heeft medio 2004 tot overeenstemming geleid. De Tweede Kamer is hierover in juli 2004 per brief geïnformeerd.

Voor de bloembollenteelt en de paddestoelenkwekerijen gelden de huidige MJA's energiebesparing. Deze MJA's lopen tot en met 2005 en beogen een verbetering in de energie-efficiency van respectievelijk 22 en 20 procent ten opzichte van 1995.

Energiebesparing en hernieuwbare energie worden gestimuleerd via fiscale regelingen (EIA, VAMIL, Groen Beleggen).

Binnen de sector geleverde prestaties

In het kader van EIA is in 2003 voor € 248,9 mln aan investeringen gedaan. De fiscale stimulering hiervoor bedroeg € 35,7 mln.

Het projectvermogen in 2003 van het programma Groen Beleggen bedraagt € 288,2 mln, hiermee is een fiscaal bedrag gemoeid van € 12,9 mln.

Binnen het CO₂-reductieplan is een bedrag van € 6,6 mln gecommiteerd aan subsidieaanvragen. De betreffende projecten zullen naar waarschijnlijkheid een CO₂-reductie van 0,1 Mton opleveren en de aangemelde investeringen bedragen ruim € 89,6 mln. De uitgaven die tot nu toe zijn gedaan bedragen € 0,1 mln.

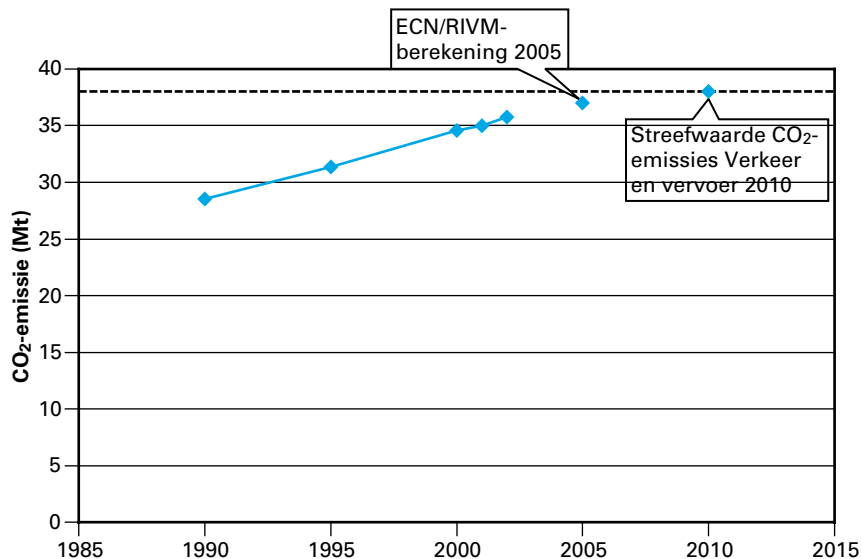
Voor onderzoek, demonstratie- en voorlichtingsprojecten is ongeveer € 3 miljoen ingezet voor de tuinbouwsector. Het bedrijfsleven heeft dezelfde inzet gepleegd.

2.2.3 Verkeer en vervoer

Inleiding

Binnen de sector *Verkeer en vervoer* is de CO₂-emissie afhankelijk van een tweetal factoren: het aantal gereden kilometers en de gemiddelde CO₂-emissie per kilometer. De gemiddelde CO₂-emissie per km is vervolgens weer afhankelijk van de gemiddelde officiële brandstofverbruikswaarde van het autopark, het rijgedrag en de toegepaste brandstoffen. Het aantal gereden kilometers is een zwaarwegende factor. Deze is echter moeilijk te beïnvloeden vanwege de grote vraag naar mobiliteit. Daarom zal, naast in te zetten op de verandering van mobiliteitsgedrag, vooral worden ingezet op het in het park laten instromen van zuiniger auto's en de introductie van klimaatneutrale brandstoffen om binnen deze sector de CO₂-emissies te verminderen.

Figuur 2.4: CO₂-emissieontwikkeling streefwaardesector Verkeer en vervoer.

Bron: Milieubalans 2004, excl. temperatuur-correctie.

Beleidsinzet

Het overheidsbeleid voor de sector kent de volgende onderdelen:

Een EU-convenant met de Europese en de Aziatische autofabrikanten (respectievelijk ACEA en JAMA en KAMA) om de gemiddelde CO₂-uitstoot van nieuwe personenauto's terug te brengen tot 140 g/km in 2008 en 2009. Sinds 2001 zijn nieuwe personenauto's, die in de showroom worden tentoongesteld, voorzien van een energie-etiket. Net als bij koelkasten en wasmachines geeft dit etiket de zuinigheid van een auto aan ten opzichte van vergelijkbare auto's. Vanaf 1 januari 2003 is de premie voor kopers van zuinige personenauto's afgeschaft.

Via een aantal stimuleringsprogramma's wordt getracht rij- en mobiliteitsgedrag te veranderen. Voorbeelden van projecten zijn «Korte ritten» en «Het nieuwe rijden».

In het programma GAVE wordt gekeken naar nieuwe oplossingen voor schone gasvormige en vloeibare energiedragers.

Middels diverse subsidieprogramma's en andere financiële stimuli wordt geprobeerd CO₂-emissies te reduceren door onder andere het stimuleren van energiebesparende in-car instrumenten en het optimaliseren van transportbehoeften (Subsidieprogramma Transportbesparing).

In 2003 is een Europese richtlijn tot stand gekomen ter bevordering van het gebruik van biobrandstoffen. De richtlijn bevat indicatieve percentages die aangeven welk aandeel van de hoeveelheid benzine en diesel vervangen zou moeten worden door biobrandstoffen. Voor 2005 is dat 2% en voor 2010 5,75%. Het Kabinet heeft in de nota Verkeersemissies (aangeboden aan de Tweede Kamer in juni 2004) aangekondigd haar uiterste best te zullen doen om een stimuleringsregeling op te zetten met als doel dat vanaf 2006 2% biobrandstoffen op de Nederlandse markt aangeboden zal worden.

In 2003 heeft besluitvorming plaatsgevonden over een aanpassing van de fiscale bijtelling van zakelijke auto's met ingang van januari 2004, die tot een toename van de CO₂-uitstoot leidt. De belangrijkste voor de CO₂-emissies nadelige aanpassing is dat woon-werkkilometers boven de 30 km door werkgevers belastingvrij mogen worden vergoed.

In 2003 is gewerkt aan het opstellen van de beleidsnota Verkeersemissies. In juni 2004 is deze nota aan de Tweede Kamer aangeboden. De belangrijkste CO₂-maatregelen uit deze nota zijn dat het Kabinet een uiterste inspanning zal doen om in 2006 met de toepassing van biobrandstoffen te beginnen en dat wordt onderzocht hoe in 2006 de aankoopbelasting (BPM) afhankelijk van de zuinigheid van personenauto's kan worden gemaakt.

Binnen de sector geleverde prestaties

In het kader van Energiebesparing in Transport (EBIT) heeft V&W € 1,75 mln uitgegeven. Hieronder vallen een aantal projecten: Langzaam rijden gaat sneller (LARGAS), Verkeersprestatie op lokatie (VPL), Verkeersprestatie regionaal (VPR) en Energiebesparing in de grond, weg en waterbouw. In het kader van EIA is in 2003 voor € 14,1 mln aan investeringen gedaan. De fiscale stimulering hiervoor bedroeg € 2,1 mln.

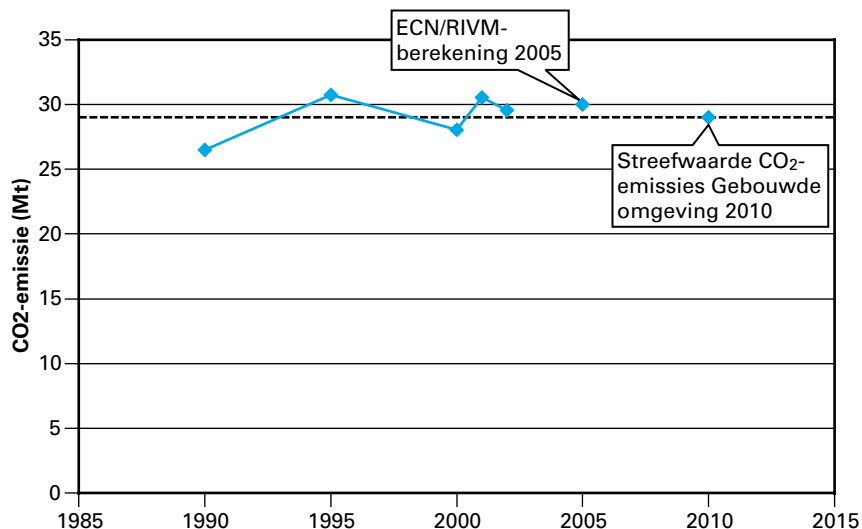
Het convenant met de autofabrikanten wordt jaarlijks geëvalueerd. Uit de evaluatie van 2003 is gebleken dat de fabrikanten redelijk op schema liggen wat betreft de voortgang op het bereiken van de doelstellingen. CO₂-reductieplan verkeer en vervoer heeft 3 tenders gehad in 2003: goederenvervoer, personenvervoer, ruimtelijke ordening en verkeer, in totaal € 7,5 mln subsidie.

2.2.4 Gebouwde omgeving

Inleiding

Bij de sector *Gebouwde omgeving* gaat het om de directe CO₂-emissies. Dat wil zeggen de emissies ten gevolge van aardgasverbruik voor verwarming, warm water en koken. De indirecte emissies als gevolg van het elektriciteitsverbruik worden toegerekend aan de sector industrie (elektriciteitsproducenten). Onder de sector Gebouwde omgeving vallen huishoudens, consumenten, diensten, handel en overheid.

Figuur 2.5: CO₂-emissieontwikkeling streefwaardesector Gebouwde Omgeving.

Bron: Milieubalans 2004, excl. temperatuur-correctie.

Beleidsinzet

Het overheidsbeleid voor deze sector kent de volgende onderdelen: Klimaatbeleid is onderdeel van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) met provincies en gemeenten. Een uitvoeringsconvenant voor klimaatbeleid is in februari 2002 door Rijk, gemeenten en provincies ondertekend. Samenhangend met dit convenant is in maart 2002 door VROM een subsidieregeling gepubliceerd. Doel van het convenant en de subsidieregeling is intensivering van lokaal klimaatbeleid door provincies en gemeenten.

In 2003 is een quick-scan uitgevoerd om ervaring met de subsidieregeling BANS in kaart te brengen. Naar aanleiding hiervan is de regeling bijgesteld.

Het energiegebruik van de sector valt grotendeels onder de regulerende energiebelasting (REB).

Voor nieuwbouw en verbouwingen aan bestaande woningen en de utiliteitsbouw geldt de Energieprestatienorm (EPN). In 2003 is aanscherping van de EPC naar 0,8 per 2006 aangekondigd.

Voor bestaande bouw (woningen) is Energieprestatie-advies (EPA) geïntroduceerd. Per 1 juli 2002 is de kwaliteitsborging EPA geïmplementeerd. Monitoring-gegevens laten een stijging zien in het aantal uitgevoerde EPA's en de getroffen energiebesparende maatregelen.

In het laatste kwartaal van 2003 is een prototype (b-versie) van de EPA voor de utiliteitsbouw (EPA-U) gereed gekomen. In 2004 zal de EPA-U worden getest in een pilot-programma waarna de methode op de markt zal worden gebracht. Met de ontwikkeling van de generieke EPA-U wordt vooruit gelopen op de verplichtingen i.h.k.v. de Europese richtlijn Energieprestatie in gebouwen.

De richtlijn Energieprestaties in gebouwen is op 4 januari 2003 gepubliceerd (Publicatieblad van de Europese Gemeenschappen nr. 2002/91/EG van het Europese Parlement & Raad). Met deze richtlijn worden energieprestatiecertificaten voor gebouwen verplicht. Bij de voorbereiding van de implementatie van deze richtlijn wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaand instrumentarium, zoals de Energieprestatie Norm (EPN) en het Energieprestatie Advies (EPA). Implementatie is vooralsnog voorzien per juli 2006.

Voor de stimulering van zuinige huishoudelijk apparaten is aangesloten bij een Europees labelingsysteem. Vanaf 2000 geven de energiezuinige apparaten (A-labels) en een aantal energiebesparende maatregelen in of aan de woning, inclusief het EPA, recht op een energiepremie. De EPR is in 2003 in subsidievorm en met een lager budget geïmplementeerd en is geschoond van maatregelen met een hoog freerider gehalte. In het najaar van 2003 is de EPR vroegtijdig beëindigd aangezien het budget uitgeput was. Rondom de sluiting van de regeling is daarna nog een groot aantal aanvragen voor energiepremie ingediend. Dit was mogelijk doordat consumenten nog tot 13 weken na de bekendmaking van de sluiting van de regeling gelegenheid hadden een aanvraag in te dienen. Hierdoor is uiteindelijk een aanzienlijke budgetoverschrijding ontstaan.

Energiebesparing en hernieuwbare energie worden verder gestimuleerd via fiscale regelingen (EIA, Groen Beleggen en voor non-profit instellingen via de EINP). Verder kan de sector profiteren van het CO₂-reductieplan. Met de volgende deelsectoren bestaan meerjarenafspraken over energieefficiencyverbetering: middelbaar- en hoger beroepsonderwijs, koel- en vrieshuizen, intramurale gezondheidszorg, banken, universiteiten, groothandelaren, verzekeraars, en natwasserijen. Verder is met de corporaties en andere verhuurders het Nationaal Akkoord Wonen afgesloten met afspraken over energiebesparing en duurzame energie.

In 2003 is het klimaatbeleid voor de Gebouwde Omgeving doorgelicht. Deze is inmiddels afgerond en is in juli 2004 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Binnen de sector geleverde prestaties

In het kader van EIA is in 2003 voor € 145,5 mln aan investeringen gedaan. De fiscale stimulering hiervoor bedroeg € 20,9 mln. In de subsidieregeling EINP is in 2003 voor € 19 mln aan resterende subsidies uitgekeerd; de regeling is per 1 januari 2003 beëindigd.

Het projectvermogen in 2003 binnen het programma Groen Beleggen bedraagt € 77,5 mln; hiermee is een fiscaal bedrag gemoeid van € 3,5 mln.

Binnen het CO₂-reductieplan is tot en met de derde tender voor € 318,9 mln aan investeringen aangemeld. De projecten waarin geïnvesteerd wordt, zullen naar verwachting een emissiereductie van 0,2 Mton opleveren. Er is € 37,6 mln aan subsidies gecommitteerd, waarvan tot nu toe € 2,0 mln is uitgegeven.

Via EZ-programma's is € 11 mln uitgegeven aan het stimuleren van energiebesparingen binnen de sector en aan de stimulering van duurzame energie bij huishoudens.

Begin 2003 is de tweede Tender Energiebesparing bij lagere Inkomensgroepen (huishoudens met een besteedbaar inkomen lager dan € 12 660,-) uitgeschreven (Stc. 38, d.d. 24-2-2003). Hiervoor zijn zo'n 30 plannen (advisering, ondersteuning of aanbrenge kleine voorzieningen) ingediend waarbij energiebesparing bij Lagere Inkomensgroepen gestimuleerd wordt. Na een beoordeling is aan 8 projecten subsidie toegekend (in totaal € 2 354 900,-). De projecten uit de eerste tender zijn inmiddels allemaal gestart maar zullen pas in 2004 tot resultaten leiden.

De EPR is in 2003 in subsidievorm en met een lager budget gecontinueerd. Ondanks dat de EPR-lijst geschoond is van maatregelen met een hoog freerider gehalte, bleek de regeling dermate populair dat deze medio oktober vroegtijdig moest worden beëindigd. Op 31 december 2003 zijn 260 000 aanvragen behandeld en uitbetaald. Daarmee is de doelstelling van 190 000 ruimschoots gehaald. Het voorlopige eindbeeld van totale (over)uitputting van de regeling is € 224 mln.

Het Programma Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting (PIT 2002-2007). Doelstelling is CO₂-reductie in rijksgebouwen door middel van toepassing van experimentele innovatieve technieken. Er zijn in 2003 door de Rijksgebouwendienst (RGD) vijf haalbaarheidsstudies verricht. Momenteel worden door de RGD technieken onderzocht op hun mogelijke toepasbaarheid, zoals het gebruik van LED-verlichting voor de belichting van museale objecten, het ophangen van een geveldoek aan hoogbouw, speciale isolerende binnenverf en ondergrondse toevoer van ventilatielucht.

Het Koepelprogramma CO₂-reductie in de Gebouwde Omgeving is voortgezet onder de naam Kompas voor energiebewust wonen en werken. Het doel van dit programma is om toepassing van CO₂-reducerende maatregelen te stimuleren in woningbouw en utiliteitsbouw via kennisoverdracht, procesondersteuning, instrumentontwikkeling en experimenten.

2.3 Overige broeikasgasemissies

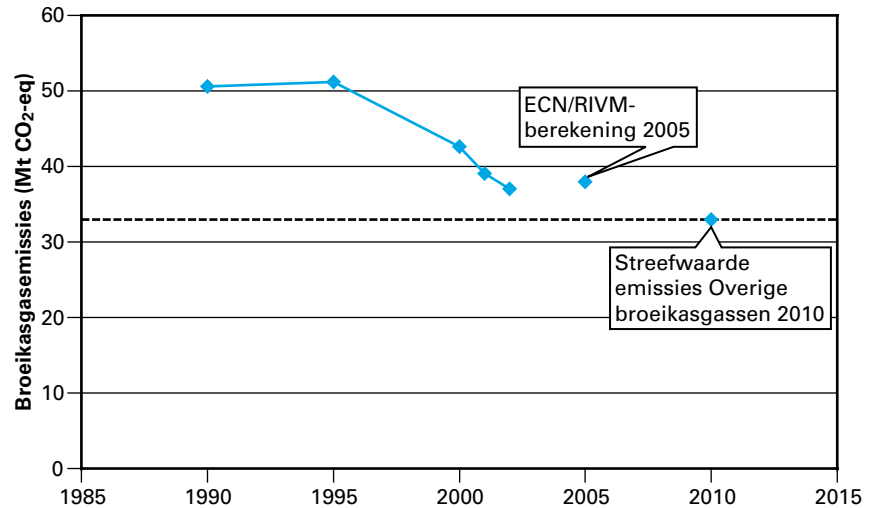
Inleiding

Naast CO₂ bestaan er andere gassen die invloed hebben op het broeikas-effect en die zijn opgenomen in de zogenoemde Kyoto basket. Het gaat om de gassen methaan (CH₄), lachgas (N₂O) en enkele (groepen)

fluorverbindingen (PFK's, HFK's, SF₆). Bij de bespreking van de vier sectoren zijn deze gassen buiten beschouwing gelaten. Het beleid voor deze gassen wordt ontwikkeld in het kader van het programma Reductieplan Overige Broeikasgassen (ROB).

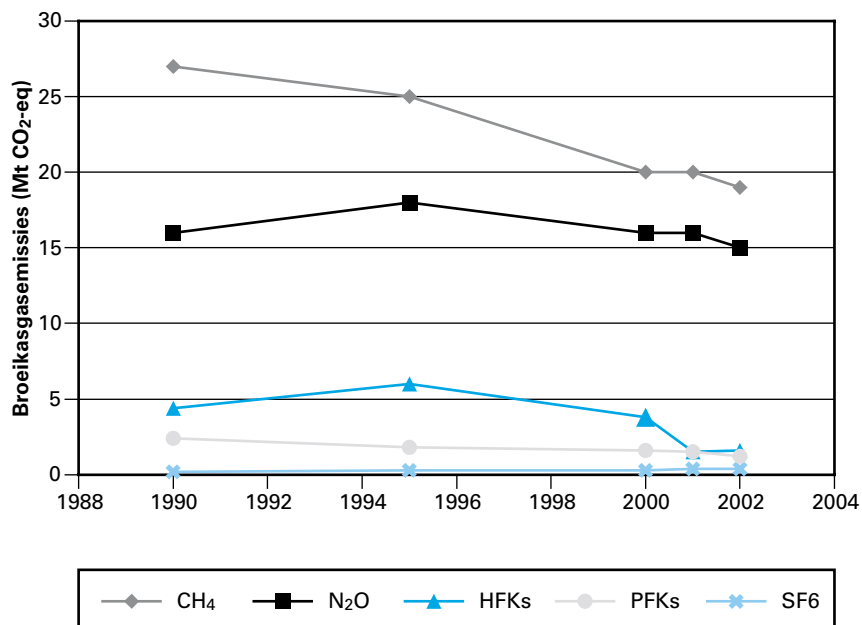
ROB richt zich op bedrijfssectoren die de uitstoot van overige broeikasgassen met minimaal 0,1 Mton CO₂-equivalent kunnen terugbrengen. Ook richt het zich op sectoren waar eenvoudig en goedkoop de uitstoot van overige broeikasgassen kan worden verminderd. Het programma focust op 13 sectoren die methaan, lachgas of fluorhoudende gassen uitstoten of verwerken: salpeterzuurindustrie, afvalstortplaatsen, halfgeleiderindustrie, olie- en gaswinning, sterkstroomindustrie, verkeer, landbouw, koeling, kunststofschuimen en aërosolen, dubbelglas, gasmotoren, aluminium-industrie, HCFK-productie en overige bronnen (onder andere professionele compostering, anesthesie in ziekenhuizen en methaan uit afvalwater).

Figuur 2.6: Broeikasgasemissieontwikkeling streefwaardesector Overige Broeikasgassen.

Bron: Milieubalans 2004.

Figuur 2.7 – Broeikasgasemissieontwikkeling per overig broeikasgas.

Bron: Milieubalans 2004.

Beleidsinzet

De inzet van het ROB is dat iedere sector die een betekenisvolle bijdrage kan leveren aan het reduceren van de emissies van overige broeikasgassen tegen acceptabele kosten, ook geacht wordt dat te doen. In samenwerking met elk van de ROB-sectoren bekijkt het ROB wat er mogelijk is, welke vorm het beleid zou kunnen krijgen en hoe de monitoring en rapportage opgezet dienen te worden. ROB werkt volgens participatieve beleidsvorming. VROM, EZ en LNV kijken samen met de betreffende bedrijfssectoren naar de daadwerkelijke uitstoot, naar methoden om de uitstoot op de voet te kunnen volgen (monitoring), naar mogelijkheden om de uitstoot te verminderen (reductieopties) en naar mogelijke beleidsinitiatieven.

Wat is het beleid voor ROB?

Voor de overige broeikasgassen is een streefwaarde vastgesteld van 33 Mton CO₂-eq. De maatregelen om deze streefwaarde te halen zitten in het zogenoemde basispakket. Daarnaast probeert VROM ook de uitstoot van lachgas in de salpeterzuurindustrie fors te verminderen. Dit is een maatregel uit het reservepakket waarin maatregelen zitten waarmee Nederland bij tegenslagen toch haar klimaatdoelstellingen kan halen. Het Kabinet Balkenende II heeft besloten de uitstoot van lachgas door de salpeterzuurindustrie te verminderen om tegenvallers in het klimaatbeleid te kunnen opvangen. Naast de nationale beleidsontwikkelingen wordt er in Europees verband gewerkt aan een F-gassenverordening. Deze verordening beoogt de emissies van HFKs, PFKs en SF₆ op Europese schaal terug te dringen door regels te stellen aan toepassing, lekdichtheid, terugname en recycling van deze F-gassen. In het kader van het ROB programma wordt er input geleverd aan de totstandkoming van deze verordening om zoveel als mogelijk de verordening aan te laten sluiten op de reeds lopende nationale ontwikkelingen.

Tabel 2.1 – Haalbare doelstellingen per ROB-sector en in te zetten beleid.

ROB-sector	Reductiepotentieel t.o.v. nieuwe emissie-inzichten (Mton CO ₂ -equivalenten)	Beleidsinstrument*)
Basispakket		
1 Aluminiumindustrie	1,1	Emissies opnemen in vergunning.
2 HCFC-productie	2,5 – 3,0	Emissies opnemen in vergunning.
3 Verkeer	Vrijwel nihil	Geen.
4 Koeling & airconditioning	0,8 – 1,0	Aanpassen bestaande regeling (opnemen doelvoorschriften).
5 Schuimen en aerosolen	0,35	Inspanningsverplichting om gebruik van HFKs in isolatieschuim te vermijden.
6 Oplos- en reinigingsmiddelen	Vrijwel nihil	Geen.
7 Brandblusmiddelen	Nihil	Geen.
8 Halfgeleiders	0,2 – 0,3	Aanbod van de sector vastleggen; monitoring in de vergunning.
9 Sterkstroom	<0,1	convenant
10 Productie geluidsisolerend dubbel glas	0,1	AmvB, waarin toepassingsverbod
11 Stortplaatsen	0,5 – 1,5	Inspanningsverplichting inbouwen in bestaand afvalbeleid
12 Olie- en gasproductie	0,15	Opgenomen in bestaand convenant
13 Gasmotoren	Nog niet gekwantificeerd	Meenemen in staand energiebesparingsbeleid
14 Landbouw	Nog niet gekwantificeerd	Meeliften in staand mest- en ammoniakbeleid
Reservepakket		
15 Salpeterzuurproductie (incl. caprolactam)	5,5	Inbouwen in convenant of opname in emissiehandel, mogelijkheden worden onderzocht.

* Genoemde beleidsinstrumenten zijn afkomstig uit de Evaluatie Klimaatbeleid.

De financiële stimulering van maatregelen voor overige broeikasgassen gebeurt grotendeels via het ROB. In 2003 is in het kader van het ROB-subsidieprogramma een bedrag van € 1,87 mln besteed. Als maatregelen uitontwikkeld zijn, is het mogelijk om de stimulering onder te brengen in bestaande regelingen zoals MIA en VAMIL. Een klein deel van de financiële stimulering vindt plaats binnen het CO₂-reductieplan, dat sinds medio 2001 ook opengesteld is voor projecten gericht op reductie van niet-CO₂ broeikasgassen.

Beleidsprestaties van het ROB

Het programma ROB loopt in grote lijnen volgens planning en kent per sector de volgende prestaties (waarbij de volgnummers corresponderen met de sectornummering in tabel 2.1):

Een procesaanpassing in de tweede aluminiumfabriek is uitgevoerd, resulterend in reductie van uitstoot van PFKs. Het monitoringprotocol is in concept gereed.

De verbeterde naverbrander bij de HCFC-productie heeft in 2001 geleid tot een reductie van de HFK-uitstoot met 95%. In 2004 wordt de milieuvergunning geactualiseerd. Het monitoringprotocol is in concept gereed. Onderzoek heeft uitgewezen dat de lachgasuitstoot van het personenverkeer beduidend lager ligt dan was aangenomen, zodat op dit terrein geen significante reducties behaald kunnen worden.

In de sector koeling en airconditioning worden meerdere good practice guidances ontwikkeld.

In de sector schuimen is via subsidiegelden onderzocht welke technologische oplossingen mogelijk zijn voor bepaalde toepassingen.

Het gebruik van F-gassen als oplos- en reinigingsmiddel is zo laag gebleken, dat daar geen reducties mogelijk, dan wel nodig zijn.

In de sector brandblusmiddelen bestaat sinds 1999 een gedragscode, die beoogt dat de halonen niet worden vervangen door overige broeikasgassen. Deze is effectief; het gebruik van F-gassen is verwaarloosbaar. In de sector halfgeleiders zijn verbeteringen aangebracht in de emissiebepalingen; het aanbod van de sector om 10% absolute emissie te realiseren komt neer op een reductie per eenheid product van (maximaal) 95%.

In de Sterkstroomsector wordt gestreefd naar het opstellen van een convenant.

Het voorschrift om in bepaalde gevallen SF₆ te gebruiken in dubbel glas is uit de praktijkrichtlijn verwijderd; de richtlijn is in 2002 gepubliceerd.

Vorbereiding heeft plaatsgevonden van diverse projecten om meer inzicht te krijgen in de mogelijkheden van emissiereductie van de stortplaatsen. De projecten lopen in 2004. De uitkomsten zijn bepalend voor verder beleid.

Voor de olie- en gasector is in kaart gebracht welke maatregelen mogelijk zijn; de reductie is ingebouwd in het bestaande convenant.

Wat betreft de methaanslip uit gasmotoren voor kleinschalige WKK is in 2003 bepaald hoe groot de emissies zijn. De omvang blijkt kleiner te zijn dan aanvankelijk was ingeschat. Bezien wordt welke beleidsmaatregelen mogelijk zijn om de emissies nog verder te reduceren.

De sector *Landbouw* bevindt zich nog ten dele in de onderzoeksfase. De afname van de veestapel en de lagere aanwendings- en verliesnormen in het kader van het mestbeleid veroorzaken echter reeds een reductie van de emissie van methaan en lachgas (N₂O). Uit de onderzoeksfase is een groot aantal maatregelen (m.n. lachgas) geselecteerd die in 2004 in de praktijk getoetst gaan worden op kosteneffectiviteit, praktische implementeerbaarheid en milieu effect.

Gebleken is dat de feitelijke uitstoot uit de sector beduidend lager is dan eerder werd aangenomen, zodat de te bereiken reductie ook lager uitvalt (er resteert 5,5 Mton aan reductie). Het onderzoek naar de technologische oplossingen loopt nog en de vooruitzichten zijn goed. In de Uitvoeringsnotitie Milieubeleid (najaar 2002) zet het Kabinet in op uitbreiding van het bestaande convenant met de chemie teneinde een N₂O-reductie bij de salpeterzuurfabricage van circa 5 Mton CO₂-equivalenten te bereiken. Inmiddels zijn de gesprekken met de betrokken bedrijven gestart, waarbij ook mogelijke andere beleidsinstrumenten, zoals emissiehandel, worden onderzocht.

Voor de sectoren met de nummers 4, 5, 6, 7, 8, 9 en 10 geldt dat op het moment dat de F-gassenverordening van kracht wordt, deze de beleidsinstrumenten benoemd in tabel 2.1 overruled. Besloten is dan ook om, in afwachting van de F-gassenverordening, voor bepaalde sectoren (b.v. dubbelglas, sterkstroom) met de beleidsontwikkelingen te wachten totdat de F-gassenverordening van kracht wordt.

3. Verantwoording

3.1 Beoordeling emissieontwikkeling en effect van beleid

Deze rapportage geeft nog geen antwoord op de vraag naar het kwantitatieve effect van het klimaatbeleid. Dit effect wordt eventueel bepaald bij evaluaties van beleid, zoals in de 2^e Evaluatienota klimaatbeleid (3^e kwartaal 2005). Ook zonder beleid zou een ontwikkeling in de energieefficiency plaatsvinden, dit is de zogenaamde autonome ontwikkeling. Deze doet zich bijvoorbeeld voor doordat economische groei leidt tot vernieuwing van productiecapaciteit en de daarmee gepaard gaande

efficiencyverbeteringen. Verder kunnen veranderingen in de energie-intensiteit zich binnen sectoren ook voordoen doordat er structurele verschuivingen plaatsvinden. Als een sector bestaat uit een deel energie-intensieve bedrijven en een deel energie-extensieve bedrijven en het aandeel van de tweede neemt toe ten koste van de eerste, dan is er op sectorniveau sprake van verbetering van de efficiency. Met beleid heeft dit niets te maken en bovendien doet zich op bedrijfsniveau geen verbetering van de efficiency voor. Dit verschijnsel wordt het structureffect genoemd.

Voorts geldt ten aanzien van de individuele instrumenten nog een tweetal kanttekeningen:

Allereerst geldt de fundamentele kanttekening dat nooit exact vastgesteld kan worden wat er zou zijn gebeurd als het instrument niet was ingezet. Een effect kan dus niet anders dan geschat worden.

Ten tweede geldt dat de instrumenten elkaar in belangrijke mate overlappen. Bepaalde investeringen kunnen voor meerdere financiële stimuli in aanmerking komen. Bovendien kunnen die investeringen ook onderdeel vormen van meerjarenafspraken. Welk effect het gevolg is van een bepaald instrument is niet eenduidig vast te stellen en valt binnen een bepaalde betrouwbaarheidsmarge.

3.2 Monitoring en rapportage van broeikasgasemissies

Verplichtingen vanuit het klimaatverdrag en het Kyoto-protocol

In Nederland wordt de monitoring van emissies uitgevoerd door de nationale Emissie Registratie in opdracht van VROM en Rijkswaterstaat. Dit is een samenwerkingsverband waarin instituten (onder andere CBS, RIVM-MNP, LEI en RIZA) samenwerken om één jaarlijkse set van emissiecijfers ten behoeve van (inter)nationale beleidsverantwoording samen te stellen. In het kader van het klimaatverdrag en het Kyoto-protocol zijn er specifieke verplichtingen voor de monitoring en rapportage van broeikasgasemissies vanaf 1990. De broeikasgasemissies dienen te worden bepaald volgens een voorgeschreven methodiek en dienen jaarlijks te worden gerapporteerd volgens een voorgeschreven format in het National Inventory Report (NIR). Deze NIR wordt jaarlijks gereviewed onder leiding van het secretariaat van het klimaatverdrag. De monitoring en rapportage van broeikasgassen dient te worden georganiseerd in het zgn. National System. Onderdeel hiervan is de aanwijzing van een National Inventory Entity (NIE), die verantwoordelijk is voor de juiste uitvoering van monitoring en rapportage. De NIR wordt in Nederland jaarlijks uitgebracht sinds 1994. In 2003 is het National System voor Nederland verder voorbereid. Volgens het Kyoto-protocol dient het National System uiterlijk eind 2005 te worden vastgesteld.

Verbeterprogramma monitoring

Eén van de verplichtingen is het uitvoeren van een verbeterprogramma voor de monitoring van broeikasgasemissies. In het kader hiervan worden diverse verbeteracties doorgevoerd. Hierdoor kunnen de cijfers voor emissies van broeikasgassen vanaf 1990 worden bijgesteld. Wanneer het National System wordt vastgesteld, zullen ook de cijfers vanaf 1990 vast staan.

Eén van de grotere verbeterpunten is die voor de monitoring van de emissie van CO₂ in de industrie en energiesector (verbranding en productieprocessen). Er is gebleken dat de tot op heden gehanteerde methode niet voldoende geschikt is voor de monitoring in het kader van het Kyoto-protocol. Zo is de vastlegging van CO₂ in producten tot nu toe

niet juist berekend. Ook is de methodiek waarbij gebruik wordt gemaakt van opgave door individuele bedrijven in de milieujarverslagen aangevuld met nationale energiestatistieken van het CBS onvoldoende transparant en het niet altijd consistent. Er is daarom door de betrokken instituten voorgesteld de bepaling te verbeteren door over te stappen op een nieuwe methode, waarin juistere aannames worden gehanteerd en wordt uitgegaan van de nationale energiestatistieken. De milieujarverslagen worden daarbij gebruikt ter controle en voor bedrijfs-specifieke gegevens. Het voorstel is vanaf 1990 te herberekenen en in de toekomst ook deze nieuwe methode te gebruiken.

Deze en andere geplande herberekeningen in het kader van het verbeterprogramma zullen resulteren in een bijstelling van de broeikasgas-emissies vanaf 1990 en daarmee waarschijnlijk ook van het Kyoto-doel (nu gemiddeld 199 Mt CO₂-eq. in de periode 2008–2012). De planning is dat de herberekeningen eind 2004 gereed zijn. Eventuele gevolgen zullen zichtbaar worden in de 2^e Evaluatienota Klimaatbeleid (3^e kwartaal 2005).

Verschillende totalen voor broeikasgasemissies

Behalve ten behoeve van het klimaatverdrag en het Kyoto-protocol worden in Nederland ook in andere verbanden totalen van broeikasgas-emissies bepaald en gerapporteerd. In principe gaan al deze totalen uit van dezelfde jaarlijkse set van emissiecijfers (bepaald door de Emissie Registratie), maar de totalen kunnen verschillen vanwege verschillende doeleinden en uitgangspunten. De belangrijkste verschillen worden veroorzaakt doordat bepaalde emissies wel of niet in een totaal worden meegenomen. In de eerste plaats is dit aan de orde voor de CO₂-emissies uit de verbranding van biomassa. Deze emissies vinden wel plaats, maar worden soms niet meegerekend omdat ze niet worden geacht bij te dragen aan het klimaatprobleem. In de tweede plaats wordt soms alleen gekeken naar de emissies op Nederlands grondgebied, terwijl in andere gevallen wordt gekeken naar de emissies die samenhangen met een Nederlandse economische activiteit (ongeacht waar die plaats vindt). Dit levert met name verschillen op voor de CO₂-emissies voor verkeer, omdat veel Nederlandse bedrijven en ingezetenen ook buiten Nederland rijden, en andersom ook veel buitenlandse bedrijven en ingezetenen binnen Nederland. In onderstaande tabel zijn op hoofdlijnen de verschillen tussen een aantal totalen voor broeikasgasemissies in Nederland aangegeven:

Totaal	Betreft	CO ₂ verkeer	CO ₂ bio-massa	Rapportage	Opmerkingen
1 Door Emissie Registratie t.b.v. Kyoto	Alle BKG-emissies in Nederland	O.b.v. brandstof-afzet in Nederland.	Niet	NIR	Ook vastlegging van CO ₂ (b.v. in bossen) wordt meegenomen.
2 Door RIVM	Idem 1, maar met correctie voor fluctuatie temperatuur.	Idem 1	Niet	Milieu-Balans	Correctie temperatuur i.v.m. trendanalyses.
3 Door CBS	Alle BKG-emissies in Nederland.	O.b.v. voertuig- km binnen Nederland	Wel	o.a. Statline	Wordt gebruikt voor ander beleid en als input voor modellen.
4 Door CBS voor NAMEA ¹	BKG-emissies die samenhangen met bruto binnenlands product.	Van Nederlandse bedrijven en ingezetenen.	Wel	NAMEA	Conform definities nationale rekeningen.

¹ National Accounting Matrix including Environmental Accounts

Een uitgebreide toelichting op de verschillende totalen is te vinden op de website van het Milieu & Natuurcompendium: www.rivm.nl/milieuennatuurcompendium/nl/

Bijlage – Overzicht van financiële stimulering en beschikbare klimaatmiddelen

Tabel B.1 – Overzicht van de financiële stimulering voor de reductie van CO₂-emissies binnen de verschillende sectoren en voor de reductie van overige broeikasgasemissies in het jaar 2003.

Regeling	Kental	Eenheid (miljoen)	Industrie (incl. energie)	Landbouw	Verkeer en vervoer	Gebouwde omgeving	Overige broeikas- gassen	Nederland totaal
1 EIA	Investeringen ^a	€	425,9	248,9	14,1	145,5		834,4
	Belastingeffect ^a	€	61,1	35,7	2,1	20,9		119,8
2 EINP	Investeringen ^b	€				0,0		0,0
	Uitgaven ^b	€				19,0		19,0
3 VAMIL/MIA	Investeringen ^c	€	13,0	772,0				785,0
	Belastingeffect ^c	€	0,6	112,0				112,6
4 Groen beleggen	Projectvermogen ^d	€	198,6	288,2		77,5		564,3
	Belastingeffect ^d	€	8,9	12,9		3,5		25,3
5 Energiepremie	Aangevraagde premie ^e	€				224		224
6 CO ₂ -reductieplan	Investeringen ^f	€	3 199,6	89,6	41,1	318,9		3 649,3
	Gecommitteerde subsidie ^f	€	237,4	6,6	7,5	37,6		289,2
	Verwachte CO ₂ -reductie ^f	ton	6,4	0,1	0,1	0,2		6,8
	Betalingen ^f	€	13,0	0,1	0,9	2,0		15,9
7 REB art. 36i lid 6	Groene- stroomcontracten	kWh						
	Belastingeffect ^g	€						6 550
8 MEP	Aangevraagd ^h	€	128-137					190,0
9 REB art.36o (d.e.), art. 36t (WKK), art. 36r (AVI's)	Belastingeffect	€						128-137
10 WKK vrijstelling energiebelasting	Belastingeffect ⁱ	€	80,0					80,0
11 Stimulering energiebesparing	Uitgaven ^j	€	5,4	4,4		22,2		32,0
12 Stimulering duurzame energie	Uitgaven ^k	€	13			16		29
13 Overige besparing diverse ministe- ries	Uitgaven ^l	€	22			11		33
14 Reductieplan overige broeikasgassen (ROB)	Uitgaven	€		3	1,8	2,4		7,2
		€					4,2	4,2

a) Peildatum 1 juli 2004. Bij raming van het belastingeffect is uitgegaan van een netto-subsidie-effect van 17,94%. Het betreft voorlopige cijfers, ter correctie van aanvragen in behandeling in behandeling is 20% belastingeffect toegevoegd. Voor de verdeling over de sectoren is de bedrijfscode van de investeerder als uitgangspunt genomen.

b) Betreft met name windenergie en energiebesparing in de gebouwde omgeving. EINP is per 1 januari 2003 beëindigd.

c) Per 1 januari 2003 kunnen energie-investeringen niet meer voor Vamil worden gemeld. Het belastingeffect is geraamd.

d) Betreft projecten voor energiebesparing en duurzame energie. Niet meegenomen zijn de projecten in de categorie «Andere projecten». Het belastingeffect is geraamd.

e) Peildatum is juli 2004. Aangevraagde premie is zoals aangegeven door energiebedrijven. Het betreft een voorlopig cijfer, onder andere omdat toekenningen naar aanleiding van heroverwegingen en bezwaren nog niet definitief zijn.

f) Voor de verdeling over de sectoren is de bedrijfscode van de investeerder als uitgangspunt genomen, behalve voor afval-projecten (alle ingedeeld bij industrie) en glastuinbouwprojecten (alle ingedeeld bij landbouw). De verwachte CO₂-reductie is cumulatief tot en met 2011, vastgesteld tot en met 2003. Peildatum voor de betalingen is juli 2004, het betreft daarom een voorlopig cijfer.

g) Schatting gebaseerd op de aanname dat alle groene stroom is afgenomen door consumenten met een gemiddeld elektriciteitsgebruik, incl. B TW-voordeel.

h) De MEP is 1 juli 2003 in werking getreden. Peildatum is juli 2004. Alleen de goedgekeurde aanvragen zijn vermeld. Het betreft een voorlopig cijfer.

i) Het betreft een schatting. Bedragen zijn substantieel lager dan voorgaand jaar omdat vrijstelling op elektriciteitsverbruik nu grotendeels via de MEP verloopt en voor vrijstelling op gasverbruik data over gasmotoren zijn verbeterd.

j) Het betreft hier voor de industrie alle typen projecten, van onderzoek- en/of ontwikkelingsprojecten tot en met marktintroductieprojecten, voor de gebouwde omgeving het Kompas-programma.

k) Het betreft hier alle typen projecten, van onderzoek- en/of ontwikkelingsprojecten tot en met marktintroductieprojecten. Het gaat voornamelijk om uitgaven voor het DEN-programma. Voor de verdeling over sectoren is de verdeling voor voorgaand jaar genomen.

l) De genoemde bedragen worden besproken in de tekst.

Tabel B.2 – Beschikbare middelen voor klimaatbeleid, 1998 t/m 2011, uitgavenbudgetten in miljoen euro.

Programma	Totaal	EZ	LNV	V&W	VROM	FIN	Toelichting
CO₂-reductieplan							A
EZ projecten, eerste tranche	32,4	32,4					
EZ-regeling 1 ^e tender	24,2	24,2					
EZ-regeling 2 ^e tender	35,4	35,4					
EZ-regeling 3 ^e tender	46,1	46,1					
EZ-regeling 4 ^e tender	67,8	67,8					
EZ-regeling 5 ^e tender	35,0	35,0					
EZ-regeling 6 ^e tender	20,0	20,0					
Wind near shore	27,8	27,8					
EZ-reserve	13,0	13,0					
Houttechnologie	4,9	4,9					
Diverse verkeersprojecten	3,9			3,9			
NIRIS 1	20,8				20,8		
NIRIS 2	40,8					40,8	
Waterstof/CO ₂ -opslag	13,6	13,6					
V&W-regeling	9,8			9,8			
Nog te verdelen/uitvoeringskosten/overig project	55,0					55,0	
<i>Subtotaal CO₂-reductieplan</i>	<i>450,5</i>	<i>320,2</i>		<i>13,7</i>	<i>20,8</i>	<i>95,8</i>	
Resterende klimaatmiddelen							
Joint implementation	45,4	45,4					B
Energiebesparingsnota	70,3	70,3					C
CO ₂ -vastlegging in bossen	13,6		13,6				D
Verkeer en Vervoer	31,8			31,8			E
Schone energiedragers	15,9				15,9		F
Cie. Verhandelbare emissierechten	2,3				2,3		G
Programma Innovatieve technieken rijks-huisvesting	5,7				5,7		H
Energie-etikettering personenauto's	2,3				2,3		I
Reductieplan Overige Broeikasgassen	68,1				68,1		J
<i>Subtotaal Resterende middelen</i>	<i>255,4</i>	<i>115,7</i>	<i>13,6</i>	<i>31,8</i>	<i>94,3</i>		
Middelen uit het regeerakkoord							
Joint implementation	343,6	343,6					B
Clean Development Mechanism	402,0				402,0		B
Investeringsimpuls duurzame energie	181,5	181,5					K
NMP3-middelen							
Ondersteuning vergunningverleners	13,6				13,6		L
Communicatie Klimaatbeleid	1,4				1,46		M
Reductieplan Overige Broeikasgassen	61,3				61,3		J
Overige middelen							
NOP II	20,4				20,4		N
NRP-CC (v/h NVKO)	13,6				13,6		N
BANS (incl LOREEN)	56,7				56,7		O
Ondersteuning vergunningverleners	1,5				1,5		L
Totaal/Totaal per departement	1 801,5	960,9	13,6	45,4	685,6	95,8	

Toelichting op tabel B.2:

A CO₂-reductieplan

In 2003 zijn 24 projecten voor het CO₂-reductieplan overgegaan in de exploitatiefase. Van deze 24 projecten bedraagt het vastgestelde subsidiebedrag € 13,1 mln. Deze 24 projecten dragen inmiddels voor 1,2 Mton per jaar bij aan de totale jaarlijkse binnenlandse emissiereductie van 2,29 Mton per 31 december 2003. NB: In 2004 is besloten te korten op de EZ-regeling 6e tender.

B Joint Implementation en Clean Development Mechanism
Naast binnenlandse maatregelen, gebruikt Nederland de instrumenten *Joint Implementation (JI)*, *Clean Development Mechanism (CDM)* en emissiehandel. Emissiereducties van JI projecten gelden over de periode 2008–2012 en die van CDM over de periode 2000–2012.

Resultaten CDM t/m 2003

Doel is het bereiken van 100 Mton CO₂-equivalenten buitenlandse emissiereducties in de periode 2008–2012 door Clean Development Mechanism (CDM), Joint Implementation (JI) en Emission Trading (ET). CDM, dat onder de verantwoordelijkheid van VROM valt, richt zich op de vermindering van uitstoot van broeikasgassen door ondersteuning van projecten in ontwikkelingslanden. De doelstelling met betrekking tot CDM ligt op de levering van 50–70 Mton CO₂-equivalenten in de periode 2003–2012.

Het bereiken van de doelstelling ligt op schema. De verwachting is dat de gecontracteerde multilaterale organisaties de afgesproken 41 Mt CO₂-equivalenten aan concrete leveringscontracten zullen sluiten. Tezamen met de verwachte opbrengst uit de Europese Aanbesteding Cerupt (10 Mton CO₂-equivalenten), het in 2003 met de Rabobank gesloten raamcontract (10 Mton CO₂-equivalenten), de participatie in het Community Development Carbon Fund (1 Mton CO₂-equivalenten) en de in 2004 voorziene bilaterale leveringsovereenkomst met Indonesië (5 Mton CO₂-equivalenten), zal het mogelijk zijn om via het CDM voor 67 Mton CO₂-equivalenten te realiseren. Bij tegenslag zijn er nog opties op extra Mton CO₂-equivalenten achter de hand.

Resultaten JI t/m 2003

In 2003 kan worden ingeschreven op de Emission Reduction Unit Procurement Tender III (ERUPT-III). De streefwaarde van ERUPT-III was een aankoop van 1,2 Mton reductie per jaar in de periode 2008–2012, er is echter 0,52 Mton aangekocht. Door de onzekerheid over ratificatie van het Kyoto Protocol door Rusland blijft het aanbod van projecten voor JI beperkt.

Nederland heeft haar bijdrage aan het Prototype Carbon Fund (PCF) in 2003 verhoogd van 10 mln dollar naar 15 mln dollar. Het aantal door PCF getekende reductiecontracten is in 2003 gestegen van 7 naar 14; de uiteindelijke opbrengst zal rond de 0,6 Mton per jaar bedragen.

C Energiebesparingsnota

Van de resterende klimaatgelden wordt € 70 mln besteed aan maatregelen in de sfeer van energiebesparing. Een bedrag van € 4,5 mln is beschikbaar gesteld aan het Project Intensivering Ondersteuning Bevoegd Gezag. Het resterende bedrag is inmiddels grotendeels uitgegeven via NOVEM-projecten en programma's die betrekking hebben op de thema's woningbouw en diensten (€ 26 mln), verkeer en vervoer (€ 1,4 mln) en agrarische sector (€ 4,5 mln) en wordt uitgegeven aan programma's industrie (€ 29,5 mln) en lange termijn onderzoek besparingstechnologie (€ 4,5 mln).

In het Actieprogramma Energiebesparing uit 1999 heeft het Kabinet op activiteitsniveau beschreven hoe de in de Energiebesparingsnota verkende intensivering van het energiebesparingsbeleid een impuls krijgt. Daarin is naast structurele en fiscale middelen het bedrag van € 66 mln aan eenmalige middelen ingezet voor de beschreven activiteiten.

D CO₂-vastlegging in bossen

De € 13,6 mln is aan boscertificaten besteed. Vanaf 2001 zijn de eerste boscertificaten verkocht.

E Verkeer en Vervoer

Uit de klimaatgelden van Verkeer en Waterstaat worden de volgende onderdelen van kas voorzien:

Het in 1995 gestarte project Transactie dat onder de naam Transactie/ Modal Shift (TMS) is op 30 september 2002 afgesloten; projecten lopen door tot in 2005. Via de gelijknamige subsidieprogramma's werden en worden relatief kleine bedrijfsgerichte projecten uitgevoerd, waarbij CO₂-reductie wordt gerealiseerd door kilometerreductie en brandstofbesparing in het wegvervoer en door modal shift. Tot en met 2003 is ruim 195 miljoen km gereduceerd. De deelnemende bedrijven bestonden zowel uit verladers met of zonder eigen vervoer als uit wegvervoerders en logistieke dienstverleners.

Het project Het Nieuwe Rijden (HNR) richt zich op gedragsverandering van bestuurders van voertuigen, resulterend in een zuiniger rijgedrag.

De subsidieregeling CO₂-reductie Verkeer en Vervoer omvat een programma Goederenvervoer en een programma Personenvervoer.

F Schone energiedragers

Voor het programma voor nieuwe, schone gasvormige en vloeibare energiedragers (GAVE) is in 1997 een bedrag van bijna € 16 mln gereserveerd. De eerste inventariserende fase heeft bijna twee miljoen euro gekost. Het resterende bedrag wordt ingezet voor het vervolg waarvan het doel is om aansprekende demonstratieprojecten te realiseren. In 2003 is de regeling geopend voor pre concurrentiële ontwikkelingsprojecten en demonstratieprojecten. In totaal was hiervoor € 5,8 mln subsidie beschikbaar gesteld. Marktpartijen hebben op de regeling gereageerd, maar er is geen subsidie verleend. In 2004 zal worden nagegaan welke vervolgstappen mogelijk zijn in het kader van de stimulering van klimaatneutrale energiedragers.

G Cie. Verhandelbare emissierechten

De Commissie Vogtländer heeft haar werkzaamheden afgerond en begin 2002 gerapporteerd over haar bevindingen.

H Programma Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting

In het kader van het Programma Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting (PIT), een stimulerings-programma voor onderzoek naar en toepassing van innovatieve CO₂-reducerende (energiebesparende) technieken in rijksgebouwen, zijn inmiddels 12 haalbaarheidsstudies uitgevoerd of nog gaande en wordt één techniek toegepast. Het doel is om in 2008 zo'n 10 à 15 technieken toegepast te hebben. Door de resultaten en de daarmee opgedane kennis te verspreiden wordt beoogd de toepassing van CO₂-reducerende technieken in de Nederlandse bouwmarkt te stimuleren.

I Energie-etikettering personenauto's

In januari 2001 is energie-etikettering van personenauto's verplicht geworden binnen de Europese lidstaten. In Nederland wordt op het etiket ook de relatieve zuinigheid vermeld. Auto's van vergelijkbare grootte worden met elkaar vergeleken op hun brandstofverbruik en krijgen daarmee een zuinigheidscategorie toegewezen. Geschat wordt dat op den duur de CO₂-uitstoot met 50 kiloton per jaar kan worden verminderd. In 2003 is stimulering via een premie voor energiezuinige auto's komen te vervallen.

J Reductieplan Overige Broeikasgassen (ROB)

Het ROB is besproken in paragraaf 2.3.

K Investing duurzame energie

Ter invulling van de subsidietaakstelling is afgezien van voortzetting van de Duurzame Energie-impuls. De duurzame Energie-impuls betrof een investering voor duurzame energie die was ingesteld voor de periode 1998–2010. De Duurzame Energie-impuls was voor de komende jaren nog niet ingevuld en met de komst van de MEP ook niet meer nodig. De stopzetting leverde een besparing op van jaarlijks € 16 mln ten opzichte van de oorspronkelijke begroting.

L Ondersteuning vergunningverleners

In 2000 zijn de mogelijkheden tot intensivering van het klimaatbeleid door gemeenten en provincies geïnventariseerd. Inmiddels is met de provincies en gemeenten het klimaatconvenant als uitwerking van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) ondertekend. Ter ondersteuning van andere overheden in verband met aandacht voor energie in de milieuvergunningverlening is € 5,9 mln aan de afzonderlijke provincies toegezegd. In 2003 is voor het jaar 2004 uit overige middelen een aanvullende subsidie aan provincies verstrekt van € 1,5 mln. Daarnaast werd € 0,9 mln aan het InterProvinciaal Overleg ter beschikking gesteld voor de periode 2000 t/m 2003. Voor gemeenten is € 6,8 mln beschikbaar gesteld.

M Communicatie klimaatbeleid

In 2002 is er rondom het probleem klimaatverandering een campagne gevoerd met als thema energiebesparing. Tijdens deze campagne werden een aantal zogenaamde handelingsalternatieven aangereikt. De kosten van de campagne bedroegen bijna € 1,4 mln.

N NOP II/NRP-CC

Het Nationale Onderzoeksprogramma Mondiale Luchtverontreiniging en Klimaatverandering (NOP-II) is in 2001 afgerond. Er is een vervolg op het NOP-II geformuleerd. Naar aanleiding van de resultaten van de review van NOP II is besloten hoe dit programma er op hoofdlijnen uit zal gaan zien. De eerste projecten van dit programma, dat National Research Program on Climate Change (NRP-CC voorheen NVKO) wordt genoemd, zijn in 2003 van start gegaan. Bij de uitvoering van het programma, dat in totaal € 1,3 mln omvat, zullen NWO en RIVM een belangrijke rol spelen.

O BANS-klimaatconvenant

Met gemeenten en provincies is door het Kabinet begin 2002 het BANS-klimaatconvenant afgesloten teneinde de rol van provincies en gemeenten in het bereiken van emissiereductie van broeikasgassen te verzwaren. In 2002 is een subsidieregeling met een omvang van in totaal € 38,6 mln opgezet voor de apparaatkosten van gemeenten en provincies bij de uitvoering van klimaattaken.

Naar aanleiding van de beperkte animo voor de BANS-subsidieregeling is begin 2003 een quick scan uitgevoerd naar mogelijke belemmeringen voor het aanvragen van de subsidie, hetgeen tot aanpassing van de regeling heeft geleid. De evaluatie van het convenant is voorzien in 2004.

10. BIJLAGE 6 LIJST VAN AFKORTINGEN

AL	Administratieve lasten
ALOM	Ambtelijk Landelijk Overleg Milieu
AWIR	Algemene Wet Inkomensafhankelijke Regelingen
BBSH	Besluit beheer sociale-huursector
BCR	Bestuurlijke Commissie Randstad
BERK	Bio-Energie Realisatie Koepel
BEVER	Beleidsvernieuwing bodemsanering
BEW	Wet bevordering eigenwoningbezit
BIRK	Budget Investerings Ruimtelijke Kwaliteit
BLS	Besluit Locatiegebonden Subsidies
BOD'en	Bijzondere Opsporingsdiensten
BRL	Beoordelingsrichtlijn
BRZO	Besluit Risico Zware Ongevallen
BWS	Besluit woninggebonden subsidies
CCW	Coördinatiecollege Waddengebied
CDM	Clean Development Mechanism
CFV	Centraal Fonds Volkshuisvesting
DIT	Directie Inkomensafhankelijke Toeslag
DMI	Doelgroepenbeleid Milieu en Industrie
DURP	Digitale uitvoering ruimtelijke plannen
EBIT	Energiebesparing in Transport
ECE	Economic Commission for Europe
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EPA	Energieprestatie-advies
EPC	EnergiePrestatieCoëfficiënt
EPN	Energieprestatienorm
EPR	Energiepremieregeling
ET	Emission Trading
EVOA	Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade
GAVE	Klimaatneutrale Gasvormige en Vloeibare Energie- dragers
GBKN	grootschalige basiskaart Nederland
GEF	Global Environment Facility
ggo's	genetisch gemodificeerde organismen
GI	Geo-informatievoorziening
HGIS	Homogene groep internationale samenwerking
HIP	Huursubsidie-informatie Punten
HUF	handhaafbaarheid, uitvoerbaarheid en fraude- bestendigheid
ICEB	Informatiecentrum Eigen Bouw
IFD	Industrieel, Flexibel en Demontabel bouwen
ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
IMT	Integrale milieutaakstelling
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPSV	Innovatie Programma Stedelijke Vernieuwing
ISA	Interdepartementale Stuurgroep Architectuurbeleid
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
ITK	Indicator Technische Kwaliteit
JI	Joint Implementation
KCAB	Kenniscentrum Aanbesteden Bouw
KEW	Kernenergie wet
KFD	Kernfysische Dienst
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten

KRW	Kaderrichtlijn Water
LAP	Landelijk Afvalbeheerplan
LARGAS	Langzaam rijden gaat sneller
MEP	Milieukwaliteit Elektriciteitsproductie
MEV	Milieu en Externe Veiligheid
MIA	Milieu-investeringsaftrek
MIG	Modernisering Instrumentarium Geluid
MILO	Milieukwaliteit in de Leefomgeving
MINAS	Mineralenbeheer op basis van verliesnormen
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MJPH	Meerjarenplan hygiëne en materiaalbescherming
MNP	Milieu- en Natuurplanbureau
MOP's	Meerjarenontwikkelingsprogramma's
MoU	Memorandum of Understanding
NDC	Nationaal Dubo Centrum
NEa	Nederlandse Emissieautoriteit
NFI	Nederlands Forensisch Instituut
NIE	National Inventory Entity
NIR	National Inventory Report
NRP CC	National Research Programme on Climate Change
OZB	Onroerend Zaakbelasting
PAO	Programma Andere Overheid
PCF	Prototype Carbon Fund
PDE	Projectbureau Duurzame Energie
PIA	Taakstelling Professionalisering Inkoop en Aanbesteding
PIT	Programma Innovatieve Technieken Rijkshuisvesting
PKB	Planologische Kernbeslissing
PMR	Project Mainport Rotterdam
POP's	Persistent Organic Pollutants
ProMT	Programma Milieu & Technologie
QPS	Quarantaine and Preshipment
RAVI	Raad voor de Vastgoedinformatie
RCW	Regionaal Coördinatiecollege Waddengebied
REACH	Registratie, Evaluatie en Autorisatie van Chemicaliën
REB	regulerende energiebelasting
RHS	Ruimtelijke Hoofdstructuur
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en milieu
RMNO	Raad voor Ruimtelijk, Milieu- en Natuuronderzoek
RMR 2003	Rekenmethodiek Rijksgebouwendienst 2003
RPB	Ruimtelijk Planbureau
RTB	Regeling Taakverdeling Beheer
RVR	Raad voor Vastgoed Rijksoverheid
RWT	Rechtspersonen met een Wettelijke Taak
SAB	Scheepsafvalstoffen Binnenvaart
SAICM	Strategie tegen de verspreiding van gevaarlijke chemicaliën
SEV	Stichting Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting
SHP	Stichting Habitat Platform
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
SMOM	Subsidieregeling maatschappelijke organisaties en milieu
StAB	Stichting Advisering Bestuursrechtspraak
SVn	Stichting Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten

SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
TELI	Tenderregeling Energiebesparing huishoudens met een laag inkomen
TFIAM	Task Force on Integrated Assessment Modelling
UMC	Unit Milieucriminaliteit
VAMIL	Willekeurige afschrijving milieu-investeringen
VEH	Vereniging Eigen Huis
VHR	Vogel- en habitatrichtlijn-gebieden
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VOS	Vluchtige Organische Stoffen
VPL	Verkeersprestatie op lokatie
VPR	Verkeersprestatie regionaal
VROM-IOD	VROM Inlichtingen- en Opsporingsdienst
WAC	Woonadviescommissies
Wav	Wet ammoniak en veehouderij
WBO	Woningbehoefte Onderzoek
WHO	Wereld Gezondheidsorganisatie
WOHV	Wet op het overleg huurders verhuurder
WRR	Wetenschappelijke Raad voor de Regering
WTO	World Trade Organisation
WWS	Woningwaarderingstelsel
ZEUS	Zeer Excellente Uitvoering Secundair proces (naam voor een reorganisatie)

11. BIJLAGE 7: TREFWOORDENREGISTER

Actieplan	75, 76, 77, 82, 83, 102, 150, 159, 165, 166, 252, 253, 256, 274, 282
Administratieve lasten	5, 15, 16, 27, 28, 29, 55, 56, 57, 146, 164, 248, 269, 275, 276, 285, 286, 327
Afval	1, 16, 59, 131, 132, 133, 145, 157, 160, 161, 162, 163, 164, 167, 168, 170, 179, 180, 226, 230, 231, 232, 233, 275, 279, 282, 293, 300, 302, 315, 317, 322, 327, 328
Ammoniak	13, 106, 127, 129, 142, 278, 284, 317, 329
BANS	156, 313, 323, 326
Basiskwaliteit	22, 273
Bedrijfsleven	15, 27, 28, 29, 97, 104, 105, 136, 145, 147, 150, 151, 158, 159, 161, 162, 164, 274, 277, 290, 293, 310
Belasting	14, 16, 19, 29, 30, 41, 45, 54, 58, 101, 104, 127, 128, 131, 144, 149, 151, 153, 208, 213, 220, 239, 240, 241, 244, 259, 288, 302, 308, 311, 312, 313, 322, 328
Belvedere	90, 91, 92, 94, 263
Besluit locatiegebonden subsidies	66, 79
Betaalbaarheid	1, 6, 8, 30, 40, 43, 173, 218, 245, 260, 296
Betaalbare huurwoningen	40
Bevorderen	16, 25, 30, 40, 46, 47, 56, 61, 65, 66, 69, 75, 77, 81, 82, 84, 86, 92, 97, 128, 149, 169, 243, 257, 262, 264, 269, 274, 277, 296, 300, 301, 302, 303
Binnenklimaat	57
Binnenvaart	136, 144, 147, 148, 149, 154, 161, 168, 301, 303, 328
Biociden	127, 128, 276, 277, 278, 279
Biodiversiteit	24, 25, 126, 127, 128, 129, 143, 150, 298, 302
Bodembeheer	126, 130, 131, 134, 135, 278, 293, 302, 328
Bodemsanering	17, 28, 71, 97, 100, 101, 107, 108, 176, 226, 227, 278, 299, 301, 327
Bouwbesluit	29, 54, 55, 57
Bouwbesluittoets	56
Bouwbesluitvoorschriften	55
Bouwleges	55
Bouwregelgeving	15, 54, 55, 56, 57, 289, 293, 294
Bouwstoffen	131, 278, 290
Bouwvergunningprocedure	55, 56
Bouwvergunning	11, 31, 54, 55, 174, 248, 250, 290
Brandveiligheid	16, 55, 58, 59, 60, 183, 203, 289, 293, 300, 302
Bufferzonebeleid	111
Burger	11, 31, 40, 41, 42, 47, 49, 51, 52, 54, 55, 57, 74, 75, 151, 157, 165, 187, 244, 272
Burgers	5, 6, 9, 13, 15, 16, 23, 27, 36, 40, 46, 47, 48, 63, 66, 74, 83, 97, 102, 104, 136, 147, 151, 154, 158, 169, 170, 179, 186, 187, 244, 260, 303

BZK	104, 141, 191, 235, 281, 286, 287, 290, 299
BZ	24, 25, 74, 137, 156, 300, 301, 302, 303
CDM	138, 139, 140, 142, 156, 282, 304, 324, 327
Chloor	226, 227, 279, 280
Consument	40, 50, 51, 52, 128, 143, 144, 150, 153, 158, 176, 177, 274, 297, 300, 312, 313, 322
CO ₂ -reductie	57
Corporaties	7, 20, 26, 29, 30, 32, 40, 46, 47, 63, 65, 70, 71, 74, 75, 77, 78, 81, 82, 83, 173, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 296, 313
Daadkracht	9, 21, 24, 26, 137, 151, 284
Decentralisatie	21, 99
Defensie	16, 32, 60, 104, 105, 176, 271, 299
Digitale uitvoering	6
ruimtelijke plannen (DURP)	
Doorstroming	6, 63, 64, 81, 82
Drinkwater	13, 16, 132, 133, 172, 177, 298, 300, 301
Eco-efficiënte	3, 5, 12
Emissieplafond	58, 127, 143, 145
Energiebesparing	54, 57, 58, 59, 61, 138, 152, 214, 306, 308, 309, 310, 312, 313, 314, 317, 322, 323, 324, 326, 327, 329
Energiepremieregeling	17, 61, 62, 327
Energieprestatiecertificaat	56
Energie	138, 214
EPC	55, 58, 59, 60, 250, 313, 327
EPR	18, 58, 61, 221, 222, 251, 314, 327
Euro-4	14
Europees beleid	118, 123
Experimenten	36, 51, 61, 72, 84, 128, 129, 314, 328
Externe veiligheid	13, 16, 34, 90, 97, 99, 104, 105, 106, 107, 158, 159, 172, 176, 177, 226, 275, 277, 281, 300, 303
EZ	9, 21, 24, 32, 35, 60, 92, 94, 98, 100, 102, 104, 119, 122, 123, 138, 139, 140, 141, 142, 150, 163, 201, 240, 247, 263, 267, 273, 275, 284, 286, 287, 288, 301, 303, 305, 314, 316, 323
FES-middelen	21, 22
Financiën	14, 23, 32, 55, 60, 138, 149, 199, 201, 212, 216, 220, 263, 270, 275, 280, 283, 288, 290, 299
Gebiedsgerichte projecten	10, 23
Gebouwdossier	55, 56
Geluid	32, 68, 90, 97, 98, 101, 102, 103, 104, 107, 126, 149, 158, 273, 298, 301, 317
Gemeenten	6, 7, 8, 10, 11, 22, 23, 31, 32, 36, 45, 46, 48, 53, 54, 55, 56, 59, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 110, 111, 112, 113, 121, 129, 130, 132, 146, 161, 169, 170, 173, 174, 175, 176, 177, 191, 192, 203, 242, 243, 244, 245, 247, 251, 252, 253, 255, 258, 261, 262, 263, 269, 272, 277, 283, 285, 293, 313, 326, 328, 329

Ggo	157, 165, 166, 167
GGO	167
Ggo	300, 327
Glastuinbouw	109, 113, 115, 116, 268, 284, 300, 301, 302, 303, 309, 322
Groepsrisico	13, 106, 279, 281
Grondbeleid	7, 10, 11, 21, 22, 31, 33, 67, 247, 249, 252, 269
Herijking regelgeving	23, 32, 46, 57, 283
Herstructurering	5, 6, 7, 8, 17, 18, 30, 36, 38, 41, 42, 47, 63, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 76, 78, 79, 86, 88, 113, 220, 242, 251, 261, 262, 296, 300, 301, 302, 303
Hout	127, 150, 151, 177, 274, 276, 277, 279, 323
Huisvestingswet	40, 41, 46, 81, 242, 253, 294
Huurcommissie	41, 42, 43, 247, 250, 251, 252, 255, 296
Huurders	40, 41, 42, 47, 49, 50, 51, 244, 246, 248, 250, 253, 260, 329
Huurgeschillen	40, 41, 42, 247, 250, 252, 255, 296
Huurprijsbeleid	40, 41
Huursubsidie	6, 17, 18, 19, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 51, 52, 53, 170, 173, 219, 220, 241, 243, 249, 255, 256, 257, 259, 260, 262, 296
Huurverhoging	8, 41, 42, 43, 255, 260
Huurwoningen	8, 40, 41, 42, 46, 47, 49, 51, 243, 248, 250, 260, 261
IFD	58, 60, 327
ILG	22, 110, 111, 128, 130, 327
Industrie	58, 98, 103, 104, 131, 132, 136, 138, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 155, 156, 282, 301, 304, 305, 307, 308, 312, 315, 316, 317, 319, 322, 324, 327
Inkomen	6, 7, 8, 18, 19, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 58, 61, 63, 64, 65, 68, 78, 79, 80, 196, 219, 220, 239, 240, 241, 242, 262, 296, 314, 327, 329
Interreg	118, 124, 268
Investeringen	7, 8, 10, 11, 17, 18, 21, 22, 41, 42, 46, 47, 65, 70, 71, 72, 74, 86, 87, 88, 89, 90, 94, 110, 132, 152, 184, 186, 187, 208, 214, 215, 216, 260, 296, 308, 310, 312, 314, 319, 322, 327, 329
IPO	10, 22, 77, 97, 123, 191, 270, 272, 273, 283, 284, 285
ISV	7, 8, 18, 22, 68, 69, 70, 71, 73, 76, 78, 79, 81, 84, 87, 91, 94, 99, 101, 222, 246, 247, 250, 259, 260, 261, 262, 268, 286, 287, 327
Justitie	14, 32, 87, 245, 254, 255, 274, 276, 277, 286
Kennisontwikkeling	10, 20, 33, 34, 39, 78, 79, 80, 81, 128, 190, 303
Kennisoverdracht	38, 49, 50, 51, 58, 61, 72, 77, 84, 150, 251, 314
Kernenergie	28, 163, 179, 180, 327
KEW	163, 164, 327
Kompas	58, 314, 322
Koopmansgelden	128, 134, 135

Koop	6, 8, 30, 40, 41, 46, 47, 49, 51, 52, 56, 60, 63, 64, 111, 112, 116, 128, 129, 138, 149, 186, 187, 204, 232, 240, 243, 245, 248, 250, 260, 262, 266, 269, 275, 303, 304, 312, 315, 324, 328
Krachtige steden	9, 23, 86, 300, 301
Kyoto	12, 13, 29, 138, 139, 140, 141, 142, 147, 277, 304, 305, 314, 319, 320, 324
Landbouw	24, 109, 112, 113, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 134, 138, 143, 144, 145, 272, 278, 296, 298, 300, 302, 303, 304, 305, 309, 315, 317, 318, 322
Landelijke gebieden	1, 64, 109, 175, 228, 272
Leefkwaliteit van wijken	74, 75, 78, 83
Leegstandswet	251, 252
Leerlingbouwplaatsen	60
LNV	9, 21, 24, 25, 32, 60, 91, 92, 94, 95, 98, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 120, 121, 122, 123, 127, 128, 130, 135, 138, 141, 150, 271, 272, 275, 278, 285, 294, 300, 301, 302, 303, 305, 316, 323
Loden drinkwaterleidingen	58
LPG	13, 106
Luchthaven	101, 102, 104, 124, 280, 303
Luchtverontreiniging	14, 16, 136, 137, 142, 143, 144, 145, 178, 297, 301, 326
Maatschappelijke organisaties	9, 23, 113, 114, 121, 136, 152, 245, 328
Mainport	98, 124, 328
Marktpartijen	10, 21, 23, 49, 63, 75, 81, 113, 247, 250, 303, 325
Matching	69, 70, 80, 81, 82, 83, 247
Medeoverheden	5, 9, 10, 21, 22, 23, 33, 35, 123
MIA	149, 151, 152, 153, 154, 317, 322, 328
Milieubalans	127, 143, 304, 305, 306, 307, 309, 311, 312, 315, 316
Milieudruk	145
MILO	97, 99, 273, 328
MINAS	128, 129, 291, 328
Minderheden	74
Mineralen	127, 128, 130, 302, 328
MNP	24, 34, 319, 328
Mobiliteit	13, 24, 26, 98, 148, 310, 311
Monitoring en evaluatie	9, 22, 26, 65, 111, 119, 144, 162, 163
Monitoring	1, 20, 22, 33, 34, 39, 56, 57, 58, 65, 67, 77, 83, 88, 93, 96, 101, 117, 119, 122, 125, 129, 146, 147, 157, 159, 160, 164, 197, 244, 253, 254, 261, 273, 277, 279, 284, 303, 313, 316, 317, 319
Naleving	3, 5, 16, 37, 56, 62, 99, 169, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 182, 188, 296, 300, 301, 302
Nationale landschappen	110
Nationale Ruimtelijke Hoofdstructuur	9, 21, 22, 263
NEa	14, 139, 142, 296, 328

Nieuwe Hollandse Waterlinie	91
Ninki	43
Noordzee	119, 122, 268, 300, 301, 302
Nota Mobiliteit	21, 98, 101, 102
Nota Ruimte	3, 5, 7, 9, 10, 11, 21, 22, 23, 31, 65, 67, 87, 90, 91, 92, 94, 101, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 121, 123, 170, 191, 263, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 294
Nultredenwoningen	75
Ombuiging	302
Onderhoud	17, 19, 25, 42, 47, 48, 92, 93, 102, 139, 184, 189, 200, 202, 203, 207, 212, 213, 225, 235, 248
Onderzoek	7, 16, 18, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 46, 47, 48, 49, 51, 52, 57, 58, 60, 61, 62, 67, 69, 70, 72, 73, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 92, 94, 95, 96, 98, 101, 107, 115, 116, 117, 122, 123, 124, 125, 134, 144, 155, 164, 165, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 193, 199, 200, 203, 214, 238, 242, 247, 248, 249, 250, 251, 255, 259, 260, 264, 265, 269, 271, 273, 274, 277, 278, 280, 283, 284, 285, 287, 289, 290, 291, 292, 293, 303, 310, 317, 318, 322, 324, 326, 328, 329
Onrechtmatige bewoning	40, 41, 46, 170, 248, 253, 294
Onteigeningswet	32
Ontkoppeling	13
Ontwikkelingsplanologie	10, 11, 23
OS	24, 25, 26, 122, 137, 258
Ozon	16, 99, 141, 142, 143, 169, 178, 297
PAO	5, 14, 16, 17, 22, 28, 38, 241, 328
Particulier opdrachtgeverschap	65, 66, 243, 252
PIT	58, 60, 314, 328
Platteland	5
Programma Andere	5, 16, 17, 21, 22, 32, 33, 34, 35, 170, 191, 241
Overheid	241
ProMT	152, 154, 328
Provincie	6, 7, 10, 11, 22, 23, 24, 31, 32, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 75, 77, 86, 87, 89, 90, 91, 93, 97, 98, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 110, 111, 112, 113, 114, 119, 120, 121, 128, 129, 130, 135, 161, 169, 170, 173, 175, 176, 177, 191, 192, 242, 268, 270, 271, 272, 278, 283, 285, 288, 290, 291, 293, 313, 326
REACH	26, 157, 159, 284, 328
REB	58, 308, 309, 313, 322, 328
Rijksgroendbedrijf	11, 32
Rijksopdrachtgeverschap	54, 60, 214
Riolering	131, 132, 133, 277, 279
RIVM	34, 39, 127, 143, 159, 172, 181, 182, 273, 278, 281, 282, 285, 290, 291, 293, 304, 305, 319, 320, 326, 328
Roetfilter	148, 149, 153

Rotterdam	80, 87, 88, 89, 90, 93, 98, 99, 164, 179, 253, 292, 328
Ruimte voor de rivier	16, 114, 115, 170, 175
Schiphol	87
Servicegericht werken	56
SGB	130, 134, 135
SMOM	152, 154, 156, 328
Sociale kwaliteit	1, 224
Stank	68, 126, 129, 278, 283, 301
Stedelijke gebieden	1, 66, 86, 101, 183, 205, 297
Stedelijke herverkaveling	67
Stedelijke netwerken	10, 22, 86, 87, 88
Stedelijke vernieuwing	7, 8, 21, 30, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 86, 88, 223, 244, 247, 259, 260, 296, 299
Straling	1, 16, 92, 157, 158, 163, 164, 165, 167, 168, 179, 180, 232, 233, 291, 300, 302
Studentenhuisvesting	72, 74, 75, 81, 82, 83, 252, 256, 257, 258, 259
Technologie	149, 152, 154, 155, 157, 165, 166, 167, 282, 285, 303, 323, 324, 328
TELI	58, 263, 267, 329
Transitie	12, 13, 14, 24, 26, 33, 36, 38, 98, 109, 126, 127, 128, 129, 138, 140, 142, 148, 151, 161, 162, 218, 219, 220, 282, 284
Transport	14, 16, 59, 88, 102, 133, 148, 149, 166, 179, 180, 226, 227, 279, 280, 285, 298, 300, 301, 303, 312, 327, 328
Uitvoeringsagenda Nota	9, 21, 26
Ruimte	
VAMIL	151, 152, 153, 154, 308, 309, 310, 317, 322, 329
VBTB	53, 62, 73, 85, 95, 108, 117, 125, 135, 156, 168, 182, 185, 198, 207
VEH	49, 50, 242, 329
Veiligheid	7, 9, 13, 16, 23, 34, 54, 55, 56, 57, 59, 86, 104, 106, 114, 115, 121, 157, 163, 164, 165, 169, 171, 174, 177, 178, 181, 183, 203, 226, 264, 275, 279, 281, 290, 291, 292, 298, 300, 303, 328
Vergrijzing	74
Vergroening	14, 144, 148, 153, 154
Verhuurders	7, 8, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 51, 53, 70, 246, 253, 254, 313
Verkeer	14, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 114, 132, 136, 138, 139, 143, 144, 147, 148, 149, 153, 154, 158, 170, 174, 191, 203, 266, 270, 271, 280, 281, 296, 301, 304, 305, 309, 310, 311, 312, 315, 317, 320, 322, 323, 324, 325, 329
Verzuring	126, 127, 136, 142, 143, 144, 145, 301
Victor/Victoria	8, 80, 81
Vinex-convenanten	65, 66
Vitaal platteland	9, 23, 126, 129, 130, 134, 135, 302
Vliegveld	97, 98
VNG	55, 59, 97, 123, 146, 191, 242, 247, 258, 259, 272, 273, 285, 290, 297, 329

VOS	142, 143, 145, 146, 147, 329
Vrouwen in de bouw	60
Vuurwerk	16, 106, 177, 218, 219, 227
V&W	9, 13, 21, 24, 25, 35, 60, 88, 91, 98, 99, 102, 104, 106, 114, 115, 120, 121, 122, 123, 127, 129, 130, 138, 141, 161, 203, 266, 271, 275, 280, 281, 282, 288, 290, 305, 312, 323
VWS	8, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 128, 158, 163, 248, 249, 259, 288, 300, 303
Waddenfonds	12
Waddenzee	10, 11, 12, 21, 22, 35, 119, 121, 122, 175, 264, 265
Waterketen	126, 131, 132, 133, 302
Waterleidingbedrijven	132, 133, 177
Wet Voorkeursrecht Gemeenten	271
Windenergie	268, 322
Woningbehoefte	33, 65, 83, 271, 329
Woningbouwafspraken	7, 64, 65, 66, 67, 69, 71
Woningproductie	5, 6, 7, 63, 64, 65, 67, 76, 243
Woningprofiel	55, 56
Woningtekort	6, 64, 75
Woningtoewijzing	41
Woningwaarderingstelsel	8, 41, 42
Woningwet	15, 16, 27, 54, 55, 57, 93, 173, 174, 248, 250
Woonbond	49, 50, 242, 261
Woonlasten	41, 43, 44, 47, 48, 49
Woonzorg-arrangementen	74
WSSD	280
Zandgebieden	112, 116, 268
Zuidvleugel	9, 21, 22, 89